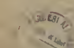

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
61
6 H
18

61. 6. H. 18

CONSTITVTIONES DOMINII MEDIOLANENSIS.

QVIBVS PRAETER ORDINES, Seu Decreta, & Constitutionum Declarationes, ab Excellentiss. Senatu ædita, & hactenus non Impressa accesserunt.

CVM PRIVILEGIO.

MEDIOLANI
Apud Valerium & Hieronymum fratres Metios.
M D LXXIIII.

AD ILLVSTRISS. ET EXCELLEN. Principem Alphunsum da Valum Merchionē Vasti, Montis Herculei Ducem Cæs. Maiestatis in Italia Capitaneum Generalem & in Statu Mediolani Locumtenentem, &c.

Francisci Crassi in utroque iure licentiati, Mediolanensis ciuis de origine iuris Mediolanensis libellus.

IVITAS Mediolani, Illust. & Excell. Princeps, non tantum insubriæ, sed totius Italiæ antiquissima perhibetur, Hanc iure scripto primum uixisse accepimus, quū Langobardi reges ei imperarent (Quorum leges adhuc in multorum manibus extant) sed publice in desuetudinem abierunt, Nec ante Iustiniani Cæsaris leges apud nos receptæ, occupantibus non solum insubriam, sed fere totam Italiam Gothis, Qui a Belisario primum, demum a Narsete Eunucho auxiliaribus langobardis ad internitionē deleti fuerunt, intercessere post modum Narsetis infælix Reuocatio, Iustiniani mors, & repentinus Langobardorum in Italiam aduentus, in subriæq; occupatio, ita ut nullus locus fuerit apud nos introducendis Iustiniani legibus, Tamdiuq; langobardicis uiximus institutis, quādiu eorum durauit imperium, Annis fere ducentis supra septem, genteque illa a Carolo Magno Desiderio eorum Rege capto, occisione occisa, leges hæ per tempora, quibus Caroli uni post alios descendentes, Italiæ Imperium tenuerunt, fere euanuerant, primus ex Caroli successoribus Lotarius Imperator Augustus, leges aliquas nobis dedit, Quæ adhuc uigent, & fæudales causas respiciunt. Ad eorum progenie in Italia extincta, Berengariis Ita-

liam occupare conantibus,Imperio Ro.ad Germanos trāſlato,Nulla ulterior lex a nobis recepte,q̄ a Federico, cognométo Enobarbo Imperatore,ante infelicē noſtre ciuitatis euerſionē,eodē Cæſare auctore factam,Reſtituta demū opibus,& auxilio nōnullarum Ciuitatū Italiæ,nobis noſtra ciuitate,ubi a continuis bellis reſpirare licuit,non tantū intenti fuerunt maiores noſtri ciuitati re edificandæ,q̄ legibus cōdendis ēt ex ipſius Federici Cæſaris placito,anteq̄ in Aſiam ubi obiit proficiſceretur,Non tamen aliæ leges tunc conditæ,q̄ ꝙ conſuetudines feudorū in unū uolumen a Mediolanenſibus iureconſultis redactæ,Feuda enim principiū apud nos a Langobardis Regibus habuerunt ſed maius incrementū ex munificentia,& liberalitate ſucceſſorū Caroli Magni,Qui fere omnia in Italia ſub diuerſis titulis Ducatus,Comitatus,& aliis nominibus in feudū cōceſſerunt. uindicata demū poſt pacē conſtantiæ certis conditionibus a Cæſare libertate,Modo,conſulū,Modo Capitaneorū populi ex noſtratibus,demū prætorū annuo,uel ſemeſtri Imperio paruimus,Edictaq; eorum multos annos obſeruauimus pro legibus,vſque ad Turrianorum tempora,Quibus ciuitas noſtra cœpta eſt factionibus agitari,Hinc Turrianis Illinc uicecomitibus (ciuibus noſtris)Imperium affectantibus,præualuere Turriani,expulſo Matheo magno Vicecomite,uſq; ad Henrici luxelburgenſis Auguſti tempora, Et tunc primū Mediolani leges Municipales conditæ,Eiectis demū Turrianis uicecomitū Aſtu,& Henrici potentia, paulatim Matheus,& ſucceſſiue filii adminiſtrationē Ciuitatis occuparunt,Modo contenti Capitanei Populi titulo, Modo a Cæſare Vicariatus dignitate inſigniti ſunt,Id primi Exercuerunt Mathei filii.Qui decretis condendis, principium dederunt,Et hæc ſunt quæ cenſuram iudiciū,& officialium reſpiciunt.Ioannes dehinc archiepiſcopus cū Luchino fratre pleraq; condidit,ad onera diuidenda,& ferenda facientia,Nonnullisq; aliis per Galeacium, & Bernabo-

uem

uē fratres uicecomites circa uenationes, & onera decretis conditis,ubi Bernaboue capto,& dignitate priuato Res est deuoluta ad unū Io.Galeacium generū,& fratris filiū,Qui non contentus Vicario titulo,Ducis nomine Excellentia a Vincislao Imperatore insigniri uoluit,is Siluā decretorum proposuit, presentim contra libertatē Ecclesiasticam plusq̄ ducentum,Huius ēt sunt quæ ad perfectos Annonæ,& salis pertinent,& quæ ad ciuiles causas instruendas,& decidendas respiciunt,Eo primo Duce defuncto pleriq; populares motus emersere,ut intra paucos annos Io.Maria filio coniuratione nō nullorū ciuium nostrorum interfecto,Philippus frater ubi pr̄num recuperauit Imperium patrē in cōdendis decretis superauit,ut difficile sit credere,Occupatū cōtinuis bellis Principē tantā molem legū cōdidisse, Hæc sunt quæ ad cōfiscationis bonorum onera, redditus ordinarios,& extraor.ac causas fiscales pertinent, pleraq; Tyrānica,& quæ tēpore bonorum principum recepta nō fuerunt, Philippo defuncto,sublata nostra libertate,Franciscus Sfortia primus Mediolanense obtinuit Imperium,Admiratus is Princeps tā immensam decretorum congeriē, Cogitauit q̄ Tyrānica erant tollere,& quæ bona recipere,ac iusta,& æqua sancire,Itaq; adhibitis Celeberrimus nedum insubriæ, sed totius Italiæ iureconsultis,Qui tunc in Ticiuensi Academia florebant,unico edicto oīa decreta suspendit(Quod adhuc extat) Verū immēsi suscepti oneris molē cōtemplatus,ab incepto destitit, paucisq; decretis Philippi soceri antiquatis, reliqua seruanda permisit,Huius ēt sunt quæ Taxas Equorū,& tutelas,& curas concernunt.Francisco successit Galeaz Sfortia primogenitus, Qui immitatus patrē pauca decreta cōdidit.Eoq; cōspiratione trium nostrorum ciuiū occiso,Ludouicus frater modo curator Ioan.Galeacii Ducis fratris filii,Modo,eo ab humanis sublato, Ducatus dignitate a Maximiliano Cæsare insignitus,pleraq; quæ primus Dux fecerat in melius reformauit,unicoq; edicto, ut

Alexan-

Alexandro pontifici Max. satisfaceret oĩa quæ contra Ecclesiasticã libertatẽ erãt, Reuocauit, diuersaq; statuit ad causas fiscales, & feudales pertinentia, plurimũq; fisco suo fauit, ut nihil accuratius, nec intentius faceret, sed Ludouico a Christianissimo eiusdẽ nominis Gallorũ Rege, capto, fluctuauit per multos annos Mediolanense Imperium Modo Gallis obtinentibus, Modo Maximiliano Sfortia Ludouici primogenito per tres annos, aut paulo plus nobis Imperante. Et dehinc Christianiss. Francisco Francorũ Rege præualente, donec Auspiciis, sacratissimi Caroli quinti Imperatoris Augusti domini nostri Franciscus Sfortia secundus, Ludouici filius a Cæsare de ducatu inuestitus, rerum potius est, Is princeps pressus anniuersariis armis, & quandoq; extra Cæsaris gratiã existens, animũ ad ciuiũ excolendam politiã ponere non potuit, donec a Clemẽtissimo Cæsare in gratiã, & dominium Mediolani restitutus: pacato fere toto Christiano orbe, per Bononiense fœdus, Quo facto magistratus instituit, & ex omnibus ordinibus unũquemq; optimũ in Senatu elegit, Nihilq; attentius fecit, q̃ ut magistratus bene se gererent, & iustitiæ suas integras partes darent, Congeriemq; decretorũ illorũ temporum damnans statuit superflua resecare & cætera repurgata in unũ uolumen redigere, Itaq; id munus iniunxit Illustri Equiti & Clarissimo iurisconsulto Iacobo Philippo Sacco Senatus Præsidi Qui ex Senatu duos iuris scientia, rerumq; experientia insignes, Franciscũ Lampugnanũ, & Egidiũ Bossiũ Mediolanenses ciues huic operi perficiendo una cũ aliis, de quibus prima constitutio loquitur præfecit, Etsi multi electi ad id opus fuerint, tñ ut ingenue ueritatẽ fatear, huius rei pondus, & æstus super eorũ humeros resedit Testis ego horũ sum locuplex, cui Senatus principalẽ curã conquirendorũ decretorũ, & cõpilandarum constitutionũ dederat, Me omnia primum ad hos duos Senatores detulisse, & eorũ opera, studio, & scientia castigata, & concinnata, demum a toto

Senatu

Senatu me referente perpolita,& cōsumata fuisse,cæterū huic egregio corpori caput imponi non potuit , ob mortē ipsius Ducis,non tñ eo defuncto,& Regno Mediolani ad Cæsarē deuoluto,destitū est ab opere ex ipsius Cæsaris decreto,cōquisitis nedū per nostras Ciuitates his decretis,sed ēt per alias,quæ huic imperio olim parebant.maximo meo labore,& impendio,Ita ut multa millia decretorū sparsa,in unū uolumen redacta sint,superfluis resecatis,Et his quæ intra leges recipi nō debebant reiectis,Hoc uolumen sub nouo nomine constitutionū superiori iam biennio oblatū Cæs.Maiestati,& per eā approbatum iussu tuo Ill.Princeps publicatū,usu receptū est,uerū ob festinū Cæsaris recessū ad Affricanā expeditionē,tā accelerata fuit æditio,ut nō potuerim errores,qui uitio impressoris inerant corrigere, & causas reddere, quib.ad hoc opus necessario , & ex utilitate publica deuentum fuerit,itaq; cū per ociū licuit,id in præsens feci,& indicē addidi,& pleraq; alia,Quæ oīa tuis auspitiis nunc in lucē ueniunt , Datū est hoc fœlicitati tuorū temporū Magnanime Princeps, ut q̄ tot Duces attentarunt,tuo tpe perfectū,æditū, & impressū sit, Nec id minus fœlicitati tuæ ascribendū censeo,quā q̄ ultra alia per te præclare gesta , Niceā urbē,fortissimū Italiæ propugnaculū a Turcis hoc anno captā,occupato ab Ariadeno ingenti classe nostro mari,Turcarū Imperatore cū innumero Exercitu Pannoniā inferiorē occupante , & iam superiori imminente,nec quietis in Germania rebus fœrocissimo Gallorū Rege,potentissimo exercitu Galliā Belgicam infestante,firmissimisq; præsidiis Taurinos contra nos tenente, in omniū rerū penuria, coacto exercitu,per difficilia itinera,ad solā tui nominis,& tui aduentus famā recuperasti,ultraq; uarū flumen hostes fugere coegisti, Oramq; maritimā Italiæ liberaueris,& eodē quoq; tpe paucis diebus montē regalē ciuitatē nobilissimā firmiss.presidio a Gallis munitam cū uniuersa eius Regione ad deditionē compuleris,Magna sunt fœlicitatis signa,sed non minora sunt,q̄ tuis auspitiis dū pro Cæsare Italiā armis tueris , insubria prouincia inter primas Italiæ,legum morūq; reformationē receperit,Quod per tot secula tot Principes & Bello, & pace insignes, desiderauerunt nec assequi potuerunt. Est deus opt. Max.Qui te portegit Religiosissime Princeps,qui opera tua in uias rectas dirigit,Benefacis,pie facis,& Christianū agis,oīa ad deū reffetens,is a tenera usq; ætate,multa tibi pollicitus,multa dedit,maioraq; dabit,ut spero,& eam,quā semper tuæ Excellen.& tuis opto fœlicitatem,ac bonam,& prosperam ualetudinem.

NOMINA ILLVST. REVEREN.
Et Magn. Senatorum qui interuenerunt compilationi Constitutionum.

IACOBVS Philippus Saccus Praeses.
Franciscus Taberna supremus Cancellarius.
Ioannes Angelus Arcimboldus Episcopus Nouariae.
Galeaz Petra Episcopus Vigleuani.
Hermes Stampa Prothonotarius Apostolicus.
Philippus Castilioneus Prothonotarius Apostolicus.
Franciscus Lampugnanus.
Ludouicus Portus.
Egidius Bossius.
Marcus Barbauaria.
Franciscus Crassus.
Franciscus Sfondratus.
Alexander Amannius.
Iulius Viustinus.
Ioannes Baptista Specianus Capitaneus Iustitiae.
Ioannes Massonerius de Brinonia.
Petrus Paulus Arrigonus.
Franciscus Casatus Prothonotarius Apostolicus.

INDVLTVM
LEONIS DECIMI
PONT. MAX.

LEO Episcopus Seruus Seruorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Etsi apostolica Sedes, ad quam, tanquã omnium piam matrem, & iustitiæ administratricem ex undecunque mundi partibus magnus Christi fidelium pro consequẽdo iustitiæ complemento concursus in dies fieri solet, plenam habeat auctoritatem omnibus de opportuno iuris remedio prouidendi: solet tamen aliquando Sedes ipsa Christianissimorũ Regum uotis, illis præsertim, per quæ subditorũ suorum dispendiis obuiari, & litigandi materia amputari dignoscitur, annuere, & pastoralis officii partes fauorabiliter impendere; prout personarum, rerum, temporum, & locorum, ac aliis qualitatibus diligenter pensatis, in dño conspicit salubriter expedire. Sanè exhibita nobis nup pro parte carissimi, in Christo filii nostri Francisci Francorum Regis Christianissimi, & Mediolani Ducis petitio continebat, q licet ipse Franciscus Rex, & sui officiales Ducatus Mediolanensis cunctis conquerentib. in om-

nibus, & singulis causis coram suis ordinariis, coram quibus aliàs de iure, uel consuetudine tractari consueuerunt, sint parati iustitiæ complementum ministrare; tamen sæpe contingit suos subditos, & uassallos ratione dicti sui Ducatus Mediolanensis ad diuersatum personarum, & locorum, etiam religiosorum instantiam extra territoriũ, & dominium dicti sui Ducatus ad iudicium euocari, propter quod ipsi subditi & uasalli sæpe diutina incommoda, grauesq; expensas incurrunt. Quare pro parte dicti Fràcisci Regis, & Mediolani Ducis, nobis fuit humiliter supplicatum, ut ne præfati subditi, & uasalli sui indebitis uexationibus extra dominium dicti Ducatus fatigentur, & extra illud trahantur, ac aliàs in præmissis opportunè prouidere, de benignitate apostolica dignaremur. Nos itaq;, qui singulorũ nobis, & sedi prædictæ deuototũ filiorum indemnitatibus, quantum cum Deo possumus, libenter cõsulimus, huiusmodi supplicationib. eiusdem Francisci Regis, utpotè de nobis, & Sede prædicta in urgentissimis ipsius Sedis rebus benemeriti, inclinati, Apostolica auctoritate, tenore præsentium perpetuò statuimus, & ordinamus, Quòd prædicti subditi, uasalli laici, & eorum singuli, cuiuscunq; dignitatis, status, gradus, uel conditionis, de dicto Ducatu Mediolan. & illius districtu existentes, pro quibus suis causis profanis, per quasuis personas, conseruatores, & Iudices Ecclesiasticos, quauis auctoritate fungentes, quarumcunq; litterarum & rescriptorum apostolicorum in posterum impetrandorum prætextu, extra Ciuitates, dioceses, terras, castra, & loca Ducatus, & districtus Mediolanensis huiusmodi, ad quatumuis personarum, uniuer-

uniuersitatum, seu collegiorum, tam ecclesiasticorum, quàm secularium, instantiam citari, aut conueniri, uel aliâs ad iudicium quoquomodo euocari non possint, nec debeant: sed huiusmodi causæ prophanæ, quæ hactenus ad Rom. Cur. aduocatæ, seu in illa cōmissæ non fuerunt, in partibus ipsis, & dominio præfato cognosci, & decidi debere, nisi ubi Curia Romana daret Iudices de consensu partium, uel ubi laici litigantes sponte adirent Iudices deputatos per nos, & Sedem eandem, prout in rescriptis in forma Significauit impetrari solitis fieri consueuit. Et insuper quia multoties contingit inter ecclesiasticas personas Ducatus, & districtus Mediolanensis huiusmodi litigari super bonis patrimonialibus, uel etiam ecclesiasticis, maximumq; subditorum eorundem incommodum sit in eadem Rom. Cur. desuper litigare: pariter statuimus, & dicta auctoritate decernimus, quòd omnes, & singulæ causæ, quæ sunt fori ecclesiastici, Sanctæ Rom. Ecclesiæ Cardinalium & beneficiatis dumtaxat exceptis, in quacunq; instantia in partibus uz. Ducatu, & districtu huiusmodi, Iudicibus ecclesiasticis cōmitti, delegari, & decidi debeant, nisi illæ quæ excederēt summā sex milliū ducatorum auri, aut fructus bonorum, de quibus agerur, ad ualorem annuū trecentorū ducatorū similiū ascendant, quo casu saltē in una ex instantiis possint in eadem Rom. Cur. comitti & agitari. Quòdq; a sententiis interlocutoriis desuper in partibus proferendis, uel a grauaminibus, nisi talia forent quæ nisi per appellationem à diffinitiua reparari non possent, appellari non possit, sed eorum cognitio in fine litis reseruari debeat. Quòdq; a duabus sententiis

diffinitiuis conformibus per tempora proferendis appellari pariter non possit: sed debitæ executioni demandari debeant. Nec non iudices delegati pro tempore existentes ad petitionem alterius partium assumere teneantur assessorem neutri partium suspectum, & de quo partes ipsæ cõfidere possint, & iudices ipsi eiusdem assessoris consilium sequi debeant, & in contrarium gesta per ipsos iudices sint ipso iure nulla. Quòdq; processus super præmissis omnibus, & eorum circonstantiis, ac dependentib. uniuersis in partibus huiusmod habendi, ac sñtiæ de super in partibus pro tempore latæ, prætextu alicuius nullitatis, nisi eadem nullitas ex defectu citationis omissæ, uel iurisdictionis prouenirer, renouari, seu aliàs impugnari non possint nec debeant. Etiam insuper statuimus, & ordinamus, quòd causæ criminales contra clericos & laicos, ac personas ecclesiasticas, præterquàm ubi ratione alicuius criminis in Bulla Cœnæ Domini cõtenti cõtra eos, uel etiã laicos agi, ordinariis deberet, uel aliis iudicibus ecclesiasticis in partib. & dominio ac districtu Ducatus huiusmodi cõmitti, cognosci, decidi, & terminari debeant, nec de cætero ad Rom. Cur. aduocari, & in ea tractari, uel extra Ducatum Mediolanensem, & districtum huiusmodi comittantur, nisi ad effectum priuationis beneficiorum, quatenus beneficia obtinentes propter delicta, pro tempore perpetrata, priuari possent, quo casu causa priuationis beneficiorum huiusmodi, etiam alibi quàm in dicto districtu, & Ducatu, & per alios iudices tractari possit. In causis uerò homicidiorum, mutilationum alicuius membri, uulnerum animo deliberato occidendi illatorum, raptus mulierum, furtorum,

 depo-

depopulationis agrorum, & incendiorum, ob grauitatem criminum, uolumus, & dicta auctoritate statuimus, quod Archiepiscopus Mediolanen. pro tēpore existens, & eius vicarius in spiritualibus generalis, possit se intromittere, & de illis cognoscere, & contra clericos & personas ecclesiasticas totius Dominii, & districtus Ducatus Mediolanen. aliquod ex dictis criminibus perpetrantes, procedere ualeat, eo caso dumtaxat, ubi ordinarii delinquentium intra mensem a die perpetrati delicti, & per quem perpetratum fuerit notitia huiusmodi saltem per famam habeatur computandū contra ipsos delinquentes procedere neglexerint, & nō inceperint. Et præmissa omnia sic p nos decreta, statuta, & ordinata, prætetquā in casu denegatæ iustitiæ, de quo iuxta formam moderni Concilii Lateranensis constare debeat, perpetuis futuris temporibus, modis, & formis præmissis, obseruari debere uolumus, & pari auctoritate decernimus: districtius inhibentes personis, & iudicibus quibuscunq;, quauis auctoritate fungentibus, ne prætextu litterarum quarumcunq; apostolicarum, ēt sub quibuslibet fortioribus, & insolitis, ac præsentium, & derogatoriarum derogatoriis clausulis irritantibusq;, & aliis decretis concessarum hactenus, & in posterum concedendarum contra præmissa, subditos, & uasallos pro tempore existentis Regis Franciæ, & Mediolani Ducis, extra Ciuitates, loca, terras, & dominium dicti Ducatus Mediolanensis in causis respectiuē superius expressis, & ultra, & præter formam præsentis, nostri Indulti trahere quoquomodo præsumant, ac decernentes omnes, & singulos processus, necnon excommunicationis, suspensionis, &

inter

interdicti generalis, aliasq; censuras, & pœnas ecclesiasticas; quos, & quas contra præsentium tenorem, & formam, quauis etiam Apostolica auctoritate ferri, ac promulgari, & sententiari; necnon quicquid aliâs secus a quoquam, etiam per nos, & sedē eandem scienter, uel ignoranter contigerit attentari; nullius roboris, uel momenti existere: Non obstantibus præmissis, ac constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, nec non in Prouincialibus, & Synodalibus conciliis editis generalibus uel specialibus priuilegiis quoq;, Indultis, etiam literis Apostolicis personis, locis quibuscunq; sub quibusuis uerborum formis hactenus concessis, & in posterum concedendis: quæ quo ad hoc eis nolumus in aliquo suffragari: Et quibus, illorum tenores, ac si de uerbo ad uerbum præsentibus inserti essent, hac uice dumtaxat specialiter, & expresse derogamus, contrariis quibuscunq;, aut si aliquibus cōmuniter, uel diuisim ab eadem sit sede indultum, uel in posterū indulgeri contingat, quòd interdici, suspendi, uel excōmunicari non possint, per literas Apostolicas nō facientes plenam, & expressam, ac de uerbo ad uerbum de Indulto huiusmodi mentionem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum Statuti, Ordinationis, voluntatis, decreti, inhibitionis, & derogationis infringere, uel ei ausu temerario contraire: Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ apud sanctum Petrum, Anno incarnationis Dominicæ Millesimo

quingenteſimo decimo octauo, decimo ſeptimo kalendas Iulii, Pontificatus noſtri anno ſexto. Signat. Ia.Sadoletus,Ia.Queſtenberg.cum ſigillo plumbeo more Romanæ Curiæ,& Cordono giallo,& rubeo. A tergo Regiſtrata apud me Ia. Sadoletum.

Famu-

Fisca-

tatum

Secretarij

Vicarius

FINIT INDEX.

Mag. Equiti & clarissimo iurisconsulto, Francisco Crasso Cæsareo Senatori, ac Prætori Cremonæ Franciscus Crassus. S. D. P.

CVm uidissem Senator clarissime, superioribus annis æditis duobus decretis super abolitione criminum uno per Illust. & Excellen. Franciscum Sfortiam. Illust. Ducem nostrum, eo tempore quo Illust. Christiernam uxorem duxit, & eo defuncto, ducatuq; Mediolani ad sacrũ Romanum imperium deuoluto, Altero per Illu. Antonium Leyuam Cæsaris uices gerentem ædito, in pluribus eorum necretorum partibus hæsitatum fuisse, Maioresq; difficultates nunc oriri, super hac noua constitutione interpretanda. Quæ per Illust. & Excell. Alphunsum Daualum Cæsaris Capitaneum Generalẽ & locumtenentem, ob publicam lætitiam sacratissimæ pacis ædita est, opere prætium duxi, ut amicis satisfacerem, aliquas Annotationes, quas superioribus annis cumulaueram, in publicum ædere, Sed ut cum præsidio in lucem uenirent, tibi dedicandas censui, accipe igitur hilari fronte affinis & amici hominis, paruulum munus, quod si gratum fuisse intelligam, dabis ansam multa alia ædendi, tuo sub nomine, & præsidio. Bene Vale. Mediolani primo Nouembris. 1544.

NOVA CONSTITVTIO DE ABOLITIONE CRIMINVM ILLVSTRISS. ET EXCELLENTISS. ALPHVNSI DA VALI MARCHIONIS VASTI, CAROLI QVINTI ROMANORVM IMPER. INVICTISS. CAPIT. GENERALIS ET IN STATV MEDIOLANI LOCVM TENENTIS.

AEDITA DIE TERTIA DECIMA OCTOBRIS. . M. D. XLIIII.

SI VNQVAM antehac a publicæ lætitiæ causa cum illis qui in aliquam pœnam incidissent, aut propter æs alienū carceribus reclusi detinerentur mitius agendum fuit, si gratia, aut liberalitate aliqua hi complectendi condonandive fuerunt, Id hoc maxime tempore faciendū est, quo diuino numine aflati, Cæsar. Maestas & Christianiss. Francorum Rex iam tot bellis & prælijs confectis, quibus uniuersa Respublica Christiana innumeris cla

SI VNQ VAM Hæc constitutio facta est ob publicam læticiam pacis Initæ inter sacratiss. Caroli Quintum Romanorum Imperatorem inuictiss. ac Christianiss. ac & potentissi. Franciscum Francorum Regem, & confectæ die sextadecima mensis Septembris anni præsentis. 1544. per mandatarios eorum Principum in Gallia in loco Abbatiæ S. Ioannes de uineis, sito in agro Suessionum finitimo Remis loco propinquo ambobus exercitibus per quam pacē funestissimo bello quo totus Christianus orbis ardebat, fuit finis impositus, certe dono Dei opt. max. q̄ post tot funesta prælia animos horum serenissimorum principum ad pacem & amicitiam Induxerit, Quam Deus pro bñficio Christianæ rei pub. conseruet.

a PVBLICAE lætitiæ, Quæ ueniant appellatione publicæ lætitiæ est tex. in. l. unica. C. pub. læt. consu. lib. 12. ubi inter cætera cōnumeratur pax quæ affert lætitiam publ. subditis ob cessationem malorum & qui uoluerit uidere qui sint effectus pacis, & multa cumulata, uideat lucam de penna in d. l. unica cuius dicta non transcribo, & doc. maxime Math. de aflic. in tit. de pace iuram. firm. in usibus feud.

b SVBDITOS mediatos & immediatos hoc dictum fuit ut etiam compræhenderentur subditi pheudatariorum, & seruauit semper curia ut compræhendantur etiam subditi exemptorum sub eo uocabulo mediatorum, quia & ipsi per omnia æquati sunt pheudatariis. c. interdicti, de phedis

c HOMICIDIO casu, uel rixa comisso, hæc dicta sunt ad exclusionem homicidii animo deliberato comissi, Quomodo autem hómicidium casu comissum dicatur, plura exempla ponuut glo. & doc. in. l. i. C. de sicc. & Ang de Aret in trac. malef. in glo. in uer. scienter & dolose, & Mar. Socy. in c. Ad audientiam de homic. per totum. Et casus consideratur dupliciter quia aut est casus fortuitus, aut improuisus, casus fortuitus est quando non præcedit aliqua causa dependes ab eo cui casus ualet imputari, Casus improuisus est ubi culpa præcedit. ita not. Bal. per glo. ibi in d. l. i. & bonum est hoc, scire quia casus fortuitus non punitur, Impróuisus autem punitur pro modo culpæ, Non insisto quia nō est materia nostra, sed redeundo ad casum constitutionis quia fuit hæsitatum quando non appatet ex inquisitionis lectura de animo deliberato, quia non fuit formata cum expræssione qualitatis animi deliberati, An condemnatus habens pacem in hoc dubio compræhendatur in hac constitutione, q̄ non cōpræhendatur ēt si non sit expressa qualitas, si tamen ex natura facti colligatur animus deliberatus, facit quia ratio & mens legis illa est ut tantūmodo homicidium casu uel in rixa comissum compræhendatur, ista igitur qualitas necessario requiritur ad hoc ut quis sit compræhēsus, & cū non constet in processu de ista qualitate, nec mēs nec uerba conueniunt, q̄ aūt sit necessaria qualitas patet per expressionē eiusdem ibi casu uel in rixa, & ibi exceptis homicidiis animo deliberato patratis, & quotienscunq̄ qualitas est necessaria ad actum, prout illa quæ est de forma quæ dat esse rei ea nō probata cætera corruunt, est decisio Bal. in consi. 181. incip. iuri publico in quarta parte consi. & late in terminis nostris tradit solemnis doctor Alber Brunus in tract. suo de solemnitate & forma fo. 12. uer. Item solemnitatū aliæ sunt comunes, Nec obstat quod in pœnalibus mitior fieri debeat interpretatio. l. si de interpretatione. ff. de pæ. & reg. in pœnalibus de re iur. in vi. quia hic non agitur de pœna imponenda sed de condēnatione pœnali abroganda, quæ quoad declarationē pœnæ iam sortita est effectum in contrariū facit q̄ in dubio ubi nō apparet ex inquisitione nec cōdēnatiōe q̄ quis sit inquisitus uel cōdēnatus de animo delibera to q̄ dicere debemus & præsuponere homicidiū esse casuale nam si ex processu constaret de qualitate animi deliberati utiq̄ formata fuisset Inquisitio de animo deliberato quæ ubi formata non sit resultat præsumptio in contrarium, facit ēt quia in dubio in foro contentioso præsumptio est semper pro illo qui imputatur de delicto, & delictum præsumitur semper magis leue quā graue, ut decidit Mar. Socy. in d. c. ad audientiā in. ii. col. de homici. dum distinguit de foro contentioso ad forū peccati & conscientiæ, Item priuilegium semper late interpretandū est, nec contraria obstat, quia satis est q̄ ex processu non constet plene de qualitate animi deliberati, & id arguit ipsa inquisitio quæ nō est formata cū illa qualitate, Respondebant fiscales, q̄ quando erant indicia animi deliberati licet non esset probata qualitas sufficienter, tamen non solere principem facere gratiā imputatis & inquisitis cum narratione facti, qui modus inuentus est, nouissime, per istos iudices criminales, Casus igitur

cũ exemplaris esset uisus est dignus curiæ consulere Excell. Senatũ, qui consultus censuit, ubi sint Inditia qualitatis animi deliberati per condemnatũ in fortiis iudicis constitutũ, purganda esse, dehinc omnia Senatui refferenda, Erit igitur pratica, q condẽnatus cum narratione facti, ubi elliciantur inditia animi delberati, producta remissione partis se in fortiis Iudicis cõstituat & duo eiũt modi purgandi inditia, unus per probationes, alter per tormenta probationes aũt fieri non possunt nisi habita copia inditorũ, Et nota q Iudices edere Inditia tenentur, ẽt q non sit publicatus processus quia obtinui & seruat curia in causis in quibus admittitur cõdẽnatus ad nouas defensiones q dantur inditia, ubi est eadem ratio per omnia prout in casu isto, Tormenta aũt arbitraria sunt iudici, secundum qualitatẽ inditiorum Tamen laudo q probatiões fiant de qualitate, uitæ constituti, & occisi, & per homines probos, hæ enim multũ mouent iudicẽ & plus Senatũ in actu rellationis, maxime in casibus in quibus plene nõ constat de qualitate animi deliberati, Sed quero nunc quid si inquisitio formata est de animo deliberato, & inquisitus condemnatus fuerit de animo deliberato, cum non comprahendatur in ista cõstitutione si condemnatus uellet se constituere, & probare non subesse, animum deliberatũ nunquid admitti deberet, casus nunquã contigit, Sed ego dicerem admittendum, & ratio est, nã uidemus q ẽt cõdemnatis de animo deliberato fiunt gratiæ per principẽ, si exprimitur probaturũ in causa approbationis gratiæ qualitatẽ animi deliberati, non subesse, & id uideatur uerisimile cũ narratione facti in Inquisitione expresse si, nam nulla diuersitatis ratio assignari potest, in gratia speciali quã generali, Casus ut dixi nunquã contigit sed si contingeret putarem decere Principem & Senatũ facere id quod in specialibus gratiis, facere solet, scilicet admittere cõdẽnatũ ad probãdũ qualitates animi deliberati nõ subesse & sic ad nouas deffensiões cõtra qualitates animi delberati.

d ET de aliis quibuscunque, criminibus sub isto uerbo cõpræhenditur ẽt crimen falsi, & ita seruauit & seruat curia.

e DVMMODO non sint officiales, Littera uidetur clara sed dubiũ est, nunquid ista exceptio cõpræhendat notarios dãnatos uel delatos de falso, cũ officiũ publ. exercere dicantur, q sint notarii in casu istius exceptionis, facit quia tabellionatus est officiũ, & id probatur per tex. i. l. uniuersos. C. de decurio. lib. 10. ubi impera. dicit uniuersos Decuriones uolumus a tabellionũ officiis temperare, & in §. cũ aũt insti. de adopt. appellat personã publicã, facit glo. in. l. fin. C. qui militare non poss. lib. 12. & q scribit Bar. in. l. eadẽ. ff. ad. l. iul. repet. ubi appellat munus tabellionatus, munus aũt sonat in officiũ ut est glo. inst. de excusa. tut. in uer. munerũ & tanto magis quia ad id munus creantur ab Imperatore, uel Pontifice aut habentibus auctoritatẽ ab eis, ut sunt isti D. Co. Pallatini, est plus q in statutis collegiĩ notariorũ Mediolani, & aliarũ ciuitatũ ubiq legitur notariatus officium, cũ ergo Notarii officiales dicantur uidentur esse excæptati in uerbis constitutionis, in contrariũ tamen facit, quia notarii nostri nullã habent iurisditionẽ nec Imperium, ut scribit Bal. in l. adoptio. C. de adop. per illum tex. licet aliqui uoluerint tenere q habeant iurisditionem, quia faciunt præcepta guarintigiæ Et sic iurisditionẽ uoluntariã inter quos fuit Inno. in. c. cũ a nobis de test. tamen illa oppinio non est recepta nisi in his qui a principe uel a Rege cũ fiunt Notarii, creantur Iudices ordinarii, ut Bal. scribit in d. l. adoptio. quod non fit nec seruatur in notariis huius dñii, Itẽ hæc opinio ex alio confirmatur, quia in his constitutionibus attendi debet communis usus loquendi, qui ẽt præfertur proprio significatui

dibus effecta est, firma, stabili, & perpetua pace inter se pro cõmuni omniũ quiete & securitate fœdera sanxerunt, Ea res cum ab omnibus Christiani nominis cultoribus diu desiderata fuerit, & ingentibus uotis expetita, ac iam tandem sũmi dei benignitate assequuta, non immeriro uidetur exposcere, ut in signum tã leti & fœlicis nuntii etiam erga eos, qui in pœnam prolapsi, aut ob æs alienum carcere inclusi sunt, clemẽtia, & mãsuetudine uti debeamus, quo & ipsi participes fiant huius maximi, & exoptati gaudii, Harum igitur serie, Imperiali qua fungimur auctoritate, ex uoto ẽt Excell. Cæsarei Senatus cum quo eiusmũdi res participata ẽ, decernimus statuimus, & uolumus subditos omnes & singulos huius dominii [b] Mediatos & immediatos, de insultu, percussionibus uulneribus ẽt animo deliberato illatis, ubi mors secuta non sit, de homicidio, [c] Casu uel in rixa cõmisso, receptione bannitorũ, Robaria, sfrosarione salis, aut blandorũ, [d] & de aliis quibuscunq; criminibus [e] Dũmodo nõ sint officiales, qui in suo officio deliquerint, siue damnatos, siue bannitos tantum, & siue adhuc eorum processus pendeant siue adhuc nõ sint accusati uel delati ẽt si [f] crimen occultum sit, liberari & absolui, ipso g iure, & facto, prout & nos prædicta auctoritate ipsos liberamus & absoluimus, tam a pœna corporali q̃ a quacunq; alia, quæ cameræ, Cæs. aut feudarariorum, aut cõmunitatis alicuius spectaret, Et si carceribus mancipati essent eos ililco liberari, et relaxari uolumus, dũmodo pœna

realis exacta,composita,aut bona ipsa descripta, seu actualiter apprahensa nõ fuerint,Et hoc tamen si h remissionẽ & pacem ab offensis habeant in casibus, in quibus i Necessaria est remissio, seu intra duos menses, a die publicationis huius nostri decreti numerandos, illã habuerint, & eam intra dictum tempus præsentauerint officialibus quibus spectat & spectabit, Quæ omnia locum habere intendimus in his tantum,quæ facta sunt: aut cõmissa ab hodierna die retro, Reseruatis dumtaxat in præmissis criminibus sacrilegii, hæresis, fabricationis falsæ monetæ, homicidiis animo deliberato patratis, qui ad offensam in causa talium homicidiorum animi deliberati,& aliorum reseruatorum utsupra, testimonium deposuerint, uel deponi mãdauerint,quæ in huiusmodi gratia & liberalitate comprachendi nõ intendimus,Reseruata tamen nobis facultate ,prouidendi super homicidiis etiam animo deliberato, iam decennio elapso commissis, prout qualitati casuum,& personarum nobis conuenire uidebitur,mandamus itaq; omnibus,& singulis iusdicentibus,officialibus, & notariis huius dominii mediatis, & immediatis, quibus spectat & spectabit, ut omnes, & quoscunq; processus banna, scripturas, acta & condemnationes,& quæcunq; alia,quæ facta reperientur in his causis quarum mentionem supra fecimus,gratis,et absq; aliqua prorsus solutione deleant, & penitus annullent,prout & nos p præsentes iã dicta Imperiali auctoritate delemus, & penitus annullamus,& eorũ reorum nomina, de albo cassari

nocabili,ut scribunt.d.Ant.Abb.& Fely.in prohe.Greg. per l.labeo.ff.de supel leg.Bart.& alii in l.omnes Populi in materia declaratiua.ff.de iust & iur.Alex.in consi.xliii.in 6.col. in.i.uol. Clarum est autem q in ducatu Mediolani notarii non appellantur officiales nec ueniunt appellatione officialium,& tenendo istam opinionem litimarem non procedere in Notariis Magistratuum,qui a principe deputãtur & habent salaria ,'quia hi officiales sunt, & per cõmunem usum loquendi appellatione officialium,ueniunt, Curia tamen cõsulto Senatu seruat q notarii qui deliquerunt in munere notariatus nõ comprahendantur in hac cõstitutione,& abolitione , Motus est Senatus, quia his notariis omnes facultates nostræ comittuntur,& magna est eorũ fides, Et hoc ad deterendum ne habeant spem ueniæ,qui deliquunt, Et certe laudo factũ licet de iure tenerem magis secundã opinionẽ quam primam esse ueriorem.

f Etiam si crimen occultum sit , bonũ est scire quod dicatur crimen occultũ, non tãtum ad declarationẽ istius constitutionis, sed etiam.c.omnium §. finali ibi & hoc quando crimen occultum esset de iur. & Priui.fisci. Albe.de Ros.in dictionario suo in uer.occultum uidetur diffinire quod est illud q nulla ratione probari possit,tamen inferius multa distinguit , quæ potius concernunt materiam peccati,& non fori contentiosi , Sed in terminis nostris quid, sit crimen occultum est text'.in. l. secundo. §. & generaliter. ff.,vi. bon.'rap. & ibi dict.' Alexand. in add. ad Barth. in litera.cap. qui multa allegat ,' apud me in materia nostra occultum dicetur crimen quod est clam factum, & delatum non est, nec in cognitionem Iudicis deuentum , istud probatur in. d.§.& generaliter,Erit ergo intellectus q si crimen non sit manifestum,uel notorium,& non delati q dicatur occultum in casu utrinsq; constitutionis,& id colligitur ex dictis A b.in loco præallega.& Specul.in titu.de notor.cri.& aliqua per Bart.in.l.2.C.de his qui ex pub.ratio.lib.x.quæ omnia per te uidere potes, utilia ad praticam.d.§.& in ista cõstitutione,planus est sensus per uer.infra adhuc non delatis, & forsan in cognitis.

g IPSO Iure & facto curia seruat licet nõ faciat declarationem solemnẽ quo ad dãnatos,nisi in casu dubio de quo supra, tamen decernit Iudex litteras ad locũ ubi descriptus est in albo condemnatus,& in earum litterarum exequutione deletur de albo , & hoc est necesse facere , quia & si esset præsenta in tẽpore remissio, & esset in casu, attamen si repetiretur cõdemnatus in albo descriptus esset in periculo, & si offenderetur credo q posset defendi occisor uel offendens de iure, & alias fuit hoc in controuersia & decisum Cauti ergo sint hi qui sunt in casu istius nouellæ constitutionis,ut litteras has obtineant, quæ uim declarationis obtinent,& eos a periculo uitæ eximunt.

h Remissionẽ & pacem ab offensis 'habeant,nota'q licet p delictũ offendatur Respubl.cuius interest crimina punire. l. si ita uulneratus ad fin.ff.ad.l.aquil.principalius tamen inde offenditur læsus,& eius principaliter interest.l.si quondã C.de adult.&.l.sepulcri.ff.de sepul.uiol.cũ similibus,& propterea & lex primo requirit partis offensæ remissionẽ & pacẽ,Ex quo collige q non tantũ pax requiritur,Sed remissio offensæ,unde dicebat Math.de afflic.in.c.1.in glo.2. de pac. iur.fir.q cauti debent esse aduocati ut faciant ponere in instrumento pacis q non tantũ faciunt pacem,sed ẽt remittunt offensam & promittunt de nõ accusando,nec quærellã facere in'iuditio,& addit remittendo ẽt dãna & interesse, quæ clausula est maximæ utilitatis ut infra,dicã,& ego hanc

clau-

faciant¹, quin ét uolumus, & ita expresse iniungimus omnibus & singulis Magistratibus, iusdicentibus & officialibus huius dñii, mediatis & immediatis, ac præsentibus & futuris, q pro criminibus & delictis ¹ adhuc non delatis & forsan incognitis, seruatis, & adimpletis præmissis, a prædicta die hodierna retro cōmissis in futurum quo quomodo non audeant inquirere, procedere, nec molestare delinquentes, saluis tñ & exceptis casibus superius: expressis & reseruatis, Ad hæc decernimus oēs, & singulos carceratos & detentos, ex causa publici, seu priuati debiti, modo non sit ex causa datiorum, seu redditituum ordinariorū, relaxari, Quos omnes & alios debitores ex causa priuata. personaliter molestari intra trimestre proximum nolumus, Cum autem nimis gratiose agere posse hoc tempore nobis non uideamur, statuimus etiam & iubemus omnes & quascunq; mulctas, siue condēnationes pecuniarias Cameræ Cæs. quacunq; ex causa in hanc usq; diem factas & applicatas, nullas esse neq; exigi quouismodo posse, m Saluo tamē semper iure tertii, Et quoniā ad reprimendā delinquentium temeritatem & proteruiam, pro subditorum quiete, in proximis bellorū turbinibus, necesse fuit nō nullas proclamationes, & ordines facere, pœnas extraordinarias delinquentibus imponentes & in præsentia pace iam constituta, opere prætium uidetur minus seuere agere, decernimus, & statuimus, omnes eiusmodi proclamationes & ordines aboleri debere, prout nos per præsentes iam dicta Imperiali au-

clausulam nō ponebam sed postquā uidi dictam decisionē semper apponere feci, & bona est pratica quā seruamus, q supplicant remittentes Princip: ut faciat gratiam, & iudicibus, ut deleant processum & condemnationē, & amplius non procedant, quæ sunt clausulæ amplissimæ & menti tenendæ, & per illud uet. offensis tollitur difficultas de qua disputat Bart. in. l. 4. §. Cato in fin. ff. d. obli. scilicet q nō sufficis q fiat a maiori parte hæredū pax, sed ab omnibus hæredibus, quia ia q. Bar. statutū loquebatur in hærede & in psona singulari quæ opinio iudicata est tutior per. d. Ias in d. §. Cato, & ita seruat curia, q ab omnibus hæredibus necessaria est, Bene est etiā uerū q instituto hærede extra existeñ liberis uel non existen. hærede seruatur opi. Bar in. l. si filius. §. qui pri. ff. de ulg. & pub. q sufficit obtinere remissionem a filiis ét q nō sint nec uellint esse hæredes ascendentes, Quæ uero ætas sufficiat ad pacē faciendam disputat Mich de afflict. in d. c. i in. glo. i. in. 2. col. ubi concludit q de iure Romano ætas legiptima ē decem octo annorū ad faciendā pacem & q ita est ēt de iure lombardo, & seruatur in Regno, sed, hæc opinio apud nos non est recepta Mediolani ob dispositionem statuti, q ætas legiptima sit uiginti annorum quo ad contractus, decē octo annorum in Iudiciis, ubi aūt non esset statutū de ætate sed esset in dispositione iuris cōmunis, Ego non recederē ab opinione glo ibi rationibus per Afflictum, adductis quas non transcribo Vlterius quæro quid si minor faciat pacem & remissionē an possit petere restitutionem in integrū, istam quæst. disputauit Lucas de pen. in. l. unica. C. pub. lætit. lib 10. ubi decidit q si petatur per minorem restitutio in integrum in uindictam, & cænem alterius semper denegatur ut. ff. de minor. l. auxiliū, si uero petatur aduersus damna uel interesse, tunc non denegatur per not. in d. l. Auxilium in princ. & per tex. in. l. fin. in. §. ult. C. de bonis uacan. Et istud idem non facta mentione dictæ decisionis tenet Afflic. in. d. c. i §. iniuria punitur col. 10. Et propterea supra dixi q bona erat cautella ponere q remittat ēt quo ad dāna & interesse, quæ tuit Andr. de Iser. in. d. c. i. sed tutior est quam ego ad tollendas has difficultates semper praticaui q remissiones minorum fiant cū dispensatione litterarum Senatus tollentes omnes difficultates, etiam beneficii restitutionis integrum cū consensu agnatorū proximiorū

m IN Casibus in quibus est necessaria remissio, hoc dictum quia plura sunt delicta quæ tantū remp. concernunt & non interesse partis, ut in stiofatione bladorum & similibus.

K FABRICATIOnis falsæ Monetæ Fuit hoc expressum ad inclusionē aliorū delictorum quæ circa monetas fiunt, de quibus uide in tit. off. iudi. Mon.

l ADHVC non delatis & forsan incognitis hæc uerba declarant quid sit crimen ocultum ut dixi supra, & nota q ē necessaria remissio partis offēsæ, & eius præsentatio, Et ne te in hoc negotio inuoluas adeundo iudicē & confitendo delictum do tibi praticam ut ab hæredibus offensi pacem notario stippulanti nomine cuiuslibet personæ in forma de delicto obtineas, de hinc pacem præsentes nominæ cuiuslibet persone cuius interest, ita q si res detegeretur remediū habes q procedi non pōt & hæc tutior uia est, quia sunt quandoque iudices ad eo maligni qui cū uident hominem opulentum delatum nimis crudeliter inquirunt circa qualitates delictorum, & gratias mille modis reuocarēt in dubium, non dico de iudicibus præsentibus, Sed tempore meo pluries factum, Hic successiue quero aliquis reperitur in albo bannitorum condēnatus de homici

ctoritate abolemus, Præter o ordines aduersus primo euaginantes, defferétes sclopum a Rota, & in re sfrosationum bladorum æditos quos prototius status quiete & subditorum comodo & securitate, ac durante presenti penuria, firmos manere decernimus, Cæterũ quia & extra casus in generalibus constitutionibus compræhensos, de prouocationibus quandoq; euenit, ut attenta loci, personarum, ac casuum qualitate, seuctius procedendum sit, q̃ iure ordinario prouisum est, Volumus & declaramus q̄ quãdocunq; in huiusmodi casibus iusdicentibus uisum fuerit acrius animaduertendum, aut animosius procedendũ, rem ad Excell. Senatũ defferant, qui pro facti qualitate quid faciendum sit statuet.

dio, processus non reperitur quia res est de antiquo. uel ob ista mala tempora fuit dispersus uel combustus, an si præsentet pacem debeat deleri de albo, ista quæstio fuit superioribus annis, & tandem decisa q̄ deleri debet, quia præsumitur homicidiũ casuale, & ob hanc causam tunc factus est ordo, q̄ quando describuntur Banniti in albo, describãtur cum delicto, & qualitate delicti.

m SALVO Tamen semper iure tertii hec clausula se conformat dispositioni Iuris cõmunis, quia ex eo q̄ delinquens ad compositionem cũ Fisco, uel ad gratiã admittitur a principe, non propterea tollitur ius partis cõtra delinquentem ar. glo. in l. Ne quicquã ff. pro soc. Et facit glo. in l. uenia. C. de in ius uoc. & uide not. per Lucam de pen. in l i. C. de desert. lib. 10. & nota q̄ illud est multum utile, quando fiscus compositionem facit cũ delinquente sine remissione partis in istis pœnis extra ordinariis, quod tamen rarissime factum uidi, & nota q̄ ista clausula saluo iure tertii respicit tantũ priuatas personas, non autem officiales quibus pars pœnæ, applicaretur quia etiam quo ad eos abolita est pœna, & ita seruat curia.

n OMNES eiusmodi proclamationes & ordines aboleri debere, Sanctissima fuit hæc lex quæ aboleuit istas proclamationes factas tempore tumultuoso, & ad bonum publicum, sed male interpretatas per aliquos iudices criminales qui pro uno quoq; uerbo illaqueabant pauperes subditos, & grauissimis impensis afficiebant, ita q̄ uigebat illud poetæ dictum, Digito compesce labellum, sin minus carcer paratus erit, Benedictus deus qui Illust. & Excell. Principis animũ ad tam sanctam abolitionem faciendã mouit.

o PRAETER ordines aduersus primo euaginãtes, hi ordines in futurum seruari debent, ex ui illius constitutionis, in præteritum uero imputati uel condemnati, habita pace ex hac constitutione liberantur. Sed quia dubium oriebatur, si quis dumtaxat enudauerit, sed non uulnerauerit nec percusserit, an esset necessaria partis remissio, consultus superinde Senatus a Fiscalibus dixit hoc casu non esse necessariam partis remissioné, & ita seruat curia, & certe hi ordines quandoque antiquandi erũt rebus magis quietis, quia nimis rigorosi sunt, q̄ uero de sclopo a Rota dicitur, Maledictus homo qui tale genus tormenti, inuenit, & non solum prohibendus est usus, sed etiã fabricatio. Cætera in tex. plana sunt. Quibus expeditis restat discutere, quid in damnatis ad Triremes, ad tempus, uel in perpetuum, seruandum esset Fuit in dubio curia, & Senatum consuluit, qui censuit eos damnatos in casibus non exceptuatis in hac constitutione, habita pace, compræhendi in abolitione. Et hac ratione dico idem seruandum esse in damnatis & Bannitis ad tempus, in casibus non exceptuatis ut supra.

Et per ista sit finis annotationibus huius nouæ cõstitutionis.

EIVSDEM ALPHONSI DAVALLI DECRETVM SVPER ANNATA EXIGEN.

ET Si,a subditis huius Dominii Mediolanen. Cæs. Maestas pro milite extra eius ditionem detinendo, quem pro conseruatione rerum suarū & quiete ac tranquillitate huius status necessariū semper duxit,pecuniarū certā summā extraordinē iam diu exigi uoluerit,semper tñ maximo concupiuit desiderio,res ad ordinariū suum reduci posse, quod præteritorū temporū iniuria effici nunq̄ hactenus potuit,Quod plus est,res præsentes hoc postulare uidentur,ut maiori militū numero opus sit pro securitate & quiete subditorū , & pro seruitio suo, Eaq; ratione equites leuis armaturæ ad certū numerum iam stipendio ascripti fuerunt, Quibus cū de satisfactione debita prouidendum,sit neq; aliunde opportuna adhiberi possit prouisio ob alias grauissimas impensas,quas pro cōmodo & beneficio uniuersæ reipublicæ Christianæ, Eadem Cæs. Maestas coacta fuit his diebus facere, Nobis propterea litteris suis mandauit mentis suæ esse,ut huic necessitati consulatur a Feudatariis, donatariis & his quibus pensiones aut prouisiones aliquæ constitutæ fuerunt annatam exigendo, Quod genus subsidii promptius,& liberalius facere omnes , qui ad id tenebuntur,æquū est,cum & per retroactos Principes id factum fuerit, & in re tam necessaria pecunia erroganda sit. Et in hoc liberalitatem Cæs. Maestatis tanto magis promereri, se ostendunt,& priuilegio obtento digni quanto in rebus seruitium suum concernentibus, promptiores se demonstrant.

Per has igitur nostras imperiali qua fungimur auctoritate , Et in executione præfatarū litterarū Cæs. Maestatis edicimus & decernimus q̄ quicunq; per se aut prædecessores suos habuerunt,aut,a Cæs. Maestate aut ab his qui antea Dñium Mediolani tenuerunt aliquas ciuitates, castra, loca, terras , bona, iura, uectigalia, census concessiones , seu pensiones

Hoc Decretū fuit in multis capitibus declaratū & quæ declarationes fuerunt necessariæ nec antea factæ.

Seruauit curia ꝙ etiam ubi non interuenerit actualis numeratio, sed data fuerint bona uel iura cameræ in cābiū, uel rōne impensæ factæ donatū esset ꝙ tñ nō teneantur ad solutionem annatæ.

Dū legitur ueri redditus, seruauit curia quo ad Fheuda antiqua, & donatiões ueteres ut fiat solutio secundū taxā antiquā ad libros descriptā. Et in nouis si facta est deterioratio in redditu, habita est eius deteriorationis ratio.

annuas, ad beneplacitū, uel ad uitā adhuc durantes, aquas, exemptiones, & quocunq; titulo nuncupentur, siue in feudū, siue titulo donationis, uel cuius concessionis gratuitæ ēt pro benemeritis, His deniq; tantū exceptis ubi uera & actualis prætii numeratio interuenerit, teneantur omni & quacunq; exceptione remota infra quindecim dies, a tempore præsentis publicationis, consignare priuilegia, & iura quæ habent, & habere prætendunt, a Cæs. Maestate, seu aliter quomodocunq; in manibus deputandorum super ipsa annata. Et consequenter dimidiū ueri redditus dictorum bonorum iurium & pensionum utsupra, in manibus Thesaurarii generalis Mediolani soluere, & aliā dimidiam infra alios quindecim dies tunc proxime futuros, in manibus utsupra, sub pœna amissionis concessionum feudorū, donationū, remissionū, exemptionū, pensionum, ptouisionū, aut aliorum quorumcunque iurium suorū concessarū utsupra, in quā pœnā ipso facto ipsi feudatarii, donatarii, & alii utsupra incurrisse intelligantur, in casu contrauentionis præsentis nostri decreti. Item uolumus ꝙ quicunq; habuerint molendina, resecas, follas, trauersarias, uel alia quecunque hædifitia aquæ impetu, & cursu laborantia, in quibuscunq; fluminibus publicis Dominii Mediolani, aut ab eis deriuantibus aut aliter quomodocunq; aquæ ipsæ decurrant ipso dño sub administratione nostra, mediate uel mediate supposito, qualiacunque sint flumina ipsa; & quibuscunque nominibus tā ea flumina q̄ aquæ aliter decurrentes nuncupentur, siue riui, siue torrentes sint. Non cōpræhendentes tñ in præsenti decreto quæ utuntur aquis ex fontanilibus opere māu factis, teneantur, & debeāt his modo, & forma de quibus supra soluere Thesaurario utsupra in pecunia numerata, uerū redditū unius anni molendinorum ipsorū & aliorū quorūcunque hædificiorū utsupra, cōpræhendentes ēt ꝙ illi qui irrigant prata ex aquis publicis utsupra teneantur soluere solidos quinq; pro qualibet pertica, & in dicto termino utsupra consignare in scriptis, uerum

uerum numerũ perticarũ præfectis nostris annatæ utsupra sine aliqua exceptione,& omni cõtradictione cessante,sub pœna de qua supra uolumus Item q̃ quicunque habuerint exemptiones imbotaturarũ, teneantur ad solutionẽ librarum triũ imperialiũ pro centenario perticarum terræ tã cultiuæ q̃ utilibus constitæ,& ad consignationẽ ueri numeri perticarũ sub pœnis,& modis de quibus supra.Decernimus ẽt q̃ si aliquorũ bona fuerint pro aliquo crimine etiã læsæ Maiestatis Cameræ confiscata,ẽt si per agentes cameræ appræhẽsa nõ fuerint,aut pro parte aut in totũ restituta, teneantur ad solutionẽ redditus unius ãni utsupra,Et hæc omnia quibuscunque decretis statutis,ordinibus, priuilegiis,præscriptionibus,exemptionibusque in contrariũ facientibus non attentis,etiam consuetudinibus quarũ initii memoria in cõtrariũ non existit, ẽt si de eis specialis & indiuidua,& de uerbo ad uerbũ facienda esset mentio, quibus in hac parte de plenitudine ptãtis nobis concessæ & attributæ,ex certa scientia derrogamus & derrogatũ esse uolumus,Mandãtes Illust.Reueren. & Spectabilibus D. Præsidi & Senatoribus Cæsar.Senatus Mediolani,Præfectis reddituum Cameræ, Gubernatoribus, Prætoribus & Refferendariis ciuitatum, & cæteris officialibus,& subditis Dñii Mediolani mediatis & in mediatis,& præsertim his quibus executio præsentis decreti demandata est,& ad hoc onus deputati sunt, ut decretum ipsum obseruent, & ab aliis obseruari faciant per omnia efficatiora & promptioria iuris remedia etiam per mulctas & pœnas Cameræ Cæs.applican.ac etiam per detentionẽ personalẽ, & prout eisdem melius uidebitur,quia sic nobis placet, & fieri uolumus,declaramus nihilominus nullum iuribus Cameræ Cæs.fieri præiudiũ per huius præsentis decreti publicationem,& Annatæ solutionẽ,Quinimo tam fisci q̃ priuatorũ omniũ iura in suo robore permanere decernimus, Harum testimonio literarum quas fieri & registrari iussimus, nostrique sigilli impræssione muniri Mediolani ultimo Decembris. M. D. XLI.

Sublatum

EIVSDEM ALPHVNSI DECLARATIO.

D. Vicario Prouiſionum.

QVVM in decreto per nos nuper condito,ſuper Annatæ ſolutione,inter alia ſtatutum fuerit, ēt eos teneri ad prædictā ſolutionē quorū bona fuerint pro aliquo crimine,etiam leſæ Maeſtatis confiſcata,etiam ſi per Agentes Cameræ appræhenſa non fuerint aut in parte aut in totū reſtituta,quod & in ſimilibus decretis alias cōditis ſtatutū fuerat,dubiūq; oriri poſſet,circa eos qui rebelles, præteritis tēporibus,extiterunt,quibus bona reſtituta fuerunt,& nos memoriā huius nominis extingui multū cupiamus,Poſtea quā omnes in cæſaris ſupræmi domini noſtri,immediatam ditionem uenerunt,Tenore præſentium edicimus & declaramus mentis noſtre non fuiſſe nec eſſe,aliquem quouiſmodo,ad ſolutionem Annatæ teneri pro bonis ex cauſa rebellionis uel leſæ Maeſtatis confiſcatis eiſdemque reſtitutis, niſi quatenus alia ex cauſa tenerentur,uobiſque ut hāc mentis noſtre declarationē publicari & pro decreto obſeruari faciatis mandamus Mediolani.4.Ianuarii. 1542.

EIVSDEM ALPHVNSI DECLARATIO.

PVblicari his diebus fecimus decretū ſuper ſolutione Annatæ in toto dominio Mediolanen.cum declaratione mētis noſtræ circa bona confiſcata pro crimine rebellionis & reſtituta,uerum cum nobis ſignificatum fuerit, q̄ plurima ex eius interpretatione oriri indies dubia,quæ non ſine ſubditorum,incōmodo,& impenſa tolli poſſunt,proptereaque nobis ſupplicatum extiterit,ut quatenus fieri poſſit his prouideamus,ut omnis dubitandi & expenſarum tollatur occaſio,& clarius de mente noſtra appareat,his noſtris decernimus & declaramus eos qui titulo emptionis uel dationis

inſolu-

insolutū uel permutationis,aut qui dotis occasione uel alio titulo onerosō rei correspōdente bona acquisiuerunt,nō minus ab Annatæ solutione excludi & in decreto non comprehendi,q̄ qui uera & actuali prætii numeratione interueniente acquisiuerint,non ēt teneri intendimus aliquos pro aquis quæ in fundo priuato nascuntur, & iuris priuati remanent,& quia anno superiore. M. D. X L. ex ordine nostro impositio super molendinis,& aliis in ipso ordine contentis exacta fuit, inconueniensq; esset eos qui dictam impositionē exoluerunt,etiam nunc ad eandem solutionem cogi,Propterea declaramus eos qui annatā pro prædictis dicto anno. M. D. X L.soluerunt, amplius non teneri, neq; in præsenti decreto compræhendi, Eos uero, qui a principibus donationes immunitates,cōcessione sue habuerunt, eorumue hæredes,non autem qui ab eis titulo oneroso acquisiuerunt,teneri uirtute decreti decernimus & declaramus,Quod si in aliquos titulo lucratiuo translata fuerunt,possessores teneri,saluis tamen quibuscunq; iuribus eorū contra datores suos,si quæ competunt,Eos quoque qui aquas pro usu molendinorum,pratorū irrigatione aut ad alium usum habuerunt, duplici onere grauari nolumus, & uerba in præscriptionibus & consuetudinibus quarum Initii memorie contrarium non existit in derogationibus apposita,ad terminos iuris & decretorum reducimus,ad hæc, ut impensis subditorum,q̄tum fieri possit occurramus,cum honestam prouisionum spectab.& Egre. D.Annatæ præfectis constituere decreuerimus,ut nullum subditis, onus inferant,omnibus innotescere uolumus eos nihil,a quoq̄ accepturos pro honorario uel salario,siue pro reuisione scripturarum siue pro quacunq; declaratione,aut ordinatione, quæ per ipsos in causa Annatæ fiet, Mediolani die. 18. Ianuarii. 1542.

Vide in.c. Nulla præscripto de iu.& priuilegi.

TABELLA DIERVM QVIBVS Excellentiss. Senatus non Sedet.

Primo omnia Festa mobilia uidelicet Carnis preuii per dies duos ante, usque ad feriã secundam Quadragesimæ, Festum resurrectionis do mini nostri Iesu Christi, per dies sex ante, & septem sequentes Festum ascensionis dñi N. Iesu Christi, Festũ pentecostes & uigilia, Festũ corporis dñi nostri Iesu Christi.

IANVARIVS.

7 Sancti Christofori martyris.
17 Sancti Antonii Abbatis.
20 Sanctorum Fabiani, & Sebastiani.
21 Sanctæ Agnetis.
22 Sancti Vincentii.
25 Sancti Pauli conuersio.

FEBRVARIVS.

2 Purificationis beatæ uirginis Mariæ.
3 Sancti Blasii.
5 Sanctæ Agathæ.
7 Sancti Mathiæ.
9 Sanctæ Appoloniæ.
21 Sancti Ambrosii uictoria.
22 Cathedræ sancti Petri.
24 Victoria apud papiam contra gallos.

MARTIVS.

7 Sancti Thomæ de Aquino.
12 Sancti Gregorii Papæ.
19 Sancti Ioseph.
21 Sancti Benedicti Abbatis.
25 Annuntiationis beatæ uirginis Mariæ

APRILIS.

24 Sancti Georgii.
25 Sancti Marci Euangelistæ.
27 Victoriæ Bicochæ.
29 Sancti Petri martyris.

MAIVS.

1 Sanctorum Iacobi & Philippi Apostolorum.

3 Inuentio sanctæ Crucis.

4 Sancti Gotardi Episcopi.

8 Sancti Victoris.

20 Sancti Bernardini,

25 Sancti Dionysii.

IVNIVS.

11 Sancti Bernabe discipuli domini.

13 Sancti Antonini de Padua.

19 Sanctorum Geruasii & Protasii martyrum.

24 Natiuitatis beati Io. Baptistæ.

29 Sancti Petri Principis Apostolorum.

IVLIVS.

2 Visitatio Beatæ Virginis Mariæ.

4 Sancti Oderici.

5 Sanctæ Margaritæ.

22 Sanctæ Mariæ Magdalenæ.

25 Sancti Iacobi Apostoli.

26 Sanctæ Annæ.

28 Sanctorum Nazarii & Celsi.

29 Sanctæ Marthæ.

AVGVSTVS.

1 Sancti Petri ad Vincula.

5 Sanctæ Mariæ niuis,

6 Transfiguratio domini.

7 Sanctorum Donati & Carpofori.

10 Sancti Laurentii.

15 Assumptionis beatæ uirginis Mariæ & uigilia.

16 Sancti Rochi confessoris.

20 Sancti Bernardi Abbatis.

24 Sancti Bartholomæi Apostoli.

28 Sancti Augustini.

29 Decolationis Beati Io. Baptistæ.

SEPTEMBER.

In qua incipiunt uocatiões quæ durát usque ad diẽ tertiiá Nouẽbris exclusiue in quibus sedet nisi diebus mercurii, Iouis, & Veneris cuiuslibet ebdomodæ.

8 Natiuitatis Beatæ uirginis Mariæ & uigilia.
10 Sancti Nicolai de Tolentino.
14 Exaltationis sanctæ Crucis.
21 Sancti Mathæi Apostoli & Euangelistæ.
24 Sanctæ Teglæ.
27 Sanctorum Cosmæ & Damiani.
29 Sancti Michaelis Archangeli.
30 Sancti Hieronymi.

OCTOBER.

4 Sancti Francisci.
18 Sancti Lucæ Euangelistæ.
21 Sanctæ Vrsulæ cum. xii. Virginibus.
28 Sanctorum Simonis & Iudæ.

NOVEMBER.

1 Omnium Sanctorum.
2 Cõmemorationis animarum defunctorum.
11 Sancti Martini.
25 Sanctæ Catherinæ.
30 Sancti Andreæ Apostoli.

DECEMBER.

6 Sancti Nicolai episcopi.
7 S.Ambrosii epi & almæ ciuitatis Mli protect.
8 Conceptionis Beatæ uirginis Mariæ.
13 Sanctæ Luciæ.
21 Sancti Thomæ.
25 Festa Natiuitatis dñi nostri Iesu Christi.

Incipiendo die.28. præsentis usque ad diẽ S.Christophori mensis Ianuarii

A Carnis priuio Romano usque ad secundam diem quadragesimæ Ambrosianæ Senatus non sedet iuxta consuetudinem nouissimá & Item omnibus diebus ueneris mensis Martii.

In Quadragesima omnes dies ueneris celebrantur. Et olim si infra ebdomodam nullum occurrebat festum dies Iouis celebrabatur a nonnullis uero mensibus citra mos ille est ablatus.

TAXATIONES CANCELLARIAE EXCELLENTISS. SENATVS.

M . D. XLI. A laude de Iddio.

E Manifesto al Senato di Milano, che li officiali suoi quali secondo il tempo sogliono riceuere li dinari p le expeditioni, che si fanno nella Cancellaria sua, nõ sono per pigliare piu di quello che, e ordinato, E manifesto anchora alcuni, che procurano tali expeditioni, ingannare li principali & quelli, a nome de quali si fanno, con cio sia che tacendo la uerita di quello, che hanno speso, piglino da li simplici molto piu di quello ch'haueranno sborsato, la qual cosa, pare che uenga, a machiare la sincera administratione de detti officiali, Per far adonque che la probita de suoi officiali rimanga nel suo candore & leuare uia la materia di fraudare alcuno, & per soccorrere alli miseri clienti, Ha posto & con stituito questa norma per il pagamento de l'espeditione, che si farano in cancellaria, Qual ha uoluto, che sia diuulgata, accio che possa uenire a notitia di ciascuno.

Prima li mendicanti, & persone miserabili, gli hospitali, & luoci pii mendicanti, o uero che distribuiscono l'entrata sue alli poueri, non paghino cosa alcuna per il sigillo, ma solo per la scrittura.

Per le littere missiue simplici in le cause ciuili, nelle quali si inseriscono le supplicationi, si paghi per la cancellaria soldi deci, & gli uschieri per il sigillo sol. 2.

Il medemo per li salui cõdutti, si tres partes ex quatuor pagando pero il supplicante la scrittura.

Per le prorogationi, & suspensioni, quãdo si portano al officio delle prorogationi sol. 1. Quando s'expediscano le littere d'esse prorogationi & suspẽsione so. 4

solamente,ma se la parte,uolesse piu prorogationi in una sola littera,si paghino altri soldi.6.

Per le dispense di minorita.lib,1.sol.2.

Per le missiue simplici de una cōmunita lib.1.sol.2

Per le patente d'una cōmunita lib.2.sol.4.

Per le confirmationi de instrumenti da cento lib.in giu. lib.sol.12.

Per le confirmatione d'instrumenti da mille libre in giu. lib.1.sol.2.Ma sopra mille libre, a computo de libra una per migliaro,non si exceda pero la somma de lib. 12 di che quantita si uoglia l'instrumento.

Per la legitimatione de uno solo,il cui padre non sia richo.lib.3.sol.

Per uno riccho non si exceda la somma de lib.5.sol.12.

Per le littere in forma di Camera lib.4.sol.

Per la confirmatione di qualunche priuilegio la decima parte di quello, che si trouara scritto essere taxate in corte della Cæs.Maesta, de laqual decima parte li secretari habbiano il quarto solamente.

Per le littere dispensanti che uno forastiere possa acquistare lib.2.per migliaro.

Per le littere de ciuilita che si concedeno alli forastieri,secundo la qualita della persona,ma non se exceda pero scuti.6.

Per le littere de ciuilita che si concedono alli subditi,nō se excedi la summa de lib.12.

Per le littere de confirmatione de ciuilita fatta da qualunche cōmunita lib.5.sol.12.

Per le littere,che cōcedono che si dia fede a libri de merchadanti.lib.4.sol.

Per qualunque littere che contengono dispensa, anchora che fosseno misiue.lib.1.sol.2.

Per le littere criminale misiue.lib.1.sol.2.

Per le absolutione criminale.lib.1.sol,7.Et altro tanto alli secretarii,& se sarano piu duna medesima famiglia che habbitano insieme, si paghi per uno solo, se de diuerse famiglie,di qual si uoglia numero,si paghi per cinq; solaméte
Per quelli che s'admettano ad noue defese,in caso che si ingenisca la pena della morte.lib.3.sol.
Altramente se s'ingerira tratto di corda,o fustigatione,o priuarione di qualchemembro lib.2.sol
Per l'approbatione de le gratie.lib.1.sol.7.
Altro tanto alli secretarii.
Per le subhastatione che si concedono a cõmunita.lib.i.sol.4
Per le littere de poterse fare lestimo.lib.1.sol.4.
Per la scrittura delle confirmatione delle gratie,& registro d'esse.lib.i.sol.7.
Per la copia di qualunche scrittura simplice,per due facciate.lib.sol.4. Et se sarano autentice,la mitta de piu.
Per le ordinatione fatte audite le parte alli secretarii.lib. 1. sol.7.
Et per il sigillo.sol.6.
Per le ordinatione, o uero sententie fatte per il Senato, a relatione de Senatori, li Secretarii non possano pigliare piu de soldi deci per centanaro de lib. in tutto, talmente che sia di che ualore si uoglia, non habbiamo piu de scuti cinquanta.
Per il sigillo d'esse ordinatione & sententie non si excceda scuti.6.& meno alla rata del ualore.
Per le littere che il marito possa lasciare alla moglie ultra la forma de statuti di quella cita, donde sera, una libra per migliaro,non exceda pero scuti.6.& meno alla rata.
Per le dispense de fideicõmissi per qualunche migliaro.lib.2.
Ma non si exceda pero como di sopra.
Per le dispense che alcuno possa donare li suoi beni, como sono quelli che entrano la religione, & altri simili libri per migliaro & como di sopra,non se exceda, pero la somma de scuti.6.

Che li usciери non possano pigliare cossa alcuna per il sigillo, anchora che li fusse dato spontaneamente, sotto pœna d'essere suspesi dall'officio per uno mese.

Che non possano pigliare cossa alcuna per li bolatini, che portano in Senato, sotto la medesima pœna.

Che da quelli che ottengano approbatione de le gratie li uscieri in tutto non possano pigliare oltra sol. dece per ciascuno, sotto la medesima pœna.

Che niuno Cancellere, coadiutoreo, uero scrittore per la scrittura delle minute, ouero littere possa pigliare cossa alcuna anchora che li fosse dato spontaneamente, saluo se non fara la copia, sotto la sopra detta pœna.

Li cancellieri delli Senatori nō possano pigliare per li atti piu di quello che piglia il nodaro de le cause ciuile nel palazo de Milano.

Et per la scrittura de processi per ogni foglia possano pigliare solo quello chi di sopra e stato ordinato alli Cancellieri, & scrittori del Senato.

Ia. la Catanæus est Secretarius Senatus de quo prima constitutio loquutur.

Et per le copie de le ordinatione criminale, fol.iii.

IA. CATANEVS.

GABRIELIS PHAERNI. CARMEN.

Insubrum decreta ducum, legesq; uetustæ,
Vastum incomposita mole uolumen erat,
Congeriem informem, confusaq; iura Senatus,
Digessit, certis disposuitq; locis.
Inq; nouam legum faciem, corpusq; redegit,
Fusaq; in exiguum menbra coegit opus.
Has igitur quisquis ueterum farragine legum,
Atq; indigesta mole grauatus erat,
Perlegat, utatur, sunt hæ breuitate minores,
Ordine maiores, utilitate pares.

TABVLA.

TABVLA CONSTITVTIONVM DOMINII MEDIOLANI.

LIBER PRIMVS.

LIBER SECVNDVS.

TABVLA

LIBER TERTIVS.

LIBER QVARTVS.

LIBER QVINTVS.

De his quæ ad ciuitatem Mediolani Particulariter pertinent.

LIBER PRIMVS.

DE CONSTITVTIONIBVS.

CAROLVS. V. DIVINA FAVENTE CLEMENtia Romanorum Imperator Augustus, ac Germaniæ, Hispaniarum, utriusq; Siciliæ, Hierusalē, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Insularum Baleariū, Sardiniæ, Fortunatarum, ac Indiarum, & terræ firmæ maris Occeani, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Lucēburgiæ, Gheldriæ, Viertēbergæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Lymburgiæ &c. Comes Haspurgi Flandriæ, Tyrolis, Atthesiæ, et Burgundiæ, Pallatinus Hanoniæ, Hollandiæ, Zeelandiæ, Ferreti, Kiburgi, Namurci, & Zutphaniæ, &c. Lādtgrauius, Alsanæ, Marchio Burgouiæ, & sacri Romani Imperii &c. Princeps Sueuiæ, Dñs Frisiæ, Molinæ, Salinarum, Tripolis, & Mechliniæ, &c. Hi qui per retroacta tempora uel Vicariatus titulo, uel Ducatus dignitate, Mediolanensi Dominio præfuerunt, uarias & fere innumerabiles constitutiones (Decreta appellant) secundum uariationes temporum, condidere, Hæ, creuerunt in immensum, nec in uolumen redactæ, Ita ut non facilis earum cognitio esset, Multæq; erant tollendæ, nonnullæ addendæ, aliæ in melius reformandæ. Ob quam causam, cum pacatis rebus id innotuisset Illust. Francisco Sfortiæ secūdo. Mediolani Duci, Iniunxit uiro clarissimo Iacobo Philippo Sacco, Senatus Mediolanensis Præsidi, ut consulto Senatu, aliquos uiros exploratæ fidei, Doctrinæq; & morum probitate insignes deligeret, Qui undequaq; per Mediolanensem ditionem has constitutiones cō-

quirerent, in unum codicem redigerent, ut in melius formarentur, Senatui referrent. Is (sicut cætera omnia solerti officio facit) Id munus exequutus, Senatores duos, ex quolibet Magistratu unum Fiscales duos, & ex collegio iurisconsultorū Mediolani duos Secretarium unum, & qui forensibus causis operā daret alium, uiros Integerrimos, usuq; rerum, & scientia pollentes, ad hanc prouintiam exequendam deligens, effecit ut uiuēte adhuc memorato Duce, huic muneri principium datum fuerit, Sed eo Duce uita functo, Mediolanensiq; Dominio ad nos, Sacrumq; Romanum Imperium deuoluto. Sicut multa alia bene acta præfati Ducis comprobauimus, ita censuimus, ut hi, qui delecti fuerant, in opere perseuerarēt, & Senatus omnia discuteret, & perficeret, atq; exinde nobis exhiberet, ut nostra auctoritate, in publicū proditent. Opere perfecto, & nobis oblato, deprehendimus, exacta diligentia, & maturo consilio (pro ut cætera omnia per ipsum ordinem fieri sollent) Illud absolutum fuisse, Quod, ut robur obtineat, hac nostra sanctione Decernimus, omnes constitutiones in hoc codice comprehensas, Inconcusse seruari debere, reliquis omnibus antiquatis Curabunt Igitur Senatus, cæteriq; Magistratus, & Iudices, ut hæc palam innotescant, & ab omnibus obseruentur, Statutis ciuitatum, & locorum, ac aliis his constitutionibus contrariantibus nequaquā attentis. Datæ Mediolani die. XXVII. Augusti anno Domini. 1541. Imperii nostri uigesimo primo, & Regnorum nostrorum uigesimo sexto. Signatæ Carolus, in angulo uidit Perrennotus, In calce Io. Bernburger, Et Sigillatæ Sigillo magno Imperiali in cera rubea, cū b:n dello morello pendente more solito.

DE IVDEIS.

HEbræis interdictum est Mediolani esse, nec habitationem habere. §. Nec etiam alibi in Dominio, nisi cum licentia Principis, quam si habuerint. Sciant hac sanctione inhibitum esse, ne cum Christianis in eadem Domo, & sub eodem tecto habitent, & eo amplius ut a Christianis dignoscantur, necesse habẽt masculi caputium croceum, & non alterius coloris, Fœminæ autem (ut uulgo dicitur) coletum eiusdem coloris, Ita latum & patentem, ut humeros, & pectus cooperiat, deferre teneantur. Quod si præmissis contrafactum fuerit, pœna sit Ictuum duorũ eculei, & aureorum decem. §. Permissum est tamen hebræis, In hospiciis publicis & Mediolani, & alibi sine licentia, per triduum hospitari posse.

DE RESCRIPTIS ET MANDATIS PRINCIPVM.

PER Rescripta quibus mandatur summarie, & facti ueritate attenta procedi, non intelligatur sublatũ sapientis consilium, quod ex iure municipali aslum mendum sit.

Rescripta impetrantes, intra mensem Iudici exhibere parte citata teneantur, alias nulla, & irrita sint.

Rescripta contra debitores, etiam in forma Camere concessa, creditoribus executionem personalem non tribuant, nisi alio iure competat, nec iurisditionem non habentibus, Ita ut eorum uirtute nemo extra iurisditionem suam trahatur.

Intimata parti citatione perhemptoria a Iudice subsignata, cuius terminus adhuc duret, Iudex ubi in præci-

bus non sit mentio facta perhemptorii, inhibitionibus per Senatum faciendis non obstantibus, Iudicare potest, nisi causa esset inappellabilis, uel alias sententia mittenda executioni esset. Quibus casibus quando essent transmissa duo perhemptoria Signata utsupra, & de eis non sit facta mentio, in præcibus etiam inhibitionibus præmissis non obstantibus, Iudex iudicare poterit.

Si quis præces dederit, & ad eas in causa supersederi obtinuerit, & preces parti intimari, si id Mediolani fiat, Intra decemduum expeditionem a Senatu obtinere teneatur. Si extra Mediolanum, intra quindecim dies. Quibus elapsis, Iudices amplius supersedere non teneantur.

Quicunq; in medio, uel alia parte litis, Rescripta impetrauerit, in precibus exprimere teneatur, prouisiones a Senatu ad ipsius, uel alterius partis petitionem, impetratas, & in iuditio exhibitas, quæ ad causam facere uidebuntur, alias Rescripta nullius sint momenti, nec per Iudices executioni demandentur, Et in impēsis impetrans condēnetur arbitrio Iudicis taxandis.

Supplicationes non admittantur, nisi prius fuerint subscriptæ per Doctorem, uel causidicum, aut notarium. ipsius causæ actorem, Qui sit de Dñio Mediolani, Qui, si calumniose in supplicationibus, aut in causis ipsis, se habuisse cognitū fuerit, non solum in expensis in lite factis, Sed etiam in pœna pecuniaria, & alia grauiori arbitrio Senatus, omnino plectentur.

DE SENATORIBVS.

VNVS tantū in Dominio Mediolani Senatus sit Mediolaniq; resideat, Præsesq; & Senatores, qui in

eo ſedebunt,eorūq; Secretarii fruantur, & gaudeant
priuilegiis,Prærogatiuis,immunitatibus, liberrantibus
& commodis,quibus præteritis temporibus Præſens
Senatores, & Secretarii frui, & gaudere conſueue-
runt, Sintq; in dicto munere perpetui. §. Habeatq;
Idem Senatus, auctoritatem conſtitutiones Principis
confirmandi, Infirmandi, & tollendi, Ac concedendi
quaſcunq; diſpenſationes, etiam contra ſtatuta, &
conſtitutiones. Item ſtatutorum, ordinumq;, ac pro-
uiſionum confirmationes faciendi, Nec non habi-
litationes, temporum prorogationes, In integrum re
ſtitutiones concedendi. Et ultra præmiſſa,In his quæ
ad Iuſticiam, aut æquitatem ſpectant, prouidendi. §.
Vniuerſitatis quoq; Papienſis curam habebit, Le-
ctores deputabit, & amouebit, Salaria conſtituet, &
deniq; alia faciet, ueluti facere conſueuerat.§. Singu
lo quoq; anno Præfectos peſtis eliget, & circa peſtē,
& ſanitatem conſeruandam, quęcunq; opportuna fa
ciet. §. Cognoſcetq; Senatus, de cauſis Marchiona-
tuum, Comitatuum, & quorumcunq; Pheudorum
ſiue lis & contentio oriatur inter Principem,& uaſſal
los,& ſeu inter ipſos uaſſallos.Similiq; modo,de om
nibus aliis cauſis arduis, & magnis, ubi res de qua
agitur, ſit aureorum mille annui redditus. Et etiam
ubi agatur de interpretatione Priuilegiorum,& con-
trouerſiis finium,& aliis cauſis, de quibus uel uia ap
pellationis, uel alio modo, Conſilia ducalia retroac-
tis temporibus cognoſcere conſueuerant. §. Inſuper
cognoſcat de cauſis appellationum a Sententiis diſ-
finitiuis, uel interloquutoris uim diffinitiuarum ha-
bentibus, Quæ, per Magiſtros redditum utriuſq;
Cameræ, Præfectos Annonæ, Collaterales noſtros,
uel Capitaneum Iuſticiæ ferentur (In caſibus tamen

in quibus appellari poteſt) §. Cognoſcet etiam Senatus de approbatione, confirmationeq; litterarum Principis, Donorum, remisſionum, indulgentiarũ, Priuilegiorum, ordinationum, Edictorum, & Gratiarum tam in ciuilibus quam in criminalibus. Et eas uel approbabit, uel limitabit, aut reſtringet, prout e re Principis, aut publica, eſſe cognouerit, Decernentes poſt hac omnes litteras præſentari debere Senatui infra annum. Quas ſi Senatus non approbabit, uel confirmabit, nullæ, & irritæ, & inanes ſint, ac ſi nunq̃ a Principe conceſſæ fuiſſent. §. Cura quoq; Senatus erit circa omnes iuſdicentes, Seu officiales Iuſtitiæ, ut ſicut tenentur, Iuſticiam exerceant. §. Iuſq; in eos habeat, puniendi, ab officio priuandi, & ſuſpendendi, ac corrigendi, ſecundum caſus contingentiam, Exceptis Queſtoribus ordinariis, & extraordinariis, Præfectis Annonæ, Collateralibus, Vicariis generalibus, & Fiſcalibus generalibus, Prouidebitq; q; officiales ſindicentur, Iuxta harum conſtitutionũ formam §. A Decretis uero ſententiis ue, ordinationibus, & Prouiſionibus quas Senatus faciet, non poſſit quouismodo appellari, prouocari ue, uel de nullitate dici, Sed hæ, omnino effectum ſortiantur, & executioni mittantur. §. Poteſt tamen condemnatus per Sententiam, Decretum, uel Prouiſionem Senatus, in termino a iure prefixo, coram eodem Senatu ſupplicare, reuiſionemq; petere, quæ per Senatum concedatur, & per eundem Senatum reuideatur, parito prius Iudicato, & executioni miſſa ſententia, ac facto depoſito aureorum centum, pœnes Secretariũ Senatus, quod Fiſco cedat, caſu quo petens reuiſionem, ſuccubuerit. §. Cæterum, quia ex conditione temporũ, & rerũ euentu, neceſſariũ eſt ſuper pluri-

A bus

bus prouidere, posſit idẽ Senatus ſecundũ caſuũ cõtingentiã, opportunas prouiſiones facere. Quæ incõcuſſe ſeruentur. §. Cum autem Criminales cauſæ, & quæ in eis incidunt, maximi ſint momẽti, Et plerumq; præiudiciũ irreparabile parare ſoleant, Sitq; per ordines Priſcos huius Dominii ſublata omnis appellatio Reclamatio, aut querella a ſententiis & actis, quæ ſuperinde feruntur, & fiunt, Operæ pretium uiſum eſt, ſubditis conſulere, ut forte ſi Iudices ordinarii, aut dellegati, ſiue Pheudatarii, & eorũ officiales, Inique & perperã contra eos agant, ut Senatus huiuſmodi cauſis criminalibus audiendis, & pertractandis incũbat. Quærimonias tam cõtra Iudices ordinarios, aut dellegatos, q̃ cõtra priuatos, aut Pheudatarios, & eorũ officiales audiat, Siue de pœnis corporalibus, ſiue pecuniariis, aut bonorũ confiſcationibus nundũ declaratis tractetur, ſiue etiã de mulctis per ordinarios, aut dellegatos factis, aut tranſmiſſis agatur. Super quibus ſancimus oppreſſis, & indebite mulctatis, per Senatum prouideri, & Succurri. Ea tamen lege, q̧ Iudices qui Indebite mulctauerint, ipſi incontinenti mulctam Fiſco ſoluant. Audiat etiam Senatus, relationes Iudicum ordinariorum, ac dellegatorum, Pheudatariorum, ac officialium ſuorũ, ac ẽt Fiſcalium petitiones, In dictis rebus criminalibus, tam oretenus q̃ in ſcriptis, & quid de reis conſtitutis, & carceratis agendum ſit, cenſebit. Et demũ omnia in criminalibus faciet, quæ pro Iuſticia, & æquitate, ei uidebuntur opportuna. Et quicquid faciet, uel decernet, parem uim habeat, ac ſi a Principe factum fuiſſet. §. Senatus tamen delictorum remiſſiones, ſeu gratias uel litteras ſalui cõductus, reis criminũ dare, uel concedere non poſſit, Quia earum conceſſio Principi reſeruata eſt.

LIBER

DE OFFICIO QVESTORVM ORDINARIORVM REDDITVVM.

VEctigalium cura semper exactissima habenda est, Quia in his potissimũ nerui principatus constitu unt, Et cũ id fit, minus grauantur subditi indictis, su perindictis ue, & huiuscemodi oneribus, Quæ non nisi necessitate urgente, imponenda sunt. Eã igitur ob causam in hoc Mediolanensi Dominio, Magistratus cõstitutus est Questorum ordinariorum reddituum.

Hi igitur Questores, salariis eisdem statutis contenti erunt, Mundas, & cõtinentes manus seruabunt, nul lam personarũ acceptionẽ habentes, Ad diuitis uel potentis uultum nõ aspiciant, Postq; Deũ, solum ob seruent Principẽ. §. Omniq; diligentia utilitates, pre rogatiuas, & cõmoda Fisci curabunt, Pariq; modo detrimenta auertent. §. Studebuntq; omni diligentia uerã, ac plenã notitiã habere omniũ expensarum, ac Reddituum huius Dominii, prout eis in rem Fisci magis esse uidebitur, Eorumq; Reddituum, tam or dinariorum q̃ extraordinariorum ad ipsum Magistra tum pertinentium, & expensarum solutiones sine mo ra, fieri faciant. Curabuntq; ut illud idem agant Re ferendarii, & Thesaurarius generalis.

Curabitq; Magistratus, q̄ Referendarii omniũ ciuitatũ circonspecti sint, & prudentes, Reddiuumq; Fisci, & uectigalium periti, Qui si horum expertes fuerint, erit officii Magistratus, curare apud Principem, ut amoueantur, & eorum loco Idonei subrogentur.

Singulis quoq; annis, aut debitis temporibus, quibus magis secundum conditiones temporum, e re Fisci esse Magistratus Iudicabit, Licitationes faciet (quæ uernacula

uernacula lingua incantus appellātur) quorumcunq; redditnū, Daciorū & uectigaliū huius Dñii, in quibus Questores participare per se, nec ipsi, nec alii ex aliis constitutionibus prohibiti, sub pœna in eis contenta nō posśint. §. Hisq; licitationibus quæ in ciuitate Mediolani fient, intersint Questores ipsi, uel maior pars eorum, Si uero in aliis ciuitatibus & locis, Referendarii, quibus pari modo, & sub eadem pœna, in cōductionibus uectigaliū participare prohibitū est. §. Diligentiaq; adhibebūt, ut bōa fide & sine fraude omnia fiāt. Omniq; studio, ut res Fisci melior fit.

Hæ quoq; licitationes, in locis cōsuetis sono tubæ præmisso fieri debent, nō autē in locis secretis, Alioq; modo factæ, non ualeant, Agentesq; & consentientes, ad interesse Fisci teneantur, Arbitrioq; Iudicis puniendi erunt, inspecta qualitate facti, & personarū cōditione

Licitatores, qui in licitatione uicerint, Idoneos fideiussores dare teneantur, & super libris rationum Fisci pro debitoribus inscribendi sunt, Ab eisq; Questores diligentes & debitas exactiones fieri faciant, quod si id non fecerint, & non Idoneos fideiussores acceprauerint, teneantur ipsi ad interesse Fisci, & eo amplius, arbitrio Principis puniantur.

Curabuntq; Questores, ut omnes redditus huius Dñii in uno libro redigantur, & pari modo debitores Fisci ut de facili singulis diebus eorū omniū notitia haberi posśit. §. Singulo quoq; anno quantū ascendēt reddi tus & impensa huius dñii, diligēter examinēt. Et si quid superabundabit Impensæ, Inter se considerent quibus modis præmisśis occurri posśit, & Principi aut locumtenenti referant, Et eo amplius, si aliqua Impensa eis uideatur Inutilis, uel superflua, aut excesśiua, ut tolli uel moderari per Principem posśit.

Ad dictum quoq; Magistratum pertinet, curare q; omnes pecuniæ redditnũ sibi comissorum, transeant per manus Thesaurarii generalis. Et ubi uel iussu Principis, uel alia necessaria causa urgente, id fieri nõ posset, erit tamen eius officii, prouidere q; scripturæ necessariæ & expedientes fiant, quẽadmodũ si hæ pecuniæ, per manus Thesaurarii debito modo transiuissent. §. Et Item singulis mensibus cum eo Thesaurario rationes concludere. Alias ubi damnũ exinde Fisco succederet, Id Questores ex ære suo proprio resarciant. §. Rationes tamen hæ, reuideri poterunt quãdocunq; Principi placuerit.

Questores nihil contra, præter ue ordines Magistratus faciant, nisi habuerint litteras Principis, uel ab eo auctoritatem habentis, sub pœna amissionis Salarii triũ mensiũ, & alia maiori Principi arbitraria. §. Quæ tamen litteræ, siue pro expensis faciendis sint côlectæ, siue alia quauis causa, omnino in actis Magistratus, In particulari libello, redigendæ sunt.

Non possit Magistratus debitores Fisci, eiusdem Fisci creditoribus assignare, nisi iussu Principis, Eoq; casu, opportunæ scripturæ faciendæ sunt. Ita tamen, ut nunq̃ creditori intelligatur satisfactum, neq; ab eo Fiscus liberatus, nisi ita demum solutio p assignatũ debitorẽ fiat. §. Et quia qñq; solet Princeps assignationes facere creditoribus, nõ insolutionẽ debiti, sed pro cautione, Ideo id cũ fit, scriptura facienda est super libro particulari, Quæ hæc cõtineat, quantitatẽ assignatam, Creditum tamen non excedentem, Causam assignationis, Creditoris & debitoris nomina, tempus solutionis faciendæ, Et declarationẽ interesse, si id exsolui cõtingat. Temporeq; eueniente solutionis præmissorum, etiam debitæ scripturæ faciendæ sunt.

Inter-

Interdictum est Magistratui, ne remissionē mercedis, seu ficti, cōductoribus redditu ū ordinariorum faciat, nisi certificato Principe, & habito responso.

Ad Magistratum pertinet Prouidere q officialis munitionem, nihil impertinens emant, quod aureos decem excedat, nisi eius Magistratus consensus accesserit, sub poena eius arbitrio Imponenda.

Inquirere etiam Magistratus debet, an aliqui sint, qui directe, uel per indirectum, se de redditibus & Impensis ad Fiscum pertinentibus, intromittant. Eosq; cuiuscunq; status, & cōditionis sint, (etiā si Principi assistant) monere, ut sine Magistratus scientia, se de his nō intromittant, & si id iussu Principis fecerint, q̄ primum ea omnia Magistratui notificent, ut debitae scripturae fieri possint, nisi ex aliqua causa ea Princeps secreto tenere uoluerit, Qua causa cessante, omnino notificanda sunt, alias nō notificantes Fisco ad Interesse teneantur, Puniendiq; erunt Principis arbitrio. Et si eos monuerit Magistratus, & moniti parere noluerit, erit eius officii, Principē certiorem reddere sub poena amissionis Salarii sex mensiū. §. Et ēt officii Magistratus erit, diligenter scrutari, si ab aliquibus praesertim officialibus Principis aliqua fiant, uel tractentur, q̄ cedant, uel cedere possint in Fisci detrimentū, Et repertos culpabiles, cū agentibus & cōsentientibus punire, inspectis qualitate personarū & delicti, ac quātitate damni, & nō solū officiales delinquētes punire, Sed etiā eos quos cognouerit negligentes esse in denuntiando Magistratui alios cōtrafacientes.

Magistratus etiam curare habet, tam ad utilitatem Fisci, quā priuatorū, q bis saltem in anno, per aliquos probos & expertos uiros, diligenter uideantur examinentur & concludantur rationes omnium The-

saurariorum terrarum, & plebium huius Dominii.

Cognoscet etiam Magistratus, de causis ordinariorum reddituum, & etiam extraordinariorum, ad ipsum tamen Magistratum pertinentium, Modo tamen hæ causæ inter Fiscum, & priuatos sint; & in causis appellationum, quæ interponi contingent a Sententiis Iudicis Daciorum, Douanæ, Salis, uini de minuto, & aliorum quorumcunq; Iudicum Ciuitatis, & districtus Mediolani, de causis reddituum ipsorū, uel ab eis dependentiam habentium, Iudicantium, ubi alias ab eorum sententiis de iure, uel ex forma constitutionum, appellari non sit prohibitum.

Et quia alias in hoc Dominio, Magistratus erat Præfectorum salis, qui sublatus est per præcessores Principes, & ad Magistratum ordinariorum reddituum, omnis eius auctoritas translata. Ideo sancitū est, Quæstores ordinarios, cognoscere etiam debere de causis salis, prout cognoscere consueuerant illi Præfecti salis, quorum Magistratus abolitus est.

In omnibus causis coram Magistratu uertentibus, Quæstores per apices iuris, amfractus uel litigiorum, non procedant, Sed ex mera ueritate, causas ipsas terminent, & decidant, Summarie, Simpliciter & de plano sine strepitu, & figura Iudicii. §. Et causæ ipsæ Instantiam non habeant.

Eo amplius sancitum est, q; Iudex Daciorum ciuitatis Mediolani, qui inter priuatos ex sui officii natura, cognitionem & decisionem, in causis daciorum habet; Et prædicti alii Iudices, Referendariiq; omnium ciuitatum, quoties de aliquo dubitari contingat, In quo uersetur detrimentum, uel utilitas Fisci, moniti a Magistratu, illo casu non procedant ad causæ decisionem, ipso Magistratu inconsulto, sub pœna amissionis

ſionis ſalarii triũ menſium.§.Omnibuſq; permiſſum eſt,in dictis cauſis,coram præmiſsis iudicibus uerſantibus,recurſum ad Magiſtratum habere.Qui, ſecundũ caſuum exigentiam,prouidere poterit.§. Non tamen cognoſcet Magiſtratus,de cauſis appellationum,interpoſitarum a Sententiis latis per Referendarios ciuitatum. Sed hæ cauſæ, ubi alias appellari non ſit prohibitum, cognoſcantur per confidentem partium collegii illius ciuitatis,in qua iudicatum eſt.

Contrafacientes in his,quæ ad eorũ officiũ ſpectant,uel cõtrauenire præſumentes,diligenter queſtores inquirant,Et itẽ ſi qui ab eis requiſiti,in cõcernentibus eorum officiũ,auxiliũ,& fauorẽ non dederint, Repertoſq; culpabiles,eorum arbitrio uſq; ad pœnã corporalem Incluſiue,puniant. §. Suſpendereq; ab officio poterunt,tam referendarios quarumcunq; ciuitatum & locorum huius Dñii,q̃ etiam rationatores,& alios officiales redditũum Fiſci,ab eorũ officiis,quos inhabiles,uel improbos duxerint.(Si tamen id commode fieri poterit) ſin minus Principi referant, Alioſq; eorum loco ſubrogari curabunt.

Cum materia redditũum ſit lata, & difficilis, Itaq; certis legibus omnia comprehendi non poſsint, Et propterea quandoq; magnæ in eis difficultates emergunt, Ideo ſancitum eſt, q; ubi arduũ negocium occurrat,Principem, aut locumtenentem,uel Senatum conſulant, nec aliquo eorum inconſulto diffiniant, pœna arbitrio Principis imponenda.

Quotienſcunq; caſus contingat, Queſtores auxilium implorabunt,non ſolum a Prætoribus ciuitatum,ſed a quibuſcunq; aliis officialibus, Eiſq; committent quicquid pro redditũum indemnitate, & conſeruatione faciendum ſit, tam in perſonis detinendis, q̃ in

torturis, & aliis prouisionibus, etiam corporalibus faciendis, quæ ipsis Quæstoribus iusta rerum qualitatem, & magnitudinem, faciendæ uidebuntur. §. Prætoresq; & officiales omnes Questoribus ipsis assistant auxilio, consilio, & uiribus, ac omnia quæ ipsis per Magistratum cōmissa erunt, agant, & exequātur, omni exceptione remota.

Et quia contingit Principem sæpissime hinc inde nuntios mittere, Inquirat Magistratus diem, discessus a Ciuitate, & item redditus, uel a Secretario, qui litteras expediuerit, uel alio modo, etiam per Sacramentū illius nuntii, ut dierum supputatio, & etiam Impensæ extra ordinem factæ, fieri possit, ratioq; per ipsum Magistratum concludi.

A sententiis, quæ per Questores præmissos super calculo, seu circa bona, & pecunias, quæ immediate Fisco spectare prætendantur, ferri contingent, nullo modo appellari possit, nec etiam in aliis causis, in quibus de iure appellari non licet.

Si quis ex præmissis Quæstoribus, coniunctus fuerit usq; ad quartum gradum inclusiue, secundum iura canonica computandum, uel magna familiaritate iunctus alicui sit, cuius causa in eo Magistratu tractanda sit, non audeat in eius causæ expeditionibus, uel deliberationibus interuenire. Debetq; Præses hoc Iubere, (Modo id ei notum sit,) quod si quis sciens contrauenerint, in eum grauiter erit animaduertendum. §. Idem seruetur per Questores extraordinariorum reddituum & præfectos Anonæ.

DE OFFICIO QVESTORVM EXTRAORDINARIORVM REDDITVVM.

MVltum iuuant ærarium huius Dñii Redditus bonorum patrimonialium Principis, & Item aquarum prouenientium ex Fluminibus, (quibus plurimum abundat Mediolanense Dominium)Nec nõ qui ex confiscationibus bonorum delinquentium,& ex pœnis nocentibus irrogatis, exiguntur,Ea propter Magistratus erectus est Questorum extraordinariorum redditu um.

Huius igitur Magistratus cura illa imprimis est,Præsidem & Questores statis diebus in locum consuetũ conuenire,Et cum conuenerint,neminem,nisi audiendum, uel causæ decidendæ gratia, intromittere, nec quemquã priuato audire, nisi omnibus collegis audientibus, Diligentiamq; adhibere,ut antequã in aliqua causa deliberent, rem ipsam bene intelligant, & postq̃ deliberauerint,amplius uariare,nec in dubium refricare liceat. §. Celerrime causas expediant, nec ante horam insolitam, excæpta necessitatis causa discedant, omniaq; per eos tractanda occulta teneant,nec manifestent, nisi omnium qui interuenerint,consensus accesserit.

Habetq; Magistratus auctoritatem remouendi ab officio Cancelarios, & coadiutores, eius decreta, absq; eius iussu manifestantes,& eos puniendi, ut successoribus transeant in exemplum.

Curæ quoq; erit Magistratus, ut omnes officiales in causis ad Fiscum pertinentibus diligenter, & sincere procedant,Beneq; aduertant, ne in eis fraus, uel dolus in detrimentum Fisci cõmittatur,Et ubi Magistratui in rem Fisci esse uisum fuerit,ipsis officialibus mãdare poterit, ut cum interuentu Fiscalis per Magistratum nominandi procedant, sub pœna arbitrio Principis,uel Senatus Imponenda.

Diligentiamq; adhibebit Magiſtratus,an officiales aliquid occultauerint,neglexerint,compoſuerint, dolũ, fraudem ue,cõmiſerint, tam in criminibus & delictis, q̃ in pecuniis ad Fiſcum ſpectantibus, De hiſq; Principem certiorem reddat.

Notarii maleficiorum per quempiam ad officia exercenda deputari non posſint, niſi Magiſtratu conſulto, Qui etiam ſe informabit de Notariis nunc deputatis ubilibet exiſtentibus,Et quos comperuerit minus ſincere,& integre officium exercere, uel minus idoneos eſſe,eos ab officio ſuſpendat.Et ubi in eos grauius animaduertendum ſit, Principem, uel Senatũ conſulat.

Cognoſcet inſuper Magiſtratus, de cauſis Fluminum regalium,& aquarum, Fiſco pertinentium, & abinde dependentium.§.Et Item de bonis confiſcatis, & ex poſt per Principem alicui donatis, uel alienatis (ubi tamen in eis de intereſſe Fiſci tractetur) alias, Interdicta cognitio eſt,Et ubi intereſſe Fiſci uerſetur, ad cauſarum expeditionem deueniri non posſit, niſi adhibitis Fiſcalibus,uel aliquibus ex eis.

Iurisditionemq; exercebit in curte Douariæ,terris, Boſſaloræ,& Cisſiani, Inibiq; Prætores deputabit,uel cõfirmabit iuſta ſolitum.

Erit quoq; officii Magiſtratus, diligenter inquirere, an qui debitores ſint Fiſci, uel ex cauſa condemnationum, uel alia ad ipſum Magiſtratum ſpectante, habiles ſint ad ſoluendum,& ubi ſint, per executorem ipſius Magiſtratus (ſi hi In ciuitate,uel Ducatu Mediolani habitauerint) ſin minus per Referendarios ciuitatum exigere faciant.§.Si uero debitores ad ſoluendum habiles non erunt,a centum libris infra, cũ eis componere Magiſtratus poteſt.

Cautum quoq; est, q Is Magistratus cum debitoribus Fisci ad ipsum Magistratum pertinentibus rationes Inire,& concludere possit.

Causæ coram hoc Magistratu tractandæ, tam ad formã præsentium constitutionum,quã etiam delegatæ erũt nullam habeant instantiam.

Prætores, Capitanei,& denique omnes iusdicẽtes,& officiales huius Dominii, habentes auctoritatem mulctandi,& condemnationes pecuniarias faciendi,teneantur postq̃ eas fecerint, (modo ad Fiscum pertineant) si fuerint ciuitatis Mediolani, Intra tres dies,Si uero aliarum ciuitatum, & aliorum locorum extra ciuitatem, Intra octo dies Magistratui trasmittere. In quibus distincte apponant nomina,cognomina & pre nomina condemnatorum, eorumq; parentum,& fideiussorum. Exprimantq; in quo loco , & loco loci condemnati habitent, & condemnationis quantitatẽ, terminum solutionis faciendæ , & pœnam adiectam si non soluerit condemnatus, sub pœna contrafacienti, amissionis Salarii, sex mensium, Fisco applicanda.§. Huiusque rei in sindicatu , & ante sindicatum , ratio habenda est.§. Omnesque pecuniæ ex dictis cõ demnationibus exigendæ, ad Thesaurarium generalem huius Dominii deferantur.

Prohibitum est omnibus Iusdicẽtibus, & officialibus , ne pecunias condemnationum exigant , sub pœna quadrupli , Quia hæ pecuniæ omnino Thesaurario generali numerandæ sunt, Qui tamen curabit , ne in alium usum eas conuertat , nisi per prius satisfactum sit officialibus,qui eas condẽnationes fecerunt , tam de eorum salariis,quã de earũ condemnationũ contingenti portione eisdem spectante.Quæ tamen solu tio fieri non possit,nisi mandato Magistratus.

Pertinetq; ad hunc Magistratum, omnes habentes causam a Principe, uel a fisco, ponere in possesione bonorum & iurium a Principe, uel fisco, In eos quocunque titulo translatorum. §. Non tamen ponat, nisi prius, & ante omnia factis liquidationibus iusta ordines, Quod tamen locum non habeat, quãdo translatio facta esset in condemnatum iam gratiam a Principe assequutum, uel in eos qui condemnato ab intestato successuri essent.

Exequutio autem omnium bonorum confiscatorum, uel uacantium, ad ipsum Magistratum etiam pertinet. Isque modus seruandus erit, q; iusdicens illius ciuitatis loci, in cuius territorio crimen cõmissum est uel bona uacantia erunt, postquã cõmissi criminis, uel eorum bonorum uacantium, notitiam habuerit, teneatur infra biduum, mittere notarium maleficiorum, qui una cum notario Referendarii illius ciuitatis, & sindico Fiscali, in præsentia consulis, & duorum bonorum uirorum. (Si extra ciuitatem fuerit) Si uero intra ciuitatem, In præsentia Antiani, uel duorum uicinorũ accedant ad loca, ubi sita sunt bona imputati, uel uacantia, & omnia bona illius imputati, uel hereditatis uacantis, mobilia, & immobilia, ac se mouentia, describant. Mobilia cum suis qualitatibus, & nominibus, Mouentia cum coloribus, & signis animalium, & per eorum nomina, immobilia cum situ, coherentiis, & numero perticarum, Exprimendo an culta sint uel uineta, prata ue, aut inculta, uel nemora, una cũ diuersitate fructuum satorum, & pendentium, si extabunt. Eaque omnia & singula, ac iura quæcunque ac nomina debitorum, Fructusque & redditus, siue collectos, siue pendentes, nomine fisci apprehendãt,

Eaq; omnia bona consignent Cõsulibus, uel Antianis; qui se obligent, & huius sauctionis uirtute, obligati esse intelliguntur, bona ipsa accipere, & conseruare, Eaq; Quaestoribus extraordinariis quoties ab eis requisiti fuerint, una cum fructibus collectis, & colligendis restituere, & consignare, §. Et Item fructus pendentes temporibus debitis colligere, (Impensis tamen fructuũ,) Alias ex suo aere proprio Fisco teneantur. §. His peractis, iusdicens, & Referendarius, collatis descriptionibus, & apprehensionibus, per suos notarios modo praemisso factis, intra decẽ dies duplum auctenticum Magistratui transmittant, Qui si secus fecerint, poena erit amissionis Salarii trium mensium. §. Si uero bona non fuerint in iurisditione, in qua cõmissum est delictum, sed in alia, etiam Pheudatariorum, & Donatariorum, Modo tamen agatur de bonis ad Fiscum Principis pertinentibus, iusdicens ille intra quattuor dies litteris suis moneat Praetorem, & Referendarium Ciuitatis in cuius Iurisditione sita sunt, uel saltem Praetorem illius loci, in cuius territorio sita sunt bona, ut nomine Fisci dictas descriptionem & apprehensionem faciant, & intra quatriduum Magistratum certiorem reddant. §. Hi ita moniti, Praedicta executioni mandare necesse habent, & intra decemdium Magistratui cedulam apprehensionis, & descriptionis, per notarium subsignatam transmittere, alias poenam aureorum quinquaginta, Fisco applicandam, Incurrant. §. In Capitaneatus Iustitiae officio, & Praetura Mediolani, cum notario Capitanei, uel Praetores, ad praedicta exequenda semper erit notarius Magistratus. § Per has tamen apprehensiones & descriptiones, sancitum est, reo nec ius habentibus in bonis, quae tanq̃

uacantia descripta erunt,nullum afferri præiudicium tam iure Dominii,q̃ possesſionis, nisi Ita demum cō demnatio,uel declaratio sequuta fuerit.

Post factam condemnationem,& bonorum condemnati publicationem,& respectu bonorum uacantium, seruatis seruandis declarationem, scilicet ea bona uacantia esse, Tunc si ea bona, in ciuitate & Ducatu Mediolani fuerint,Magistratus, Si in aliis ciuitatibus,uel districtu ciuitatum Referendarii, Et in aliis locis insignibus Prætores,omnes tamen hi,de commisſione Magistratus, cunctos monebunt per Edictum publicum,in locis publicis & consuetis, & in loco habitationes condemnati,uel illius cuius hæreditas uacans est,in hanc formam faciendum.

EDICTVM.

QVILIBET prætendens se condẽnati, uel hereditatis uacantis creditorẽ, uel ius aliquod habere in bonis p ipsum cōdẽnatū relictis,aut hereditatis uacantis,& uere,uel ficte, uirtute cōstitutionum huius Dominii,nomine Fisci apprehensis,teneatur & debeat,si in Dominio habitauerit, intra tres menses, si uero extra Dominium,uel pupillus, furiosusue, aut mentecaptus,aut alius curatore Indigens, item ueniens ex successiōne,uel persona alterius, uidua,mulier prætendens iura dotalia, intra sex menses, coram Magistratu,uel Referendariis,aut Prætoribus a Magistratu delegatis,compare, & in scriptis producere, aut probare, & probatum habere per omne genus probationū, omne & totum, & ius id quod habere prætendit,a dicto condemnato, uel hereditate uacante,uel super bonis ipsis.§.Quicunque etiam qui fuerit

rit debitor condemnati tempore cõmisſi delicti, uel hæreditatis uacãtis, uere, uel fictæ, ex quacũq; cauſa & pro quacunq; re, pure, uel in diem, uel ſub conditione, uel aliter quomodocũq; aut habuerit, uel habeat, tenuerit, poſſederit uc, uel quaſi, eo tẽpore eius rem, uel proprietatem, ad fictum perpetuum, uel ad tempus, aut de bonis mobilibus, ſe mouentibus, & immobilibus, fructibusq; & redditibus eorumdem, teneatur intra menſem & alterius menſis dimidium coram Magiſtratu, uel a Magiſtratu delegatis, uocatis, uel præſentibus aduocato, & ſindico Fiſcalibus, notificare predicta omnia quæ per ipſum tenebantur, uel quaſi, cum ſuis qualitatibus, & diſtincte, Et Item dare Fiſco, omne & totum id quod tenebatur dare condemnato tempore cõmisſi delicti, uel hæreditati uacanti, ſub pœna quadrupli debiti, uel ualoris bonorum, quæ pœna ipſo iure & facto, ſine proceſſu, cõmittatur, (ſi ramen hoc edictũ publice propoſitum fuerit; In ciuitate in qua, uel in cuius diſtrictu, Epiſcopatu uc, debitor, uel habens bona utſupra, habitauerit). §. Qua etiã pœna, quoad omnia, teneantur hi, qui ſub aliquo ficto titulo, uel colore pignoris, uel fœnoris, aut in fraudem, & præiudiciũ Fiſci, haberent de huiuſmodi bonis condemnati, In formam emptionis, uel alicuius alterius cuiuſcunque tituli, ueri, uel ficti, aut ſi tacite, uel expreſſe, inter eos & condemnatum actum, conuentum, uel promiſſum foret de retrouẽdendo, uel aliis pactis. §. Intraq; dictum terminum pari modo teneantur notarii, qui rogauerunt inſtrumenta crediti, uel acquiſitionis aliquorum bonorum condemnati, aut ſucceſſerint notariis. Qui id fecerint, uel eorum prothocollos habuerint, Nec non quicunq; alii, qui habe-

ant pœnes se scripturas, instrumenta ue, condemnato spectantia ante crimen cōmissum, uere, uel ficte, aut sciret alios pœnes se habere, ea omnia Magistratui, uel ab eo delegatis, notificare distincte tamen, cū quantitate, qualitate, re, & causa, ac tempore confecti instrumenti. §. Instrumentaq; & scripturas condemnati, & hæreditatis uacantis, pænes se existentes Magistratui restituere, sub pœna soluēdi ex suo ære proprio, & quadrupli ualoris rei in instrumēto, libris aut scripturis expresse, Notificentq; notarii, instrumenta cōfesssionū rogata ad fauorē condemnati, tam ante cōmissum delictum, uere, uel ficte, q̄ ex post, ex quibus condemnatus, uel ille in cuius locum successerit, a præambula obligatione sit liberatus. §, Nō teneantur tamen notarii, instrumenta notificare, nisi ea quæ a decēnio citra, rogata sunt. §. Prædictos autem in memorato termino non notificantes, aut præmissis cōtrafacientes, quilibet lapso termino, deferre Magistratui possit, Secreto si uoluerit tenebitur, Tertiamq; partem omnium bonorū, & rerum quarū cunque, que eius facto, & opera, ad Fiscū peruenient in premium accusationis habebit.

FINIT EDICTVM.

HI qui in termino sex mensium, ex dicto Edicto limitato cōparere, probare, & producere habent, ad eius Edicti formam, necesse nō habent probare in eo termino qualitates, propter quas in termino sex mensū eos uocat, Probare tamen tenentur, quotiescunq; eis in specie obiectū fuerit, de ea qualitate nō constare, eam qualitatem subesse, & hoc intra quindecim dies exinde numerandos.

Hoc

Hoc quoq; Edictũ, ex Senatus cõsulto, nõ cõpræhendit iura directorum dñiorum, quæ intacta, & Illæsa esse uult, licet Dñi directi non cõtradicant, nisi ipsa directa dñia specifice & expresse, In Edicto descripta sint. §. Itẽ Edictũ nõ cõprehendit casus euictionis, nisi agatur de bonis illius qui contraxit. Et quia plerumq; euenit, siue incuria officialiũ, uel p errorẽ, ꝙ bona describuntur, quæ delinquẽtiũ nõ fuerunt, cũ nõ paruo subditorũ dãno, qui cõtradicere ad formã memorati Edicti coguntur, Ideo ex Senatus cõsulto sancitũ est, ꝙ Edicta prædicta, tã facta, q̃ facienda, nõ noceant his, quorũ bona fuerãt, seu erant, ubi illi quorum bona cõfiscantur, nõ fuerint in possessione, seu tenuta dictorũ bonorum, & etiam si essent in tenuta, modo essent nomine alieno.

Edicto publicato, Referendarii, & alii a Magistratu delegati, publicationis fidem intra sex dies, Magistratui trãsmittãt, sub pœna aureorũ uiginti quinq; fisco applicãda. §. Et Itẽ certiorem reddãt suis litteris Magistratũ, si in dicto mẽse & dimmidio, aliqua scripto notificata fuerint, uel cõsignata, & q̃, & qualia sint, eoq; amplius, si fuerint instrumẽta, scripturæ, uel aliæ res mobiles portatu faciles, ad Magistratum (Impensis tñ Fisci) transmittãt, alias pœna prædicta teneantur.

Quicunq; in termino Edicti cõparuerit, uel corã Magistratu uel ab eo delegatis, ad singulos actus citare teneatur aduocatũ, & sindicũ Fiscales, qui iura Fisci diligenter & sollicite defendant, Curentq; ne fraus, dolus ue cõmittantur, utanturq; probationibus, & instrumẽtis necessariis. Impẽsis tamẽ fisci. §. Procedaturq; in ipsis causis, cõtradictionibus, & defensionibus, Summarie, Simpliciter, & de plano, sola facti ueritate inspecta. §. Hoc amplius comparens, & con-

tradicens,uel aliquid quocunq; modo a Fisco petēs, occasiōe bonorū cōdēnati,uel uacantiū,& quacunq; actiōe cōtradicat,uel agat,ꝙ in primo actu quē faciet ipse,uel eius procurator specialis,post dictā contradictionē,uel petitionē,Iurare teneatur in hāc formā.§. Prædictam petitionē,seu contradictionem malitiose, nec animo calumniādi,nō facere, nec in aliquā fraudē Fisci,alterius ue personæ,Sed credere iustā fouere causam,iuraque,& instrumēta,seu causas,quarum uigore cōtenta in petitione,seu cōtradictione,cōsequi intēdit,esse bona,integra,& uera,& nō ficta,nec simulata.§. Vbi uero in cōtradictiōe,uel petitione, dixerit se creditorē pecuniæ,uel bona cōdēnati,aut uacātia, pro credito obligata esse,teneatur ēt iurare, se esse uerum creditorē,& pro qua,& quāta sūma .§. Falsum aūt iurans,uel dolū,aut fraudē in premissis comittēs ipso iure & facto,absq; aliquo processu,in pœnā quadrupli cadat sūmæ pro qua cōtradixit,uel ualoris ei⁹ rei,pro q̄ falsum iurauit,uel dolū cōmisit.De quib⁹ p iurio,dolo,ue,Magistrat⁹,& quilibet ali⁹ iusdicens ab eo delegatus,quādocūq; cognoscāt,ēt ex eorū mero & puro officio,& p opportūa remedia inquirant ; puniantq;,prout inspecta cōditiōe psone,& qualitate facti,eis uidebitur cōuenire.§.Hæc aūt fictio,uel simulatio cōtractus,uel distractus,instrumērorū, & iuriū productorū,detegi possint etiā per libros iurantis,uel illius,in cuius locū successerit,ad quorū librorū exhibitionem cogi possit a Magistratu , uel delegatis ab eo,per omnia iuris remedia , secundum ꝙ uerisimile erit, saltim p cōmunē opinionē,uel famā,ipsum iurātē libros habere,in quibus scripta sit ratio dicti crediti.§.Q d si ad terminū statutū libros non exhibuerit, uel in dicto termino legitimam causam non adduxerit

rit,quare nõ exhibeat,ipso iure & facto,habeatur pro conuicto,& confesso,q falsum iurauerit, uel dolum aut fraudē cõmiserit,aut simulatū contractum ,uel distractū fecerit.§.Quilibet autē quocunque tēpore accusare possit,& accusator habeat dimmidiā partē pœnæ,eorū quæ eius opera ob periuriū, fraudē, aut dolū detectū,in Fiscū peruenerint;Tenebiturque secreto si uoluerit.§.Prædicta tñ quoad pœnas, habeant locū in his personis dūtaxat,quæ uerisimiliter arbitrio Magistratus habuerint iustā causam sciendi cõtenta in petitione fore uera tēpore,quo sic iurabunt. §.Vbi uero cõparens,uel cõtradicens iurare in præmissam formā ommiserit, ipso iure & facto, in petitis succūbat, Superque eis impositū esse intelligatur & sit perpetuum silentium, & amplius nõ audiatur,

Elapsis terminis triū, & sex mensiū ex Edicto statutis , nulla amplius admittatur cõtradictio, cõparitio ue , nec iuriū productio cõtra fiscū,uel bona condēnati , quinimmo oēs personæ ēt fictæ , & representate,sint ipso iure & facto exclusæ, & nullū ius habere intelligantur in bonis cõdemnati,cū termini dictorum triū & sex mensium peremptorii sint.§,Possint tñ in tempore cõtradicentes,ēt lapsis dictis tēporibus,instrumenta,& publicas scripturas producere,& itē testes qui intra tempus iurauerint,examinari facere,intra tamen terminum per Magistratum statuendum.

Referēdarii,& a Magistratu delegati, lapsis tribus mensibus quoad p̄sentes,& sex mēsibus quoad alios, intra decē dies teneantur Magistratui trāsmittere,sumptibus cõparentium omnes cõtradictiones, petitiões iuriū productiones,cū ipsis iuribus,uel copiis eorum cum originalibus collatis,& omnia denique acta, & producta occasione bonorū cõdemnati,tam per par-

tem, quã per Fiscũ, sub pœna retentionis Salarii triũ mensium, & alia arbitrio Magistratus imponenda.

Studeant qui cõparuerint, omnemq; diligentiã adhibeant, sumptusque debitos faciant. Ita ut appareat per eos non stetisse, quominus per delegatos Magistratui intra dictos decem dies, processus & iura mitti possint, ad finem, ut eis habitis, Intra duos menses per Magistratũ sententia proferri possit, & bona liquidari. §. Quod si negligentes & remissi fuerint, & intra dicta tempora expeditionẽ habere non procurauerint (modo facto Magistratus impediti non fuerint) habeantur ac si non comparuissent, omnia acta sint nullius momenti, & super eis perpetuũ silentiũ Imponatur. §. Est tamẽ arbitrii Magistratus, si contingat aliquem paupertate, infirmitate, uel alio casu legitimo Impediri, quominus intra dicta tempora prædicta facere possit, prouidere si petitum fuerit, eorũ indemnitati, tempus & terminos prorogando.

Horũ omniũ contradicentiũ iura, & probationes, Quæstores cũ participatione Aduocati & sindici Fiscaliũ, teneantur diffinitiue decidere, & terminare intra duos mẽses, (finitis tamen sex mensibus, & decẽ diebus exinde sequentibus) prout iusticia suadebit. §. A quorũ sentẽtiis, & liquidationibus bonorũ sup huiusmodi Edicto, & bonis cõdẽnatorũ, uel hæreditatis uacãtis faciẽdis, appellari, quærellari, supplicari, nec de nullitate dici possit, nec etiã in integrum restitutio peti.

Si per Quæstores iudicatum erit bona cõdemnati, uel hæreditatis uacãtis, in toto, uel in parte, cõtradicenti iure dñi, uel quasi pertinere, eumq; habere meliora iura q̃ Fiscus, incõtinenti ea bona relaxabunt iuxta rem iudicatã. Ea tamẽ lege, q ubicunq;, & quocunque tẽpore cõperietur, obtinẽtẽ deierasse, uel dolum, aut

fraudē cōmisſiſſe,uel ſimulatū,fictūq; cōtractū,uel diſtractū feciſſe, uel inſtrumēti per eū producti falſi tas detegatur,his caſibus, iura Fiſci ſint illæſa,Eoque in ſtatu,& gradu,prout erāt ante illius contradictionem,& ac ſi nō eſſet lata ſentētia,nec facta relaxatio in executiōe rei Iudicatæ,Reſeruatūque ſit fiſco ipſo iure & facto Dominiū,& poſſesſio,uel quaſi dictorū bonorum.§.Periuruſque uel dolū cōmittens ut ſupra eiuſque hæredes,ad reſtitutionē fructuū perceptorum ex bonis prædictis relaxatis, Fiſco teneantur, (ſi extabunt) ſin minus,ad eorum pretium.

Si uero Queſtores declarauerint credita cōtradicentiū, aut bona condēnati hipotecata, teneantur intra tres menſes his creditoribus ſatisfacere in pecunia,uel in bonis, ſecundum tamē extimationē faciendam. Et eo caſu, Fiſcus non teneatur ad manutentionē bonorū,niſi pro dato & facto ſuo,& Principis, & pro quātitate bonorū quæ pænes Fiſcū remanebūt.§.Saluis tamē inſolutū accipienti bona, quo ad alios, primæuis iuribus,& cū retentione eorū, pro deffenſiōe dictorum bonorū,& in caſu euictiōis modo quo ſupra

Et quia plerūq; euenit, ꝙ in terminis Edicti nemo cōparet,Ideo ſancitum eſt, intra decē dies poſt eos terminos,delegatos a Magiſtratu cum litteris ſuis monere debere,Edictū publicaſſe,neminēq; cōparuiſſe.§. Quibus peractis,Queſtores reliqua bōa ueluti rite, & ſolēniter liquidata,Sup libris Fiſci deſcribi faciāt, immobilia cū ſitu cohærentiarū, & numero perticarum,nec nō iura diſtincte,ac mobilia & ſe mouētia.

Notarii Magiſtratus Capitaneorum,Prætorum,& Referendariorum,pro deſcriptionibus, & apprehenſionibus bonorum faciendis, habeant pro ſingulo eorum,& ſingulo die,ex bonis imputati, ubi ſoluendo

erunt,libras quattuor imperialiũ singulo die, si extra ciuitatẽ fuerit,& hostiarius soldos quinquaginta imperialium,Si uero intra Ciuitatem,& corpora sanctorum, notarii soldos quadraginta,& hostiarius uiginti,in omnibusque dictis casibus, propriis impensis uiuant, nihilque ulterius accipiant, sub pœna amissionis Salarii trium mensium,& alia maiori, arbitrio Magistratus.§.Liceat tamen eis,& cuicunque eorũ pro omnibus ad hoc ut eis satisfiat, pignus ex bonis imputati retinere, donec eis satisfactũ fuerit modo tamen id pignus pari modo cum aliis bonis describatur.§.Quod si bona rei soluendo non erunt,habeant prædicti impensas cibi & potus,in mora,& reditu,sumptibus Fisci.§.Hi tamen caueant,ne dolũ, uel fraudẽ,per se,uel interpositas personas, directe, nec per indirectum cõmittant, accipiendo aliquid ultra dictum pignus, occultando ue bona Rei, uel ea occupando, aut omittendo describere. Quod si aliquod prædictorũ cõmisserint,puniantur in quadruplum eius rei,& maiori pœna, etiã corporali, arbitrio Principis,uel Senatus,Eosq; quilibet accusare possit,habebitq; medietatẽ pœnæ,& occulte deferre poterit,§.Idque si delatum fuerit delegatis a Magistratu postq̃ delatũ sit,erit eorũ officii, Intra sex dies Magistratũ certiorem reddere,alias retentionis Salarii sex mensium pœna esto.

Interdictum est Quæstoribus,ne ultra salariũ annuum quod a Fisco eis soluendũ est,quicquã ulterius quocunq; quesito colore accipiant,præter quã pro honorario sententiarum diffinitiuarum. Si quæstio erit inter Fiscum & priuatum, solidos uiginti Imperialium pro quibuslibet libris centum Imperialium ualoris rei decisæ, accipere possint. Et eo casu notarii,

rii, & Fiscales, solidos decem Imperialium, pro quibuslibet libris centum. §. Quinimmo etiam, si quæstio fuerit inter priuatos, in casibus in quibus Magistratus uigore harum constitutionum cognoscere potest, Quæstores & notarii, ab ambabus partibus ultra solidos triginta Imperialium, pro quibuslibet libris centum Imperialiũ utsupra accipere non possint, directe, nec per indirectum, §. Nec pro quacunque causa salarium prædictum libras sex centum imperialium excedere possit. §. In causis uero dotiũ, legitimæ, alimentorum, nihil pœnitus accipiant, nec etiam pro ordinationibus, quæ per modum prouisionis fient.

Teneantur omnes officiales, singulo mense Magistratui mittere notulam quærellarum, & denuntiarum ac condemnationum, quæ eo mense factæ fuerint, In quibus pœna sanguinis, uel interesse Fisci uertitur. Et ubi atrox delictum fuerit, monere Senatum. Eoque amplius causas Magistratui scribere, cur in termino sexaginta dierum a constitutionibus limitato, processus non perfecerint, inserantque in ea notula particelas confiscationum, & mulctarum ex causa criminali per eos factarum; una cum descriptionibus bonorum superinde factis, pena arbitrio Senatus imponenda.

DE OFFICIO THESAVRARII.

THESAVRARIVS nullas pecunias Fisco debitas accipiat, nisi prius habuerit scripturam a rationatoribus Fisci factam, in qua scriptum sit, Thesaurarium eas pecunias recipere debere a tali persona, & ex qua causa. Qua scriptura habita, Thesau-

ratius subscribat, confitendo eas pecunias habuisse. Et demum eam ad rationatores remittat, qui de eis creditum faciant Fisco, & debitum Thesaurario.

Inhibitum est Thesaurario, ne alicui pecuniam numeret, minus super libris suis aliquem creditorẽ faciat, sine expresso mãdato Magistratus in scriptis faciendo. Quod si iussu Principis pecuniam numerauerit, Magistratui intra sex dies notificabit.

Teneatur Thesaurarius in scriptis singulis diebus Magistratui mittere quid die praecedenti solutum ei sit, & quid Impensum. Et de hoc per rationatores memoria fiat, Poena arbitrio Senatus, imponenda. §. Singulo quoq; mense, requisitus a Magistratu, rationes suas ostendat, ut calcula fieri possint.

Non possit Thesaurarius debita, uel credita transferre de persona ad personam, sine licentia Magistratus. Et si alio modo factum fuerit, habeatur pro infecto, nulliusq; sit momẽti. Thesaurariusq;, & cũ eo agentes, & cõsentiẽtes, arbitrio Magistratus puniantur.

DE PRAEFECTIS ANNONAE.

NON sine ratiõe Magistratus annonae in excelsa urbe Mediolano cõstitutus est, Qui curã annonae p uniuersam Mediolanensem ditionem haberet. Studeretq; ut ordines in eam causam facti obseruarentur. Quia per huius Magistratus cõstitutionẽ, annonae ubertas conseruatur ad cõmodum subditorũ, & huius Imperii tutellam. Is igitur Magistratus curabit, ut ordines Inferius describendi obseruentur, Eique omnes officiales annonae parebunt, & de fraudibus inuentis iusta ordines ipsum Magistratum certiorem reddent, ad hoc ut ordinibus contrafacien-

tes

tes puniri posſint,cõtra quos poſsit,& teneatur procedere ſummarie,& de plano,ſine ſtrepitu, & figura Iudicii.Curentque omni ſtudio ueritatẽ habere, nocentes quoque punire, mulctare,& condemnare, & in omnes tam mediate, q̃ immediate ſubditos huic Dominio, in concernentibus hos ordines iurisditionem exercere, & inobedientes, uel contrafacientes mulctare,& condemnare.

Ad Magiſtratum prædictum pertinebit licentias concedere, De ipſisque, & emolumentis earum rationes teneat.

Cæterum ſi quæ licentiæ per Principem,uel eius locum tenentem concedantur, hæ apud acta dicti Magiſtratus præſententur. Et ulterius, obtinentes neceſſe habent ab eo Magiſtratu habere ordinem exequendi,ne fraudes committantur. Vtenteſque eis alias quã modo præmiſſo,de fraude puniantur,non ſecus ac ſi licentiam non obtinuiſſent.

Non poſsitque Magiſtratus niſi ex graui cauſa, & per prius re participata cum Principe,uel Senatu,deſcriptiones generales bladorum per Dominium Mediolani facere. Et quotiens fieri neceſſe ſit, ea cura ad memoratum Magiſtratum pertineat, Impenſiſque fiſci fiant.Curabitque Magiſtratus perſonas Idoneas ad id munus eligere, & ab eis Idoneos fideiuſſores exigere,ne pro dictis deſcriptionibus faciendis quicquã a ſubdictis accipiant, ſub pœna quadrupli, uel ictuum trium funis,& etiam grauiori, arbitrio Principis,uel Senatus.

Habeatque Magiſtratus auctoritatem cum annone inopia fuerit, mercata publica tam cõmunibus, quam particularibus perſonis conceſſa, reſpectu annonæ ſuſpendendi,re per prius cum Principe, uel Senatu

cōmunicata. Et cum hæc fiant, non sint præiudicio locis, In quibus mercata fiant, quin eorum Priuilegia seruentur.

Erit quoq; officii eiusdem, Idoneos & expertos Commissarios, & eorum contrascriptores eligere iusta solitum, Eisq; officia gratis dare, biennio tamen terminanda, Eoq; finito eos sindicatui subiicere, & altero ex Fiscalibus adhibito, de erratis punire iusta ordines

Electio autem Capitaneorum, & eorum cōtrascriptorū, ad Principem, seu ad eius locumtenentem spectat.

Electi a Magistratu instructionem exercendi officii accipiant, & ante omnia apud ipsum Idoneæ fide iubeant, tam ipsi, q̄ contrascriptores, & officiales soi, q; officia bona fide, personaliter, & non per substitutū exercebunt, Sindicatuiq; stabunt, & parebunt iurabuntq; solenniter, an aliquid dederint pro ipsis officiis obtinendis, q; si repertū fuerit quicq̄ dedisse, ab officio amoueantur, & puniantur pœna quingentorum aureorū, & maiori, arbitrio Principis, uel Senatus. Et quandocunq; procedi possit. Nec continuari præmissa officia ultra bienniū possint, Et finito biennio, omnino dicti Capitanei, & officiales sindicentur.

Gubernatoribus ciuitatum, Præfectis arciū, Pheudatariis, officialibus quibuscunque, ac subditis cōmunibus, & particularibus expresse inhibetur, ne se se aliquo modo de pertinentibus ad annonum, uel de licentiis concedendis Impediant. Quia hæc omnis cura Præfectis annonæ, & eorum officialibus committitur. §. Qui in omnibus iusta eorū auctoritatē eis attributam, & ordines prouidebunt. Quod si quid p præmissos In concernentibus annonam factum fuerit, Id ex nunc Irritum sit, & Inane. Vtentesque ipsorum, uel alicuius eorum auctoritate, uel licentia,

de

de fraude per Magistratum irremisfibiliter puniatur Capitanei autem in præsens sunt bladorum pro præmisfis,& infrascriptis exequendis,Mediolanensis Dominii in Seprio unus, in Martesana alter, Quorum primus equites quattuor tenere debeat,& salariũ annuum habeat librarum octo centum,Alter uero totidem equites, Sed habeat salarium librarum sex centum, Et a Thesaurario super redditibus prouenientibus a Magistratu extraordinario, libras, Quattor centum. In Agro Cremonensi,unus erit Capitaneus qui equites sex tenere debet,& salarium annuum habeat librarum mille ducentum. In Agro Nouariensi alter, qui idem onus habeat,& totidem librarum mille ducentum salarium. Idem quoque habeat Capitaneus agri Alexandrini, In agro autem quem Lumellinam uocant,alius erit Capitaneus,qui equites quattuor tenere teneatur, Et pro salario libras octo centũ annuas habebit. Idem quoque habeant ceteri quattuor Capitanei,uidelicet Capitaneus Clastidii, Capitaneus agri Laudensis, Capitaneus Glareæ Abduæ, & Capitaneus Casalis maioris.

Erit quoque Capitaneus Lacus Larii,qui nauem instructam tenere teneatur, Et Salarium habeat librarum mille centum, iuxta solitum exsoluendum.

Vt autem Capitanei prædicti, bona fide,& sincere officia sua exercere posfint,unicuique ipsorum ea salaria constituta sunt,In quibus tamen cõputari debeant emolumenta,quæ ipsi pro molandinis,& Signatura iumẽtorum exigũt,solidos scilicet octo, pro qua libet rota molandini,solidosq; duos & denarios sex, pro signatura cuiuslibet iumenti, & etiã omnia alia emolumẽta p Magistratum eis constituenda, pro licentiis mandato Magistratus cõcedendis,& denique

omnia alia emolumēta ordinaria,ad eos uirtute ordinum,& instructionum Magistratus pertinentia, Exceptis tamen his, quæ ex consignatione licentiarum Magistratus,& ex licentiis,quæ per Magistratum de loco,ad locum conceduntur,percipiunt, ac mobilibus domus,quæ nullo modo eis computari debeāt, Quæ emolumenta,si ad deputatū salariū nō ascendāt,suppleat eis Magistratus,ex emolumētis ad Fiscū pertinentibus, ex causa inuentionum per eos factarum.Contrascriptores quoque & cōmissarii salariū habeant per Magistratū taxandū.§.Nihilque ulterius præmissi exigere possint, sub pœna quadrupli, pro dimidia Fisco,& reliqua accusatori applicanda.

Nemini liceat subdito,uel non subdito,cuiuscunq; sexus,& conditionis sit,ex locis & territoriis mediate, uel immediate Dominio Mediolani suppositis, nec per loca,& territoria dicto Dominio supposita, extra Dñium conducere, portare, nec conduci, portari ue facere,furmentū.risium,legumina,nec aliquod aliud genus bladorum,aut farinam, sine licentia, nec conducentibus,portantibus ue,auxilium, consilium uel fauorem dare,sub pœna amissionis earum rerum, ac animalium,plaustrorum,& nauiū,ac instrorū quibus dictæ res ueherētur,Et ultra præmissa,sub pœna cōfiscationis bonorū,& alia pœna,usque ad ultimū supplicium inclusiue,arbitrio Principis,uel Senatus.

Non liceat etiam sine licentia de uno districtu, ad alterum districtum memorati Dominii,prædicta cōduci facere,nec portari facere,uel cōducentibus portantibus ue,auxilium dare, & utsupra, Sub pœna amissionis bladorum,Risii,farinæ,& leguminum.

Liceat tamen cuicunque, de loco subdito alicui ciuitati ꝑdicta impune,& sine licentia, per itinera recta, siue terrestria,

terrestria, siue fluuiatilia, prædicta portari, facere ad Ciuitatem, cui locus subest, Solutis tamen daciis, & pedagiis solitis, & etiam liceat prædicta conducere per transuersum, de terra ad terram, In eodem territorio existentem. Eoq; in casu intelligantur terræ esse eiusdem territorii, quando sint de eodem cōmuni, & cum eo onera sustineant. §, Licet etiam in eo districtu de loco, ad locum, blada propria, nata super propriis agris, conducere ad domum propriam habitationis Impune, & sine licentia, & etiam de una iurisditione, ad aliam iurisditionem, ubi habitationem habeat, dū modo non distet ultra quatuor millia passuum.

Prohibitum tamen est, ne prædicta conducantur ad aliquem locum, etiam eiusdem iurisditionis, & districtus, qui prope sit, confinia territorii Dominio Mediolani non suppositi, per quattuor millia passuum, uel tantum q; fraus præsummi possit, habita consyderatione locorum arbitrio Magistratus, nisi a Magistratu licentiam specialem habuerit, alias reperti in fragranti crimine, prædicta amittant, una cum animalibus, uehiculis, & instrumentis super quibus, & In quibus ueherentur. Et ulterius contrafaciens tribus ictibus eculei plectatur, & alia grauiori pœna, arbitrio Principis, uel Senatus, inspecta qualitate facti, & personæ.

Licet tamen habitantibus intra dicta loca prope confina existentia, facta prius descriptione per Capitaneū illius Prouinciæ, Impensis tamē Fisci, conducere blada, & legumina cuiuscunque generis, ex agris suis, ad domos eorum habitationis sine licentia. Ea tamen lege, ne ad aliud Territorium conducant. Alias reperti pœna prædicta teneantur.

Mediolanum cuilibet personæ liceat cōducere & con-

duci facere, ex quacunque parte dñii Mediolanensis Impune furmentum, legumina, farinam, Risium, & bladum cuiuscunque generis, solutis tamen daciis, & pedagiis, modo conducentes, per uias rectas conducant, & licentiam ab officiali illius prouinciæ obtineant, quæ gratis concedatur.

Hoc amplius, ciuibus, & incolis Mediolanensibus, sine licentia impetranda facultas cõceditur, cuiuscunq; generis blada, & risium, collecta in eorum agris, & possessionibus, ubilibet in Dominio Mediolanensi consistentibus, Mediolanum conducendi, modo per uias rectas conducant.

Extra autem Ciuitatẽ Mediolani omnibus liceat impune, & sine licentia, panem exportare, & etiam modiũ unum cuiuscunque generis bladi, & Risii, ad loca distantia, per decem millia passuum, Abinde autem supra non sine licentia Magistratus.

A partibus ultra padanis cuicunq; liceat conducere, & conduci facere omnem quantitatem bladorum, farinæ, & cuiuscũque generis, & speciei, ad ciuitatẽ Mediolani impune, omniq; inhibitione cessante, solutis tamen daciis. Et tamen lege, ut conducere uolentes prædicta, a ciuitate Alexandriæ, & eius districtu, ac partibus circunstantibus dictæ ciuitati non suppositis, licentiã obtineant a Capitaneo illius Prouinciæ. Hoc amplius q; si per Flumen Padi prædicta conducant, non solũ licentiam obtinere habeant, quæ sine solutione, & incontinenti concedatur, Sed etiam fideiussorem præstare, q; intra quindecim dies fidem facient dicto Capitaneo, q; prædicta in dicta ciuitate cõsignauerint. §. Idẽ seruetur in ea cõducentibus a ciuitate Derthonæ, eiusq; districtu, & partibus circunstantibus. §. Parique modo seruent conducentes ex Comitatu,

mitatu,& districtu Papiæ ultra Padum consistente, & licentiam a Capitaneo Clastidii obtineant.

Portitoribus, nautis quibuscunq; fluminum omnium huius Dñii,& custodibus Pontium,expresse inhibetur,ne aliquẽ cõducentem Risium,blada,farinã, uel legumina,transfretent,nec trãsire permittant, nisi secundum ordines,licentias ab officialibus ad id deputatis habeant,sub pœna trium ictuum funis,& maiori, arbitrio Principis,uel Senatus Imponenda. Quin immo præmissos si poterunt detineant,Et capitaneo Illius iurisditionis cõsignent,Qui secundũ ordines, eos punient, data prius notitia intra triduũ Magistratui,Et medietas pœne, In detinentes perueniat, Reliqua Fisco applicetur.§.Si uero eos detinere non potuerint, incontinenti Capitaneo Illius iurisditionis denuntient, seu Magistratui, & denuntiatori cum iuramento,& uno teste fidedigno, credatur. Pœnaque in tres partes diuidatur,ut duæ partes sint Fisci,Denuntianti uero reliqua cedat.§.Et nõ solũ pœnis prædictis teneantur nautæ,portitores, & custodes Pontium,Sed & Molendinarii & Piscatores,pœnis tamẽ arbitrio Magistratus moderandis, in specta qualitate negocii,& personarum.

Portitoresque prædicti, & custodes Pontium, singulo anno apud acta Magistratus fideiubere teneantur, deseruandis ordinibus,pro summa arbitrio Magistratus taxanda.

Cæterum nautæ per Padũ,Ticinũ,uel Abduam, blada nõ cõducant sine speciali licẽtia, nisi illa conducant recto Itinere,ad ciuitatẽ Papiæ, & ibi exonerent, ad effectum ea consumendi in ea ciuitate,uel per rectas uias Mediolanũ cõducendi. Qđ si alio modo factũ fuerit,nauta nauem amittat,& dominus blada,incur-

tantque pœnas, a legibus statutas.

Conducentes autem blada, farinā, uel legumina, & Risium extra Dñium, etiam obtenta licentia iusta ordinēs, non conducant nisi prius uiderint licentiam inscriptis obtentam, quam secum deferre teneantur, sub pœna amissionis bladorum, & utsupra, iumentorū, uehiculorumque, ultra alias pœnas a legibus statutas. In quam pœnam etiam incurrant conduci facientes, & iumenta, ac plaustra, scienter huiusmodi conductoribus locantes, uel commodantes.

Non licitum sit etiam alicui personæ, aliquam quantitatem bladorū, farinæ, uel leguminū, exportare ex aliquo loco, uel uilla distante a Ciuitate Mediolani per millia passuum decem, Et a nauigio magno, & terra Abiate per millia passuum quattuor, uidelicet a terra & territorio Mazentæ inclusiue uersus Mediolanum gratia conducendi etiam in die mercati, ad oppidum Galarate, nec etiam ad alia loca, tā in Ducatu, quam extra sine speciali licentia, sub pœnis præmissis, Excepto tamen Mediolano, ad quod conduci per uias rectas, sine licentia permissum est.

Caeterū conducentes cū licentia blada, præter ensem, aliqua alia arma secū deferre nō possint. Alias reperti, carceri mancipentur, blada, & iumenta amittant, & his pœnis plectantur, ac si licentias nō obtinuissent.

Nec etiā possint blada utsupra cōducere noctis tēpore, sub pœna amissionis iumentorū, & bladorum, Exceptis his qui per uias rectas, & cōsuetas, Mediolanum, & etiam ad alias ciuitates, conducerent.

Qui autem conducunt cum licentia utsupra, si ea abutantur, utpote, qui pluribus uicibus, uel maiorē quātitatem, quā in licentia expressum sit, conducant, puniantur ac si licentiam non obtinuissent.

Molendi-

Molẽdinariis impune liceat cõduci,& portari facere furmentũ,& blada,ad eorũ molẽdina,causa molendi,& redacta in farinã,a molẽdinis recõducẽdi,dũtñ id de die fiat,& per uias usitatas,& de locis ubi nõ sit manifesta fraudis suspitio,Et ꝙ intra octo dies a die exportati bladi numerãdos,illud in farinã recõducant. §.Idẽ quoqꝫ seruetur in aliis personis portãtibus blada,& furmentũ,ab habitationibus suis ad molẽdina. §.Teneantur tamen molendinarii,in principio anni, apud Capitaneum suæ prouinciæ fideiubere,de seruandis ordinibus,& solitas licentias ab eo obtinere.

His quoqꝫ molẽdinariis prohibitũ est,ne causa molendi accipiãt blada,in locis nõ cõprehẽsis in licentiã molẽdi,eisdẽ cõcessa.Nec ẽt ꝙ cõducãt granũ de uno loco,ad aliũ locũ,sub colore licentiæ,molẽdi,uel ad aliũ locũ,aut aliis personis,ꝙ ad eũ,& eis,in quo,& a quibus granũ accepint ad molẽdũ,sub pœna amissionis iumẽtorũ,& bladorũ,ac solidorũ uiginti,pro quolibet stario.Et molẽdinarius pro sua familia teneatur.

Sub pœnis etiã præmissis prohibitũ est dictis molendinariis,& cuilibet de sua familia,ne emãt,uel emi faciant,blada,farinã,& legumina in quouis loco,in quas pœnas ẽt incurrant uẽdentes,nisi licentiam a Magistratu habuerint.§.Et Itẽ prohibitũ est,tã ipsis,ꝙ eorum familiæ,ita ꝙ semper dñs pro familia teneatur, ne locẽt operas cõducendi blada,his qui licentiã habent hinc inde cõducendi,sub pœna amissionis iumentorũ.Et ulterius dominus bladorũ ea amittat.

Ne aũt Daciarii panis,uini,& carniũ,plebiũ,locorumqꝫ huius dñii,ex prohibitiõibus ꝑmissis,iacturã patiatur Capitaneus in quorũ iurisdictiõe pistrina exerceantur, habita diligenti informatiõne,unicuiqꝫ pistrino taxet tantã quantitatem furmenti,uel farinæ, quæ pro usu

unius āni cōueniat,& sup huiusmodi taxatiōe, licentias singulis duobus mēsibus cōcedat,& gratis fiant

Tempore penuriæ,consulto Principe,uel Senatu,Magistratus annonæ eas prouisiones faciet,quæ utilitati publicæ conuenient.

Contrafacientes aūt,præsentibus ordinibus,quilibet accusare posit,& accusatori credatur cū sacramento, & uno teste fide digno,Et accusator tenebitur Secreto si uoluerit.§.Sit etiā auctoritas,facultasq; omnibus tā cōmunitatibus,q̄ ēt singularibus personis,nō solū accusandi ut supra,Sed ēt detinendi quoscūque in fragranti crimine repertos,bladaq;,instra,animalia,ac uehicula,sup quibus,& in quibus cōducerētur, p uim auferendi,mō tn̄ officialibus deputatis illi prouinciæ cōsignēt,& ablata,itra triduū Magistratui notificēt.

In omnibus casibus,quibus contrafacientes pœnā incidunt, pœna hoc modo applicetur,& diuidatur, uidelicet q̄ inuentori omnium repertorum in fragranti crimine,medietas detur, altera uero medietas Fisco cedat. Confiscationis autem bonorum,seu compositionis causa dictæ confiscationis per Magistratū faciendæ,tertiam partem inuentor habeat,Reliquas Fiscus Vbi uero per inquisitionem procedatur,tertia pars delatoris sit,Reliquæ fisco cedant.Hæcque pœnarum diuisio in omnibus casibus seruetur.

Non tantū ad pœnas prædictas procedi posit , contra repertos in fragranti crimine,Sed contra quoscunque qui blada,& alia contra ordines conducant extra Dominium,uel prope confinia ubi sit fraudis suspitio,et si non reperiantur,sed aliis probationibus conuincantur.Modo id intra annum fiat a die cōmissi delicti.§. Intra autem Dominium,nisi reperiantur in fragranti crimine,procedi nullo modo posit.

Venditores

Venditores uero bladorum scienter, fraudatoribus, & conductoribus bladorum contra ordines, ea pœna, qua contrafacientes, teneantur.

Capitaneus in iurisdictionibus ei cōmissis, describi faciat per colorē, & signa, omnia iumēta, onerarıa & uehicularia, & Dominorū nomina, & cognomina, Eaq; candenti ferro, certo signo impresso, signare. §. Et ulterius Capitaneus in locis ab hominibus ipsorum locorum, iuxta solitum, expromissores accipiat, se non passuros blada, & alia contra ordines, per sua territoria, nec extra conduci, sub pœna aureorum decem pro quolibet modio, Cameræ applicanda.

Studeant autem Capitanei, & officiales, omni studio, & diligentia, officia eisdem cōmissa exequi, ut omnino hi ordines seruentur. Quod si secus fecerint, indignationē Principis incurrant, & pœna arbitrio Iudicis imponenda, puniantur. §. Si uero dolum cōmiserint, uidelicet ꝙ licentias fecerint prӕterquā in suis instructionibus cōtinetur, aut patientiam prӕstiterint, cum prohibere possent bladorum, & aliorum exportationes, contra formam ordinum, aut contrafacientes nō punierint, Bona omnia eorum publicentur, & capitali pœna plectantur etiam usque ad mortē inclusiue, arbitrio Principis, uel Senatus. Et procedi possit etiā ultra annum, & quandocunque. §. Si uero licentias prӕdictas Capitaneus non concesserit, Sed officialis ab eo electus, uel deputatus, Pro eo Capitaneus prӕcise teneatur, nisi eum Magistratui cōsignauerit. Et ulterius teneatur omni diligentia uti, contra officiales a Magistratu, uel a Principe deputatos.

Capitāeis quoq; prohibitū ē, ne pro licētiis quӕ p eos ex auctoritate eisdē attributa fieri cōtigēt, quicq̄ accipiāt nec accipere pmittāt, aliq̄ cōsuetudine in cōtrariū nō

obstante, Sed gratis concedant, Sub pœna priuationis officii,& aureorum decē, pro medietate Fisco,& reliquia delatori applicanda, cui cum iuramento, & uno teste fide digno credatur.

Cæterū ut omnes sciāt quid soluēdū sit pro licētiis obtinēdis, sancitū est, ad hoc ut impēsa officialiū eius magistratus, quæ maxima est, psolui possit, in hanc formam solutiōes esse faciēdas, & ab eis solutiōibus neminē quecunq; dignitate fulgentē, esse exemptū. §. Et priō accipiēs licētiā cōducēdi blada, de destrictu unius ciuitatis dñii Mediolāi, ad aliū districtū alteri⁹ ciuitatis dicti dñii, soluat pro honorario, solidos duos pro qualibet salma. §. Idē soluat cōducēs cū licētia in Ducatu Mediolani blada, uel panē furmēti uel furmentatæ ad ragiōes montis Briātiæ, plebis incini, ualasinæ, Leuci, uallis saxinæ, & riperiæ Leuci, agri Mediolanensis ultra lacū lariū. §. Pari modo soluāt qui cōducere uolent cū licētia, blada ex ducatu Mediolani sito citra Abduā, ad loca glareæ Abduæ ultra abduā dicti ducatus. §. Et ēt qui cōducent ex regiōe nouariēsi bladū, farinā, legumina, panicū, ad regiōes uallis sicidæ, orte, & riperiæ, lacus uerbāi, & terrarū circum uicinarū Ducalis Dñii. §. Idem quoq; seruetur in accipientibus licētiā cōducēdi blada, ex agro cremonensi, a uilla Iouis altæ infra, ad partes superiores agri Cremonēsis, & simili mō ad terrā & territorium Casalis maioris. §. Eodēq; mō soluāt cōducētes cū licētia blada, farinā, legumina ex agro Papiēsi citra Padum, uidelicet Lumellinæ campaneæ Papiæ, tam inferius, q̄ superius, ad loca Comitatus Papiæ ultra Padū existētia. §. Et qui ex agro Laudensi citra Abduā, blada ultra abduā in agro Laudēsi conducēt. §. Qui uero licentiā accipient cōducendi auenā, speltā, Milicam

licam,uitiam,& similia pro honorario prædicto,solidum unũ pro salma soluant.§.Subditis autem Dominii Ducalis,qui in una iurisditione habitant,& in alia iurisditione dicti Dominii agros habent,licentiæ gratis,& sine aliqua solutione honorarii cõcedantur, cõducendi scilicet partẽ suã dominicam fructuum, ad eorũ domos habitationis.§. Si quis uero licẽtiã acceperit cõducendi blada,farinã,uel legumina, aut panẽ furmenti, uel furmentatæ,ex quacunque parte dñii prædicti,ad loca eiusdẽ dñii,existentia prope cõfinia dicti Ducalis dñii,duo uel tria millia passuum, honorarium prædictũ solidorum duorum pro salma, omnino soluat.

DE OFFICIO COLATERALIS GENERALIS.

PRoprium Munus Colateralis gñalis est, iusdicere in causis militum ex causa militiæ, uel ab ea dependentibus, Modo tamen nõ trahant habitantes extra Ducatum Mediolani, quando summa causæ centũ aureos nõ excederet, nisi lis inter milites esset, & ex causa militiæ.§.Ad eum quoque pertinet solutiones facere omnibus præfectis acium, eorumquæ militibus,& aliis quibuscunque militibus,in hoc dominio existentibus,de eorũ stipendiis,& eorũ militũ nomina describere,diligentemq; rõnem tenere, Et si quos milites minus habiles cognouerit, monebit primo eorũ Capitaneũ ad quẽ electio spectat,per quẽ si prouisum nõ fuerit,erit colateralis officii,Principem, uel Locumtenentem,de his certiorem facere.

Curare etiã habet, q; custodes Portarum ciuitatum ab ingredicentibus nõ accipiant uinum,ligna, fœnum, paleam,fructus,nec quicq̃ aliud etiam a sponte danti bus cõtrafacientesq; punire pro prima uice, in aureo

uno pro secundo in retentione Salarii trium mensiũ pro tertia ictuum duorum eculei.

Cognoscet etiam de omnibus controuersiis, occasione uenditionum, uel per mutationum equorum, & cum ex locato uel conducto equorum agatur, quando alter ex litigantibus miles sit, Eamq; ob causam prosonetæ horum contractuũ, tenentur antequã in hoc se exerceant, se apud acta Colateralis describi facere, sub pœna aureorum decem, Fisco applicanda.

Prouidere quoq; habet, ut præter seruitores Cõmunitatis Mediolani, omnes alii baruerii, & famuli iusdicentium Mediolani, per prius q̃ se exerceant in faciendis executionibus, apud eius acta se describi faciant, quia nõ nisi per descriptos, executiones fieri possunt.

Et Item cognoscat circa fraudes quæ fiunt per famulos executores ue, In ipsis executionibus faciendis, Et q; ordines, In eam causam facti, obseruentur. Et eius officii erit, eos contrauenientes punire iuxta eorum ordinum formam.

In præmissis omnibus iusdicere habet summariæ, & de plano, sine strepitu, & figura Iudicii, ipsa facti ueritate attenta.

DE OFFICIO PRAEFECTORVM Sanitatis Dominii Mediolani.

SINGVLO ANNO ante festa natalitia, per Senatum eligantur singuli, ex singulis Magistratibus redituum scilicet ordinariorum, extraordinariorum, & annonæ, Colateralis unus, & a collegio Medicorum urbis Mediolani Medici duo, quibus Senator præsit, a Senatu pariter eligendus. Et cum his quotiescunque opportunum

fuerit

fuerit Prothophisicus interueniat,habeantq; causarum auditorem unum,ex Mediolanensi collegio iurisconsultũ,ab eis Præfectis eligendũ.§.Hi absolutam,& omnimodã auctoritatẽ,& potestatẽ habeant, in his scilicet,quæ ad eorũ officiũ spectant, & quouismodo pertinent,subditis quibuscunq; huius Dominii mediatis,& immediatis imperandi,mulctandi, ac bonorũ confiscationem ad Sanitatis beneficium, nec non & quascunque corporis pœnas,ad ultimum usque supplicium inclusiue iudicandi, & quoscunq; eorum mandatis,& ordinibus non obtemperantes, puniendi, seruatis,ac nõ seruatis ordinibus, & cõstitutionibus.Seuerius enim agendum est ad ea facinora comprimenda,quæ nõ solum oppido, aut ciuitati perniciem parere,sed uniuersæ Prouinciæ,& humano generi,exitium afferre possunt.§. omnes officiales,& iusdicentes,& præsertim Capitaneus Iusticiæ eis in prædictis parere habeant,& omni auxilio, & fauore uocati præsto adesse,& mandata exequi.

Hi salubri etiã tẽpore singula ebdomoda conueniant, ut si quid forte prouidendũ fuerit,intelligant, & occurrant.Pestilenti uero tẽpore totiens quotiẽs uisum fuerit.§.Erit autẽ præcipuæ eorũ curæ,non solum si qua pestilentia subditos nostros infecerit,omni diligentia expurgare,& raddicitus euellere,uerum etiam omni studio eniti,ut ab uniuersis finibus huius Domini procul arceatur.Vigiles itaque sint,ut q̃ primũ innotuerit,regionem aliquam hoc pernicioso morbo laborare, Edictis,& proclamationibus pœnas indicant,ne quis inde adueniens absq; ipsorũ Præfectorum cognitiõne,fines huius Dñii ingrediatur,easdẽq; hospitibus ad quos diuerterint,cominẽtur, Et si expedierit signa a finitimis ciuitatibus exposcant.Cu-

ſtodeſque traiectitiis fluminum nauibus apponant. Mandentq; ne quempiam ſine incolumitatis fide cõuentoque ſigno,admittant. Prohibeantque pœna capitali,nequis quempiam aliter traiiciat. Vrbium autẽ & oppidorum,quæ ultra omnes ſunt, aditus pariter obſeruari iubeant. Quin etiam,ſi expedire uiſum fuerit, uicos uallari mandent,utque diſpoſitis cuſtodiis neminem contra præſcriptos ordines,recipiant. Caueantque ſummopere in admittendis mercibus. Moneantque Ideo opportuno tempore mercatores; ut mercium,& ſuæ pariter Incolumitatis afferant atteſtationes,aliter non admittendos.

Miniſtros,& officiales, Conſeruatores præmiſſi deputabunt,iuxta ordines,& ob demerita amoueant. Eoſque ordines apud ipſum Magiſtratum exiſtentes,per uniuerſum Dominium,omni ſtudio,& diligentia,ob ſeruari faciant.

DE OFFICIO VICARIORVM GENERALIVM.

INTER cætera quæ in hoc Dñio ſancita ſunt,ad tolſendas ſubditorũ oppreſsiones,& ut iuſticiæ indifferenter locus eſſet, illud impremis fuit,q; iuſdicentes, & officiales,qui perpetui nõ eſſent,finito officio,cenſuræ ſe ſubiicerent. Eamq; ob cauſam, erectus fuit Magiſtratus uicariorũ generaliũ,Conſtitutũque eſt, ut ſeptẽ numero ſint,qui eos iuſdicentes, & officiales,de his quæ durante eorũ officio geſta ſunt, ſindicare habẽt. Non tñ id facere poſſunt per ſe,ſed prius habita a Principe,uel Senatu, ſpeciali cõmisſione cõtinente nomen alterius eorũ,& iuſdicẽtis ſindicãdi.§ Qua habita cũ aplicuerint ad ciuitatẽ, uel locũ, ubi ſindi-

sindicatus faciendus est, prima, uel secunda die, omnes per edictū moneant, Vt quicunq; uoluerint accusare sindicandum, uel libellū, aut querelam contra eum porrigere, Id termino quindecim dierum faciant Eoq; translacto Id eis amplius non licere. §. Causamque ipsam sindicatus ad tardius intra quinquaginta dies, immediate sequuturos post responsionem factā inquisitioni generali, seruato ordine de quo infrà, expendiant. Et hoc si sindicandi, iusdicentes, uel officiales sint Ciuitatum, si uero aliorum oppidorum, & locorū, intra triginta dies, a die dicte responsionis numerandos. §. In eisque causis procedere debent summarie, & sine strepitu, & figura iudicii, ipsa facti ueritate inspecta, prout eisdem melius conuenire uidebitur.

Non est permissum dictis Vicariis, officia per substitutum exercere, nec etiam informationes assummi facere, Sed ipsi præsentes esse, & Interesse habent. §. Duranteque dicto sindicatu, iudicis, uel officialis sindicati officium exercere debent, & etiam post finitū, donec de successore prouisum fuerit. Nec ab eo loco discedere possunt, nisi successoris aduentu expectato. Intereaque salaria & honoraria eius officii, pro eo tempore percipient.

Iusdicentes, & officiales, si reperti fuerint commisisse (ut uulgo dicitur) Baratariam, uel aliquid indebite extorsisse, uel scienter & dolose, uel per sordes, iniusticiam fecisse, puniendi sunt in pœna quadrupli, pro dimidia Fisco, & pro alia dimmidia iniuriam passis applicanda, & pecuniaria, uel alia pœna corporali etiā usque ad ultimū suppliciū inclusiue, arbitrio Senatus, inspecta qualitate delicti. §. Et si comperti fuerint recepisse aliquid non permissum, puniendi

ſunt in pœna quadrupli, Fiſco applicanda, §. Nec iu uabit eos Iusdicentes, uel officiales, ſi facto initio ſin dicatus, uel ante pecunias indebite ablatas, uel aſſũ ptas teſtituerint, quia contra eos procedi debet ac ſi earum teſtitutio facta non eſſet. Et in eandem pœnã incident, in quã non facta reſtitutione incidiſſent. §. Quinimo etiam non cõquerentibus iniuriam paſſis, erit officium Sindicatoris, ubi hoc aliunde reſciuerit omnibus modis prout eidem uidebitur, ueritatem In quirere, & ea comperta, illum iudicem, uel officialem delinquentem condemnare, ac ſi pars conquesta fuiſ ſet. Et ille, cuius cauſa ueritas in lucem ueniat, ſe- creto teneatur, Et habeat illud quod habuiſſet læſus ſi quærelaſſet. §. Si Iuſdicens, uel officialis cum que relante conuenerit, ea conuentione non attenta, Vi- carius ſindicator ad inquiſitionem ueritatis procedat. §. Inhibitumque etiam eſt ipſis Vicariis, & ſindicato tibus, ut nullo modo audeant attemptare, ut quere- lantes ſe cum iuſdicentibus, & officialibus conueni- ant, ſub pœna arbitrio Principis, uel Senatus, Impo nenda. Et nihilominus ea conuentione non attenta, iuſdicentes ipſi, & officiales, puniendi erunt. §. Vica- rii incepto Sindicatu, ipſum perficiant in terminis ſuperius limitatis. Nec in eo ſuperſedere audeant, nec aliquid cognoſcendum reſeruare.

Non poſſunt tamen Vicarii ad abſolutionem, uel con- demnationem in cauſa ipſorum ſindicatuum deue- nire, niſi facta relatione in Senatu, & alio modo abſo lutiones, uel condemnationes factæ nõ ualeant, ſintq; nullæ, & nullius momenti.

Iusdicentes, & officiales, a loco officii recedere non de- beant, niſi prius fuerint legitime Sindicati, & donec per eos omnibus ex quacunque cauſa eorũ credito-

ribus

tibus satisfecerint,& condemnationes contra eos factas soluerint,non obstante fideiussione in principio officii,uel alio modo data,sub pœna arbitrio Senatus imponenda.

Iusdicentes,& officiales sindicãdi, tenentur ad omnem cõdemnationẽ pro familia,nisi delatũ ex familia, Intra terminum per sindicatorem assignandum,consignauerint.§. Et eo amplius pro eis satisdare tenentur

DE OFFICIO CAPITANEI IVSTICIAE.

ET si in hoc dñio multi prætores, & iusdicentes cõstituti sint,qui iurisdictionẽ criminalem exercent, tñ ex eo ꝙ limitata est,nisi in tãtum,quantũ territorium ciuitatis,uel loci,cõmissæ eisdẽ iurisdictionis se extẽdit,usu cognitum est,nocentes facilime pœnas corporales euitare,numerũ ex hinc condemnatorum, & bannitorũ augeri, a quibus uiæ publicæ obsidentur, Turbarique propterea commercia publica,& populorum quietem, Et Ideo opus esse Magistratu magnæ auctoritatis,qui in uniuerso hoc Dominio,iurisdictem criminalem exercere possit. Ea propter erectum est officium Capitanei Iusticiæ generalis totius huius Dominii,qui Mediolani resideat. Cui ut forti manu officiũ exercere possit,ad tutãdas uias publicas ab incursione latronum,& bannitorum,& ad purgandũ dñiũ malis hominibus, decreta est turma equitum,Impensis Fisci,& nõnulli pedites, quibus & ductores deputabit,& pro libito amouebit,& imperabit.§.Eligetq; sibi Capitaneus Vicariũ iuris utriusque doctorem, In eo officio permansurum, donec eidẽ uisum fuerit,(per Senatũ tamen approbãdũ,)

Capitanei,& eius uicarii iurisdictio,in causis criminalibus erit, (si tamen prius præueniant,) ubiq; in dominio cognoscere hoc modo. Mediolani,& circa Mediolanum per decem millia passuum, in omnibus causis.§. Extra uero eos limites, nisi in causis in quibus ingeritur pœna capitis naturalis,uel confiscationis bonorũ,& in aliis delictis, in quibus per capturam præueniant.§.In causis autem damni dati, nullo modo, nec in ciuitate Mediolani, nec in aliquam parte Dominii, se intromittere possunt.

Causatum autem ciuilium capitaneus,& eius Vicarius nullã cognitionẽ habent,nisi habuerint a Principe specialem delegationẽ.§. Possunt tamen cognoscere de causis Senatorũ, Quæstorum ordinariorũ, & extraordinariorum redituum, Præfectorum annonæ,Thesaurarii generalis Colateralis generalis, cõmissarii taxarum generalis Aduocatorum,& Sindicorum Fiscalium generalium, Vicariorum generalium Mediolani cõmorantium, Secretariorũ,& cancellariorum, tã Principis,q̃ Senatus,Rationatorum Fisci,nec non curialium in domo Principis,uel locũtenentis residentium,uel qui ab eis prouisionem, aut stipendium habent. Et hoc siue præmissi omnes agant,siue conueniantur. §. Non poterunt tamen trahere inuitum ex aliis ciuitatibus, & districtu earum ciuitatum,ex causa quæ aureos centum nõ excedat.§. Procedentque in ipsis causis Capitaneus,& Vicarius, summarie,& de plano,sine strepitu,& figura Iudicii, ipsa facti ueritate inspecta.§. Causæ instantiam non habeant. §. Appellationes ab eorum,& cuiuslibet eorum sententiis,in casibus,in quibus appellari possit, ad Senatũ deuoluentur.§. In eis causis Capitaneus, nec Vicarius, neque sportulas,neque honoraria accipiant.

Curabuntq;

Curabuntque Capitaneus,& Vicarius,ut notarii sui, & omnes officiales,ordines seruent,& in causis criminalibus,ultra id quod ex præsentibus sanctionibus sancitū est,pro sportulis,honorario,uel alio quouis quæsito colore,nec directe,nec per indirectum quicquā penitus accipiant.§.Sindicenturque quotiens Principi,uel Senatui,uisum fuerit.

DE OFFICIO COMMISSARII GENERALIS TAXARVM.

COmmissarii Generalis Taxarum equorum cura,illa imprimis est,exigere omnes pecunias taxarū equorum, & additionum earūdem ad fiscum pertinentes, Non tñ per se,Sed per manus Cōmissariorū taxarū Ciuitatum,& locorum huius dñii. §.Qui particulares Cōmissarii,huic gñali parere habent. Et in omnibus causis coram eis uertentibus recursus haberi potest ad Commissarium generalem.§. Isque Commissarius de eis pecuniis Fisco rationem reddere tenentur. §. Cognoscet insuper de omnibus causis taxarū equorum.

DE OFFICIO IVDICIS DACIORVM.

IN ciuitate Mediolani unus erit Iudex daciorum, per principem deputandus; Is cognoscet de omnibus causis Datii, Pedagii, uel gabellæ, uel alia occasione ab eis, uel aliquo eorum dependente, emergente uel connexa.§. Nec aliquis alius Iusdicens de eis se intromittere posit,sub pœna aureorum centum; & ulterius,processus corā eis facti sint irriti, & Inanes,

nulliusque ualoris & momenti.§.Posſitque,& debet Iudex,omni excuſatione remota,Poteſtates, Capitaneos,officiales,Caſtellanos,Cuſtodes portarũ,portitores, ſi aliquid commiſſerint in fraudem, & contra ordinem ipſorum Daciorum,condemnare, & punire iuxta formam ſtatutorum,ordinum, & conſtitutionũ Et intra quatuor dies in ſcriptis condemnationes Fiſco transmittere.

Appellationes ab eius ſententiis, In caſibus, In quibus de iure,uel ex forma harum conſtitutionum appellari non eſt prohibitum, ad Quæſtores ordinariorum reddituum deuoluantur.

Is Iudex Daciorum tribunal habeat ſuper Pallatio nouo ciuitatis Mediolani,Inibiq; ius reddat. Nec alibi iurisdictionem exercere posſit.

DE REFERENDARIIS CIVITATVM.

REferendariorum officium pro utilitate Fiſci multũ neceſſarium eſt, Ea propter in una quaque ciuitate, Mediolano excepto,unus Referendarius conſtitutus eſt.§.Hi igitur officium ſuum ſincere,& diligenter exercebunt,Et nullo modo pro exigendis debitoribus Fiſci aliquid percipiant, in pecunia,uel aliis rebus, niſi in quantum eis ex lectura litterarum dicti officii permiſſum eſt. Et illud amplius niſi per prius Fiſco fuerit ſatisfactum,uel per ſolutionem, uel per cautionem, quæ loco ſolutionis ſuccedat, Alias in quadruplum teneantur, & ab officio amoueantur, abſque ſpe reſtitutionis,arbitrio.Quæſtorum ordinariorum,uel ſindicatorum habentium commisſionem ſpecialẽ a Principe.§. Quod ſi aliquem concurrere,

iniuria ue, afficere, aut indebitū exigere audeant, per eos quæstores ultra restitutionē accepti, in quadruplum puniantur, pro parte Fisco, & partim læso applicandum, Et secundum qualitatem facti, & personæ, usque ad pœnam corporalem inclusiue.

Referendarii dictarū Ciuitatū singulo mense, in fine tamen mensis, uel saltem intra decē dies alterius mensis sequentis, mittant quæstoribus notulā redditiuū, impensarum illius mensis.

Eritq; officii Referendariorū, informationē habere redituū, uectigaliumq; natura noscere, & aliorū ex quibus augeri, & conseruari redditus possint, Idque omni diligentia & studio facere. Et eo maxime cum in ciuitatibus licitationes faciunt, In quibus faciendis omnino intersint Referendarii, adhibitis Fiscalibus illius ciuitatis, qui gratis interueniant. Easque licitationis omni diligentia faciant, ad eū finē, ut Fisci melior conditio fiat. §. Nec in eis per se, nec per submissas personas, participare possint, iuxta præsentium cōstitutionum formam, sub pœna amissionis officii, & confiscationis bonorum. Et ulterius arbitrio Principis puniantur.

Si contingat uectigalia per Referendarios in Ciuitatibus existentes licitari, hæ licitatiões sono tubæ præmisso in locis publicis, & solitis fiant, Inibiq; etiā auctiones fieri, & deliberationes necesse est, nō autem in locis secretis, Alioq; modo q̄ præmisso factæ, nullius sint momenti. Eoque casu Referendarii, agentesq; & cōsentiētes, ad omne damnū, & interesse, uersus Fiscum teneantur, prout per Quæstores declaratū fuerit. Eoque amplius, arbitrio Principis puniantur.

Factis licitationibus a licitatoribus, qui in licitatione uicerunt, Referendarii bonos, & Idoneos facultati

bus, & faciles conueniendo fideiussores exigant, pro quantitate summæ in licitatione expressæ, Ita q fisco cautum sit, alias ex suo uersus Fiscum teneantur, (interesse per quæstores liquidando) Insuperque arbitraria Principi pœna plectendi erunt.

Eorum quoque curæ cōmissum est, ut solutiones a debitoribus Fisci fieri procurent. Et q pecuniæ Fiscales Thesaurario generali deferentur. Et ubi contingat debito tempore exactiones factas non esse, Magistratū moneant sub eadem pœna. §. Onerum uero quæ extra ordinem imponi contingant, rationes per rationatores super uno libro distincte, teneri omnino faciant In quo & oneris qualitas, tempus solutionis faciendæ, & nomina debitorum, inscribantur.

Ex redditibus Fisci, uel ad Fiscū quomodolibet pertinentibus, Referendariis impensas facere nō est permissum, præter illas de quibus in Principio anni licentiā faciendi habuerint, uel a Magistratu, scripto iussum fuerit, aut a Principe. Eoq; casu, cū Princeps iusserit, intra decemdiū Magistratū de omnibus certiorē reddant, alias eius Magistratus arbitrio puniantur.

Cognoscant insuper Referendarii ciuitatū, in causis inter Fiscū & priuatos, & cōtra debitores publicanorū ex quacunque causa, & debitores debitorum ex causa uectigalium tantum, Et in omnibus causis Daciariis, summarie, & de plano, sine strepitu & figura iudicii. Et causæ Instantiam non habeant.

DE EXECVTORIBVS FISCI.

EXecutores Fisci, duo erunt. §. Hi ex natura sui officii, habent executiones cōtra quoscunq; debitores Fisci facere, & Item cognoscere de his quæ circa executiones incidenter emerxerint. §. Cognoscere etiam

habent

habent inter priuatos circa executiones faciendas ex causa uectigalium,tam contra debitores publicanorum immediate ex qualibet causa, in quibus credita cessa nõ comprehendantur,(quia in his,uti iure, & foro cedentis debent) quã debitores debitorũ ex causa uectigalibus tantum.§.In aliis autẽ casibus,Executoribus se intromittere interdictum est, cuiuscunq; qualitatis sint, Etiam si fuerit eisdem per aliquem iusdicentem,aut officialẽ, quæcunq; dignitate fulgeat, demandatũ,nisi a Principe,locum tenente ue,uel Senatu cõcessum fuerit, Sub pœna executoribus amissionis officii,& aureorũ centũ,Fisco applicandorum.

Notarius Executorum de aliis causis quã in præcedenti cõstitutione expresis,se nõ intromittat, sub pœna ipsi notario si cõtrauenerit,uel Executores contrauenientes,Senatui nõ notificauerit,amissionis notariæ, & aureorum uiginti quinq; , Fisco applicanda.

Vbi iuris articulus oriatur in causis præmisis priuatorũ Executores altera partiũ petente,teneantur assumme re consilium consultoris iurisperiti de collegio dñorũ iurisperitorum Mediolani,partibus noti,& non suspecti. Et illud sequi necesse habent.

Si Executores absq; consilio diffinitiue iudicauerint,habeant pro honoratio,unã pro centenario in totum.§. Si uero cũ consilio,ultra salarium cõsultoris,habeant solidos uiginti.§.Pro sententiis interlocutoriis per eos sine consilio latis nihil accipiant a partibus, De consilio autem ultra solidos decem non habeant.

Pro executiõibus realibus,& personalibus faciẽdis, habeant executores ipsi pro honoratio,semel & a debitore tantũ,facta,executione,unã pro cẽtenario in totũ ueri crediti,ita tñ q; nõ excedantur aurei uiginti § Familia autẽ eorũ id solũ quod sancitũ est ex ordi-

nibus.§.Executores cõtrafacientes incidant pœnã de quasupra.Famuli uero eorũ pro quolibet pœna aureorum decẽ plectentur,Ad cuius pœnæ satisfactionẽ si inhabiles erunt,arbitria pœna Senatus punientur,toties quoties,contrafactum fuerit.

DE OFFICIO RATIONATORVM FISCI.

Rationatores Generales duo erunt.Eorũ officium illud imprimis est,omniũ reddituũ,& impensarum Fisci diligentẽ rõnem tenere, Et super inde opportunas scripturas facere,Curẽtq; adhibere ut singulis diebus a Thesaurario habeant,quid precedenti die eidẽ solutum fuerit,& impensum, Hæcq; omnia in uno libro rõnatores scribant. §. Non nisi a Quæstoribus iussi litteras dictent Thesaurario,(quæ mãdata dicuntur,) easque litteras in eo libro describant.§. Teneant in super rõnatores librum,in quo omnes assignationes scribantur,quæ iussu Principis fient.

Si cõtingat aliquas pecunias solui iussu Principis,absq; eo q̃ id nõ fiat p manus thesaurarii,curabũt rõnatores q̃ primũ resciuerint,opportunas scripturas facere, ita ordinibus cõformes,ac si uere,& cum effectu hæ pecũiæ p thesaurarium nũeratæ fuissent,alias Quæstorũ arbitrio puniantur §. His quoq; rõnatoribus cæteri rõnatores Fisci in cõcernẽtibus officiũ pateant,in his maxime,quæ utilitatem Fisci cõcernunt.

Nemini libros rõnatores sine licẽtia quæstorũ,ostendãt Alias eorũ arbitrio puniantur.§. Seruabũtq; in scribendo ordinem ut incæpta in uno foleo,in eodem, uel seq̃ntibus cõtinuatim,& nõ p interuallũ finiantur.§. Minusq;(ut uulgo dr̃) portatas de p̃sona ad p̃sonã faciãt, Sed dilucidas rõnes teneant, pœna arbi-

trio

trio Magistratus irroganda, ultra amissionē salarii triū mensiū, quotiens cōtrafecerint. §. Non facient ēt aliquē creditorē, uel debitorē Fisci, sine literis Magistratus, Itaq; libros suos tenebunt eo ordine, ut clare uideri possit, qui sint debitores; & qui sint creditores Fisci, pœna arbitrio Magistratus imponenda.

DE MONETIS, ET IVDICE MONETARVM.

QVicunque fabricauerit, uel fabricare incohauerit, aut fabricare fecerit, monetā falsam, ēt q non per fecerit, & qui auxiliū, uel fauorē, dictæ fabricationi dederit, puniatur pœna ignis, ita q moriatur, & confiscationis bonorum, pro tertia parte Fisco, tertia accusatori, & reliquam perfecto cudendæ monetæ huius Dñii applicanda. §. Expendens uero, uel expendi faciens monetā falsam, puniatur arbitrio Principis, uel Senatus, ēt usq ad mortē inclusiue, cōsiderata qualitate quātitatis monetæ, casus, & personarū. §. Eadē ēt pœna tenebitur qui ausus fuerit monetā aureā, uel argenteam, quocunq; artificio, uel opera diminuere, uel diminui facere, uel alio modo deteriorē reddere.

Interdictū est omnibus ne in eorum domibus, nec alibi forpices habeant, & (ut uulgo dr̄) fornelos a uēto, & crosolos, uel alia instrumēta apta ad tondēdū, imprimendū, uel fabricandū monetā aliquā, sub pœna confiscationis bonorum, & ēt alia corporali, usq; ad ad mortē inclusiue, arbitrio Principis. §. Hæc tñ constitutio non cōpræhendit artifices & fabros, qui procorū artificiis necesse habent huiuscemodi instrumētis uti, Qui tñ si delinquent, eadē pœna punientur.

Nullus audeat secernere, nec secerni facere monetam Mediolāi cussam, nec alias monetas, quib⁹ ex ordini

bus uti Mediolani permissum est, Nec fundere, nec fundi facere, Nec quis sciens, premissis auxilium, uel fauorem dare, sub poena confiscationis bonorũ, & ẽt usq; ad mortem inclusiue, arbitrio Senatus.

Si quis aliquẽ resciuerit monetã falsam fabricare, uel fabricari facere, si Mediolani id actum fuerit, Iudici intra unã diem notificet, Si extra Mediolanum, intra triduum, alias eisdem poenis tenebitur.

Nemini p missum ẽ facere formas, (quas stãpas dicũt) nec (ut uulgo dicitur) spontonos, pro ipsis formis faciẽdis ad cudẽdũ monetã, siue cudẽda i hoc dñio sit, siue alibi, nisi primo id iudici notificauerit, & ab eo licẽtiã obtinuerit, sub poena cõfiscatiõis bonorũ, & alia ẽt corporali, usq; ad mortẽ inclusiue, arbitrio Senat⁹.

Monetarii huius Dñii nõ possunt extra Dñiũ laborare sine licẽtia, sub poena priuatiõis officii, & alia poena arbitrio quaestorum ordinariorum imponenda.

Omnibus prohibitum est exportare, & exportari facere, extra aliquam ex ciuitatibus huius Dñii, nec Dñium Mediolani, aliquam quantitatem auri nec argenti, in petiis, uerghis, granis, nec monetis (ut uulgo dicitur) bolzonatis, nec etiã monetam exteram, sub poena amittendi aurũ, argentũ, & monetã, animalia, plaustra, naues, & alia instrumenta, in quibus, & super quibus ueherentur, uel cõducerentur, Et etiam sub poena dupli. §. Et intelligantur in ciuitatibus in poenam incidisse, hi qui sine notificatione per transiuerint locũ, ubi officiales Dacii mercaturae cõmorantur. §. Cõducentes praedicta Mediolanũ, termino bidui consignare teneantur Praefecto monetae Mediolanensis, sub poena amissionis rerũ, & dupli, & ad ingressum portarũ notificare officialibus, sub eadem poena.

Aurifices, & fabri nõ possunt emere argentum, nec aurum

rum in petiis, uerghis uel grana, sine licentia Præfecti monetæ. Saluo ꝙ pro usu, suo, qualibet ebdomoda quilibet emere possit Marcas quinque bolzonalia rum. §. Si uero emerint argentũ, aurum ue fabricatũ, ab una Marca supra, teneantur eadem die Præfecto monetæ notificare, eumq; cautũ facere, se laborando, dictũ aurũ, & argentum consumpturos, alias Illa ipsi Præfecto uendere tenentur, nec alio modo emere possunt, sub pœna amissionis auri, & argenti, ac dupli.

Artifices, qui uulgo Batifoliæ appellantur, possunt pro usu suo, usque ad omnem quantitatem, argentũ emere, modo tñ maiori pretio nõ emant quã pretio limitato, & qualibet uice notificent Præfecto monetæ, cũ nomine uenditoris, sub pœna amissionis argenti, & ementibus, & uendentibus, aureorum, quatuor pro Marca, applicanda utsupra.

Prohibētes ne officiales monetæ possint inquirere huic sanctioni contrafacientes, ipso facto incurrant pœnã aureorũ Quinquaginta, Fisco applicandam.

Super præmissis cognoscendis, & exequendis, unus est Iudex, qui Iudex monetæ appellatur, cuius cura est, ut ordines præmissi obseruentur, & executioni mittantur. §. Ab eoq; Iudice, ubi de pœnis pecuniariis agatur, recursus haberi potest ad Magistratũ ordinarium, ubi uero de pœna corporali, uel confiscationis bonorum, non nisi prius re in Senatum relata, ad cõdemnationem, uel absolutionem deuenire possit, iuxta aliarum constitutionum formam.

DE ADVOCATIS ET SINDICIS FISCALIBVS.

HOdie Mediolani Aduocati Fisci, tres sunt, & sindici totidem. §. In aliis uero Ciuitatibus duo erunt

Fiscales,unus Aduocatus, qui exterus sit, & unus sindicus,uel exterus, uel de ipsa ciuitate,prout Principi uidebitur. §. In oppidis & terris ubi iurisdictio criminalis exercetur, unus sit sindicus.§.His omnibus Aduocatis,& sindicis,salarium annuum,condecens a Fisco statuatur,arbitrio Principis,cuius etiam arbitrio officium durare habet.

Curabunt Fiscales omni studio,ea facere, tam agendo, quã defendendo,quæ utilitatem Fisci concernant,& maximæ ut per iusdicentes causæ,& processus criminales,debitis temporibus inchoentur, & cum iusticia,& sine fraude expediantur. Et item q. Antiani, & consules negligentes denunciare crimina,delita,& excessus,& alia ad quæ tenentur,debitis pœnis puniantur.Quodq; condemnationes transmittantur ad Fiscũ,& pœnatũ exactio integre fiat.§.Et deniq; eorũ officiũ erit pro uiribus instare ut bona malefactorum confiscata,uel cõfiscanda, iuxta ordines describantur & nomine Fisci apprahẽdantur,una cum fructibus, Beneq; aduertere ne in sinistrum transeant, Quibus interesse etiã cũ aliis officialibus possint,si uoluerint. §.Operamq; dabunt ut malefactores,banniti, uel rebelles detineantur,& in potestatem iudiscentiũ consignentur.§.Necesseque habent,maxime in grauibus & atrocibus delictis, una cum iusdicentibus,interesse examinibus quorumcunque testium producendorũ super denunciis,querellis,& accusationibus, ac indiciis,& informatiõibus assũmendis, inquisitionibus que formãdis,Et tã ante litẽ cõtestatã,quã ex post,tã ex mero officio,q̃ alio modo,ẽt ubi nõ esset necessaria litis cõtestatio,sub pœna iusdicẽtibus non requirentibus,uel nõ admittẽtibus,amissiõis salarii trium mẽsiũ,& pluriũ,& pauciorũ,In specta qualitate delictorum,

ctorũ,pſonarũ ue,& leſione Fiſci,arbitrio Magiſtratus extraordinarii.§.Quod ſi alio modo teſtes examinati fuerint cõtra uoluntatẽ Fiſcalium,uel ſaltim uno eorũ nõ nominato,aut citato,proceſſus,nec ea dicta teſtiũ,nõ ualeant in ꝑiudiciũ Fiſci,Et ulterius habeatur ac ſi per iuſdicentẽ,ad quẽ cognitio pertinet,commiſſus fuerit euidẽs dolus,in fraudẽ,& dãmnũ Fiſci §.Proceſſusq; factus, & finitus , etiã per ſententiam abſolutoriã,non ciuitatis offenſis,& Mediolãi ſaltim uno ex aduocatis,& alio ex ſindicis,& in aliis ciuitatibus,& oppidis,Fiſcalibus ibi deputatis,ſint nullius ualoris,& momenti,Ipſo iure & facto,quoad preiudicium Fiſci,& quorum intereſt. §. Denuoq; poſſit procedi,& cognoſci de eo crimine,delicto,uel exceſſu,ac ſi nulla ſententia abſolutoria lata eſſet.

Aduocati,& ſindici bene aduertant circa denuncias,querellas, accuſationes, inquiſitiones,proceſſus , & informationes,ne condemnandi abſoluantur ,ullaque fraus dolus ue,in præmiſſis cõmittatur. Et ulterius in relationibus cauſarum criminalium Senatui iuxta ordines in ſcriptis faciendis per Prætores,& iusdicentes Ciuitatum, & locorum, ſe ei relationi ſubſcribere neceſſe habent, ſi tamen cum eis iusdicentibus concordes fuerint,ubi autem diſcentiant,Senatũ omnino moneant de cauſis diſenſus.§.Idem ſeruare habẽt Fiſcales Mediolanenſes in his relationibus, quas uiua uoce in Senatu faciunt.

Ad dictos quoq; Mediolanenſes Fiſcales pertinet,relationes cauſarum criminaliũ,quæ Senatui ab officialibus transmittentur , In eo Senatu referre,ſecundũ , formam a præſentibus conſtitutionibus traditam.

Inquiſitiones de animo deliberato formari non poſſint, niſi uno ex Aduocatis Fiſcalibus ſubſcribente.In lo-

cis ubi adsunt aduocati, sin minus Sindico.

Non debent Fiscales propalare directe, nec per indirectum indicia contra reos assumpta, uel assumenda, acta ue, aut processus, deliberationes, condemnationes ue, quæ secreto teneri debent, siue ex natura causæ, siue ex iussu, siue ex earum constitutionum forma. Et denique nullum dolum, fraudem ue, In eorum officiis scienter cōmittere, Nec prece, uel pretio moueri deberit, sub pœna priuationis officii, Et ulterius puniantur inspecta qualitate delicti, arbitrio Principis, uel Senatus.

Aduocati, & sindici Fiscales, contenti erunt stipendio eis dem statuto, Nihilque accipiant ab eis, contra quos pro Fisco agant, Et siue agant, siue conueniantur, sub pœna priuationis officii. & alia pœna, arbitrio Principis, uel Senatus imponenda.

Admittantur Fiscales per omnes Iudices, ut intendant expeditioni causarum, in omnibus causis, In quibus agitur de interesse Fisci, uel ubi ingeritur pœna sanguinis, alias omnia nulla sint. §. Eoq; amplius Fiscalis in una causa semel citatus, nisi absens fuerit, usque ad finem causæ semper citari debet. §. Notariiq; præmissorum, officialium non solum præmissis Fiscalibus patientiã præstare teneantur, ut inspiciant libros, querellas, accusationes, denuncias, Inquisitiones, acta, & processus, rescripta, & quascunque scripturas, quotienscunque etiam uerbo, requisiti fuerint, etiam si non fieret examen testium pro condemnationibus uel absolutionibus faciendis, sed etiam omne auxiliũ & fauorem Impartiri habent, Sub pœna aureorum decem pro quolibet contrafaciente, aut negligente, & qualibet uice, Fisco applicandã.

Fiscales de aliis causis (nisi ad Fiscum spectantibus, & pro

pro Fisco) se aliquo modo intromittere nõ possunt, agendo, defendendo ue, sub pœna arbitrio Principis, uel Senatus imponenda.

Non possunt etiam Fiscales cõmissiones ad iudicandum acceptare, nisi in causis quæ coram Magistratibus tractari contingent.

DE OFFICIO ET IVRISDICTIONE Diuersorum Iudicum.

PRætores, comissarii, & alii officiales a Principe electi, non possint ad ea officia admitti, nisi fuerint prius a Senatu tamq̃ Idonei approbati, & Idoneæ satisdent apud acta Magistratus extraordinarii, se recte munus sibi commissum administraturos.

Omnes Iudices intra tempus instantiæ causas expediant, sub pœna aureorum Centum, pro quolibet, & qualibet uice, Fisco applicanda.

Sciant omnes Iudices ordinarii, sibi nõ esse concessum in causis eisdem delegatis, uel cõmissis, quæ alias iure ordinario ad eorum iurisdictionem spectarent, salarium accipere, sub pœna quadrupli, Fisco applicanda, eiusq; facti rationem in sindicatu habendam esse & etiam non expectato sindicatu, pœna exigatur, & dimidium pœnæ notificanti detur.

Iusdicentes diebus quibus iusdicendum est, tribunalia ascendere debent mensibus Octobris, Nouembris, Decembris, Ianuarii, Februarii, & Martii, mane hora tertia diei, & in sero, hora uigesima secunda. In reliquis autẽ mensibus mane, hora consimili, uespere, hora uigesima prima. §. Nec ultra horã residere in tribunali possint, Et postq̃ descenderint non est permissum pro ea hora, iterato tribunal ascendere.

non esse præcepta generalia contra debitores concedere, Nec aliquas executiones reales, uel personales, nec famulos in possessionem mittere, nisi in casibus a iure, & ex constitutionibus permissis. Et tunc in eis eorum debitorum nomina, & cognomina, expresse apponenda sunt. Et in omnibus casibus necesse est, ꝙ prius de uero debito legitime, & parte citata constet, sub pœna Iudici, aureorum uiginti quinq;, pro qualibet uice, & grauiori, arbitrio Principis, uel Senatus, & parti quæ eis præceptis, uel executionibus utatur, aureorum decem, pro tertia parte Comunitatibus ciuitatum, & locorum, pro tertia Accusatori, & reliqua Fisco applicanda.

DE ADVOCATIS MISERABILIVM PERSONARVM.

MISERABILIBVS Ad prosequutionem causarum suarum opportuna auxilia de esse non debent. Ideo sancitum est, ut Mediolani per Abbates collegii doctorum, octo doctores deputentur, qui per biennium curam habebunt causarum ipsorum miserabilium, ac omnia necessaria, & opportuna, que ad Aduocati, & consultoris officium spectabunt, gratis expediant. Et qui nunc eligentur, munus hoc statim incohabunt, Nec illud deserent, nisi post biennium initio insequentis anni incohandum. Et eorum quilibet, assumptum interea pendentium causarum miserabilium patrocinium, etiam post biennii lapsum non relinquet, Sed absoluet. §. Ordoque is seruabitur, ut quam causas habebunt necesse habeant adire Abbates ipsorum Doctorum, & causas contra eos motas, uel per eos mouendas, notificare.

LIBER SECVNDVS.

DE TVTELLIS. ET CVRIS.

ET Si iure comuni, diuersis legibus, & constitutionibus, uideatur satis esse indemnitati minorum consultum, tamen crescente in dies hominum malitia, usu cognitũ est multis fraudibus, quæ in damnum minorum comittebantur, occurrẽdum esse. Eam ob causam sancitum est, ꝙ aliquo decedente relictis liberis in eius potestate cõstitutis pupillis, uel adultis non dato, uel nominato per eum, In eius ultima uoluntate, tutore, uel curatore, (superstite eorũ, uel alterius eorum matre, uel auia uiduis) teneantur ille, uel illi, cui, seu quibus, tutella ipsa tamq̃ legitimo, seu legitimis deferretur de iure, (si dictæ mater, uel auia non forent in rerum natura) infra menses quattuor, post eius defuncti mortẽ denunciare matri, uel auiæ, (nõ existente matre uidua) an uelint tutellam, ipsam acceptare, Et si infra mensem unum post factam denunciationem suscipere uoluerit, tunc eam accipiat dato Idoneo fideiussore, tam facilitate conueniendi, q̃ facultatibus, Aliaq; faciat & obseruet, quæ ius cõmune requirit. §. Quod si fideiussor nõ erit Idoneus facultatibus, pro eo teneatur Magistratus, qui eum fideiussorem acceptauerit, & mulierem ipsam in ea tutella confirmauerit. §. Si autẽ mater, uel auia, Infra ipsum mensem non respondiderint, uel nolle acceptare dixerint, uel postquã acceptassent, ad secunda uota transirent, uel alio modo desinerent esse tutrices, ẽt per renuntiationẽ factam apud acta Iudicis, in casibus in quibus renuntiare possunt, uel quando ipsæ

mater,& auia non adessent, his casibus, & quolibet eorum, locus sit legitimo, qui ubi absq; aliqua legitima causa excusationis recusatet, compellendus est.
§. Is legitimus teneatur promittere, obligare, & iurare secundum iuris dispositionem, ac Idonee satisdare, Ita ut bene ipsi pupillo cautum sit. §. Et ubi ille cui tutella primo loco deferretur, nō esset Idoneus, nec fideiussores Idoneus reperiret, Idque etiam iuramento affirmaret, & ita uerisimile iudici uideatur inspecta qualitate personæ, tunc tutella decernatur alteri propinquiori, secundū iuris dispositionem, qui tamē Idoneus sit, satisdet, & faciat utsupra. §. Quod si casus euenerit, ꝙ in casibus præmissis dicto legitimo de facto utsupra tutella non decerneretur, tamen perinde teneatur, & obligatus sit, eiusque bona obligata sint pupillo, seu pupillis, ac si expresse tutella decreta esset, & ac si eius bona pro ratione reddenda, & residuis, seu reliquis restituendis, & aliis, pro quibus solent obligari tutores, obligasset. §. Si uero nullus legitimus reperiatur, tunc procedatur ad datiuum, qui dandus est cum legitima inquisitione, & satisdatione & per Iudicē, qui iurisconsultus sit, & non per alium §. Hæc quæ dicta sunt in hac sanctiōe in tutoribus, & eorū fideiussoribus, locum etiam habent in curatoribus adultorum, furiosorum, mentecaptorū, hæreditatis iacent, bonorum absentium, uentris prægnātis, & similium, quibus prouideri de curatore debet.
§. Tutores, & curatores, inuentarium seu repertoriū facere tenentur, non obstante quacunq; liberatione, nec prohibitione per testatorem facta. Et insuper in ea confectione inuentarii in hanc formam iurabunt, se omnia de quibus noticiam habent, in eo describi fecisse, nec eorum scire, uel credere aliud fore in

bonis

bonis,uel iuribus ipsius minoris, ultra in ipso repertorio descripta.

Tutores,& curatores generales, tenentur antequā se in administratione ingerant, registrari facere instrumenta tutellæ,aut curæ. Mediolani,ad officium Panigarolarū,& aliis ciuitatibus , ad loca solita , sub pœna aureorū quinquaginta,pro dimidia Cōmunitati illius ciuitatis,& pro altera dimidia,Fisco nostro applicāda

Et quia plerumq; euenit,q; datio, uel deputatio tutoris, uel curatoris generalis, ita cōmode fieri non potest , intereaque creditores,& qui contra minores lites mouere, uel prosequi habent, damna patiuntur,ideo sancitum est,præmissos, & omnes cum minoribus litigare uolentes , uel litem prosequi ursupra , id facere posse citaris duobus proximioribus agnatis,sanguine coniunctis ipsi minori. Quod si unus tantum sit agnatus, citetur agnatus ipse , & una cum eo , unus cognatus proximior. Quod si nulli agnati fuerint sanguine coniuncti,citandi erunt duo cognati proximiores. Hisque hoc modo citaris ualeat Iudicium, ac si cum legitimo tutore,uel curatore actum esset.§. Tenebuntur tamen ad indemnitatem minorū,& ad pœnas a iure , & ex constitutionibus cominatas hi , ad quos tutella uel cura,de iure spectat,ac si tutellā uel curam suscepissent,& bona sua obligassent.

DE IVDICIIS.

NE lites fiant pene immortales,& ut utilitati subditorū quantum possibile est consulatur, hac sanctione constitutum est omnes causas ciuiles & ciuiliter motas, uel mouendas,siue ordinarias , siue delegatas, In hoc Dominio non ultra quadraginta dies uti-

les,a die cœptæ litis numerandos,protrahendas esse, Cœptaq; lis intelligatur petitiõe porrecta , In actisq; dimissa,& parti legitime intimata.§.Sed omnes Iudices,etiam delegatos,debere intra dictũ tẽpus causas cognoscere,& terminare seruatis statutis ciuitatũ, & locorũ, huic sanctioni nõ contrariantibus,remotis cauillationibus & friuolis exceptionibus quibuscunque, sub pœna aureorum centum,Fisco applicanda, ipsoq; iure incurrisse intelligantur , eo ipso q; causa parte instante,& debitas sportulas soluente , uel deponente pœnes notarium causæ,non fuerit in eo termino expedita,exceptione aliqua nõ obstante.Quod si Iudices legitimã excusationem differendi prætendant,eam coram Senatu,ante finem Instantiæ,deducere habent. §. Hæc tamen constitutio locum nõ habet in causis coram Senatu,uel Senatoribus, Quæstoribus ordinariis,extraordinariis ue, Capitaneo Iusticiæ,Præfectis annonæ,conseruatoribus Sanitatis, Collateralibus,& Executoribus cameræ,uertentibus §. Et ulterius causas Fiscales non respicit.§.Nec etiã ad causas Daciarias, nec mercatorum ex causa mercature,nec proclamationũ pro bonis per priuatos ad proclama positis pertinet , quia particularia statuta sua,& particulares ordines seruandi sunt,Nec ad alios casus,quos ex constitutionibus cautum est instantiam non habere.§.Non ẽt habet locum in causis cõ promissorum,quæ de uoluntate partium fiunt, quia quod cõuenerit inter partes. Seruandum erit.Quod si nullũ tempus expressum sit,habeant eam instantiã quam causæ compromissorum necessariorum habent.§. Libellus, seu petitio qualiscunque sit,ipso iure admissa esse intelligatur, dummodo actoris, & rei personas,contineat, Et Item quantitatem, remq; uel

Ius, quod petatur, & petitionis causam. §. Qua petitione porrecta, & parti intimata, statutus sit, & esse intelligatur ipso iure terminus unius diei utilis sequētis reo ad deliberandum, eique petitioni respondendum, Quo elapso, siue responderit, siue non, lis pro contestata habeatur, & immediate statutus sit, & esse intelligatur terminus actori, & reo, quindecim dierum utilium, petendi, excipiendi, opponendi, probandi per omne genus probationum, ac producendi, & ostendendi quicquid partes ipsæ uoluerint. Quo finito, quecunque in eo termino agitata, producta, & ostensa, intelligantur, & sint ipso iure, publicata, ita ut de eis fiat copia, si petita fuerit. §. Habent dehinc partes ipsæ terminum dierum decem utilium, immediate sequentium, ad reprobandum, & impugnandum, quæcunque producta, probata, & ostensa in eo termino. Et si aliqua partium in ipso termino reprobatorio, articulos, uel capitula produxerit ad reprobandum probata, uel producta per alteram partem in primo termino, liceat illi parti, contra quam producta fuerint, & alii cuius intersit, coadiuuare per legitimas probationes producta, & ostensa in primo termino. §. His decem diebus utilibus finitis, quæcunque agitata, producta, & ostensa in eis, Intelligantur ipso iure & facto, publicata, & de eis copia partibus, si petatur, facienda est, & processus utriusque partis intelligatur, & sit publicatus. §. Omnia hæc in præsenti sanctione constituta, locum habent etiam in causis, quæ per Rescriptum Principis, per quascunque clausulas summariæ fiunt, in quibus tamen breuiores termini, & dilationes ad probandum, reprobandum ue, per Iudices statui possint, & si statuti non fuerint, Ipso iure statuti esse intelligantur, &

currant termini ſuperius limitati.

His peractis, iuſdicentes, ſiue ordinarii, ſiue delegati, ad partiũ requiſitionem, ſeu alterius earũ, teneantur infra dies duos utiles immediate ſequentes ipſos terminos eam litem ſeu cauſam cõmittere uni doctori confidẽti partium, de collegio iuriſperitorum illius ciuitatis, In qua, uel eius diſtrictu, lis agitari contingat. Quod ſi aliqua pars recuſet, uel contumax ſit ad dandum ſuos confidentes, & tot, ꝙ in unum cõueniri poſſit, Iudices cauſam cõmittent uni ex confidentibus alterius partis ſuos producentis, & non contumacis. §. Dandiq; ſunt per partes ſolũmodo cõfidentes, & nõ ſuſpecti, reſidentes illius ciuitatis in qua ſeu cuius territorio lis agatur, ſi ibi copia erit, ſin minus, de aliis reſidentibus in una ex ciuitatibus proximioribus, modo in oẽm caſum nõ cõmittatur officialibus habentibus ſalarium de publico, ſub pœna nullitatis. §. Qui confidens omnibus iuris remediis, incontinenti, commiſſionẽ ipſius cauſæ acceptare cogatur, & iurare tenetur, ꝙ recte & iuſte conſulet in cauſa ſibi cõmiſſa, Deum ſemper præ oculis habendo, eiuſq; tremendũ Iudiciũ expectando, idque iuramentũ in actis cauſæ redigendũ eſt. §. Huic confidenti electo, intra decem dies poſt factam cõmiſſionem, partes deferre tenentur omnia iura, ſuper quibus iudicandũ eſt, ſpecifica & in forma fidem faciente, ultra quẽ terminum, alia iura exibere nõ poſſint ſine diſpenſatione Principis, uel Senatus, qui nouã dilationẽ niſi ex legitima cauſa, non concedet. §. His iuribus uiſis, & diligenter cõſideratis. Auditisque allegationibus quæ per partes & eorum aduocatos fieri uoluerint, teneatur & debeat is confidens cauſæ Commiſſarius conſilium ſuum in ſcriptis, manu ſua propria ſubſignatum, præſentare

uel

uel præſentari facere Iudici coram quo lis uertebatur, ante finē eorū quadraginta dierū utilium. De qua pre ſentatione per notarium cauſæ in actis expreſſa mentio facienda eſt. Iudexq; teneatur, & debeat ad eius conſilii formā, ſententiā diffinitiuam proferre, & publicare. Quæ pronunciatio, & publicatio, ipſo iure facta eſſe intelligatur, ſi Iudex cauſæ eā proferre, & publicare omiſerit. §. Poſſunt tamen iusdicentes de per ſe, & abſq; conſilio, cauſas decidere, ſi non petatur cō ſilium tempore debito, quod peti debeat intra decem dies utiles, poſt litem cōteſtatam, uel habitā pro conteſtata. Eoque caſu, & ipſi iurare, & alia facere modo quo ſupra tenentur. Nullumque præterea ſalarium, ſeu emolumentum percipiant, ſub pœna quadrupli fiſco applicanda. Et quandocumq; ob eam cauſam ſindicari poſſunt. Hocque ſeruandum eſt etiam ubi Iudex ordinarius ſit etiam delegatus in cauſis, quæ ad eum iure ordinario ſpectarent.

Omnes iuſdicentes & cōmiſſarii teneantur eorum ſententias, & conſilia proferre, & dare in ſcriptis, clare, & aperte, & in omnibus cauſis omnino condemnare partes ſuccumbentes, in omnibus expenſis factis in cauſa, ſecundum determinationem iuris, niſi habuerint iuſtam cauſam litigandi, Quo in caſu ſi abſoluerint, teneantur cum iuramento exprimere cauſam ſpecificam, in ſententia, ſeu conſilio, ſub pœna duplicatarum impenſarum, In quam incurrant ipſo iure & facto, quorum medietas applicetur Fiſco, & altera uictori. §. Vbi uero Iudices, & utſupra omittant condemnationem, uel abſolutionem impenſarum, ipſo iure & facto, uictus in expenſis condemnatus eſſe cenſeatur.

Et quia quandoq; contingit in his cauſis ciuilibus par-

tes habere uel testes absentes producendos, uel instrumenta, aut scripturas existentes extra territoriũ, illius ciuitatis, ubi lis agitari contingat, Ideo sancitum est, ꝙ si una partium nominauerit aliquos testes per nomina, & cognomina, & loca, in quibus habitant, uel instrumenta, aut scripturas, quos, uel quas, asseruerit habere extra territorium illius ciuitatis, uel loci, ubi lis agitari contingat, & eis, uel aliquo eorum indigere ad probationem sui iuris, iurauerit que per se, uel pro curatorem etiam generalem, ꝙ id non facit dolo, nec calumniam, nec in fraudem, nec animo protelandi eam litem, Sed credens eis nominatis, uel aliquo eorum indigere ad probationem iuris sui, Tunc iusdicens, siue ordinarius, siue consultor, aut arbitrator, coram quo lis uertitur, teneatur, & debeat, nominãti terminum competentem secundum distantiam locorum, & negocii qualitatem, statuere, qui tamen triginta dies utiles non excedat, ad probandum per ipsos testes, & eorum attestationes præsentandum, instrumentaque & iura nominata producendum. §. Qua nominatione sic facta, & quo termino durante, non currat terminus, nisi quoad probationes præsentes per utramq; partem faciendas, nec etiam currat instantia ipsius causæ, Ita tamen ꝙ ea nominatio non admittatur, nisi fiat ante quinque dies utiles termini probandi, uel reprobandi, & in quocunq; eorũ §. Duranteque termino nominanti dato, possit aduersa pars nominationem testium, instrumentorum, & scripturarũ modo præmisso facere, dum tamen faciat ante lapsum dimidiæ partis termini, & temporis dati alteri nominanti. Statuaturque residuum termini primo nominanti statuti ad probandũ, & producendũ ut supra secundo nominanti. §. Quia nominatione

sic

sic facta per alteram, uel utramq; partem utsupra, eidem nihil addi posſit, nec alia noua nominatio fieri per eum, qui iam nominationem feciſſet.

Si contingat cauſam introduci in Senatum, eius cauſæ inſtantia non currat, poſtq̃ fuerit in Senatu introducta. §. Per hoc tamen iudicibus non eſt prohibitum, quominus lapſis diebus ex ordinibus limitatis, ad eorum ordinum formam in cauſa procedere, & ad expeditionem deuenire posſint.

Et quia ſæpisſime contingit cauſas in eo termino quadraginta dierum utilium expediri non poſſe, uel ob maximas iuris difficultates, uel partiũ incuria, aliisq; diuerſis ex cauſis. Ideo ut utilitati litigantium cõſulatur, Sancitum eſt, Si partes concordes fuerint inſtantiam cauſæ ciuilis prorogare, cõcedenda ex prorogatio, modo, & forma, prout petent, dum tamẽ ſpõte, & libere cõſentiant, & ipſi prorogationi ſe ſubſcribant principales, niſi eſſent abſentes, uel ualetudinarii, aut mulieres, uel pupilli, uel les eo genere hominũ qui ſcribere neſciant, aut petere non posſint, Pro his enim procuratores conſtituti, petere, & ſubſcribere petetunt. §. Quod ſi prorogationes ſine præfixiõe temporis de uoluntate partiũ concedantur, ad alterius partis petitionẽ terminus prefigatur, qui menſem nõ excedat. §. Vbi utriuſque partis cõſenſus ad prorogandũ inſtantiã non accedat, Sed altera partiũ tantũ petat cauſam prorogari, duæ prorogationes unius menſis pro ſingula, concedi debent, ſi tñ Iudex, & pars, ſe prorogationi ſubſcribant, & iure iurando affirment ſpecifice, & in hanc formã, uidelicet ꝙ nõ per calumniã, & ut res protrahatur, Sed ex necesſitate cauſam prorogari poſtulant, & ꝙ prorogatio eſt neceſſaria pro cognitione, & deciſione cauſæ, iuramẽtumq; hoc

præſtandum eſt uel in manibus notarii ad id rogati, uel Cancellarii Senatus ad id deputati, Sufficiatque ſi id fiat intra duos dies a die petitionis, & per Procuratorem ad cauſas generalem præſtari poterit, aliter prorogationes factæ non teneant, Et Iudex ad intereſſe partis arbitrio Principis, uel Senatus, teneatur. § Vna quoq; ſuſpẽſio inſtantiæ unius menſis concedatur, Et duæ quattuor dierum, Si in ciuitate fuerit lis, Si extra, duodecim dierum concedantur, iuramento tamen præſtito modo in prorogationibus concedendis expreſſo. §. Hæ prorogationes a die finis inſtantie incipere habent. §. Quod ſi præter præmiſſas prorogationes aliæ a, Principe, uel Senatu petantur, exprimi debet in ſpecie cauſa, ob quam petantur, Et ſi dicatur ex eo ꝙ Iudex non ſit clarus, exprimatur in ſpecie cauſa, quare non ſit clarus, & tam pars ſupplicas, q̃ cauſæ Cõmiſſarius, teneatur ſe ſupplicationi ſubſcribere, & iurare cauſam expreſſam ueram eſſe, cum hæ niſi ex cauſa urgenti, & ualde neceſſaria cõcedendæ non ſint, ſub pœna Iudici falſum iuranti, arbitrio Senatus imponenda. §. Inſtantia tamen ſtabit in ſuſpenſo a die porrectæ ſupplicationis, uſque ad conceſſas, uel denegatas prorogationes, modo non excedat dies ex aliis cõſtitutionibus limitatos.

Tempore quadrageſſimæ, & letaniarum, duo dies non feriati in honorem Dei, & ſanctorum, habeantur pro una die utili.

In citationibus, uel præceptis, quorum cauſa quis comparere tenetur, dies præciſa apponenda eſt, cum nomine diei, & quoto die menſis, & hora præciſa, in tertiis, uel in ueſperis, Alias præcepta, & citationes nullius ſint ualoris, & momenti.

Ne poceſſus cauſæ differatur, ſancitum eſt, ꝙ omnes excep-

exceptiones replicationes,& triplicationes,dilatoriæ, declinatoriæ,peremptoriæue,& cæteræ,cuiuſcunque generis ſint,de quibus nō ſit cognitum, & decisum inter partes, ſint ſaluæ utriq; parti in fine litis,tempore diſputationis faciendæ.§. Quæ quidem exceptiones reiectæ intelligantur, ſi de ipſis in ſententia, uel pronunciatione ſuper cauſa principali facienda, non fuerit facta mentio.

Poſitionibus per partem producendis, teneatur altera pars reſpondere ad terminum per Iudicem aſsignandum,clare,& aperte,affirmando,uel negando,de ſciētia,uel credulitate, ſine ulla conditione, ſuppletione, uel proteſtatione, alioquin poſitiones pro confesſis habeantur.

Si quis in cauſa inſtrumenta, uel iura produxerit, ad alterius partis inſtantiam,& cuius intereſt per prius iurantis, ſe non dolo,nec per calumniam petere, Idque in eadem cauſa, uel abinde dependenti fiat, cogatur omnibus iuris remediis, etiam per pœnas, & mulctas,ac per perſone detentionem, ad ea inſtrumenta, & iura,Iterato exhibendum.

Vbi contingat litem contra abſentem moueri, facta fide Summarie iudici, citatum abſentem eſſe, Iudex ſtatuat citato terminum ad comparendum per ſe,uel procuratorem,ad rationem diei unius pro ſingulis uiginti millibus paſſuum,eundo,& redeundo, ubi ſit certum ubi ſit,ubi aūt Ignoretur,arbitrio Iudicis,modo menſem non excedant. Deinde currere tempora eis conſtitutionibus limitata incipiant.

Iudices cogere habēt, & debent teſtes ad Iurandum,& ueritatis teſtimonium, perhibendum, ſub pœna teſti inobediēti,aurorū decē,& plus,& minus, arbitrio Iudicis, inſpecta qualitate facti,& cōditione perſonarū,

pro dimidia Fisco, & pro residua parti applicanda quæ pœna per Iudicem causæ exigatur.

Non admittere debent Iudices aliquē libellū exibitoriū, seu præuentorium, quacūq; causa, nec eius occasione, executionem differre, uel omittere, nisi prius producens (si Id quod in ipso libello deducetur, fuerit intra ualorem librarum centum) pænes personam Idoneam per Iudicem eligendam, libras decem deponat, Exinde usque ad ualorem librarum ducentum, libras sexdecim, & a ducentis usque in quingentas, libras uiginti quinq;, & abinde supra, quadraginta libras, quæ parti in casu succumbentiæ dentur.

Si per apparentem prima facie debitorē, uel eius hæredes, aut legitimum eius procuratorem, contra Impetratas, factas ue in eos, eorum ue bona executiones contradici contingat, sancitū est, q; producto per creditorē instrumento, seu chirographo uerificato, præfixus sit ipso iure debitori terminus quindecim dierum utilium, probandi, & probatum habendi quocunq; probationum genere, quicquid cōtra ipsa instrumenta, & chirographa uelit, ipsoq; termino præterito, nec solutione probata, aut quare ad ipsam solutionem non teneatur, iuris omnibus remediis, omni prorsus exceptione post posita, etiam non obstantibus statutis ciuitatum, & locorum, de sapientibus dandis, cogatur debitor alia absq; monitiōe, & omni appellatione remota, ad ipsi creditori satisfaciendum. §. Quod si de parte solutiōis, aut non debendæ partis eiusdē, sit probatum, ad residuum soluendum debitor cōpellatur. §. Satisfacto uero creditore, si infra triginta dies utiles a die solutiōis nūerandos, debitor in debite exactā pecuniā, uel indebitū solutū, probauerit, que tñ probatio admissa ipso iure cēseatur, cogatur

creditor

ccreditor ad duplum eius, quod in debite exactum erit, restituendum nisi in credito alii successerit, & de eius mala fide non appareat, quo casu, ad exactum indebite tantum teneatur. §. Per hanc tamen sanctionem non tolluntur alia remedia, tam creditoribus quam debitoribus ex statutis ciuitatum, & locorum competentia. §. Huius tamen constitutionis beneficio uti non possint forenses non suppositi iurisdictioni eius Iudicis, coram quo uti uoluerint, nisi ante omnia, parte citata, subiiciant se iurisdictioni illius Iudicis, & renuncient priuilegio fori, Idoneumque fideiussorem præstent suppositum iurisdictioni Illius Iudicis, de præmissis omnibus adimplendis, ac expensis soluendis.

Quoties a Principe, uel Senatu, aliæ dilationes in causis ciuilibus petantur, quã ex præsentibus constitutionibus cautum est, cuncti sciant necessitatem Impositam esse, ut in precibus exprimant causam in specie, quare dilatio petatur, & supplicationi se, tam Iudex, quã pars, subscribat, & iuret, Iudex scilicet de credulitate, pars de ueritate, sub pœna parti falsum Iuranti, falsi iuramenti, de quo possit querelari dumtaxat intra mensem, Et ulterius aureorum decem, pro dimidia parti, & pro residua Fisco applicanda. Et eo amplius, in eis precibus facienda est mentio, si quæ alia dilatio concessa fuit, & de dilationum obtentarum numero, alias non ualeat dilatio ad beneficium Impetrantis.

Qui calumniose causas In Senatu Introducent, uel dũ audiuntur, uel in aliis expeditionibus, in omnibus expensis ea de causa per alteram partem faciendis condemnentur, & ulterius arbitrio Principis, uel Senatus puniantur.

LIBER
DE ARBITRIS, ET ARBITRATORIBVS.

SI fuerit causa,lis,quæstio,controuersia,uel discordia, Inter ascendentem,& descendentem, uel inter agnatos,uel cognatos,affinitate præsenti,uel præterita, teneatur,& debeat quilibet iusdicens aditus per aliquã partiũ,easdem partes cogere ad cõpromittendum in amicum, seu amicos cõmunes,communiter eligendos §.Hæcq; petitio comptomissi fieri debet intra decem dies continuos a die litis contestatæ, uel habitæ pro contestata,nec ultra dictum tempus fieri possit. In eaq; compromissi petitione, petens nominet arbitratorem suum suppositum iurisdictioni illius iudicis, coram quo petitio facta erit,alias sit nulla nulliusque effectus,& momenti.§.Petitione,& nominatione modo præmisso factis, Iudex alteri patti terminum competenté statuet, ad arbitrum nominandum,& compromissum faciendum de ea lite,quæ uertitur,de iure,& amicabili compositione,& per publicum instrumentum.§. Si autem aliqua partium negligens, aut renitens esset ad faciendum compromissum,seu partes ipsæ cõpromissum non fecerint, teneatur Iudex eo casu, compromissum facere apud eius acta, uel p publicũ instrumentũ,in arbitrum, uel arbitres nominatos,possitq; partes,& earum bona uicissim obligare pro arbitramentorum faciendorum obseruatione, & insuper pœnam adiicere,usq; ad eam summã,quæ inspecta re, & personarum qualitate, ei conueniens uidebitur, habeanturque pro appositis clausulæ continentes hinc inde solemnem stipulationem, renunciationes, pacta executiua, reliqua denique omnia, quæ in compromissis apponi solent.§. Instantia causarum

ſarum compromisſi duret per id tempus, quod in aliis cauſis ordinariis, & delegatis, præfixum eſt. §. Acta, & arbitramenta, per quemcunq; notarium rogari posſint.

Si contingat in eis compromisſis neceſſariis, ſeu uoluntariis, propter eorum arbitrorum diſcordiam tertium aſſummi, eo caſu prioris arbitri, ſeu arbitratores a Iudice electi, uel a partibus ut ſupra, ſe amplius intromittere non habent, Sed ſolius tertii auctoritati pareatur, ualeantque arbitramenta, ac ſi per omnes lata fuiſſent. Et ſi contingat priores arbitros ſalarium, uel partem eius habuiſſe, reſtituant partibus. §. A quorũ præceptis, arbitriis, uel arbitramentis, inter præmiſſas perſonas factis, non posſit appellari, nec quctellari, Sed elapſo termino in eis appoſito, (ſi appoſitus fuerit,) ſin minus, triginta diebus elapſis omnibus iuris remediis, & quolibet die feriato, & non feriato, modo in honorem Dei & ſanctorum introductus nõ ſit, executioni mittantur.

Reuiſio autem arbitramentorum quocunq; modo competat, uel concedatur, peti posſit ſeruata forma iuris municipalis Ciuitatum, & locorum, Et ubi forma data non ſit, ſed reuiſio per litteras a Principe, uel Senatu concedatur, teneatur reuiſionem petens, primo, & ante omnia, ſoluere alteri parti omne, & totum Id, in quo condemnatus fuit in ipſis arbitramentis occaſione expenſarum litis, ac pro ſalario. Et item ex cauſa depoſiti fideiubere de ſoluendis expenſis faciendis in ea cauſa reuiſionis, ac etiam pœna in compromiſſo appoſita.

Commiſſarius reuiſionis ad requiſitionem eius contra quem petita erit reuiſio, non attenta eius emolegatione tacita, uel expreſſa, cognoſcere, & moderari,

posſit, ſi contra eum ipſa arbitramenta læſionem contineant.

Moderari autem arbitramenta non poſſunt, etiam ſi læſionem contineant, quando læſio ſextam partem non excedat.

Si petitum non fuerit compromiſſum in cauſa Principali, in cauſa appellationis peti non poteſt.

Deciſa, in prædictis compromisſis non ueniant, & deciſa intelligantur tam per ſententiam, quã per arbitramenta, quæ mereantur executionem, uel per iuramentum in iudicio a parte parti delatum, uel habitum pro relato, uel per quamlibet ultimam uoluntatẽ non abolitam, nec cancelatam, nec in aliqua ſui parte uitiatam uel alium contractum, de quo appareat publicum inſtrumentum a publico notario confectum.

DE FORO COMPETENTI.

QVICVNQVE debitor fuerit alicuius huic Dominio ſubditi, non posſit ex cauſa alicuius ordinis, dignitatis, aut Priuilegii de nouo acquiſiti, uel acquirendi, poſtquam debitor fuerit uel bona tenere aut posſidere incœperit, Magiſtratuum, & iudicencium quibus ſuberat, forum, & iurisdictionem declinare quacunque cauſa, nec ab eis ſe eximere, Sed coram eis ita reſpondere teneatur, & eiſdem ſubſit in omnibus, & per omnia quoad debita contracta & bona utſupra, quemadmodum ante acquiſitionem tenebatur, & ſuberat.

Cesſionarii tam quoad forum, quam quoad reliqua, uti alio iure non poſſunt, quam cedentis.

DE

DE FERIIS.

ET si iure diuino cautũ sit dies festos cũ omni uene ratione celebrari debere,& ab omni illicito, opere cessandum esse, tamen non desunt qui spreta religione, aeternae Salutis immemores illicita exercere non formident,ut id igitur genus hominum etiam moetu poenae coerceatur, Sancitũ est,ꝙ nullus audeat, uel praesummat in diebus Dominicis,nec aliis introductis in honorem Dei,& sanctorũ, ex praecepto,uel consuetudinibus Ciuitatum,& locorum,operari in aliquo artificio,per se,uel per alios,nec tabernas (quas apotecas appellant) apertas tenere,nec per se ,aut per alium, quicquam uendere. Medicinalibus , & aliis , quae ad usum quotidiani uictus necessaria sunt, dumtaxat exceptis. Et hoc sub poena trium aureorum contra facienti, quotiens contrafecerit. Et teneatur Dominus pro famulo,& pater pro filio,& magister tabernae, seu apotecae pro operario.

Quilibet possit accusare,& credatur accusatori cũ iuramento,& uno teste fide digno,& poenae tertia pars in accusatorem perueniat,tertia in hospitale, uel locum pium principale, & reliqua in cõmune illius Ciuitatis,uel loci, ubi contrafactum fuerit. Et exactio poenae sine aliquo processu facienda est.

In diebus quibus instrumenta per notarios rogari possunt,etiam iudicibus concessum est interponere auctoritatem, & Decretum.

DE PROBATIONIBVS.

NEmini licet extra Iudicium , testes ad aeternam rei memoriam examinari facere, nec eorum attesta-

tiones per notarium in instrumento redigere, nisi modo quo infra, sub pœna aureorũ uiginti quinq;, ipso facto cõmittenda, & Fisco applicanda pro quolibet teste examinato, & toties quoties cõtrafactum fuerit. §. In quam pœnam incidat ipso facto notarius, qui attestationes ipsorum testium ad æternam rei memoriam receperit, seu de eis documentum fecerit, toties cõmittendã, quoties contrafecerit. §. Vlterius hæ attestationes sint ipso iure nullæ, nulliusq; momenti, nec aliquam fidem, uel probationem, etiã semiplenam, uel præsumptionẽ faciant, aut suspitionem inducant. §. Nec possint hi testes ubi in Iudicio examinabuntur ad eorum attestationes extra iudiciũ sumptas se referre. §. Omnibusque Iudicibus interdictum est, & notariis qui in Iudicio testes examinabunt, huiuscemodi instrumenta continentia attestationes testis examinati extra Iudicium admittere, nec super eis testes examinare, Immo ea omnino respuant, Et testes in Iudicio deponere habent, ac si nunq̃ interrogati, uel examinati extra Iudicium fuissent, Nec propterea imputari de falsitate possint, ex eo ꝙ dicerentur esse contrarii primo examini. §. Sed quoniam materia probationum non est angustanda, aliquique sunt casus, In quibus, etiam lite non contestata, uel quasi, de Iure testes recipi possunt ad æternam rei memoriam. Propterea sancitum est, ꝙ si quis sperat contra aliquem litem mouere, uel dubitat contra eum moueri, & uelit aliquem uel aliquos testes producere ad æternam rei memoriam, uel ex eo ꝙ sint in periculosa infirmitate constituti, uel ꝙ sexagenarii sint, uel in longum iter profecturi, (& intelligatur longum iter, quando ad locum remotũ per millia passuum quinquaginta ab isto Dominio quis profecturus est.) His casibus uolens

pro-

producere testes compareat coram Iudice ordinario ciuitatis, uel loci, in quo lis agitanda erit, Et ibi capitula producat, super quibus duxerit testes examinandos. Et si ille contra quem testes producere uoluerit, erit praesens in eo loco, citandus est ad uidendum eis testibus iuramentum deferri, si uero absens fuerit, citandus est ad domū eius habitationis, & ulterius citetur unus ex proximioribus agnatis, & in eius defectum, aliquis ex cognatis per iusdicentē eligēdus, absentis nomine cōpariturus, citationeq; hoc modo facta, iuramentū testibus deferatur, etiā super eo an sint in aliquo ex casibus superius expressis, Et si ita esse iuramento affirmauerint, tunc examinandi sunt per notariū Iudicis ordinarii, uel alios notarios ad examina testium deputatos, factis tamen ab utraq; parte debitis interrogatoriis, ubi tamē partes, uel altera earum dare uoluerint. Quibus examinatis, producens si uoluerit eos testes publicari, publicentur, tamē ea conditione ꝙ sit sibi praeclusa uia super eis capitulis, uel aliis idē continentibus, alios testes examinari faciendi. §. Vbi autē publicari nō petat per notariū nō edantur, Sed lite postea pendente attestationes premisse clausae, & sigillo firmatae Iudici corā quo lis pendebit transmittendae sunt, qui eas tempore debito publicabit, eandemque uim & robur habebunt, ac si lite contestata, & coram Iudice hi testes deposuissent.

Et quia plerumque in Iudiciis producebantur capitula per testes probanda, quibus continebatur quem aliquid confessum fuisse, uel habuisse dicere & protestari, nō expressis loco, & tēpore praeciso, unde & plurimae falsitates oriebantur, sublataq; erat facultas contrariū probandi, Ideo sancitū est, In capitulis annum, mensem, & diem, & locum, & locū loci protestationis

exprimi debere. Et ubi ex dictis testiũ superinde producendo tum, de loco, & tempore copulatiue non appareat, dicta testiũ sint nulla. §. Si uero appareat ex dictis testium de loco, & tẽpore ut supra, Id, antequam processus publicetur, parti aduersæ edi debeat, ut suas probationes exinde facere possit.

DE SPORTVLIS.

OMnibus, & singulis Gubernatoribus, Capitaneis, Cõmissariis, Prætoribus, assessoribus, Vicariis, Iudicibus, & quibuscunque aliis Magistratibus, quacunque dignitate fulgentibus, & quocunq; nomine nuncupentur, etiam si eos contingat delegatã exercere iurisdictionem, necnõ omnibus aduocatis, & sindicis fiscalibus huius dñii Mediolani, hac sanctione interdictũ est, ne quidpiam accipiant, neq; acceptent, nec in magna, nec etiã minima quãtitate, directe, nec per indirectum, nec sub colore sportulatum, aut honorarii, uel alio uellamine, in tractandis, aut terminandis causis criminalibus, ab alterutra ex partibus, aut agentibus pro eis. §. Pari modo notarii, scribis, Comentariensibus, & aliis, qui officia exercent, aut munera sustinent, in huiuscemodi causis criminalibus inhibitũ est, ne pro actis scribendis, scripturis recipiendis, ac admittendis, testium examinationibus, processuum editionibus, sententiarum inretlocutoriarum, & diffinitiuarum pronuntiationibus : & traditionibus : aut quibusuis aliis præeminentiis : & emolumentis : & etiam pro carcere : & eius apertura : pro ligatura reorum ad eculeum : & quæstionibus exercendis: & denique pro quibuscunque aliis : in quibus eos pro susceptis muneribus uersari contingat: nihil plus accipiant

piant,aut acceptent,nisi in quantũ specialibus ordinibus continetur.§.Contrafacientibus,& omnibus illis,qui ministri,& participes fuerint,pœna est priuationis omniũ officiorũ,quæ habent,& aureorum mille,Fisco applicandorũ,& ubi non habeant in ære,luant in corpus,arbitrio Principis,uel Senatus. Cuius pœnæ pecuniariæ dimidiũ detur delatori. §. Sententia obtenta per sordes,sit nulla.Et si forte illemet(quatenus respiciat fauorem illius, qui per sordes,uel munera obtinuit,) in cuius fauorẽ sententia, aut alia expeditio data pecunia,uel muneribus utsupra, obtenta fuerit, termino duorum mensium rei ueritatem in notitiam primus detulerit,sententia ipsa, aut expeditio , per inde ualida sit,& efficax,ac si nullæ sordes interuenissent , modo alias ualida sit. Et ulterius dimidium pœnæ pecuniariæ consequetur.

Iudices qui ordinarii sunt,siue in ciuilibus,siue in criminalibus,salariũ accipere nõ possunt. Qui autẽ ordinarii nõ sunt,aut qui a nobis delegati fuerint cum auctoritate decidendi, siue in ciuilibus, siue in criminalibus causis,quarũ cognitio alias ad eos nõ spectet,nõ prohibẽtur quin salariũ sententiarũ ad rationẽ unius pro singulo centenario a qualibet partiũ accipere possint, Ita tamen ꝗ quãtacunqꝫ fuerit causæ extimatio summa ducẽtorũ aureorũ excedi nõ possit, Cõputatis ẽt semper pecuniis pro scripturis,& motiuis habitis.

DE APPELLATIONIBVS.

PLusq̃ necessariũ erat in hoc Dominio prouidere de Iudicibus,qui in causis appellationũ cognoscerent. Ea propter sancitũ est,ꝗ lata sentẽtia,a qua liceat appellare, quilibet qui appellare uoluerit, uel nullam

dicere, Id teneatur facere, intra terminum quatuor dierum continuorum a die Intimationis sententiæ, & nō ultra, ad Iudicem competentem. §. Qua appellatione uel nullitate interposita, teneatur appellans petere Iudicem appellationis a prætore, uel alio superiore Magistratu illius ciuitatis uel terræ ubi primo fuit Iudicatum. Qui prætor uel Magistratus statim teneatur, & debeat omnibus iuris remediis, partes cogere ad dandum confidentes, de Collegio dominorum iurisperitorum illius ciuitatis, in qua, uel cuius territorio Iudicatum fuerit, si ibi confidentium copia erit, sin minus unius ex ciuitatibus proximioribus, Et reperto partium confidente, tunc Prætor ille uel Magistratus, non iure ordinario, Sed præsentis constitutionis uirtute tamquā delegatus Principis, teneatur eidem confidenti causam ipsius appellationis & nullitatis committere audiendam, examinandam, & debito fine terminandam. §. Quod si altera partium recusauerit, uel neglexerit in termino statuto confidentes suos dare, in eius contumaciam, uel renitentiam, causa committatur uni ex confidentibus per alteram partem datis. §. Is confidens causæ Commissarius non possit commissionem recusare, & nisi fuerit de partium uoluntate, eidem dari adiunctus uel socius, ad eam causam examinandum decidendum ue, non possit, iurareque teneatur prout Iudices in prima instantia, ex forma harum constitutionum, iurare tenentur. §. Qua commissione sic facta, instantia ipsius causæ appellationis, & nullitatis habeat, & habere intelligatur dies uiginti utiles tantum, ad eam causam appellationis terminandum.

Teneatur appellans, uel nullam dicens, per se, uel procuratorem suum, infra tres dies utiles a die factæ cō-

misſionis prædictæ, coram eo comparere, & petitionem ſuam in ſcriptis porrigere, partique eam intimare perſonaliter, uel ad domum habitationis, uel procuratori, qui confidentes in cauſa dederit, Quæ petitio qualiſcunque ſit, dummodo tollerabilis, admittatur, & admiſſa ipſo iure eſſe intelligatur, nullaque litis conteſtatio exigatur, Et Item iurare ſe non dolo, nec calumnia, Sed credens iuſtam fouere cauſam, appellaſſe, & nullam dixiſſe, Et ſtatim ſatisdare de reſtituendo alteri parti omnia damna, & Intereſſe, ac expenſas litis prædictæ, quæ paſſa fuerit, & quæ taxata fuerint per Iudicem, ſi ſuccubuerit in cauſa appellationis, uel nullitatis, uel ſi ipſam appellationem non fuerit proſequutus, Alioquin ipſi appellationi renuntiaſſe intelligatur, & prima ſententia remaneat, & executioni mittatur.

Poſt hæc ſtatim, & ſine Interuallo ſtatutus ſit, & eſſe Intelligatur appellanti, & nullam dicenti, & appellato, uel appellatis, uel his contra quos de nullitate dicitur, terminus octo dierum utilium probandi, producendi, & oſtendendi, tam ſuper appellatione, nullitate, Iniquitate ue, dictæ ſententiæ, & aliis ad dictam cauſam pertinentibus, & quicquid ipſæ partes, & quælibet earum facere uoluerint, Ipſoque termino finito, ſtatim omnia agitata, producta, & oſtenſa, intelligantur ipſo iure publicata, & de eis utrique parti copia fiat, Ita demum ſi petita fuerit. §. Succesſiue uero ſtatim intelligatur, & ſit ipſo iure ſtatutus utrique parti, terminus dierum ſex utilium, reprobandi, Impugnandi, & excludendi quæcunque agitata & producta in eo primo termino. Et ſi aliqua partium in ipſo termino reprobatorio, capitu-

minum quattuor dierũ cõtinuorũ a die intimationis sententiæ,& nõ ultra,ad Iudicẽ cõpetentẽ.Et intelligantur esse termini limitati in omnibus,& per omnia, prout in prima causa appellationis sancitum est,congrua congruis referendo.§. Saluo quo ad instantiam quia instantia ipsius secundæ appellationis durare habet uiginti quinque dies utiles, intra quos sententia diffinitiua ferenda est,& quatenus fuerit conformis, omnibus iuris remediis executioni mittenda est.

Instantia causæ appellationis prorogari & suspendi potest, prout etiam in causæ principalis instantia ex præsentibus constitutionibus sancitum est.

DE BONIS AD CRIDAS PONENDIS.

MVltum utilitati publicæ conducere cõpertũ est,& subditorũ quieti,ut aliquis modus reperiretur, quo, quilibet rei suæ familiari,tã sibi,quã posteris,cõsuleret,& qñque sciret an bona laboribus,uel quauis causa parta,libera uel ne haberet,tã ad ea sibi, & posteris cõseruãdũ,q̃ ẽt uendendũ,& alienãdũ sine onere alicuius fideiussionis præstãdæ,emptoresq; propterea et ipsi tuti essent.Ideo sancitũ est, q̧ si q̃ ꝑsona,cõmune collegiũ,uel uniuersitas,uoluerit aliquã rẽ immobilẽ, aut ius,quã uel quod possideat,uel quasi possideat, (ita q̧ detentatio nõ sufficiat,) ponere ad cridas ad finẽ uendendi,uel alienandi, teneatur, & debeat, per se,uel per procuratorem ad hoc speciale mandatũ habentem, Mediolani,comparere coram Vicario Prouisionum,in aliis ciuitatibus corã Iudicibus ad in deputatis,sin minus coram Prætore earum.Et ibidem in scriptis dare id quod ad cridas ponere uoluerit,Quod

si res immobilis fuerit, illa per sitũ, aut locũ, & cohærentias, & uerum numerũ perticarũ, uel circa, describenda est, cõgrua congruis semper referendo. Si uero Iura fuerint, specificanda sunt per prius loca in quibus prædicta exercentur, seu ipsorũ iuriũ emolumentum percipitur, Et eo amplius non solum exprimere tenetur a quibus datum de eis, uel aliquo eorum habuerit, si id intra annũ factũ sit, Sed omnium eorum qui ea bona illo anno realiter possederint, uel quasi, Et si lapsus fuerit annus, exprimere etiam tenetur nomen eius a quo habuerit datum usque ad decennium sub poena nullitatis. Et etiam iurare teneatur ꝙ ipsam rem, uel ius, quã, uel quod ad cridã ponere uult, uere & realiter, ac nomine suo proprio, & non alieno possidet, uel quasi possidet, & ad sui cõmodum, & ꝙ sua scientia, aliqua unio, seu separatio, uel diuisio, ab anno uno citra, facta non fuit de eis bonis, & iuribus, ubi id ignorauerit, Si uero sciuerit, exprimere tenetur utsupra. §. His sic actis, & apud acta illius Iudicis redactis, curare cum effectu etiam habent ꝙ Mediolani, mandato Vicarii, in aliis ciuitatibus, iusdicentis ad quem spectat iussu, sono tubæ præmisso per tubatores cõmunis, publicæ cridæ fiant ad scalas Pallatii Prætorii illius Ciuitatis, hora sextæ, uel circa, seu hora uesperarum uel circa, & de die clara ad loca solita ciuitatis, ubi cridæ fieri solent, & etiam in contrata, seu loco, ubi habitauerit ille, qui comparuerit utsupra, Si in districtu ciuitatis habitabit, sin minus ad locũ ubi p eũ electũ est habitaculũ, quod omnino p prius eligere teneatur. Et hæc omnia in præsentia duorum testiũ, & etiã tribus uicibus in una ebdomoda, diuersis tñ diebus, & aliis tribus uicibus in alia ebdomoda sequenti diuersis diebus, & una uice in altera

ex

ex ipsis ebdomodis, in terra, in qua, seu eis territorio sita sunt bona, uel iura utsupra, & in publica platea ipsius terræ, uel in parrochia, si fuerint in ciuitate publicando edictum in hanc formam.

EDICTVM.

Omnibus notũ esse. T. corã Iudice cõparuisse, In scriptis que dedisse uel rem immobilẽ, uel iura, describenda tamen utsupra, eaq; uelle alienare. Propterea si qua persona, cõmune, collegium, uel uniuersitas est, habẽs uel habere prætendens, ius aliquod in ipsa re, uel parte eius, debeat infra menses tres immediate sequentes post oẽs publicationes huius edicti, per se, uel alium eius nomine ad hoc speciale mandatum habentẽ, corã eo iusdicente, uel eius successore, cõparere, & in scriptis dare, & ostendere ipsum tale ius, quod in ipsa uel super ipsa re, uel aliqua parte eius habet, seu prætendit habere. Si uero fuerint absentes a ciuitate, & comitatu ciuitatis. (& absentes nõ intelligãtur, qui intra mensem a tẽpore publicationis huius edicti cõputandũ, reperiantur, uel essent in ciuitate, uel Comitatu eius ciuitatis.) Vel minores ãnis uiginti, furiosi, aut mente capti, uel uiduæ pro iure dotiũ suarum, & rerũ parafrenaliũ, aut aliæ personæ habentes seu, habere prætendentes ius ex causis infrascriptis, uel aliq̃ earum, uidelicet, Ex causa administrationis alicuius tutellæ, seu curæ, hipotecæ pro aliquo ficto libellario, legatis, fideicõmissis, institutione, aut substitutione Testamentaria, qualibet ue successione ex testamento, uel ab intestato. Hi enim etiam ex causis præmissis intra sex menses computandos utsupra cõparere, & in scriptis dare, & ostendere ius suũ quod

habent,per se,uel per alium,utsupra alioquin respectu eorum qui in terminis prædictis non comparuerint, & ius suũ non deduxerint,dicta bona, seu iura utsupra sint,& esse intelligantur libera ab omni onere obligationis,& hipothecæ,& etiã a quacunq; persona ut supra, & irreuocabiliter fient emptoris.§. Poteritque ponens ipsam rem, seu ius, uel partem ipsius, libere uendere,& absque eo etiam ꝙ teneatur fideiussionẽ date, ipsaque uenditio libere fieri poterit, absque eo ꝙ emptori,uel eius successori, uel hæredibus, super ea re, uel iure, aut ex eorum causa, per aliquã personã,cõmune, collegiũ,uel uniuersitatẽ prætendentem, uel habentẽ ius sup eis,aliqua quæstio moueri possit Ita ꝙ illi qui nõ cõparebunt utsupra,nullum ius habebunt,nec ad eam rem,uel ius utsupra, nec ad eius pretiũ,si uendatur,dũmodo tamen alienatio intra annum fiat post oẽs huius edicti publicationes.

FINIT EDICTVM.

HVius edicti copias præcones publici illius ciuitatis qui edictũ publicabunt,unã ad scalas Pallatii prætorii ciuitatis, Item aliã in cõtrata, uel loco habitationis ponentis,aliam ad plateam illius terræ, uel loci,in qua seu, cuius territorio erunt bona,uel iura utsupra, dimittent,parietibusq; affigent.§. Cõmisionesq; publicationis huius edicti,eiusq; publicationes,publicationumq; relationes fieri poterunt quolibet die feriato,& nõ feriato,nisi fuerint feriæ in honorem Dei uel sanctorũ introductæ. §. Habeanturq; publicationes edicti pro sollẽniter factis, si præco,uel præcones intra octo dies post oẽs eas factas retulerint corã eo Iudice,iuxta formã prædictã edictũ publicasse, quæ relatio

latio inscriptis facienda est,& apud acta Iudicis committentis,& in ea describenda sunt nomina testium ad quorum præsentiam publicationes factæ sunt.

Præcones si in proclamãdo hanc formulam adamussim non obseruauerint,tam locorũ quã dierum ratione,ac reliquorum,quæ agere debent,quotiescunq; in hanc culpam inciderint, proclamandi munere abdicentur, & priuentur,ac publice per ciuitatem uirgis cedantur.§.Quicunq; uero cedulas per præcones dimissas, & affixas abstulerit,quotiẽscunq; id fecerit, ipso iure & facto, uiginti quinque aureis mulctatus sit, Quarum pars accusatori detur,& dimidia in Fiscum perueniat,& alia grauiori pœna puniatur,etiam corporali arbitrio Principis,uel Senatus.

Comparentes in termino trium,& sex mensium ex edicto limitatio ad dandũ in scriptis, & ostendendũ ius suũ,iurare debent, ꝙ id non faciunt per malitiam,nec in fraudem,nec animo malitiose impediendi aliquam alienationẽ quouismodo. Et si hi qui comparuerint, in scriptis dederint,& ostenderint eã rem,uel ius, aut partẽ eius suã esse,Tũc,& eo casu,ipsa res,uel ius alienari nõ possit eo cõparente inuito.§ Si uero aliud ius q̃ utsupra ostenderint,ponens nihilominus libere uendere poterit, modo ipse & emptor in instrumento cõficiendo,iurando declarent totã uerã quantitatẽ prætii, pro qua ipsa res, uel ius uendi contigerit.Et ꝙ ipsa alienatio est bona,& uera,& non ficta, nec simulata,nec in fraudem facta,& Item ꝙ pretium ipsius rei uendẽdæ pœnes aliquẽ bonũ,& idoneũ cãpsorẽ illius ciuitatis p iusdicẽtẽ eligendũ deponatur, & sic depositũ succedat loco rei uenditæ,& eo casu,de eo pretio disponatur,& fiat inter eos qui cõparuerint utsupra,prout fieri debuisset de iure de ipsa re uendita.

iuramentum

Casu quo per ponentem uenditio fiat,& comperiatur ali quam personam,cõmune,collegium,uel uniuersitatẽ, prætendere ius acquisiuisse in uel super ea re, uel aliqua parte ipsius, ab eo uenditore a die publicationũ edicti,uel alicuius earum, usque ad diem uenditionis faciendæ, ꝙ ipsum tale ius non possit emptori prædicto, uel eius successori obesse, respectu ipsius rei uendendæ, modo fiat uenditio intra annũ, a die quo facta fuerit proclamatio computandum. Saluo tamẽ iure quod haberet,uel habere prætenderet, mediate, uel immediate,tempore ipsius emptionis,& etiam abinde in antea ab emptore contra ipsum emptorem,& etiam aliam sua bona.

Quotienscunq; ponens,rẽ,uel ius ad cridas positũ uendere uoluerit, teneatur notificare creditori, qui cridis contra dixerit,ꝙ ipsam rẽ,uel ius,uendere uult,expresso pretio,ad finẽ ut si dictus creditor responderit uelle ipsam rem, uel ius maiori pretio emere, cogatur ei creditori uendere, & res pari modo efficietur ei libera modo quo supra, modo tamen respondeat intra octo dies a die notificationis.§.Si plures uero creditores cõtradixerint, omnibus notificandũ est utsupra.Et si cõcurrant emere uolentes, eo casu plus offerenti danda est, & libera sit utsupra.§. Cogantur tamen creditores post responsionem factam, omnibus iuris remediis emere,etiam per personalem detentionem,& pœnas,& mulctas Fisco applicandas.

In præiudicium minoris uiginti annis prætendentis habere ius in re, uel iure ad cridas posito, qui cridis contradixerit,uel cuius nomine contradictum fuerit,uenditio nullo modo fieri possit.§.Quinimo plus sancitum est, ꝙ si minor non contradixerit, nec aliquis pro eo, ꝙ uolens uendere rem, uel ius ad cri-

das positum, si tutor uel curator alicuius minoris sit, per prius notificare teneatur, Mediolani, Vicario Prouisionum, in aliis ciuitatibus, Prætori, quod est talis minoris tutor, uel curator. Qua facta, Vicarius, uel Prætor, ex suo officio citari faciet ipsum minorem, & duos eius minoris coniunctos propinquiores, ex parte patris, & his deficientibus, ex parte matris, Quibus notificet eam uenditionem per tutorem, uel curatorē fieri uelle. Et si minor uel aliquis ex citatis contradicat uenditio in eius præiudicium fieri non posit.

Quilibet etiam non tutor, nec curator minoris, furiosi, uel mentecapti, nomine eorum cridis contradicere possit, Iurateque & alia facere, quæ ex constitutionibus cauentur, ac si quoad hoc tutores, & curatores eorū legitimi essent, & ualeant, & teneant. §. In processu tamen causæ eis tutor, & curator ad finiendam litem constituendus est, uel eorum in locum citandi sunt agnati, uel cognati iuxta aliarum constitutionum formam.

Super deductis in comparitionibus contradicentium, ad eorum omnium, uel ponentis Instantiam, & cuiuslibet personæ, cuia interest, uel interit, & cuiuslibet eorum, iusdicentes ad id deputati cognoscant summarie, & de plano sine strepitu, & figura Iudicii, appellatione & querella qualibet remota, quolibet die feriato, & non feriato, exceptis his, qui in honorem Dei introducti sunt, modis tamen & formis ut infra. §. Finitis enim sex mensibus ex edicto limitatis, ipso Iure & facto sit, & esse intelligatur statutus ponenti terminus uigiti quinque dierum utilium, tunc proxime futurorum, immediate sequentium post finitos dictos sex menses, ad probandum, & producendum, ad ostendendum, & probatum habendum per omne

genus probationum, quicquid uoluerit, seu uoluerint in ipsis causis cridarum, & contradictionum, Et omnes dies intelligantur utiles, nisi fuerint dies feriati in honorẽ Dei uel sanctorũ ex forma iurium municipaliũ, ita tamen ꝙ si cõtingat dictũ tẽpus uiginti quinq; dierum incidere in tẽpore quadragesimæ, tunc duo dies non feriati in honorẽ Dei, uel sanctorũ, habeantur pro una die utili, Quod etiam seruandum est temporibus letaniarum. Cui termino possit per ponentẽ uel ponentes renuntiari, In toto, uel in parte, prout uoluerint. Et si aliquid in eo termino per ponentem capitulatum, uel productum fuerit, & non aliter, Eo in casu sit, & esse intelligatur ipso iure & facto statutus similis terminus aliorum dierum uiginti quinque utilium ut supra contradicenti, seu contradicentibus contra quem, uel quos fuisset capitulatum, uel productum, ad impugnandũ, & confutandũ quecunque producta, probata, & ostensa, per ponentem in eo termino uiginti quinq; dierum utilium assignato ut supra, Cui termino in toto, uel in parte per contradicentum, uel contradicentes, renuntiari possit, in sui dumtaxat præiudicium. §. Qui terminus sic ipsi contradicenti, uel contradicentibus assignatus ut supra, sit ẽt ipsi ponenti communis ad suas probationes prius factas coadiuuandum, uel probationes contradicentis uel contradicentium Impugnandum, ita tamen ꝙ nulla capitulatio, uel iurium productio possit fieri p ponentem, uel contradicentem, in dicto proxime cõmuni termino, nisi fiat per octo dies utiles ante finem eiusdẽ termini, Et hoc saluo si per alteram partiũ fieret nominatio de aliquibus testibus, uel iuribus existentibus extra districtũ illius ciuitatis, ubi lis agitari continget, cum Iuramento quod Iuramentum

possit

posſit etiam præſtari per procuratorem generalem ad cauſas in ea cauſa conſtitutum, effectus ꝙ eam nominationem non facit per malitiam, nec in fraudem, nec animo, nec intentione litem protelandi, Immo credens eis teſtibus, uel Iuribus indigere ad probationē ſui iuris, Eo caſu asſignetur terminus competens ſecundum diſtantiam locorum, & negocii qualitatem, arbitrio Iudicis, Qui tamen non excedat triginta dies utiles, Infra quem dicti teſtes recipi, & examinari posſint in debita forma iuris, Eorumque ~~dicta~~ Vicario, uel Prætoribus ſolemniter præſentari, & ipſa inſtrumenta & iura produci. Quo etiam in termino asſignato pro ea nominatione utſupra, posſit etiam altera pars oſtendere, & probare de iure ſuo quicquid uoluerit, etiam per teſtes, & probationes præſentes. Qua nominatione ſemel facta, non posſit per ipſam partem uel eius procuratorem, qui eam nominationem fecerit aliquid denuo addi, nec aliqua alia nominatio fieri. §. His terminis debite referendo elapſis, cridæ, & relationes earum intelligantur eſſe productæ, & pro productis habeantur, & ſtatim totus proceſſus cauſæ intelligatur ipſo iure publicatus, Eo tamen intellecto, ꝙ quecunque facienda per contradicentem, uel contradicentes in eis terminis utſupra, tantum eis proſint contra ponentem, non aũt contra alios cõtradicentes. §. Sed ſi ipſi cõtradicentes adinuicē contendere uoluerint de eorũ contradicentiũ Iuribus, ad mutuam inter eos impugnationem, uel confutationem, hoc eis tantum facere liceat elapſo dicto termino ſex menſium, in terminis utſupra limitatis, ſingula ſingulis congrue referendo, Saluo ſi fieret nominatio, quo caſu ſeruetur utſupra cautum eſt. Et eo termino elapſo proceſſus publicatus eſſe intelliga-

gatur utsupra. §. Productiones tamen iurium,& instrumentorũ,quæ in eis causis fient,non ualeant, nec teneant, nisi specifice apponantur nomina, & cognomina notariorum qui rogati fuerint de ipsis instrumentis, & etiam tempora expressa rogationum. §. Eorumque instrumentorum productiones fieri possunt quandocunque, etiam elapsis prædictis terminis limitatis ualeantque perinde ac si debito tempore factæ fuissent. Et eo amplius sancitum est, ꝙ testes, qui in tẽpore iuramentum præstiterint de ueritate dicenda, possint etiam post lapsum terminum deponere, & eorum testium depositio ualeat, & teneat, ac si debito tempore deposuissent,modo præmissa infra uiginti dies post lapsum termini, & ante emanatum peremptorium signatum manu Iudicis faciant. §. Elapsis temporibus probationum, intra decem dies utiles Immediate sequentes, fiat commissio partium confidenti,uel confidenti illius, uel illorum, qui compatuerit, uel comparuerint, In contumaciam alterius partis, uel aliarũ partium, alicui de collegio iurisperitorum illius ciuitatis, ubi lis agitari continget, Si ibi copia confidentium fuerit, sin minus, unius ex ciuitatibus proximioribus, ad consulendum, & consilium suum in scriptis dandum ipsi Vicario, uel Prætori, quæ debeant esse partes suæ de Iure. Et quod consilium non solum sequi teneatur, Sed eo amplius, eo consilio præsentato notario causarum ciuilium, ipso iure & facto sit, & esse intelligatur lata & pronuntiata sententia, In omnibus & per omnia iuxta dictum consilium. §. Quod si in eo termino decem dierum utilium commissa non fuerit causa, Tunc cuiuslibet causæ contradictionis a tunc in antea intelligatur esse, & sit perempta instantia, Partesque utantur Iuribus suis

coram

coram ordinario,

Facta cōmisſione,inſtantia eius cauſæ triginta dies utiles haber,& non ultra,Ita ꝙ quilibet dies non feriatus in honorem Dei, uel ſanctorum habeatur pro una die utili,& exceptis diebus quadrageſimæ, & lætaniarum, quibus duo dies non feriati utſupra, pro unā reputentur.

Instantia -

Ne quiſpiam anguſtia temporis contradicendi,Iure ſuo excludatur,Sancitum eſt,ꝙ ad cridarum contradictiones faciendas,citationes poſſint fieri pro qualibet hora, nulla in hoc ſeruata forma conſtitutionum, nec iurium municipalium.

Et quia ſæpenumero contingit poni bona, uel iura ad cridas in diuerſis corporibus exiſtentia, & aliquando pro omnibus,aliqñ pro aliquo,uel aliquibus ex eis cō tradicitur.Ideo ſancitum eſt,ꝙ quando pro omnibus contradicitur, debeant unica ſententia decidi contra dictiones factæ pro omnibus corporibus bonorum, Sed quando contradictum fuerit particulariter pro aliquibus corporibus bonorum, uel iurium, uel etiā omnibus bonis aut iuribus diuiſim per diuerſos contradicentes,poſſint, & ualeant decidi per ſeparatam, ſeu ſeparatas ſententias,& ſic diuiſim, Et eis in caſibus,uel altero eorū poſſunt fieri ſeparatæ cōmisſiones ad conſulendū Iudicibus ad quos ſpectat,citatis tantūmodo his,Inter quos facienda erit cōmisſio.

Quia ponenti neceſſe eſt exprimere a quo datum habuerit, & per quem intra annum poſſeſſa fuerit, Vt releuentur contradicentes ab onere probandi, Sancitum eſt, ꝙ præſumantur bona ipſa & iura fuiſſe in bonis & iuribus illius a quo dixerit ponens habuiſſe datum dominii,ſeu poſſesſionis utſupra, Quantum eſt & erit in eius ponentis præiudicium. Saluo iure

cuiuslibet alterius tertii.

Cridæ prædictæ non præiudicant Vxori, Nurui, Pronurui ponentis constante matrimonio respectu bonorum dotalium, uel in dotem datorum, Nec iurium dotium suarum, uel rerum parafrenalium, Nec etiam præiudicant filiis, uel aliis descendentibus eiusdem ponentis, In eius tamen potestate constitutis, quantum est pro dotibus quondam matris, uel auiæ, aut alterius Ascendentis, nisi eorum legitimus consensus accesserit. §. Et ut omnibus modis fraudibus occurratur, Sancitum est, quod cridis quæ fient pro bonis obligatis pro dotibus, uel bonis parafrenalibus Vxorum, Nuruum, & pronuruum, uel iuribus dotalibus descendentium in potestate existentium datorum ipsorum ponentium, mediate, uel immediate, Possint, & ualeant agnati, & affines prædictarum Vxorum, Nuruum, & Pronuruum, ac descendentium in potestate constitutorum eorum datorum mediate, uel immediate ponentium, & eis liceat & licitum sit, & cuilibet eorum comparere, & in scriptis dare ius, seu Iura dotium earum mulierum, & descendentium in potestate constitutorum ut supra. Etiam eis mulieribus, & descendentibus inuitis, & recusantibus, Et iurare & alia facere quæ ex præsentibus constitutionibus requiruntur, usque ad sententiam inclusiue, Valeantque præmissa, ac effectum sortiantur ac si per ipsas mulieres, uel descendentes legitime facta fuissent, seu ab eis speciale, & solemne mandatum ad præmissa habuissent. §. Ipsæque mulieres maritum habentes, aut aliqua ex eis, aut descendentes ut supra, ea acta reuocare non possunt, nec eis renuntiare, nec aliquid in contrarium facere, tacite, nec expresse, directe, nec per indirectum

ctum,nisi ad id auctoritas Principis, uel Senatus accesserit,Omnisque reuocatio,seu renuntiatio aliter facta,Omnisque actus,& omne & totum id quod in cõtrarium fieret, aut factum erit quomodocunq;, nullius sit ualoris, & momenti ipso iure & facto, & pro infecto prorsus habeatur.§. Notarii instrumenta rogantes contra formam præsentis sanctionis priuentur officio, & grauiori pœna puniantur, arbitrio Principis, uel Senatus.§.Amplius sancitum est, ꝙ etiam si per dictas mulieres,& descendentes utsupra, aut nec eorum agnatos,& affines,nõ contradicatur, ꝙ tamen hæ cridæ non præiudicent uxoribus nuribus,pronuribus,& descendentibus in potestate constitutis dato rum ponentis,nisi hæ personæ in specie citatæ fuerint, & ultra eas,earum agnatus proximior,& in defectum cognatus tamen proximior.

Non præiudicant etiam cridæ iuri Fisci Principis,& item Communitatibus ciuitatum ubi sita sunt bona, uel iura utsupra, Seruitutibus ue, quibus subiacebant bona antequam ad cridas ponerentur, Nec casibus euictionum.§. Non etiam præiudicant creditoribus ponentium, nisi intra annum uenditio sequatur, Vbi nemo contradixerit, Si uero contradictum fuerit, Intra triennium.

Habentes iura conditionalia, uel in diem, contradicere cridis non tenentur, nisi ea iura eisdem competant ex contractu,uel quasi,facto infra annũ ante comparitionem factam per ponentẽ, Quo casu in terminis limitaris cõtradicere & Iura in scriptis dare tenentur,alias respectu eorum bonorum, & Iurium ad cridas positorum exclusi remaneant, Exceptis tamen dotibus, & casibus euictionum, in quibus disposita in præsenti sanctione seruentur. Eaque bona & iura non

cadant in obligationem putam,uel conditionalem,uel in diem ex contractu descendentem, uel etiam ex cõpromisso,quod,uel quæ factæ reperiantur infra annũ unum a tempore dictarum proclamationũ citra.

Si ponentes antequam ponant, paciscantur cum aliquibus eorum creditoribus uel ius in re habentibus, ꝙ cridæ faciendæ eis non noceant,hæc pacta,& hæ conuentiones non noceant, quin bona posita ad cridas transeant libera in ementes, etiam post dictum terminum.

Per cridas prædictas,& earum dispositionem,non tollitur, nec sublatum esse intelligatur ius alicui competens, seu quod competere posset uigore statuti Mediolani positi sub rubrica de re paterna luenda, quod Incipit, Si rem aliquam immobilem paternã.Et alterius positi sub rubrica de prædiis, quod incipit, Si quis habuerit prædium alicui suo Sedimini nõ contiguum. Er subsequentis statuti,quod incipit,Si quis habuerit maiorem seu dimidiam,seu quãcunq; aliam quotam partem domus, Et aliorum statutorũ,quorũ unum incipit. Aliquæ comunantiæ,uicanalia,&c. Aliud, Si quis habens decimam, uel ius decimandi fructus,Et aliud, Cuilibet ciuitatis & districtus Mediolani in aliquem non subditũ,&c. Nec etiã iuribus cõpetentibus mulieribus nõ dotatis ex statuto Mediolani incipiente,in successionibus ascendentiũ, ad eius statuti formam.§.Idem seruetur ut cridæ nõ præiudicent iuri competenti, seu quod competere posset uirtute consimilium statutorũ aliarum ciuitatum.

Et quia contingere potest,aliquẽ non publice clericum, ponere bona ad cridas,& demũ,cum sibi uideatur, se clericũ ostendere,& sic effectũ earũ cridarũ cũ uoluerit,deludere,Ideo sancitum est,ꝙ casu quo id eueniat

eas cridas contradicentibus & emptoribus prodesse, & non ipsi ponenti, nec aliis.

Euenit quandoque ut creditores uigore iurium suorum bona suorũ debitorũ apprehendunt, & demum ea ad cridas ponunt, sicq; ipsis bonis factis liberis beneficio earum cridarum, postmodũ uigore eorum iuriũ, alia bona, uel apprehendunt, uel ab aliis possessoribus creditoribus defendunt. Ideo huic morbo occurrentes, sancitum est, q̃ ea bona sibi cedant insolutum usq; ad concurrentem quantitatẽ ueri crediti existentis tempore quo ea bona ad cridas posuit, iura tñ salua sibi remaneant ad defensionem & pro defensione ipsorũ bonorum, & iurium, Et ad agendum in casu euictionis, & quatenus euictio subsequuta sit.

Nõ præiudicant ẽt cridæ Ecclesiis, Monasteriis, Hospitalibus, & aliis beneficiis ecclesiasticis, neq; ipsorũ, aut alicuius eorum bonis, rebus, & iuribus. §. Nec etiam noceant Dominiis directis, nisi directa ipsa dominia specifice & expresse sint posita ad cridas.

Si dñs directi contradicat cridis factis de aliquibus aliis bonis eidem obligatis iure hipotecæ pro ficto libellario temporis futuris, eo casu, si emphiteota, uel ille, qui posuit ad cridas, aut ille, qui esset obligatus bona ad cridas posita defendere, aut alius habens ius in bonis ad cridas positis, durantibus sex mensibus ex forma edicti limitatis ad contradicendum, uel infra tres menses post ipsos sex menses, obtulerit acquirere ipsum directum dominium, & ciuilem possessionem bonorum, super quibus, seu pro quibus fictum libellariũ præstari debuerit, respectu directi dñii, & ciuilis possessionis, & ius dicti ficti libellarii, ad cõputũ librarũ centum imperialiũ pro quibuslibet libris quatuor & solidis decẽ imperialium ipsius ficti libellarii, pecuniæ

ſeu ualoris rerum quæ dari debent pro ipſo ficto libellario, extimandi per unum ex extimatoribus illius ciuitatis partium confidentem, uel unius partis in contumaciam alterius, ubi tamen ad ſit,& duret pactum liberandi per contracambium, uel contracambia, Eo caſu cõtradictor teneatur illi ſic offerenti uendere eo prætio,& ad id cogatur. Si uero ad ſit,& duret pactũ liberandi ad pecunias,pariter uendere teneatur pro illo prætio quo ipſe emphiteota liberare ſe poterat,quo in caſu ſaluum ſit ius emphiteotæ liberandi ſe ab eo emptore, prout poterat a uenditore, Et ipſe uenditor eo caſu teneatur tantum promittere pro ſuo dato, & facto tantum, Ita etiam ꝙ non teneatur ad pretii reſtitutionem.§. Si uero non adeſſet pactum, uel extinctum foret, teneatur contradictor alterum de duobus facere, uel ipſum directum dominiũ, & ciuilem poſſeſſionem, & ius dicti ficti libellarii uendere uolenti emere utſupra, ad computum librarum centum Imperialium pro quibuslibet libris quattuor imperialiũ; In forma cõmuni, & iuris, niſi alias ipſum directum legitime eſſet prohibitum alienari, Aut renuntiari ipſi contradictioni, & bona ad cridas poſita liberare ab eo ficto libellario temporis tunc futuri, In electione ipſius contradictoris. §. Quam electionem ipſe contradictor teneatur facere, & intimare ipſi offerenti uelle emere utſupra, Infra dies triginta continuos poſt oblationem, & requiſitionem ipſius emere uolentis, modo ſit laycus, & ſuppoſitus iurisdictioni ciuitatum huius Dominii, Aliter dictæ contradictioni ipſo iure intelligatur renuntiatum fuiſſe; Et bona uel iura ad cridas poſita, ipſo iure & facto intelligantur liberata a contentis in ea contradictione, reſpectu ipſius ficti libellarii temporis tunc futuri tantum. §. Hoc intel-

lecto

lecto, ꝙ ubi ipsa electio fiat, & intimetur ut supra, ipse qui obtulerit uelle emere, cogatur per omnia iuris remedia, etiam per personalem detentionem, ad emẽdum, & ipsius prætium soluendum, Saluo si ostenderet bona ipsa legitime prohibita esse alienari.

Qui semel bona ad cridas posuerit, non possit, nec ipse, nec habens datum ab eo, durantibus ipsis cridis, & earum instantia, Iterato ea bona ad cridas ponere. Quod si posuerit, cridæ sint nullæ, Et ulterius ponens in pœnam ualoris rei incidat, Fisco applicandam, Quam si soluendo non fuerit, luat in corpus, arbitrio Principis, uel Senatus.

Non potest siue actor, siue reus, rem, uel iura, super quibus lis est ad cridas ponere, sub pœna ualoris rei, pro tertia parte Fisco, tertia deferenti, & residua illi, in cuius præiudicium id factum sit, applicanda, & alia grauiori etiam corporali, arbitrio Principis, uel Senatus infligenda. §. Poterunt tamen contradicentes his cridis factis de bonis & iuribus, super quibus lis est, ius suum prosequi coram primo Iudice.

Beneficio harum cridarum non solum hi, qui uendere uolunt ut supra, uti possunt, Sed etiam hi qui acquirunt, Nam & ipsi, ut bona & Iura sibi & posteris libera conseruent, ea ad cridas, seruata in cæteris forma harum constitutionum, ponere possunt, Modo tamen id intra annum a die acquisitionis per eos factæ faciant.

LIBER
DE BONIS INSOLVTVM DANDIS, aut ad hastam Vendendis.

IN casibus, in quibus debitum sit soluendum in pecunia numerata, liquidūq; sit, nec alio modo succurri possit creditori, ad hoc ut satisfactionem in pecunia numerata consequatur, Omnes Iudices competentes aditi a creditore, teneantur statuto per prius debitori uiginti dierum termino ad soluendum in pecunia numerata, & eo non soluente, per subhastationem bonorum creditori satisfacere, Post quam satisfactionem, si Maior & præsens, termino mensis, Absens uero, Pupillus, Furiosus, Mentecaptus, termino duorum mensium de ea coram Iudice conqueratur nimis uili prætio alienata esse, Iudex tenetur alienationem reducere ad duas partes ex tribus ueræ extimationis bonorum ad utilitatem debitoris. §. Et eo amplius omni casu, saluum semper erit ius debitori, ea bona eodem prætio intra annum redimendi.

Molesti quandoq; adeo sunt creditores, ut nil aliud curare uideantur, q̄ ut debitores in carceribus marcescant. Ideo sancitum est, q in omnibus casibus (exceptis tamen in præsenti sanctione compræhensis) In quibus, uel pacto, uel aliter, debitor teneatur ad soluendum in pecunia numerata, possit debitor dare de bonis in solutū creditori, deducta tamen tertia parte ueri pretii, & ueræ extimationis eorum bonorum. §. Eaque bona intra duos annos eodem pretio redimere poterit. §. Huic sanctioni per pactum quibuscunq; clausulis uallatum renuntiari per debitorem non possit. §. Notarii instrumenta contra tenorem præsentis cōstitutionis rogantes ab officio suspendantur, & maiori pœna arbitrio Senatus puniantur. §. Casus uero in

præ-

præſenti ſanctione compræhenſi, hi ſunt. Debitores ex cauſa ficti ſimplicis, uel libellarii, Penſionis, Et crediti (quod adiutorii maſſaritii uulgo appellant) Expenſarum litis, mercedis, Depoſiti ueri & realis, Pretii rei uenditæ, onerum, Daciorum, mercimonii, litterarum cambii ueri & realis, Fideiuſſionis, & redemptionis captiuorum.

DE PROHIBITIS, ET CONCESSIS EXECVTIONIBVS PERSONALIBVS.

PRO debitis priuatis nemo perſonaliter detineri poteſt, niſi ex præſentibus conſtitutionibus, uel iure municipali ciuitatum, & locorum caueatur. §. Hac tamen ſanctione non compræhenduntur huic Dominio non ſubditi.

Coloni, Partiarii, Fictabiles uel emphiteotæ, Et qui ſocietatis nomine animalia tenent, Penſionantes, & molendinarii, pro eorum debitis ad creditorum petitionem carceri mancipari poſſunt conſtito tamen de credito. §. Idem de his qui maiores uiginti annis cum eis habitauerint eo tempore quo debita contraxerunt. §. Nec hi ad ceſſionem bonorum admittantur, Et ſi contingat alias ceſſiſſe, ea ceſſione non obſtante detineri poterunt, nec relaxandi, niſi creditore ſatisfacto. §. Hæc tamen conſtitutio quoad capturam locum non habet in fictabilibus, Inquilinis, Emphiteotis, Penſionantibus ue bonorum, uel rerum exiſtentium in ciuitatibus huius Dominii, uel oppidis munitis, habentibus merum & mixtum Imperium, nec etiam in his, qui in perpetuum, uel ad tempus conducunt res, ſiue ruſticas, ſiue urbanas, per prius

per eos locatori uenditas cum pacto redimendi, & ad huc pactum duret, nec in eorum correis & fideiussoribus.

Consuetum est ut in ciuitate Mediolani singulo quoque anno per Summum Romanum Pontificem indulgentiæ concedantur alternis annis, modo Fabricæ templi, modo hospitali maiori, cuius causa concursus est magnus populorum, & gentium. Qui ut maior fiet, Sancitum est, neminem pro debito priuato, uel publico, nec alia quamuis ex causa in ære, uel persona, molestari, nec impediri quouismodo posse per dies quattuor ante diem festum annuntiationis uirginis Mariæ, ipsum diem, & quattuor ex post. §. Huius tamen sanctionis beneficio uti non possunt Rebelles, uel Rei criminis læsæ Maiestatis, aut homicidæ, Famosi ue latrones, & banniti ex causa capitali, aut uenientes ex locis bannitis, aut suspectis ex causa pestis.

Vt indicta sit quies litigantibus, & his, qui eorum patrocinium habent, cautum est, ne quis in portis, porticibus ue, aut domibus iurisperitorum, & causidicorum, ex causa debiti publici uel priuati, detineri possit.

Coloni, fictabiles, Redituarii, partiarii, molendinarii, & alii, qui inculta bona relinquunt, & non integre facta satisfactione locatori, aliunde habitatum se transferunt de una iurisdictione in aliam, uel in eadem, Magistratus illius iurisdictionis ad petitionem locatoris, cogat eos ad satisfaciendum omnibus iuris remediis, etiam per personalem detentionem, etiam si prænominati starent, uel habitarent, cum aliqua persona, communi, collegio, uel uniuersitate non subdita dicto Magistratui, uel eius iurisdictioni.

DE EXECVTORIBVS, ET FAMVLIS IVS-DICENTIVM.

QVia usu cognitum est, satis non esse prouisum p iura municipalia ciuitatum & locorum huius dominii, indemnitati subditorum, ad tollendas extorsiones & concussiones, quas executores & famuli iusdicentiũ, & seruitores cõmunitatũ faciebant, Eamque ob causam sancitũ, est omne id genus hominum praeter seruitores Cõmunitatũ, describi debere, Mediolani, apud acta officii, Collateralis generalis, & in aliis ciuitatibus, apud Iudices ordinarios, & exprimi non solũ nomina, & cognomina, Sed etiam de cuius iusdicentis familia sint, Et iurare se adamussim ordines seruaturos, eoq; casu antequã executionem ullã faciant ab eo Iudice habendum est praeceptũ in scriptis, manu eius Iudicis subsignatum, quod & parti ostendere tenentur, & in actu executionis, eius copiam dimittere. Et si executio realis fuerit, non nisi praesente Antiano, uel Consule, uel in eorum defectu, duobus uicinis praesentibus facienda est. Quae si non seruauerint, uel alicui significauerint quod licentiam pignorandi uel detinendi habeant, & non habuerint, incidant in poenam aureorum decem pro quolibet, & qualibet uice, Fisco applicanda, uel alia grauiori poena, etiam corporali, arbitrio Iudicis, Et eo amplius pignora ablata, sine impensa restituantur, & detenti, relaxentur, Impensas illico, & sine mora, Seruitor, uel famulus detento, uel illi cui pignus ablatum est, Iuxta eius Iuramentum resarciant, nullumq; exinde publicũ officiũ exerceant, sub poena ictuũ trium eculei, uel fustigationis, arbitrio Iudicis. Quod seruandũ est siue fiet exe-

cutio pro debito priuato,ſiue pro publico.§.Cum exe curiones fecerint in rebus, non posſint pignora ab lata pœnes ſe tenere, nec ea uendere, uel pignori dare. Quod ſi contrafecerint, libere reſtituere pignora teneantur. §. Si executiones fuerint factæ in ciuitatibus, pignora facta deponere teneantur pœnes Antianum uel uicinum, Si uero extra, pœnes conſulem, uel uicinum illius loci, ubi ſit executio, ſub pœna aureorũ duorum, Fiſco applicanda, & ulterius ad catenam publice ponentur. §. Hi tenebuntur ea pignora conſignare ad omnem Iudicis requiſitionem, illius tamen Iudicis qui executionem conceſſerit. §. Poterunt tamen caupones acceptare ab his executoribus iumenta uiua, modo pro eis maiorem Impenſam non conſequantur, quam ex ordinibus cautum eſt.

Executores & ſeruitores præmisſi præcepta eisdem data ad exequendum, exequantur, ſi in ciuitate executio facienda eſt, ſaltem intra duos dies, Si extra ciuitatem per decem millia paſſuum, intra quattuor dies, & abinde ſupra. Infra ſex dies, ſub pœna aureorum duorũ, ſi fuerit executio facienda a libris centum infra, Si uero pro maiori ſumma, aureorum quinque, in quã pœnam ipſo iure & facto cadant, Cæteriq; mancipandi ſunt, nec relaxandi niſi ſoluta pœna, quam ſi ſoluere non poterunt, ponantur ad catenam. §. Idem quoq; ſeruandum eſt in executionibus perſonalibus, ſi tamen Iudici facta fides ſummarie fuerit, eas perſonas in præcepto nominatas detinere potuiſſe, & non detinuiſſe. §. Cũ executiones in rebus facient, eas facere non poſſunt in beſtiis aratoriis, plauſtris, aratris, nec aliis inſtrumentis aptis ad colendum agrum, uel ad uſum molendini, nec in libris cuiuſcunq; generis, etiam rationem, nec in ſcripturis, nec in ueſtibus ad

uſum

usum mulierũ,ipsis ita esse iurantibus,nec in lecto ad usum proprium, uel promiscuum cum uiro,uel liberis destinato, sub pœna aureorum quinq; Fisco applicanda, Quos si non soluerint intra tres dies,Fustigentur, uel ictibus tribus eculei plectantur , procedique possit contra eos de Robaria, ac si præceptum a Iudice non haberent,Si Iudici uideatur. Præmissa ablata, restituantur sine impensa, sub pœna Iudici retentionis salarii trium mensium.§. Non etiam facere possunt executiones in bonis dotalitiis, uel parafrenalibus, Quæ si facta fuerit,& Iudici constiterit,ea bona dotalia, uel parafrenalia esse,executio nulla sit, & derobata sine impensa restituantur.

Si uero executiones personales fecerint, antequã captos siue ex debito publico, siue ex priuato,ad carceres cõducant, eos Iudici qui executionem concessit, præsentare habent, Ad hoc ut si captus allegauerit causam legitimam, propter quam detineri non poterit, & creditor causam legitimam non docuerit ,libere,& sine Impensa relaxetur , sin minus ad carceres publicos illius ciuitatis, uel loci cõducantur,Et Mediolani,ad carceres malæ mansionis,Quod si ad alios carceres conduci uoluerint , solutio maior q̃ in dictis carceribus exigi propterea nõ possit, uel per creditorem impensa soluatur.§. Has tamen executiones personales facere non possunt pro debitis publicis,uel priuatis , contra conducentes uictualia ad ciuitates , eundo,& redeundo,Nec in cõfinibus Pallatii Prætorum. Nec in domibus, Nec in Ecclesiis, Nec post uigesimam quartam horam diei,Nec nisi de die.

Executores præmissi maiorem mercedem non accipiant, etiam a sponte dantibus, quam ex ordinibus statutũ est,nec partes moneant,nec dilationẽ dent, nec ob eã

causam pecuniam accipiant, & pignora ablata, si in ciuitate, intra unam diem, si extra, intra tres dies apud acta illius Iudicis describi facere necesse habent, sub pœna aureorum decem, Fisco applicanda, & ulterius carceri mancipandi sunt per bimestre, Vel alia pœna corporali puniendi, arbitrio Iudicis.

Iudices teneantur numerum famulorum in præceptis executiuis præcisum, secundum qualitatem casuum, maiorem, uel minorem apponere, Nec missionem famulorum in possessionem cōcedere possunt, nisi ex causa Daciaria, uel publica, Et etiam in eis præceptis clausulam apponere habent. Ne in rebus prohibitis ex præsenti constitutione executiones faciant.

DE SALVIS CONDVCTIBVS.

SI tres partes ex quattuor omnium creditorum, tam respectu numeri personarũ, quã quantitatis debitũ, cum debitore conueniant, ea conuentio per reliquos creditores, qui non cōuenerunt, seruanda est, in hanc tamen formam, Vt debitor per quinquẽnium ubique locorum in hoc Dominio stare, morari, Indeq; abire, & redire, pro libito suo possit, & ualeat, omni personali molestia, cã cuiusuis priuati debiti ei Inferenda penitus cessante, Modo tñ præmissi creditores & debitor corã Iudice ordinario citatis reliquis creditoribus iureiurando affirmauerint, ipsam cōuentionẽ non fecisse, nec facere, per malitiã, neq; dolũ, nec in fraudẽ alicuius, nec iuris alicuius personæ, sed gratia iura sua consequendi, Et etiam se esse ueros creditores, uidelicet, Qui de crediti summa uerisimiliter Informati esse possunt, Qui uero uerisimiliter Informati esse non

possunt,

possunt,ut pote qui in ius alterius successerint,uel cre dita implicata habuerint, iuxta credulitatē suā iurent, Ita ꝙ qui de ueritate iurauerint creditores esse maioris summæ quā nō sint, si aliter esse reperiatur,incurrant in tantā pecuniariā pœnā, Fisco applicandā quā tū erit summa falsi crediti,quā expresserint.§.Error tñ decē librarū imperialiū punibilis non sit.§. Teneatur tamen is creditor reliquis creditoribus suis, qui non cōuenerint,quādocunq; conuentionē per tres partes ex quattuor creditorū factam acceptauerint,satisface re ad ratā, iuxta factā cū creditoribus assentientibus cōuentionē,alioquin contra eū debitorē, iuribus suis creditores non assentientes uti posśint. §. Huius tñ constitutionis beneficio uti nō possunt debitores ex causa facti bonorū,in quotū tenuta tunc essent,Nec etiā contra fideiussores per eos datos uersus eos creditores,qui conuentioni non assenserunt,quin ipsi fideiussores quotiensuncq; ab his creditoribus uexentur,agere posśint,ut releuentur,& indemnes conseruentur.§.Hæc quoq; sanctio non pertinet ad creditores a decem libris infra,Nam attenta modicitate summæ,eorum nulla ratio habenda est.

DE NOTARIIS PVBLICIS.

NOTARII maleficiorum nihil exigant ultra ordines, sub pœna quadrupli, priuationis officii,& maiori, arbitrio Principis,uel Senatus.§.Sindicenturque quando Prætores,& Iudices sindicantur. §. Interim tamen si quis de eis conqueratur pro barataria, Extorsione,uel falsitate, fiat iustitia. Teneantur quoque notarii pœna quasupra,omnes denuncias, querelas, accusationes,testes, Inquisitiones,banna,& condem-

nationes, in terminis a constitutionibus præsentibus, & statutis ciuitatum, & locorum limitatis, super libris uernacula lingua nominatis, (mastris & sfoliatis) describere. §. Ordines autem, quos notarii causarum criminalium seruare habent, ut ad omnium notitiam deueniant, inferius describuntur.

Si quis sponsorem dederit, se non læsurum, & quoties citatus fuerit, se præsentaturũ, idq; uno actu, & una ex causa egerit, & hoc pars altera petat, uel utrinq; petatur, notariis; qui hoc in acta referent, tantum solidi sex ab ipsis partibus numerabuntur, Si uero post spõsionem unam datam, altera interiecto temporis spatio in ea re præstabitur, Tunc dimidiũ soluatur, idq; etiã seruabitur, si sponsio, & fideiussio, uel petatur, uel detur pro eadem re, ab uno, uel pluribus.

Si quis citatus comparuerit, & fideiusserit, formata iam Inquisitione, in qua de sanguinis pœna nõ agatur, aut si plures ex eadem familia in cõmunione uiuentes cõparuerint ut supra, Notarius qui hæc in scriptis mandabit, solidos tantum undecim exigat, Si autẽ ex eadem non fuerit familia, Nec in cõmunione uiuent, & unus pro omnibus coram Iudice comparuerit, ipsorum causam agens, Et id de iure fecerit tamq̃ eorum patronus, & defensor, is solidos uiginti duos pro omnibus errogabit, Si uero nullus extiterit, qui id negocium susceperit, & unus quisq; defensionem suã actu rus comparuerit, unus quisq; solidos octo Imperialiũ notario persoluet, Sed si plures comparuerint, atq; id ipsum per procuratorem egerint, singuli eorum tantumdem soluent.

In describendis uero processibus in quibus sanguinis pœna minime fit, Notarii pro singulis foleis solidos tres Imperialium accipient, in quibus autem de

sanguine

ſanguine agitur, ſolidos quattuor.

Si lata fuerit ſententia, per quam aliquis condemnetur, Notarius a partibus nihil habeat.

Et ſi quis comparuerit,& erroris ueniam præſentauerit, uel eodem tempore Impetrauerit,Idq; uno actu a notario in actis referatur, Notarius tantum decem ſolidos habeat, Sed ſi poſt comparitionem Interiecto tẽpore remiſſio impetrabitur, dimidium ſoluat. §. Pro præſentatione autem litterarum gratiæ, & expeditione,ſolidos tantum uiginti quinq; habeat.

Si quis ab eo crimine pro quo pœna ſanguinis non Imponitur,abſolutus fuerit, Is pro abſolutione ſolidos decem notario præſentabit, Si uero ſanguinis pœna eſſet,ſolidos uiginti numerabit.

Pro teſtium interrogatione, ſi ea res de qua tractabitur, utilitati,Fiſci cedat,nihil ſoluendum erit.

Notarii cauſarum ciuilium nihil ultra accipiant,quam ex ordinibus cauetur,ſub pœna in eis contenta,& aureorum trium, Pro medietate Fiſco,Et pro medietate accuſatori applicanda,toties committenda,quoties contrafactum fuerit.

Hac ſanctione,omnibus iuſdicentibus,etiam delegatis, interdictum eſt, ne in Iuriſdictione Prætoris Mediolani, utantur opera aliorum notariorum, quam notariorum cauſarum ciuilium in conficiendis actis,& ſententiis rogandis, In cauſis ciuilibus, habentibus principium a contractu, inter quoſcunq; agatur, etiam ſi inter forenſes agatur,& ſiue ea cauſa commiſſa fuerit,uel delegata, per Principem,uel Senatum,aut Magiſtratum,uel aliter quomodocunq;,tam ad decidendum, quam ad referendum. §. Quicunq; notarius ſe intromittens contra huius conſtitutionis formam, puniatur pœna qua in ordinibus,& alia maiori arbi-

trio, Quæſtorum ordinariorum, Et eo amplius acta, & ſententiæ, per eum confecta, & rogatæ, nullæ ſint, nulliuſq; ualoris, & momenti. Teneaturq; inſuper ad reſarctionem damni, damnum paſſo. §. Hæc tamen conſtitutio non compræhendit cauſas uertentes corā Magiſtratibus, ubi tractatur de Intereſſe Fiſci, Nec coram Senatu, uel Senatoribus uertentes, Nec coram uniuerſo collegio doctorum, ubi uniuerſum collegium cognoſcit, & Iudicat, Nec ad cauſas Fiſci uel Daciariorum, uel ubi de Daciis agitur, nec in cauſis mercatorum, Nec coram Abbatibus eorum collegiorum, quæ proprios notarios ex conſuetudine habent.

Notarii, & ſcribæ, qui ad ſolutionem dacii notariæ cauſarum ciuilium non tenentur, In caſibus, in quibus in ciuilibus acta conficere poſſunt, eadem pœna tenebuntur, ſi plus pro ſolutione eorum exigant, quā ex ordinibus cauetur.

Notarii in cauſis pauperum, & miſerabilium perſonarum, acta, proceſſus, & ſententias, abſq; mercede conficiant, & edant, Sub pœna quadrupli eius quod habuerint, ab eis irremisſibiliter auferenda, pro tertia notificanti, pro tertia parti, & pro reliqua Fiſco applicanda, ita tamen q̄ ſi contingat partem aduerſam in ſalario condemnari, liceat notariis illud exigere. §. Hi uero intelliguntur pauperes, & miſerabiles, pro quibus ita atteſtatum fuerit mediante iuramento de credulitate, Si id fiat in ciuitate Mediolani, per Parrochianum & duos ex deputatis Hoſpitalis magni, illius tamen portæ habitationis ipſius miſerabilis, in aliis uero ciuitatibus, per Parrochianum, & duos deputatos Hoſpitalis principalis illius ciuitatis.

Nulli notarii huius Dominii poſt hac audeant inſtru-

menta

menta conficere, uel rogare, per quæ mulier contrahat, uel distrahat, seu consentiat causæ, seu casui, in qua, seu quo, de iure ipsius mulieris agitur, Nisi præcise, & ad unguem apponantur, seu seruentur, solemnitates requisitæ per statuta, & ordines ciuitatum, & locorum, in quibus instrumentum fiet. §. Contrafacientibus est pœna falsi, Et priuationis officii tabellionatus. §. Contrahentibus uero, Aut distrahentibus cũ mulieribus, tam per instrumentum, quam aliter, non seruata præcise forma ut supra pœna est solutionis pretii extimationis rei, de qua seu quo agetur, Quod pretium mulieri, cum qua actum erit soluendum est. Et eo amplius aliam tertiam partem dicti totius prætii Fisco persoluet. §. Hæc tamen constitutio non pertinet ad eas mulieres, quæ tutorio, uel aliter alieno nomine contrahunt, uel distrahunt.

Calamitosis, & miserabilibus personis carceratis, per scribas rescripta, & litteræ, per notarios uero tam ciuiliũ quam criminalium quorumcunq; Iusdicentium, commissariorum, & delegatorum, acta, & scripturæ cuiuslibet generis existant, gratis, & absq; ulla prorsus solutione tradantur ad tardius infra dies duos proximos postquã requisiti fuerint, & etiam citius si poterunt, sub pœna contrafacienti aureorum trium pro quolibet, & qualibet uice, Fisco applicanda. Aditiq; Senatus, Magistratus, & iusdicentes, id omnino exequi, & obseruari facient.

LIBER TERTIVS.

DE TESTAMENTIS, ET VLTIMIS VOLVNTATIBVS.

TESTAMENTA, legata ue, & donationes causa mortis legitime confectæ, per omnes Iudices cõpetentes, quam celerius fieri poterit, executioni mittantur, ulla absq; prorsus cauillosa, uel sinistra interpretatione, Et nisi illa, uel ea, quæ menti testatoris legitime deseruiat, admissa. Et superinde procedant summarie, Simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura Iudicii, friuolis exceptionibus omnino reiectis.

DE ACQVIRENDA HAEREDITATAE.

NEMO possit hæreditatem a patre suo repudiatã adire patre uiuente, nisi fuerit emancipatus, & nõ in fraudem, Et aditio alio modo facta non ualeat nisi obtenta licentia a Principe, ex qua huic sanctioni in indiuiduo derogetur.

Si filius hæreditatem maternam consistentem in credito, contra bona, aut hæreditatem paternam, intra annum a die scientiæ mortis maternæ non repudiauerit adiuisse censeatur.

Idem locum habeat ubi materna hæreditas etiam in bonis Immobilibus, aut annuis reditibus consisteret, quorum usufructus patri quæratur, si uiuente patre filius decesserit.

Quæ tñ omnia locũ habere uolumus, si ipsorũ filiorum creditoribus, aut hæredibus, ita expedire uisum fuerit,

DE

DE CONTINVANDA POSSESSIONE DEFVNCTI.

POsſesſio ſeu quaſi aliquorum bonorum defuncto poſſeſſore non uacet, Sed ſit & intelligatur continuata Immediate in eius hæreditate, & in hæredem, ſeu hæredes, per aditionem, ſeu immixtionem pro hæreditariis portionibus, quoad omnem effectum, etiam recuperandæ ipſius poſſesſionis, Et omnis appræhenſio medio tempore facta ſit nulla, nulliuſque ualoris, & momenti, quocunque iure, etiam ſpeciali, ſuccedatur. §. Hoc tamen locum non habea ultra decennium a die ſcientiæ delatæ hæreditatis. §. Et. Item ſi quis reperiretur in poſſesſione, ſeu tenura legiptime adepta ex cauſa prouenientе ex facto ipſius defuncti, & de qua per publicũ inſtrumentũ conſtet. In ſuper ſeruandum eſt, q ſi contingat quẽ ultra annum Iam posſidere, cum ad informationes aſſummendas, & conceſsionem præcepti per Iudicem hæredi faciendam, citandum eſſe. §. Præmiſſa intelligantur, & obſeruentur, ad litteram prout Iacent.

DE LEGITIMATIONIBVS.

NVllus Comes Palatinus uirtute alicuius Priuilegii quomodocunq;, & cũ quacunq; poteſtate, a nobis conceſsi, posſit uti ea poteſtate in dñio Mediolani ſine licentia Locumtenentis, aut Senatus noſtri in eo dñio reſidentis, ſub pœna nullitatis actus, & aureorũ quinq; centũ Fiſco applicandorũ. Notarioq; de hoc documentũ conficienti, aureorũ centũ pœna erit. Et eo amplius nullus Magiſtratus eiuſcemodi legitimationis uel diſpenſationis ullam rationem habeat.

Hæc tamen locum habebunt, nisi expressa uoluntas patris, aut aui paterni, ipsius legitimandi Intercesserit.§. Nolumus tamen ꝙ legitimati etiam cum consensu patris, uel aui, succedant transuersalibus ab intestato, Nisi illi, uel eorum transuersalium parentes, legitimationi consenserint.

DE PHEVDIS.

IN quacunq; Donatione, siue concessione Pheudali facta, uel facienda, qualiscunq; sit, & sub quauis efficacia, Et ualiditate uerborum concæpta, non Intelligatur derogatum constitutioni maioris Magistratus, Et intelligantur solum fuisse concessa Dacia, quæ propria sunt locorum concessorum, & in ipsis locis exigi consueta, Non autem Dacia mercantiæ, Ferraritiæ, Tractæ gualdorum, Taxarum equorũ, Census salis, esto ꝙ in iam factis concessionibus de his non fieret mentio, etiam ꝙ essent concessa regalia. §. Quæ omnia Dacia ipso iure sint Principi & Fisco reseruata, Pariq; modo in eis locis exigantur prout ante concessionem exigebantur.

Ne beneficiorum memoria Intercidat, Sancitum fuit per Mediolanenses Duces, Inpheudationes, Aut cõcessiones qualescunque gratuitæ, etiam ob benemerita, qualiacunque sint, per eos quomodocunq; factæ, Aut faciendæ de bonis Immobilibus, Iuribus, Vectigalibus, Aut Immunitatibus, quibusuis clausulis, aut derogationibus amplificatæ, & munitæ, Quæ ius transmittendi ad fœminas, aut extraneos, uel de eis aliter disponendi, contineant, transire non possint, nisi tantum ad primi acquirentis descendentes per lineam masculinam, masculos legitime natos,

Vel per subsequens Matrimonium legitimatos, Ita ut neq; facto hominis, neq; legis ministerio, In alios quã ut supra expressos alienari, aut deuenire possint. Et quicquid contra ipsam constitutionem factũ fuerit, nullum, & Inane decernitur, Prohibeturq; ne ad alienantem alienata reuertantur, Excipiunturq; bona publicata, de quibus libera facultas disponendi, acquirentibus conceditur, Nisi tamen Interea quippiam ordinarii reditus fiscalis sit, Id enim ad descendentes tantum masculos vt supra, transire permittitur. Noluerũt tamen ipsas constitutiones vires extendere ad bona, Iura, & vt supra, quorum contractus, aut dispositiones, virtute concessionis, aut licentiæ, a Principe obtentæ, per possessionis adeptionem, effectum Iam sortitæ fuissent ante diem promulgatarum constitutionum, quæ fuit septima Martii. M.490.

Nos uero præmissam sanctionem, non solum quo ad gesta per ipsos Duces confirmamus, uerum etiam ad Inpheudationes, & concessiones nostras in Dominio Mediolani, successorumque nostrorum extendimus.

Prohibitum est Pheudatariis, Et separatam iurisdictionem habentibus, ne ab eorum hominibus, & subditis, quicquam exigant, nec quouis quæsito colore accipiant, ultra ea, quæ tempore eorum concessionis per Principem factæ exigebatur, Sub pœna amissionis Pheudi, Et cuiuscunq; iuris quouismodo quæsiti, Fisco applicanda.

Non possint Pheudatarii facere aliquas gratias de aliquo delicto, nisi respectu pecuniariæ pœnæ, & confiscationis bonorum, quæ eis applicetur.

Iusdicere in causis propriis, Pheudatariis non est permissum, Nec per eorum officiales, nisi in casibus

a iure expresſis, ſub pœna nullitatis, expenſarumq;, & damnorum, iuramento eius, cum quo lis agitata eſſet, taxandorum.

Officiales Pheudatariorum biennales ſint, in fineq; biennii curabunt Pheudatarii, ut ſindicentur, Et etiam ante, ſi contingat eos ab officio recedere, per ſindicatorem per eos nominandum, & a Senatu approbandum.

Interdictum eſt omnibus, ſiue communitatibus, ſiue ſingularibus perſonis, cuiuſcunq; conditionis exiſtant, iurisdictionem quomodocunq; in hoc Dominio habentibus, ne dirrecte, uel per indirrectum, cogant ciues, aut incolas ciuitatum, & terrarum aliarum Principis, aliis non conceſſarum, eorumq; fictabiles, uel colonos, ſuper ipſorum poſſesſionibus commorantes, (Etiam ſi eos in locis ſubditis prædictis iuriſdictionē habentibus utſupra, reſidere contingat) ad fidelitatem præſtandam, Nec ad aliquod nouum onus reale, uel perſonale, ſubeundum, etiam ex cauſa redituum, & ex dictis poſſesſionibus percipiendorum, quin ipſos quo uoluerint, libere, & ſine a iquo Impedimento, nouo ue uectigali, abducere posſint. §. Prohibitum eſt etiam, ne contra ipſos, eorumq; res, & bona procedant, uel procedi faciant, palam, uel occulte, etiā pro bonis ſitis, & fructibus natis in locis ſeparatis, Quin immo nec eos ex quauis cauſa, uera, uel ſimulata, quouismodo, pro aliqua differentia, ad ſe, uel ad alios pertinente, ſiue ciuilis ſit, ſiue criminalis, trahant coram eis, uel officialibus ſuis, Nec ex officio, Nec ad alterius petitionem, niſi in caſibus, in quibus, forenſis alias compelli ratione contractus poſſet, Sub pœna aureorum mille, Priuationis Pheudi, & Iurium ſuorum, Ipſo iure, & facto, Fiſco applicanda.

§.

§.Habeanturq; pro ciuibus,non solum illi, qui uere ciues sunt, Sed etiam illi, qui sunt in possessione,seu quasi, saltim per decennium separatim soluendi onera,non cum ruralibus, Sed separatim,tamquam nobiles.§,Nec ciues ex Priuilegio hac constitutione cõ præhenduntur,nisi transtulerint totam, uel maiorem partem familiæ ad ciuitatem, ad incolendum.§.Non compræhendit etiam hæc constitutio emphiteotas, Nec pensionantes ciuium,& nobilium,Nec etiã colonos,uel fictabiles,ciuium,uel nobilium bona immobilia colentes,ubi hi colerent bona immobilia propria uel quæ a subditis pheudatariorum cõduxissent,quæ maioris quantitatis forent,eorum quæ a ciuibus conducta haberent,Quia hi omnes sub iurisdictiõe quo ad omnia Pheudatarii sunt.§. Pari modo non compræhenduntur non subditi huic Dominio,Nec subditi alterius Pheudatarii,qui non sint coloni,uel fictabiles ciuium, conuenire uolentes subditum alterius Pheudatarii,Quia eo casu coram Iusdicentibus pheudatarii conueniendus est.§. Quod si oriatur lis inter ipsos iurisdictionem habentes ut supra uel inter ipsos & eorum subditos, & alios nobiles, ciues, uel rusticos, suæ iurisdictioni non suppositos,uel ratione contractus forum non sortitos, His casibus, sit iudex cõpetens maior Magistratus illius ciuitatis, uel oppidi principalis, in cuius districtu locus Inpheudatus,uel separatus esse consueuerat, cum plena,& ampla potestate procedendi summarie, simpliciter,& de plano sine strepitu,& figura Iudicii, ac ipsa facti ueritate inspecta,ac facultate arbitraria mulctandi contumaces, pœnis tñ fisco applicandis. §. non cogantutq; ciues, & dicti nobiles,& alii nõ subditi,iurisdictioni memoratorũ ut sup̃,pro bonis,tã mobilibus, q̃ immobilibus

In eorum iurisdictione existentibus, seu pro causis inter eos, & eorum colonos, fictabiles, ex quacunq; causa, coram eis, uel eorum officialibus agere, uel respondere, sed hæc fiant coram ipso maiore Magistratu, sub pœna de qua supra. §. Possunt tamen iusdicentes iurisdictionem habentium utsupra, cogere omnes, etiã compræhensos in præsenti constitutione maioris Magistratus, ad solutionem Imbotaturarum. Et Daciorum per Principem, uel Fiscum in eos habentes iurisdictionem translatorum, Et contributionem onerũm salarii Prætoris. §. Et ẽt aliorũ quorumcunq; onerum modo summa aureos tres non excedat, & præmissi sint in quasi possessione soluendi. §. Tenentur iurisdictionem habentes, si coram eis, uel eorum officialibus, Iusticia petatur, contra eorum subditos facere ius summarium, & expeditum, de plano, & sine strepitu, & figura Iudicii. §. Notarii autem rogantes acta & processus contra formam præsentis constitutionis incurrant pœnam ducentorum aureorum pro qualibet uice, pro dimidia Fisco, & reliqua accusatori applicandam, Et alia grauiori pœna, arbitrio Principis, uel Senatus punientur.

Si contingat crimen committi, In quo unus, uel plures sint compræhensi in præcedenti constitutione maioris Magistratus, & alii sint subditi Iurisdictionem habentium, Ne sequatur absurdum, ꝙ diuersæ sententiæ ferantur, Sancitum est: quoad omnes: maiorem Magistratum cognoscere debere. Sed respectu subditorum Pheudatarii: consiscationes: & Item condẽnationes pecuniarias Pheudatariis applicandas esse.

DE DONATIONIBVS.

HAC constitutione sancitum est, ne quis audeat quauis causa, aut occasione, cuipiam, cuiusuis status, & conditionis existat, bona aliqua immobilia, cuiusuis generis fuerint, inter uiuos donare, nec principaliter, nec in consequentiam, Nec aliqua iura titulo lucratiuo in alium transferre, & cedere, Notariosque de huiuscemodi donationibus, iurium cessionibus, & translationibus, publica instrumenta conficere non posse, Nisi donatores, & donatarii, Cedentes, & cessionarii iure iurando in actu earum, affirmauerint eas esse ueras, non autem fictas, nec simulatas esse, neq; in fraudem alicuius, Sed sincero mentis affectu, & bona fide ad huiuscemodi donationes, et cessiones, deuenire, Et absq; ulla pactione, palam, uel secreto facta, Quod ullo unquam futuro tempore retrodatio, uel retrocessio fiat de bonis iam donatis, & cessis ut supra. §. Donationes, & cessiones, alio modo factæ, nullæ, & irritæ sint. §. Notarii qui contra formam istius constitutionis Instrumenta conficient, tabellionatus officio, ipso iure: per annum priuati erunt.

Et quia plerumq; euenit donationes, Et cessiones fieri absentibus, & piis locis. Ita q; in actu per donatarios & cessionarios iuramentum præstari non potest, Ideo sancitum est, absentes, Et deputatos locorum piorum, habita noticia earum donationum, & cessionu in actu acceptationis earum, Iuramentum præstare debere, Valereq; ac si in actu confectionis ipsarum donationum, & cessionum, præstitum esset. §. Hæ donationes, & quæcunque aliæ donationes, siue omnium bonorum, siue partis: quæ minor non sit di-

midia,publicari debent uoce præconia intra mensem, postquã factæ erunt, ad loca solita ciuitatum, ubi id fieri solet, Et hoc tribus diebus in una hebdomada, Quod si factum non fuerit, sint nullæ, nulliusque, momenti.

DE EMPTIONE, ET VENDICIONE.

QVILIBET Dominio Mediolani subditus acquirere potest in quibuscunque locis huius dominii, & ipsorum locorum territoriis, etiam q non sit suppositus Iurisdictioni eorum locorum in quibus bona acquiruntur, non obstantibus dispositionibus Iurium municipalium earum ciuitatum, & locorum. Bonis tamen ipsis transeuntibus cum onere suo, & sine fori declinatione.

Innotuit, plures alienationes factas fuisse bonorum, quæ quandoque etiam in emphiteosim concessa fuerunt nulla facta expressione loci, seu quotæ, Sed solum expressa aliqua parte ex proprietate maioris quantitatis, unde in dubium tefricabatur, an ex huiuscemodi contractu Dominium & possessio translata essent, Ideo ad id tollendum sancitum est, q propter allegatam incertitudinem loci, & quotæ, allegari non possit Dominium & possessionem non esse translatam, & id in præteritis & in futuris contractibus seruari debere.

DE IVRE EMPHITEOTICO.

EMphiteota alium emphiteotam inuito domino face re non potest. §. Nec etiã eo irrequisito, rẽ emphiteo ticam alienet, Et ubi possessionem actualem, seu re nutam tradat, non excusetur a caducitate, etiam q; in contractu appositæ sint clausulæ resolutiuæ contra ctus, Sub quacunque forma uerborum conceptæ sint.

DE VLTIMIS VOLVNTATIBVS, ET CERTIS CONTRACTI BVS REGISTRANDIS.

NOTARII tenentur Instrumenta dotalia, & protestationum rerum parafrenalium, a die eo rum confectionis Intra mensem registrari facere, Me diolani, ad officium Panigarolarũ, Et in aliis ciuitati bus ad archiuia publica, uel loca solita, super uno li bro ibi tenendo expensis cuiuslibet ciuitatis, hoc mo do, scilicet, Ponendo contractus nomen, & diem, ac partium nomina, & cognomina, Ipsiusq; notarii no men, & cognomen, Et hoc sub pœna aureorum quin quaginta ipsi notario qualibet uice auferenda, Pro ter tia parte Communitati illius ciuitatis, pro tertia colle gio notariorum, Residua accusatori applicanda, Et alia grauiori pœna, arbitrio Principis, uel Senatus. §. Idem facere habent de donationibus. §. Et Item de omnibus contractibus, uel quasi, ubi adsit prohibi tio alienationis bonorum. §. Et etiam de Testamen tis, & qualibet alia ultima uoluntate, siue in eis con tineatur prohibitio alienationis, siue non, Etiam ui uente testatore, si tamen testator uoluerit, Sin minus

intra mensem post eius mortem, Si tunc notarius uiuet, & de morte testatoris notitiam habuerit, Si vero defunctus fuerit, uel ante mortem testatoris, uel intra tempus registrationis faciendæ, Teneatur notarius habens auctoritatem ea instrumenta explendi post habitam auctoritatem, id a die scientiæ intra quattuor menses facere, sub eadem pœna. §. Registrationes autem hoc modo faciendæ sunt, Vbi testamentum, uel alia ultima uoluntas, fideicõmissum, uel prohibitionem alienationis non contineat, Talis condidit testamentum, annum, mensem, & diem confectionis exprimẽdo, ac ipsius notarii nomen, & cognomen, ac habitationem, Si uero fideicommissum, uel substitutionem aut prohibitionem alienationis contineat, etiam de eis mentionem facere teneantur. §. Quod si prædicta per notarios obseruata non fuerint, non propter hoc contra ea instrumenta de nullitate opponi possit, Sed contra eos notarios ad pœnam procedendũ est. §. Et non solum in futurum notarii hæc seruare habent, sed etiam respectu dictorum instrumentorum, quæ confecta sunt ab anno. M. D. xxx. citra, intra tamen sex menses proxime futuros. §. Sub eadem que pœna notarii tenentur contractus emphiteoticos intra decem dies a die eorum confectionis, & respectu iam factorum ab anno. M. D. xxx. citra, intra sex menses modo præmisso registrari facere, Eoq; casu sufficiat si nomen emphiteotæ cum loco, & summa bonorum emphiteoticorum, & canonis præstandi, expresserint. §. Hæq; registrationes gratis fiant, sub pœna amissionis officii, Et alia grauiori pœna, arbitrio Principis, uel Senatus.

TERTIVS

DE TRANSVMPTIS FACIENDIS.

INSTRVMENTORVM, aliarumq; scripturarum publicarum, transumpta fieri possunt corã quocunq; Iudice competente illius, qui transumptũ fieri petit, modo tñ in eo conficiendo intersint etiam Abbates, uel consules collegii notariorum illius ciuitatis, uel duo eius collegii Antiani, Et etiam ex eo duo alii notarii. Et eo amplius Iudex transumptum subsignet, & ipsi quattuor notarii ei se subscribant, annũ mensem, & diem in ea subscriptione exprimendo, quibus peractis, fides adhibenda est ei transumpto, sicut originali. §. Fieriq; potest transumptum sine aliqua citatione, & habeatur pro soléniter facto, nec contra illud opponi possit, nisi contrarium appareat per inspectionem imbreuiaturæ ipsius instrumenti, uel publicæ scripturæ, de qua transumptum factum foret. §. Amplius sancitum est, etiam de transumpto modis præmissis facto, aliud transumptum fieri posse, & ualere. §. Et etiam de instrumentis ex auctoritate expletis modo tamen de breuiatura instrumenti constet, & seruentur solemnitates, quæ supra.

LIBER QVARTVS.

DE ACCVSATIONIBVS, ET DENVNCIATIONIBVS.

RATIONE, & usu, compertum est, nil esse, per quod populorũ quieti magis consulatur quasi prouinciæ malis hominibus purgentur. Quod ut facilius per iusdicentes fieri possit, & ne ob occultationẽ, uel ignorantiam delictorum, delicta ipsa. Impunita remaneant, Sancitum est, unam quamq; uillam, uel terram, unum, uel plures, eligere debere, Et unam quãq; Parrochiam, Antianum, uel Antianos in principio cuiuslibet anni, Sub pœna aureorum quinq; , Fisco applicanda. §. Qui Antiani, & consules, etiam pro delictis commissis in capsinis separatis, quæ alium consulem non habeant, (quas eo casu ad ipsius consulis Salarii solutionem teneri uolumus pro earum portione) teneantur denuntiare, & in scriptis dare iusdicenti, sub cuius iurisdictione fuerint, omnes uiolentias, robarias, inuasiones, agrorum depopulationes, assassinamenta, homicidia, raptus uirginum, & mulierum, incendia, uulnera cum sanguine, insultus cũ armis, fustibus, uel lapidibus, percussiones etiam sine sanguine, quæ fierent, cõmitterenturue, a solis ortu, usq; ad occasum, Et hoc saltim in sequenti, die criminis, uel excessus commissi, Si crimen uel excessus commissa fuerint in loco, ubi residet Iudex, Si uero in aliis locis, Intra tres dies, a die criminis, uel excessus numerandos. §. Et etiam id facere teneantur in prædictis, quæ noctis tempore commissa erunt, Intra tamen decem dies, a die commissi criminis numerandos, §. Hæc omnia deferre habeant expressa quali-

tate

tate huiuſcemodi maleficiorum delictorum, uel criminum, ac tempore commiſsi delicti, locoq; eius debite terminato, cum nominibus, & cognominibus eorum qui delicta commiſiſſent, uel committi feciſſent Et eo amplius in ea delatione inſerant nomina & cognomina teſtium, qui ipſis delictis interfuerunt, aut de eis erunt quomodolibet informati, Et hæc omnia ſeruare tenentur Conſules, Et Antiani præmiſsi, ſiue pro huiuſcemodi delictis ſit imponenda pœna corporis afflictiua, Aut confiſcationis bonorum, Siue pecuniaria, Et ſeparatim, aut coniunctim, Et ſiue hæ pœnæ Fiſco Principis, ſiue cõmunitati loci, uel alteri perſone, in totum, uel pro parte applicentur, Sub pœna aureorum decem, in caſibus, in quibus pœna corpus afficiens, uel confiſcatio bonorum imponenda ſit, in reliquis, dimidiæ, Et nihilominus intra ſimiles terminos ea delicta denuntiare teneantur, ſub conſimili pœna, ultra alias pœnas a Statutis locorum irrogatas, Quas, ſi conſules, & Antiani, inhabiles ad ſoluendum fuerint, teneantur cõmunia, & Incolæ locorum, ac uicini, pro eis. §. Contra eos procedant iusdicentes, etiam ad exactionem pœnarum, Qui ſi in præmiſsis negligentes fuerint, ſciant, ex ære ſuo proprio ſe Fiſco damnum reſarcituros.

Delatis criminibus, uel modo præmiſſo, aut per accuſatioñe, uel querelẽ, teneantur iusdicentes ſuper eis proceſſum debitũ incohare, proſequi, & ſinire, ſecundum formã, tempus, & inſtantiam, a ſtatutis ciuitatum, & locorum, in quibus iurisdictionẽ exercent, limitatam, Et ſub pœna in eis contenta, uel ubi nõ ſit impoſita, retentionis ſalarii trium menſium, & plurium, arbitrio Principis, uel Senatus, quotiens contrafactũ fuerit. §. Vbi uero à ſtatutis certa forma data nõ ſit, teneantur

iusdicentes sub eadem pœna, intra dies quindecim processum incohare, eumq; intra alios sexaginta dies continuos, nõ computatis tamen feriatis in honorem Dei, terminare, & finire, Quæ si facere omisserint, puniri possint, etiam non expectato sindicatu.

Eo Amplius iusdicentes illud seruare habent, ut in huiuscemodi processibus faciendis, ad omnia & singula acta præiudicialia, ẽt ante inquisitionẽ formandã, usq; ad sententiam diffinitiuã inclusiue, citari faciant iniuriam passum, aut eius hæredes, uel successores, personaliter, uel ad eorum solitã habitationẽ, Si in ciuitate. uel districtu, habitare soliti sint, & ubi solent ex forma statutorũ citari, Nec nõ ẽt procuratorem Fiscalẽ, personaliter, uel ad domum habitationis solitæ, ubi adsit, Idq; seruetur siue procedatur ad denunciã, querelam, uel accusationem, aut Inquisitionem, etiam ex mero officio, ad hoc, ut procuratores Fiscales, & offensi, uel eorum hæredes utsupra, assistant in probationibus faciendis, & informationibus dandis.

Si quis quẽpiam calumniose detulerit, uel accusauerit, aut notificauerit, condemnetur in expensis in duplum parti ressarciendis eadem Sententia, qua reus absoluetur, ultra pœnas a iure inflictas.

Rei carceribus mancipari non possint pro aliqua imputatione, nisi ex ea ingeratur pœna corporis afflictiua. §. Pari modo non fiant descriptiones bonorum, nisi pro delictis pro quibus ueniant confiscanda bona.

Mortuorum damnari memoria. Bona ue eorum publicari non possint, prætextu alicuius delicti, Nisi in casibus a iure cõmuni permissis.

Ex causa iuramenti in Iudicio delati, siue in contractibus quibuscunq; facti, uel cum cridis factis nomine priuatorum, quis contradicat, in casibus in quibus potest

test procedi de iuramento falso iuramentũ nõ possit dici falsum,seu non uerũ,Nec aliter contra eũ,qui iurauit,quouismodo procedi,nec puniri possit ciuiliter, nec criminaliter,nec ex officio,nisi dicatur infra mensem unũ continuum a die iuramenti præstiti.

Si in eadem iurisdictione duo,uel plures iudices,concurrant,cõtingatq; pro eodẽmet delicto per utrumq; Iudicem procedi,ille qui ex ipsis prior processum incohauerit,ipsum prosequatur,& finiat,alteriq; , interdictum sit ea de causa procedere. Quod si super præmissis dubium oriatur,adinuicẽ acta conferant, ut ex eis cognosci possit,quis prior processerit,Et intelligatur prior processisse,qui primus inquisitionẽ transmiserit,Quod si eadem die concurrant transmissio,& captura rei,preualeat in procedendo Iudex capturæ. Volumus tamen q; in præmissis casibus præferatur ille Iudex,qui de grauiori delicto inquirat.

In causis criminalibus consiliũ sapientis non detur, quibuscunq; statutis ciuitatum, & terrarum nõ attentis.

Iudices in causis capitalibus, & grauibus,in quibus pœna corporali est imponenda,ipsimet testes examinent: Et notarii iussu eorum Iudicium præsentium , & dictantium, eorum testium attestationes in scriptis redigant,sub pœna notario decem aureorum pro qualibet uice, Et alia grauiori, arbitrio Principis,uel Senatus,Hoc tamen non pertinet ad testes assummendos ad informationem curiæ ante formandam Inquisitionem.§.Omnes tamen hi testes plene,& perfecte examinandi sunt,etiam super generalibus, & eorum dicta integre describenda,ad hoc ut sciri possit quanta fides sit eis adhibenda.

Omnibus iusdicẽtibus interdictũ est procedere per præcepta pœnalia cõtra imputatos de maleficio,expressa

uel non expressa causa,inconsulto Senatu,Sed procedere habent seruatis seruandis.§.Nec etiam admittere possunt delationes criminum,nisi is qui deferat,nomẽ & cognomen exprimat,Nec super eis alio modo procedi possit,Et si procedatur, processus sit nullius ualoris, & momenti,Iudexq; puniatur arbitrio Principis uel Senatus.

Omnes iusdicentes teneantur in fine cuiuslibet mensis, Quæstoribus extraordinariis omnia nomina & cognomina reorũ delatorũ transmittere,ubi de interesse Fisci agi possit,Exprimantq; qualitatẽ delictorũ, Et qui processus expediti fuerit,expediendiq; sint, sub pœna amissionis salarii trium mensiũ,quotiens id non obseruauerint,Fisco applicanda.§.Finitoq; officio,a loco officii non descedent,nisi prius præsentis Aduocato, & sindico Fiscalibus, & sindicis,uel rationatoribus ciuitatum,si interesse uoluerit,& curauerint,q; omnia acta & processus, ac rescripta remaneant pœnes notarium officii,Si in officio perseuerent,sin minus omnia præmissa per inuentarium consignentur notario successori,Qui de eis bonam rationem teneat, Et antecessori suo,pro his,de debitis emolumentis rñdeat.

Et quia quandoq; ad falsas relationes seruitorum,& executorũ,pro prohibitis executionibus,uel ablatis pignoribus,cõtra insontes ad inquisitionẽ,& quod peius est, ad condemnationẽ,iusdicentes procedunt, ideo sancitum est,eos a præmissis abstinere debere,nisi hi seruitores,& executores ab officialibus legitimas licentias pignorandi,in scriptis habeant, Et huiuscemodi prohibitiones,uel pignorum ablationes factæ fuerint in præsentia consulis loci,uel Antiani parrochiæ , ubi eorum copia haberi poterit, Sin minus,in duorum testium iuratorum præsentia, Vbi hæc in ciuitate,Castro,Burgo,

uel uilla mœnibus circondata acta fint.§. In uilla mœnibus non circondata,uel loco,aut capsina, quæ consulem non habeat,sufficiat unius testis iurati præsentia,ultra seruitorem,& famulum.§.Processus alio modo q̃ præmisso facti nõ ualeant iudicesq; contrafacientes incidant in pœnam aureorum decem pro quolibet,& qualibet uice,Fisco applicandam.Et aliã grauiorem,arbitrio Principis,uel Senatus.§.Consules & Antiani requisiti a seruitore, adesse teneantur, sub pœna aureorum trium,quotiens contrafecerint.

In casibus in quibus condemnatio pecuniaria facienda est,ubi adsit pax,uel remissio offensi,aut eius hæredũ, & successorũ,aliquo modo procedi non possit,Nisi hi sint,in quibus ex officio procedere concessum est.

Sancitum est,ꝙ ubi agitur de tertio furto,uel ulteriori,furi remissionem partis non prodesse.

Iudices in causis damni dati,Ita demum ad expeditionem deuenire possunt, si citatio peremptoria ad instantiam partis transmissa fuerit, Et parte instante, Et non alio modo.

Procedãt iusdicentes contra absentes Imputatos de aliquo crimine, Eosq; citabunt ad domum ubi habitant, si certam habitationem in eorum iurisdictione habuerint, ꝙ si non habuerint, citentur in ciuitate, uel terra,in qua, seu eius territorio delictum, commissum est, & ad ualuas, Ecclesiæ maioris illius ciuitatis, uel loci, Et item citandi sunt ad loca publica, & solita, illius ciuitatis, uel terræ ubi de crimine cognoscatur, uoce præconia in locis, ubi proclamationes fieri solent. §. Quod si quis deliquerit extra dominium in casibus, In quibus procedi potest, & certam habitationem non habeat in Dominio, citetur Informa absentis, & pro prima uice, duo agnati eius,

Si agnatos habebit, uel citandus est per litteras subsidiales, Si ita Iudici uidebitur, Hocq; modo citati, legitime citati sint, & intelligantur, Qui si in terminis assignatis non comparuerint; ponantur in banno, in quo ipsis aliquo termino assignato, Si in contumacia perseuerabunt, & comparere negligant, habeantur pro conuictis, & confessis, Et per sententiam diffinitiuam condemnentur in pœnis ex cõstitutionibus, & ordinibus statutis, Et fiat executio per eos Magistratus, ad quos spectat. §. Bonaq; eorum reorum publicentur iuxta formam constitutionum.

Inoleuerat abusus, q̃ ad denuntiam consulis, uel Antiani aut ad simplicem querelam partis cum iuramento, per iusdicentes inquisitiones formabantur pro iniuria uerbali, Ea propter sancitum, est pro iniuria uerbali non nisi ad querelam partis procedi posse.

A sententia lata in causa criminaliter mota, & criminaliter decisa, siue Interlocutoria, siue diffinitiua sit, etiam respectu interesse partis in ea sententia cõprehensi, nonq; possit per quempiã appellari, querelari, nec de nullitate dici, nec in integrum restitutio peti, nec alio Iuris remedio uti, Sed executioni mittatur. §. Possit tamen haberi recursus ad Principem, uel Senatum, Qui secundũ qualitatem casuum prouidebit. §. Sed quia aliquando contingit, q̃ damnati per sententiam, in contumaciam latam, omni remedio destituti, Ad Senatum confugiunt ut supra, Vt omnibus modis sibi ipsis consulant, Petendo litteras ad nouas defensiones, & reuisionis eiusdem sententiæ, uel ex longo Interuallo post sententiam, expectata Interdum morte testium, & personarum de crimine Informatarum, Et etiam per prius obtenta pace ab offensis, ut his artibus sententiam elidant, & Impuniti remaneant. Ea propter sancitum

citum est,Senatum nostrum diligenter animaduerte-re debere antequā has litteras concedat, Naturam cri minis,indiciaq; ,Ac diuturnitatem temporis post sen tentiam considerare,Et an in petente calumnia sit,Se cundumq; qualitatem casuum, eas litteras quandoq; concedere,uel denegare.§. Non intelligantur tamen litteræ prædictæ ad nouas defensiones habere effectū quoad bona,lapso anno a die sententiæ.§. Concessis per Senatum litteris ad nouas defensiones, Iudices contra reū ad quæstiones,& torturā, non deueniant Senatu incōsulto,Sed referant iuxta ordines.§. Hæc constitutio ēt ad condemnationes pecuniarias perti-net,intra tamen annū a die sententiæ numerandum.

IN QVIBVS CASIBVS CRI-minaliter procedi non potest.

SCIANT Capitaneus Iusticiæ, Et omnes Iudi-ces, quantumcunq; amplam auctoritatem habentes circunscriptis omniauctoritate, & arbitrio, si quod haberent, ultra ius, eis non licere, sub pœna indi-gnationis Principis, contra quempiam procedere per querellam, denunciam, uel accusationem, Nec alio quouis modo pro aliqua re, uel causa, seu asserto de licto,quæ uel quod summi posit ex negocio, quod originem habuerit a contractu, & sapiat naturam cō tractus, Et ubi alio modo processum foret,is proces-sus pro nullo habeatur, Sitq; nullius efficaciæ, ua-loris,& momenti.§.Hæc tamen sanctio non compre hendit casum ubi uis interuenit, Nec etiam ubi con-tractus dolose initus reperiatur. §. Tenentur quoq; iusdicentes probationes Inquisiti, uolentis proba-re rem habere originem a contractu, admitte-

re,absqueeo q. se in carceribus constituat,ipso tamen side iubente de fuga non facienda,& de se constituendo, casu quo postea teneretur se constituere, sub pœna arbitrio iusdicentis imponenda,attenta semper rei personarum qualitate.

DE CRIMINE LAESAE MAIESTATIS.

IN omni crimine læsæ Maiestatis, Rebellionis ue, siue turbationis status, Rei citandi sunt ad domum solitæ habitationis tempore delicti,& illa cessante, ubi aliquando habitare consueuerunt tempore tamen cõmissi delicti,& ad loca publica illius ciuitatis, uel loci in forma, In qua absentes citari solent, Hisq; cessantibus,in loco delicti, Et ad loca publica eiusdem iuxta solitum locorum, Quod si delictum extra Dominiũ cõmittatur,certaq; non esset habitatio delinquentis, uel ubi habitare consueuerat,citandus est in loco originis propriæ,uel paternæ,Nec non ad loca publica Iuxta solitum ipsius loci.§. Possit quoq; fieri citatio tam per edicta,quam alio modo, In casibus tamẽ a iure premissis. §. Iudices in præmissis considerare debent in'danda dilatione maiori, uel minori, habita ratione ubi sit, uel uerisimiliter esse possit citandus, Et insuper procedere possunt per Accusationem,denuntiationem, Inquisitioné,& aliter, etiam per præcepta pœnalia,Sub pœna confessi,& conuicti criminis,summarie,ac ipsa facti ueritate attenta,Omnibus Iuris,& statutorum solemnitatibus omissis.

Quicunq; crimen læsæ Maiestatis,uel rebellionis commisserit,is ipso iure crimen læsæ Maiestatis,& rebellionis Incurrisse Intelligatur, ultimoque supplicio

afficiatur

afficiatur,& bona eius Fisco applicata intelligantur, ultra alias pœnas a iure communi impositas. §. Non possit tamen post morté procedi,Nisi in casibus alias a iure permissis.

Siquis psonā Principis,uel locūtenentis gnālis offenderit,uel offendere attēptauerit,aut praticauerit, tā ipse, socii,& participes,q̄ horū cōscii,qui nō reuelauerint, scindantur in frustra,locisq; eminentioribus ciuitatis affigantur,donec consumpta erunt,Bonaq; eorū allodialia & pheudalia cōfiscentur,Et sententia,ēt incōtumaciā lata,oībus pīudicet.§.Ascendētes uero, & descendētes,Ac alii,secūdū iuris cōis formā puniantur.

DE RAPTV MVLIERVM.

Raptores,mulierum honestarum,aut eis uim inferentes,etiam si copula non sequatur, pœna capitis puniendi sunt,Ita q̧ moriantur, Et etiam confiscationis bonorum.§.Et non solum ipsi,sed etiā eisdem pœnis teneantur,hi qui eos comitati fuerint,uel ad id auxilium,consiliumue,& fauorem dederint.

Imputatus de raptu,aut de ui mulieri illata minime probare possit eā fuisse inhonestæ uitæ,modo rapta, aut uim passa,habitaret cū patre, aut matre, uel marito, aut fratribus,aut patruo,uel Auunculo,aut amita,Et ēt si sola habitaret,& eā in uicinia honestæ uitæ existimari p duos integre opinionis testes, probetur, & si contrariū in dictis casibus probatū fuerit, nō releuet, Quinimo accusati,complices,& auxiliatores, pœnis ex præsentibus constitutionibus, & a iure communi, Illatis puniantur. §. Cæterum omnes, qui de ui, aut mulieru n quarumcunq; raptu, etiam q̧ prostitutæ sint,rei fuerint, Necnon participes, & auxilia-

locis banniti per biduũ ſteterint,cõdennetur in pœna aureorũ ducentum,& grauiori,arbitrio Principis,uel Senatus.§ Pheudatarii quantãcunq; latã conceſſionem,& exemptionẽ habeant,& etiam Communia,& uniuerſitates,quæ gaudeant priuilegio immunitatis, uel exemptionis,non præſummant bannitos ex quauis cauſa,ſcienter in eorum domibus,Tenis,uillis, & caſtellis, ac iuriſdictione,receptare,Nec eis dare auxilium,uel cõſilium,Sub pœna,ſi pheudatarii ſint præſentes in loco,amiſsionis Pheudi,Priuilegii,immunitatis,& exemptionis conceſſorum a Principe,ẽt ex pacto,uel conuentione,uel aliter quouiſmodo,Etiam ꝙ clauſulã derogatoriam habeant,& alia pœna grauiori, arbitrio Principis,uel Senatus,in quas ipſo iure.& facto incurrant. §. Pœnis prædictis præmisſi non tenebuntur,ſi bannitos detinuerint,& Iudici ad quem ſpectant,conſignauerint ea die, uel ſequenti. Et ubi ob potentiã bannitorum eis reſiſti nõ poſsit,ſufficiat, ꝙ in eo termino iusdicenti notificent. §. Vbi uero domini abſentes ſint officiales, Poteſtates,Et Caſtellani eorum,neceſſe habent bannitos ibi cõmorantes detinere,etiã ꝙ nõ ſint banniti in dictis locis,& Pheudis & ſtatim moneant Principem,uel locũtenentem, aut Senatum,nec etiam audeant receptare bannitos,minus eis dare auxilium,uel conſilium,pœna qua ſupra §.Puniantur; officiales præmisſi priuatione officii, ita ꝙ intra triennium nõ poſsint amplius ipſorum officium exercere,& alia grauiore pœna, etiam corporali,arbitrio Principis,uel Senatus.

Capitanei, tam peditũ,ꝗ equitũ,in eorũ turmis, bannitos ex cauſa capitali in Dominio nõ habeant, Quod ſi habuerint, & non expellant, uel Capitaneo Iuſtitiæ non conſignent, eadem pœna, qua bannitus,

tantum, grauiori pœna plectendi sunt, Nam postquã ad locum Iustitiæ modo præmisso ducti fuerint, ibi cum textura membrorum suorum in rota lignea intertexi debent. §. Occidens dolose dominos. Vel personas, cum quibus habitat, & morã trahit, uel uxorẽ, aut liberos, aut aliquem prædictorum, aut alicuius eorum, eadem pœna puniatur. §. Dantes ad præmissa in præsenti sanctione compræhensa scienter, & dolose ad id auxilium, uel consilium, eisdem pœnis teneantur. §. Receptantes scienter prædictos, uel aliquem ipsorum, ducantur uiui ad caudam equi ad locum iustitiæ, & ibidem laqueis furcis suspendantur, donec animam emittant. §. Hi tamen receptatores puniendi non erunt, si infra secundam diem post receptationẽ delinquentes iudici competenti consignabunt, uel operam efficacem nauauerint, ut consignentur. §. Bona, res, & iura præmissorum omnium ex tempore cõmissi maleficii ipso iure, & facto publicata, & confiscata sint, & esse intelligantur Fisco, secundum formã aliarum constitutionum.

Quicunq; cuiusuis sexus in mortem alicuius coniurauerit, siue sequutus fuerit effectus, siue non, Et quicunq; huiuscemodi coniurationis, & tractatus particeps erit, citra spem remissionis laqueo uitam finiat, Aut capitis amputatione puniatur, ita q; moriatur, Bonaq; omnia Fisco, secundum aliarum constitutionum formam, deuoluantur. Si quis uero horum participum huiusmodi tractatus, & cõiurationis, eam antequã effectũ sortiatur, detexerit, Is qui primus detexerit, ab omni tam personali, q̃ reali pœna, solutus & liberatus intelligatur, & ei in præmium quarta pars bonorum principalis, Et auctoris coniurationis detur. §. Vbi tamen aliquis eorum, Qui tamen princi-

palis non sit, Et ex causa prædicta exul fuerit, alterum ex ea causa exulē, tam in dñio quã alibi occideret, uel uiuentē, In potestatem Principis cōsignaret, ei quo ad personã gratia fiat, dum tamen in casu, quo sequutũ sit homicidiũ, pacem habeat, Et si ipse exul non fuerit, possit alium ex pari causa exulem nominare, & liberare. §. Pheudatarii, & quicunq; alii subditi scienter alicui ex huiusmodi homicidis auxilium dantes, uel ubi præsentes sint, in Domo, uel in loco inpheudato admittentes, incurrant eandem pœnam, quam homicida, Pheuda, iura, actiones, bona, & donata a Principe quocumq; tempore, ipso iure amittant. §. Sub eadem pœna tenentur eos capere, & officialibus consignare, Quod si facere non poterunt, in tempore detegant, aut denuncient.

Mandantes extra rixam homicidiũ, Aut aliud quoduis maleficium, committi, Etiã si homicidium, uel aliud delictum nullo modo sequatur, nec attemptetur, puniantur ea pœna, quæ ipsi mandatario, casu quo delictum consumasset, imposita esset. §. Eadem quoq; pœna tenentur Mandatarii, qui siue gratis, siue pretio, uel alio quouismodo, mandatum suscipient extra rixam homicidium, gladio, uel ueneno, aut alio quo uis modo comittendi, Etiam si homicidiũ ipsum, non sequatur, seu attemtetur, qua puniri deberent, si homicidium perpetrassent. §. Quod si nec uulnus, nec cōsumatio criminis interuenerit, liceat mandantibus post factum mandatum pœnitere, & illud reuocare, modo tã ex eo mandato, aut eius causa, factũ, aut attemptatum delictum non sit, Aut ante mandati reuocationem Iudici delatio facta non fuerit, Et reuocatio mandatario infra illud tempus, re integra intimata fuerit. §. Mandatariis quoque permissum est, (ubi

tamen

tamen homicidium commissum, uel attemptatum non sit,) post susceptum mandatum pœnitere, Et eam mādati susceptionem reuocare, Quibus per mā dātem, mandatarium ue, nō seruaris, pœnitētia, nec reuocatio, dati, uel suscepti mandati, allegari, nec ipsis opitulari possit. Ipsisq; mandantibus, & mandatariis onus incumbat probandi pœnitentiam, & reuocationem, dati, suscepti ue mandati, modo quo supra. §. Si mandatarii crimen deferant, & ex delatione mandantes conuincantur, ea quæ conuenta erunt inter ipsos, & mandantes, & tantumdem de bonis mādantis in præmium delationis habebunt. §. Quod si se gratis obtulerint, condemnatione sequuta, tenebitur Fiscus ex bonis mandantis, eisdem uiginti quinq; aureos dare, Et etiam maiorem summam, arbitrio Prīcipis, uel Senatus, inspecta qualitate facti, & personarum. §. Quod si mandans mandauerit homicidiū, uel aliquod aliud delictum committi, & mandatarius recuset, mandans puniatur etiam usq; ad mortem inclusiue, arbitrio Principis, uel Senatus.

Homicida capite puniatur. Ita ꝙ moriatur. §. Et tamq̄ homicida puniatur quicunq;, etiam non sequēte morte, tantummodo uulnerauerit, aut insultum cum telo euaginato fecerit, animo tamen deliberato occidendi, etiam si non lædat, uel occidat. §. Pari modo intelligatur quicunq; huiuscemodi pensato maleficio auxilium dederit, consilium ue, quamuis etiam is manus ad opus non extendat.

Quicunq; sciens aliquem uelle committere homicidiū uel aliud delictum, pro quo ueniat imponenda pœna mortis naturalis, eum receptauerit ante commissum delictum, uel aliter sciens ad id auxilium præstiterit, puniatur eapœna, qua principalis puniendus

esset.§. Receptans autem sciens post delictum puniatur pœna centum aureorum, uel trium ictuum, funis, Et grauiori, arbitrio Principis, uel Senatus. §. Si quis uero auxilium in rixa ad delicta præmissa cõmittenda dederit, puniatur arbitrio Iudicis iuxta qualitatem facti.

Si quis ex proposito aliquid fecerit, ut ex eo sequatur abortus, ubi fætus sit, animatus, puniatur pœna ultimi supplicii, & confiscationis bonorum. Quod si fœtus non sit animatus, puniatur secundum qualitatẽ facti, arbitrio Principis, uel Senatus. §. Vbi uero non ex proposito, ex quo sequatur abortus, Sed alio modo aliquid fecerit, propter quod abortus sequutus sit pæna arbitraria, etiam usque ad mortem, arbitrio Senatus puniendus est.

Iudæus carnali copula mulierem Christianam cognoscens capite puniatur, Ita q́ moriatur, Et eius bona contiscentur. §. Idem seruetur in Christiano Iudæam cognoscente. §. Mulieres uero arbitraria pæna puniantur.

Mulier adulterium committens, puniatur secundũ formam iuris municipalis, Et ubi eo iure cautum nõ sit arbitrio Principis, uel Senatus punienda est.

Parentes filiam prostituentes, Et quilibet eorum, uirgis cedantur, Et etiam grauiori pœna, arbitrio Principis, uel Senatus, puniantur.

Matrimonia clandestina esse non debent, Sed cum interuentu parentum, & affinium utriusq; partis facienda, secundum antiquas, & bonas consuetudines Verum innotuit multa clandestine in hoc dominio fieri. Ideo huic morbo occurrentes, Sancitum est, neminem operam dare debere, ut puellæ nubiles minoris ætatis annorum decem octo, (quæ tamen

men uidue non sint) sponsalia,uel matrimonium tractent, uel de facto contrahant, sine licentia patris & matris(ubi tamen mater ad secunda uota non transierit) Et in subsidium,duorum ex proximioribus agnatis,sanguine cōiunctis,Et in eorum defectum,cognatis,Quod si cōtrafactū fuerit, maritus dotē non lucretur,nec ante nuptialem donationem, nec quicquid aliud ex bonis,uel iuribus ipsius uxoris,uirtute cuiuscunq; contractus,uel ultimæ uoluntatis,aut iuris municipalis, Etiam ꝙ ex post consensus parentū, uel agnatorum,aut cognatorum accesserit.§.Idem habeat locum in muliere maritum filium familias ducēte, minorem annis uiginti,sine consensu patris.§.Omnibus prohibitū est in huiuscemodi clandestinis matrimoniis se intromittere, uel interesse, sine consensu parentum,& utsupra, Nec eos clandestina matrimonia contrahentes hospitari,sub pœna aureorum ducentum, Et alia grauiori pœna, arbitrio Principis, uel Senatus.§.Notarii contractus aliquos in præmissis, uel occasione præmissorum conficere non possint, sub pœna priuationis officii, & alia grauiori, arbitrio Principis,uel Senatus imponenda.

Carnali copula cognoscens monialem professam, incederem tamen in habitu,in monasterio, siue extra monasterium,capite puniatur, ita ꝙ moriatur.§.Cuicumque etiam layco interdictum est sine Episcopi,uel superioris, licentia speciali,monasterium monialium ingredi,de die, nec de nocte, sub pœna aureorum centum pro prima uice, Pro reliquis,pro qualibet earum in ducentis aureis condemnetur, Et ictibus tribus eculei plectatur,Pœnaq; prædicta pecuniaria pro duabus partibus Fisco,Pro tertia accusatori cedat, Et si quis monitus iterato accesserit, puniatur pœna con-

fiſcationis bonorum, Et etiam grauiori, arbitrio Principis, uel Senatus, isq; accuſator ſecreto tenebitur, ſi uoluerit. §. Eademq; pœna tenebitur, qui ſine ſuperioris licentia, monialem hoſpitio accipiat, uel in domo teneat.

Quicunq; enſem, uel gladium animo aliquem offendendi, ad præſentiam Principis enudauerit, capite puniatur, ita q; moriatur, Et bona omnia confiſcentur. §. Si uero id actum fuerit in loco ubi Princeps habitat, & exinde percusſio cum ſanguine facta fuerit, eadem pœna puniatur, ubi uero ſanguis non exiuerit, etiam ſi delictum conſumatum non fuerit, ei manus, in qua magis poteſt, abſcindatur. §. Si autē quis in curia, In qua Senatus, & cæteri Magiſtratus reſident, Et in platea, quæ e regione curie eſt, enſem, uel gladium enudauerit, & percusſionem cum ſanguine fecerit, amputetur ei manus, In qua plus poteſt, Si uero non percuſſerit, amputanda ei manus eſt, in qua minus poteſt. §. Quicunq; uero in præmiſſis locis, ſine armis, pugno, uel manu, aliquem percuſſerit, & ſanguis exiuerit, ictibus tribus eculei plectendus eſt, Et carceri per menſem mancipandus. Et alia grauiori pœna, ſecundum eorum locorum qualitatem, arbitrio Principis, Vel Senatus, puniendus, Si ſanguis autem non exiuerit, ictibus duobus funis, Et alia grauiori utſupra plectēdus eſt. §. Vbi autē fuſte, baculo, uel lapide, aliquem percuſſerit, & ſanguis exiuerit, premiſſa pœna duplicanda eſt, & pari modo duplicanda eſt, ſi ſine ſanguine id factum ſit.

Abutentes armis, ſi fuerit de die, condemnetur in tribus aureis, ſi de nocte, duplicetur pœna.

Sodomitæ, tam agentes quam patientes, Igne conburantur.

Si

Si quis fecerit robariam pecuniæ ,uel rei ualoris excedentis dimidiam unius aurei, extra ciuitatem, uel burgos, uillas ue, & casſinas ac domos habitatas, furcis ſuſpendatur, ita ꝙ moriatur, ſi uero fuerit minoris quantitatis, puniatur arbitrio iudicis, in ære, uel perſona, conſiderata qualitate perſonarum, & delicti .§. Si uero robariam fecerit, in ciuitate, burgo, uilla, casſina, aut domo habitata, pecuniæ, uel rei excedentis ſummam quinq; aureorum furcis ſuſpendatur, ita ꝙ moriatur. Adicta ſumma infra, puniatur pœna pecuniaria, uel corporali arbitraria pro prima uice citra mortem, Pro ſecunda uero, uel pluribus ,etiam uſq; ad mortem incluſiue. §. Et quia per ſtatuta ciuitatum, & locorum cautum eſt, ꝙ communia teneantur ad reſarciendum damnum, ubi delinquens non reperiatur, & quibuſdam aliis caſibus, Ideo ſancitum eſt ꝙ communia prædicta, non teneantur ad reſartionem damni in his, que tempore belli committentur, Vel quando alias per homines ipſorum cõmunium reſiſti non poteſt.

Quicunq; fecerit, uel fieri mandauerit cartam falſam, uel acta publica falſa, uel falcificauerit, aut falſificari mandauerit, cartam, uel condemnationem, aut atteſtationes, uel confesſionem, aut teſtes, uel acta publica, uel alias ſcripturas, in toto, uel pro aliqua parte, ſuper quantitate, re, uel iure non excedente quantitatem aureorum uigenti, condemnetur pro prima uice in quadruplum, Et per triduum continuum mitra uinctus producatur in publicum .§. Pro ſecunda uice ſit pœna amisſionis manus, Et pro tertia ignis.§. Ab aureis uigenti uſq; in quingentos auri, Pro prima uice ſit pœna amisſionis, manus

potentioris, Pro secunda ignis. §. Si quingentos aureos excedat, sit in arbitrio iusdicentes reum condemnare, Pro prima uice, in amissione manus, uel ignis, inspecta qualitate facti, & personæ, pro secunda uero uice omnino sit pœna ignis.

Si quis falsum testimonium dixerit, ut aliquis condemnetur in causa criminali, puniatur ea pœna, qua puniendus esset ille, contra quem falsum testimonium dixerit, si delictum, de quo imputatus erat, commisisset, modo pœna minor non sit, quã linguæ abscisionis. §. Vbi uero pecuniaria pœna mulctandus esset, is testis mitra uinctus producendus est in publicum, & lingua priuandus. Econuerso si quis in causa criminali falsum dixerit, ut quis nocens absoluatur, puniatur illa pœna, qua ille puniendus erat, ubi corpus afficiat, sin minus, si pecuniaria sit, priuetur lingua. §. Eisdem pœnis teneantur, qui scienter, & dolose in causa criminali falsum, uel falsos testes produxerint, uel eis scienter, & dolose usi fuerint, poterunt q; interrogari, si uelint uti dictis testium, uel testibus, & interrogati, ad terminum per Iudicem statuendum, respondere teneantur, Quòd si non Responderint, habeantur perinde, ac si nollent uti. §. Vlterius testis falsum dicens, Et eum scienter ut supra producens, Insolidum teneantur, Vnica tamen solutione sufficiente, realiq;, & personali actione, ad resarciendum damnum, & interesse causatum ex causa præmissa. §. Si quis uero falsum dixerit, ut quis absoluatur, uel condemnetur, in causa ciuili, amputetur ei lingua, Eademq; pœna tenebitur producens, & ut supra, Et quilibet eorum insolidum

dum tenebuntur ad satisfactionem damni. §. Punientur etiam hisdem pœnis qui solicitauerint, aut operam dederint, uel consilium, ut quis testimoniũ falsum dicat.

Omnibus ciuibus, & incolis ciuitatum, & locorum Dominii, quacunq; dignitate fulgeant, interdictum est, ne per se, uel per alium, directe, uel per indirectũ creari se faciant ciuem, incolam, uel burgensem, socium, confœderatum, aut subditum, aliarum ciuitatum, & terrarum, huic Dominio non suppositarum, neq; etiam in eis ascribi, Quod si etiam motu proprio fiat, huiuscemodi priuilegium acceptari non possit, nec etiam eo uti, sine diplomate Principis uel Senatus, sub pœna arbitraria Principi, in quam huic constitutioni contrafacientes, ipso iure, & facto, incurrant.

Omnis qui a Principe stipendium habet, si ab aliquo, oretenus, uel in scriptis requiratur, ad finem, ut se abdicet a seruitiis Principis, uel stipendiis, aut fidelitate, ut conducatur ad alia stipendia, uel seruitia, teneatur id notificare Principi, uel officialibus, ad finẽ, ut ad eius notitiam deueniat, Et eo amplius, ubi tractetur de interesse Principis, requirentem capere, si possibile erit, nec sine licentia Principis relaxare, sub pœna arbitraria Principis, uel Senatus, imponenda. §. Sub ea demq; pœna omnibus, siue incolis, siue non, siue subditis, siue nõ, interdictum est, requirere, uel tẽptare aliquem ut remoueatur a seruitiis, stipendiis, fidelitate, obedientia, reuerentia, uel subiectione Principis.

Nullus fossam ciuitatis Mediolani, nec aliarum ciuitatum, locorum ue munitorum, de die nec de nocte transeat, nisi per portas consuetas, sub pœna au-

teorum ducentum, Vel trium ictuum funis, arbitrio Principis, uel Senatus, secundum casuum qualitatem.

Si quis non prouocatus, nulla ue contumelia affectus, uerbo, uel facto, Doctori de collegio cuiuscuis ciuitatis, ex causa proueniente ab exercitio muneris Doctoratus, iniuriam intulerit, quicunq; is fuerit, puniatur, ultra alias poenas a iure cominatas, in aureis ducentum, pro medietate collegio illius Doctoris, Et altera Fisco applicanda, uel in ictibus tribus eculei, Et in hoc credatur doctori cum uno teste fide digno, Possitq; contra hos procedi, tam ad offensi querelam, q̃ collegii, Et etiam ex officio, per quemcumq; iudicem causarum criminalium .§. imputatus audiendus non est, nisi se constituat, Et non minus in carceribus iusdicere tenetur, ac si imputatus esset pro alio delicto, ex quo poena sanguinis esset imponenda .§. Si uero huiuscemodi iniuriam non prouocatus ut supra, & ex causa proueniente a patrocinio causarum, in aliquem causidicum de collegio notariorum cuiusuis ciuitatis huius Dominii intulerit, puniatur in aureis quinquaginta, Pro medietate Fisco, Et altera collegio illius causidici applicanda, Vel in poenam corporalem, arbitrio Senatus. Paritq; modo procedatur, ut de doctore supradictum est.

Officiales condemnati ex aliqua uiolentia, extorsione, seu alio delicto in officio exersendo commisso, uel eius officii cā, in posterũ ad aliquod officiũ nõ ad mittantur, Q d si placuerit principi admittere, id fiat p diploma manu Principis signatum, in quo specifice

exprimantur causæ condemnationis, nec alio modo impetrare posſint officia, sub pœne priuationis officii, & confiscationis bonorum omnium, ipſo iure, & facto, Quæ ſi aureos centum non excesserint, carceri per annum includendi ſunt.

Colegiis, Vniuerſitatibus, & deniq; omnibus, cuiuſuis ſtatus, & conditionis ſint, interdictum eſt, per ſe, uel per interpoſitas perſonas, directe, nec per indirectū, uendere, nec alienare, nec etiam per quamcunq; ultimam uoluntatem expreſſam, aliquam rem immobilem alicuius territorii huius dominii mediate, uel immediate nobis ſubditi, nec annuum redditum, aut eorum uſumfructum, in perſonam huic Dominio non ſubditam, ſub pœna amisſionis rei, ſic uenditæ, uel alienatæ, uel precii eiusdem, bonaq; res, & precium ipſo iure, & facto, in Fiſcum perueniant, contractus, et alienationes non ualeant, ſintq; nullius momenti. §. Notarii contra formam præſentis conſtitutionis inſtrumenta rogare non audeant, ſub eadem pœna, Quam ſi ſoluendo non erunt, punientur in perſonā, arbitrio Principis, uel Senatus. §. Per hanc tamen ſanctionem non prohibetur, quin in contractibus faciendis inter ſubditum & non ſubditum, hipoteca conſtitui posſit. §. Non prohibetur etiam non ſubdito accipere bona debitoris ſui inſolutum, uel ab eo, uel a Iudice, Dummodo intra annum ſubdito uendat, alio quin Fiſco applicentur. §. Si contingat contra, uel præter hanc conſtitutionem, per Principem, uel Senatum, diſpenſari, hæ diſpenſationes intra decem dies apud quæſtores extraordinarios regiſtrari debent, alias nullius ſint momenti. §. Eo amplius ſancitum eſt. ꝙ non ſubditi huic Dominio alicui ſubdito ab inteſtato ſuccedere non posſint.

Decuriones,aut alii,rebus Cõmuuitatum huius Dominii administrandis præficiendi, eligantur probitate integritateq; idonei,nulla factionum habita ratione, Quod si secus fiat,electio sit nulla,puniunturq; eligentes pœna arbitrio Principis, uel Senatus,imponenda,aliqua consuetudine (quæ potius corruptela dicitur) non obstante,Et etiam iure municipali. Et eo amplius sancitum est, q; unus ex eis non possit sui loco subrogare alium, Sed ad omnes subrogatio pertineat.

Si quis in tantum temeritatem proruperit,ut ausus fuerit, per se, uel alium, directe,uel per indirectum temptare, seu corrumpere, officiales, uel iusdicentes huius Dominii, puniatur in pœna aureorum ducentũ, Vel trium ictuum funis, arbitrio, Principis, uel Senatus.

Qui fallacibus ludis, & subdolis artibus euellunt, & quodam modo rapiunt ex imperitorum manibus, pecunias alea ludentes,uel alio genere ludi, in quibus fallacias adhibent, item res uendentes adeo artificiose,ut preciosas,quæ uiles sunt,& pauci ualoris,(qui uulgo barri dicuntur) puniantur pœna pecuniaria, uel corporali, arbitraria pro qualitate,& modo delictorum,& non solum ipsi,sed ipsis dantes ad præmissa auxilium,aut consilium.

Prohibitum est omnibus impedire, uel impediri facere executiones,quacunq; causa criminali, ex qua pœna corporis infligi posset, concessas per officiales quomodocunq;, Nec his,cõtra quos esset concessa executio,dare auxiliũ,sub ea pœna corporali,quæ imputatus detinendus puniendus erat, si imputatio uera esset.§.Quod si id fieret pro causa ciuili,uel pecuniaria,etiam criminali,est pœna trium ictuum eculei,aut

ducentorum aureorum, Fisco applicandorum, Et hoc ultra damna, & interesse. Volumus tamen, q; si maior pœna a iure cōmuni imposita sit, Illa seruetur, Proceda turq; in præmissis per iusdicentes, modo in executionibus faciendis sit seruata forma ex aliis constitutionibus tradita.

In hoc Mediolanensi Dominio, nemini licet, siue is subditus sit, siue non, aliquem litteris, nunciis ue, aut alio modo ad duellum inuitare, uel prouocare, faciendum in Dominio, aut extra Dominium, Vel ad dictum finem in locis publicis, uel priuatis, litteras prouocationis affigere, uel affigi facere, sine licentia Principis, uel locumtenentis, Sub pœna capitis, Ita q; moriatur. Et confiscationis bonorum. §. Qua etiam pœna teneatur quicunq; subditus, qui alium Principem, uel rempublicam adiuerit, uel impetret locum duelli cum aliquo alio subdito, uel non subdito commorante in hoc Dominio. §. Et non solum præmissi eis pœnis tenebuntur. Sed etiam prouocatus, qui sine licentia Principis, uel locumtenentis, prouocationem, siue litteris, siue uerbo factam, accæptauerit, Et hi qui litteras prouocationis præsentabunt, uel affigent, aut oretenus alieno nomine aliquem requirent, uel his ad id auxilium, & consilium dederint.

Non fiant ligæ, uniones, confæderationes, sectæ, & conuenriculæ, coniurationes, conspirationes ue, Sub pœna corporali, uel pecuniaria, usq; ad mortem, arbitrio Principis, uel Senatus, Qua pœna etiam teneantur participes, Nec non auxilium, & consilium, ad id dantes.

Causidici, & notarii falsum cōmittentes, si principi placuerit eos in gratiam admittere, & a crimine libera-

re, ac ad pristinos honeres restituere, nunquã restituri intelligantur ad officiũ causidici, uel tabellionatus. §. Hi quoq; si palam, uel occulte, directe, uel per indirectum, fœnerati fuerint, priuentur officio tabellionatus, & causarum dicendarum, Et ita priuati amplius restitui in pristinum non possint, Et ubi restitutio fiat, non ualeat, & pro nulla, & in fecta habeatur.

Si aduocati, causidici, notarii, & solicitatores, facient pactum de quota litis, applicetur res, & rei pretium Fisco, Et si pecuniam pacti fuerint, tantumdem pecuniæ per eos Fisco persoluendum erit, Et ulterius in aureis Centum uersus Fiscum condemnabuntur, Et etiam in persona, arbitrio Principis, uel Senatus. Et criminaliter procedetur. §. Premissi cũ cliente per mensem unũ antequam patrocinium litis summant, nec durante lite, nec post finitam litem, per semestre contrahant sine licentia Principis, uel Senatus, Quod si contrafecerint, contractus sint nulli, & incurrant pœnam amissionis rei, super qua contractum fuerit, a contrahentibus exigendam.

Si quis ausus fuerit Doctori, Magistratui, uel Commissario, coram quo litem habeat, minas inferre, incurrat pœnam aureorum centum, Fisco applicandam, totiens, quotiens contrafecerit, Et grauiorem etiam, arbitrio Principis, uel Senatus.

Si quis arma prohibita ferat, uel ultra solitam familiam aliquos cum armis duxerit, coram Doctore, magistratu, uel Commissario eo die, quo sententia ferenda est, & ad locum ubi ferenda est sententia, incurrat pœnam, ducatorum centum pro armis, que ipse portauerit. §. Quicunque cum eo fuerint cum armis, pœna aureorum decem pro

quolibet eorum teneantur, Qui si soluendo non fue rint, ea poena insolidum a Principali exigenda est. Huius poenæ duæ partes Fisco cedant, Reliqua accusatori.

Sancitum est, quod ne quis Magistratus alicuius ciuitatis uel terræ, Vel quis ex communi opinione, & fama, reputatus ex potentioribus ipsius ciuitatis, uel terræ, audeat, per se, nec per interpositam personam, directæ, nec per indirectum cōducere, Notarias maleficiorū, uel dānorum datorū exercēdas, uel custodias carcerum, Nec participare cū cōducentibus, sub poena quinquecentum aureorum, Fisco applicanda pro quolibet, & qualibet uice, credaturque accusatori, cum iuramento & uno teste fide digno, lucrabiturque tertiam partem pœne, & secreto tenebitur, si uoluerit.

Seuere puniendi sunt hi, qui salutis æternæ immemores, Deum, Et gloriosam uirginem Mariam, Sanctosque conuitiis, & contumeliis, multis modis afficiunt. Ea propter sancitum est, hos blasphemos, & maledicentes, Deo, uirgini Mariæ, & sanctis, seu alicui, ex eis, uerbo, uel facto, Et siue id faciant irati, seu non, Et in loco publico fiat, hoc modo esse puniendos, Pro prima uice, in aureis decem, pro secūda, in aureis uiginti, Quos si intra triduū nō soluerint, uirgis cedantur uel ictibus tribus eculei, pro tertia uero uice lingua secanda est. §. intelliganturque loca publica hec esse, Ecclesia, Platea, Via publica, Hospitium, Apoteca, uel alius locus etiā priuatus, in quo cōgregent se homines ad quoduis negocium, modo tñ sint numero quatuor ultra familiā illius, cuius is locus est. §. Si uero in priuato factū fuerit, pro pria & secūda uice, me dietate dictæ pœnæ puniendi sunt, pro tertia uero in aureis uiginti. Quod si intra triduū nō soluerit, pœna

corporali quasupra puniendi erunt, Quod si reiterauerint, puniantur hi blasphemi pœna ultimi supplicii Vel triremiū, arbitrio Principis, uel Senatus. §. Eo amplius iusdicentibus permissum est, q; si eis in quolibet casuum præmissorū atrox, uel blasphemia, uel cōuitium, uisum fuerit. Senatum consulant, Qui secundum qualitatem casuum dignam pœnam, & maiorem imponet. §. Mercatores, Et qui artificium exercent, Et dñi, qui famulos habent, & audiuerint aliquē uel famulum, uel artificem blasphemare, intra unam diem expellant, Et item iudici deferant, Alias eisdem pœnis, quibus delinquentes, teneantur. §. Prohibitū est etiam, ne quis permittat in eius domo publice ludere (ut uulgo dicitur a zarro) Nec alio modo in ludis prohibitis, sub pœna contrafacientibus, & ludentibus, ictuum trium oculei. §. Sacras autem imagines Dei, uirginis Mariæ, uel sanctorum, percutientes uel cum iniuria deturpantes quomodocunq;, manu destra, uel sinistra, in qua sint magis potentes, priuentur, Et secundum qualitatem casus grauiori pœna p'ectendi sunt, arbitrio Principis, uel Senatus, Et hoc pro prima uice, in ulteriori autem, pœna ultimi supplicii, uel triremium, arbitrio utsupra puniantur. §. Antiani parrochiarum, Et consules terrarum, & locorum, qui prædicta in presenti constitutione contenta audiuerint, uel ab aliis intellexerint, teneantur sub pœna priuationis officii, & aureorum decem denunciare Iudici illius loci, In quo crimen commissū est. §. Iudices Mediolani super præmissis erunt Prætor, Et Capitaneus Iusticiæ, in aliis ciuitatibus, & locis. Prætores, & Iudices ordinarii. Qui in prædictis criminaliter procedent, & ex officio, Et prout in delictis, in quibus pœna sanguinis ingeritur procedi

procedi ſolet,& animoſe procedant, Cauſaſq; intra menſem expediant, ſub pœna ſoluendi pœnam ex ſuo ære proprio, & alia grauiori, arbitrio principis, uel Senatus.§.Notarii eorum diligentes ſint in præmiſsis, alias in eorum ſindicatibus ratio habebitur, & de negligentia punientur, ac ſi delicta præmiſſa commiſiſſent.§.Eo amplius Mediolani notarii notificare intra unam diem neceſſe habent deputatis Sanitatis, querelas, & denuntias eis porrectas; ſub pœna quadrupli, & ſuſpenſionis ab officio per annū & in aliis ciuitatibus,& locis, deputatis illorum piorum locorum, quibus pœna applicanda eſt.§.Harū autem pœnarum in pecunia conſiſtentium, medietas accuſatori, alia medietas Mediolani officio Sanitatis cedet,& in aliis ciuitatibus, & locis, illis locis piis, quibus per Præſidentes ciuitatum & locorum ordinatum erit eſſe applicandas. §. Accuſatores ſecreto tenebuntur, & dictum præmium conſequentur, ita demum ſi intra quindecim dies querelam, uel denuntiatiam, deferant. Quæ ultra eum terminum deferri non posſint. §. Sancitum eſt in eccleſia maiori Mediolani,& in aliis ciuitatibus, & terris, mœniis, uel uallo circundatis, in principalibus eccleſiis capſā unam clauſam poni debere, cuius clauis Mediolani erit pœnes deputatos Sanitatis Mediolani, in aliis pœnes ad id Præfectos, licitūq; ſit omnibus ſcriptulum in ea capſa deferre; in quo contineantur nomina & cognomina prædicta committentium, dies, & locus cōmisſi delicti, nomina, & cognomina teſtium, Habebunt medietatem pœnarum de quibus ſupra. §.Teneanturq; deputati ſingulis tribus diebus, eam capſam aperiri facere, & uidere an aliq̄ delata ſint, Ad effectum, ut iuſdicentes ſecundum hanc conſti-

tutionem procedere posſint.

Eruens oculum alicui, uel faciem aliquomodo deturpans, uel membrum abſcindens, ultra pœnas a Iure municipali irrogatas, puniatur grauiori pœna, etiam corporali, arbitrio iuſdicentes.

Si quis cum duabus mulieribus matrimonium contraxerit, Puniatur in quinq; centũ aureis, Fiſco applicãdis, uel in tribus ictibus eculei, & alia grauiori pœna, etiam corporali, arbitrio Principis, uel Senatus.

Si quis incendium poſuerit, uel poni mandauerit, in domo, uel loco habitato, puniatur pœna capitis, ita ꝙ moriatur, & confiſcationis bonorum. §. Si uero id factum fuerit in domo, uel loco inhabitato, puniatur in quadruplũ damni, De quo ſtetur iuramento damnũ paſsi, Præuia tamen iudicis taxatione, & etiam alia pœna grauiori, uſq; ad mortem incluſiue, arbitrio Principis, uel Senatus. §. Si quis autem ponat incendium in aliqua re, etiam ſua, incendiumq; in alieno uagauerit, puniatur (ultra damnũ, de quo ſtetur iuramento damnum paſsi, præuia taxatione ut ſupra) arbitraria pœna etiam corporali, arbitrio Principis, uel Senatus, ſecundum facti qualitatem; per detentionemq; procedi poſsit.

Faciens ut quis euadat e carceribus, puniatur ea pœna, qua carceratus puniendus erat, ſi pro delicto, pro quo erat imputatus, condemnatus eſſet. §. Si quis autem aliquid fecerit, propter quod ipſe e carceribus euadat, puniatur pœnis a iure communi ſtatutis.

Nullus corporaliter puniatur, niſi ex præſentibus conſtitutionibus, uel ſtatutis ciuitatum & locorum (a principe tamen approbatis) caueatur, nec extra illos caſus quis puniri poſsit corporaliter inconſulto Principe, uel Senatu.

Nullus

Nullus officialis reos detentos Senatu inconsulto, absoluat, uel condemnet, in casibus, in quibus pœna mortis naturalis, uel mutilationis membri, aut confiscationis bonorum, sequi potest. §. Quod etiam ad officiales Pheudatariorum extenditur. §. Hæc tamen constitutio non pertinet ad iam condemnatos, Nam hos, cum in eorũ potestatem peruenerint, absq; eo q in Senatu referant, punire poterunt.

DE MVLCTIS.

MVLCTAE, si ad instantiam partis factæ fuerint, ad Cameram non transmittantur, nisi parte instante. §. Omniq; casu irritæ sint, casu quo inobediens ante earum transmissionem paruerit.

Non possit appellari a mulcta, sed a præcepto cominante mulctam, Modo id tempore debito fiat. §. Possit tamen a mulctis recursus haberi ad Senatũ, iuxta aliarum constitutionum formam.

DE CVSTODIA REORVM.

DETENTI ex causa debiti non possint retineri in aliis carceribus Mediolani, q̃ malæ mansionis, Et in aliis ciuitatibus in carceribus Cõmunitatum, nisi appareat carceratos aliter uoluisse.

Nulli officiales quicquàm extorquere possint directe, nec per indirectum, a carceratis. §. Nec etiam Vicarii generales durante eorum officio, tempore eorum sindicatus id facere possunt, sub pœna quadrupli, ipso iure, & facto Fisco applicanda, Et custodibus, & officialibus carcerum ictuum trium eculei.

Si aliqui in carceribus Capitanei iustitiæ, uel aliis car-

ceribus pro impensa tantum retineantur; Mediolani ad carceres malæ mansionis transmittantur, & in aliis ciuitatibus, ad carceres communis.

Nullus custos carcerum, nec alius pro eis deputatus possit, nec ualeat, accipere, consequi, nec habere directe, nec per indirectum, ab aliquo carcerato pro introitu, exitu, consignatione, clauibus, compedibus, cipo, ligatura, lecto, uel aliter qualitercunque, præter expensas cibi, & potus, nisi tantũmodo solidos quatuor Imperialium, & pro custodia cuiuslibet diei denarios sex, in quibus computetur dies consignationis, Saluo quod custodes carcerum Capitanei Iustitiæ pro prædictis introitu, & exitu, duplum accipere possint. §. Contrafacientibus pœna est aureorum decem, Fisco applicanda pro quolibet, & qualibet uice, De qua contrafactione credatur ipsi carcerato, cum uno teste fidedigno. §. Executio contra prædictos fieri possit per quemlibet iusdicentem, & eam facere teneantur, sub pœna aureorum decem, Fisco applicanda, & ab eis durante officio auferenda.

Si Prætores, & Iudices carceratam mulierem, etiam uolentem, carnali copula cognouerint, incident pœnam priuationis officii, Et grauiorem, arbitrio Principis, uel Senatus. §. Custodibus, & aliis officialibus id facientibus, pœna est trium Ictuum eculei, Et alia grauior, arbitrio Principis, uel Senatus.

DE IVRE, ET PRIVILEGIO FISCI.

OMNIA bona & iura quorumcunque debitorũ Fisci, eorumque fideiussorum, sociorum, & participũ, & cuiuslibet eorum, sint insolidum Fisco obligata,

& hipothecata,ac si obligatio,& hipoteca fuissent,legitime contractæ, in eaq; accedant ea omnia quæ in obligatione generali non ueniunt, Habeatq; Fiscus facultatem præmissorum bona, propria auctoritate, appræhendendi sine Iudicis auctoritate.§. Non possit, tñ Fiscus si ex eo iure cesso agat, uti nisi iure cedentis.§.Socii autem,& participes, hi intelligantur, qui in uectigalibus,& eorum licitationibus quouismodo participauerint, aut ea uectigalia exercuerint, In toto,uel in parte,ad commodum,& incommodū proprium.§.Nulla facta excussione im̃ediate executio realis & personalis fieri possit contra quemlibet præmissorum,& eorum bona insolidum,ac si bona,eorū q; possessio,tenuta uè, essent pœnes principales debitores.

Statutoq; prius termino competenti arbitrio Magistratus ordinarii, principali debitori ad soluendum, ubi non soluerit debitor, teneantur Quæstores propria auctoritate, nulla facta excussione contra bona principalium debitorum, possessionem bonorū immobilium huiuscemodi debitorum,sociorum,& participum, appræhendere, superindeq; publica documenta confisci facere §. Hisq; confectis, bona ipsa, & iura,ad cridas ponere, Iuxta formam aliarum constitutionum de bonis Fisci adcridas ponendis disponentium,Et iuxta earum formā (ut uulgo dicunt) liquidationes facere, A sententiisq; superinde per eos proferendis appellari,querellari, nec etiam supplicari possit, nec in integrum restitutio peti. §. Licitum tamen semper debitori erit,uel illi,cuius bona erunt, nedum in termino per edictum ad contradicendum, statuto,sed in tempore ad liquidationem faciendam ex constitionibus dato,soluto debito Fisco,unacum

expensis factis occasione appræhensionis bonorum, ea bona redimere, Et eo casu bona cũ fructibus per Fiscũ relaxentur. §. Necesse habet Fiscus post factas liquidationes, si bona appræhensa fuerint maioris præcii, & debitum excedentia, facta eorum extimatione, ea quæ superuerunt, domino relaxare, una cum fructibus. §. Si autem bona mobilia, uel se mouentia, Aut ea, quæ seruando seruari non possunt huiusce-modi debitorum, nomine Fisci capta, uel pignorata fuerint, Quæstores, quorum iussu id factum fuerit, per edictum omnes moneant, ut prætendentes ius in ipsis, uel super ipsis bonis, infra terminum, per eos, inspecta qualitate facti, limitandum (modo mensem non excedat) compareant, & in scriptis iura deducant, superq; deductis summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura Iudicii, sola facti ueritate attenta, Iusticiam faciant ut supra. §. Nemine autem comparente, bona licitentur, plusq; offerenti dentur, precio Thesaurario persoluendo, & debitori computando. §. Bonis autem fideiussoris, uel alicuius pro debito alterius, In toto, uel pro parte, nomine Fisci subhastatis, ipso iure huius sanctionis uirtute intelligatur datus regressus contra principalem, uel illum, pro quo bona subhastata fuerunt, tam quo ad capturam personæ, quàm quo ad bona, ac si contra eum, & bona sua, a Fisco Solemnem cessionem haberet. Et quilibet Iudex in præmissis ius faciat summarie, simpliciter, & de plano, sine strepitu, & figura Iudicii, sola ueritate inspecta, usq; quo integre eidem satisfactum erit, tam de quantitate precii bonorum subhastatorum, quàm damnorum, interesse, expensarum. §. Bonaq; illius intelligantur esse, & sint ei obligata sicut Fisco, subhastauit. §.
Prædicta

Prædicta autem omnia fieri posse sancitum est quolibet die, etiam feriato, Exceptis his qui in honorem Dei, & sanctorum introducti sunt, Et hoc amplius, ubi periculum est in mora, appræhensiones, capturas personarum, sequestrationes, contestationes, & deposita, de bonis debitorum Fisci fieri posse cautum est, Etiam dictis diebus feriatis in honorem Dei.

Hi uero qui in terminis in memorato edicto annotatis comparuerint, teneantur ad omnem Fiscalium petitionem, libros rationum suarum, uel eorum in quorum loco successerunt, in termino per Quæstores statuendo exhibere, Quod si non exhibuerint, uel legitimam causam non adduxerint, quare non exhibeant, Vel per Fiscum uerificatum fuerit, Instrumenta producta esse ultra ueram sortem, Vel Instrumenta, aut iura producta esse fictitia, aut simulata, uel falsa, hi ipso iure, & facto, ab omni iure cadant, ratione dictorum bonorum eis competente.

Id etiam amplius, comparentes præmissi, & iura producentes, seruare habent, ut post primam comparitionem iurent in hanc formam, per se, uel ad id speciale mandatum habentes. Quod in ueritate ipsam comparitionem, ac iurium productionem non fecerunt, nec faciunt per malitiam, nec in fraudem, Sed credentes iustam fouere causam, Et quòd instrumenta & iura producta sunt uera, nec ficta, nec simulata, & quòd eorum causa sunt ueri creditores in toto, uel pro parte, partem exprimendo. §. Quo iuramento omisso, comparitiones, & iurium productiones non ualeant, & pro infectis habeantur. §. Falsum

autem scienter in prædictis iurantes non solum a Iure super dictis bonis competente, cadant, Sed & ipso Iure, & facto, absq; aliquo processu condemnentur in quadruplum ualoris, seu extimationis eorum bonorum, quæ indebite obtenturi fuissent, Cuius pœnæ dimidia Fisco, Reliqua accusatori cedat, Habeanturq; semper periuri, & falsarii. §. Sancitumq; est, ne post dictam appræhensionem bonorum, de dictis bonis, aut eorum parte, aliqui contractus, distractus, instrumenta, uel quicquā aliud fieri possit, siue ad possessionem, siue ad proprietatem, pertineat, in præiudicium Fisci, uel habentium datum a Fisco. Quod si secus factum fuerit, sit ipso Iure Irritum, & Inane.

Ius tertii sublatum esse non intelligatur per Donationes, absolutiones, & quasuis concessiones, per Principem, tam factas, quā faciendas, quibus uis uerbis conceptas.

Absolutiones, liberationes, & abolitiones per Principem, tam factæ, quā faciendæ, de quibusuis rebus, creditis, uel bonis, ad Fiscum spectantibus, non compræhendant credita, quæ Fiscus haberet cum aliquibus Thesaurariis, Daciariis, Gabellatoribus salis, Nec quæ contra alias personas, siue singulares, uel uniuersitates, haberet, occasione bonorum & rerum ad Fiscum spectantium, Sed tantum compræhendat debita ex causa mulctarum, uel condemnationum pecuniariarum occasione, & pro delicto factarum, Et hoc nisi de huiuscemodi re, uel credito, in eis fiat specialis, & expressa mentio, cum huius sanctionis particulari derogatione.

Nemini liceat capere, uel accipere indebite pecu-

niam, uel rem Principi, uel Fisco pertinentem, nec acceptam retinere, Etiam si licite accæpta foret, tamen restituenda, sub pœna quadrupli, in quam pœnam contrafaciens ipso iure incurrat. §. Hæc tamen constitutio non compræhendit personas ad id de publico deputatas.

Si quis unam uel plures donationes fecerit bonorum suorum, uel partis eorum, quæ non sit minor dimidia, cuiuscunque qualitatis existat, & post eam intra duos annos animo deliberato delictum perpetrauerit, ex quo donantis bona confiscanda uenirent, huiuscemodi donatio nullius sit ualoris, & momenti, & pro nulla, & irrita habeatur, Ad hunc dumtaxat effectum, ut bona donata ita in confiscationem ueniant, ac si nulla facta fuisset Donatio.

Nobiles quantumcunque priuilegiati, & exempti, etiam habentes merum, & mixtum Imperium, nõ sint impedimento officialibus Principis prosequentibus Rebelles, Bannitos, uel condẽnatos, Aut delinquentes, compræhensos in constitutione maioris Magistratus, uel debitores Fisci, & eorũ bona, Quin immo eis auxilium & fauorem præstent, ac patientiam, & liberam facultatem ingrediendi eorũ terras pro huiuscemodi hominibus detinendis, & eorum bonis capiendis, sub pœna indignationis Principis.

Litteræ donorum, Remissionum, Indulgentiarum, Priuilegiorum, Ordinationum, Edictorum, Et gratiarum per Principem concedendæ, Senatui præsentari debent Intra annum a die earum concessionis, & per Senatum approbandæ, aut limitandæ, aut restringendæ, prout e re Principis, aut publica, esse cognouerit, quas si non approbauerit, nullæ

sint, & Inanes, ac si a Principe nunquã concessæ fuissent.

Litteræ gratiæ non concedantur, nisi facta condemnatione, uel nisi exprimant delictum cum qualitatibus ei adiunctis, huiuscemodiq; confessio habeat eundem effectum, ac si condemnatio sequuta esset. §. Non noceat tamen confitenti, nisi gratia obtenta sit. §. Et postq̃ litteræ gratiæ concessæ erunt, Impetrantes ante earum approbationem detineri possunt, & debent, & in eos agi, ac si gratias non impetrassent. §. Quod si intra annum approbationis detineantur ad corporalem punitionem deueniri non possit Senatu Inconsulto.

Donationes, seu administrationes bonorum per Principem factæ uel faciendæ, ante condemnationem imputati, sint ipso iure nullæ. §. Post condemnationem, ante eorum bonorum liquidationem executioni non mittantur, nec effectum habeant, nisi fierent ipsi condemnato iam gratiam assecuto, uel eius ab intestato hæredibus.

Nullus familiaris, Officialis, aut stipendiarius Principis, Nullus uẽ pater, Filius, Frater, Vel fratris filius, Socer, Gener, Ascendens, aut descendens cuiuslibet eorum, directe, uel per inditrectum, conducat, uel conduci faciat, aliqua uectigalia Principis, eo inconsulto, & sine eius speciali licentia, sub pœna confiscationis bonorum, & indignationis Principis. §. Quilibet accusare possit, Dimidium confiscationis habebit, Etiam si fuerit particeps, Et secreto tenebitur, ita tamen si prius habita noticia non fuerit.

Habentes immunitates, & exemptiones, si eis aliquo-

modo abutantur in fraudem Fisci, ipso iure, & facto immunitatibus, & exemptionibus, priuentur, priuatiq; esse intelligantur. Contractusq; superinde facti, sint nullius ualoris, & momenti.

Bona eorum, qui ob demerita notoria per manus Iusticiæ necantur, propter quæ, si sequeretur sententia, ueniret bonorum confiscatio, non minus intelligantur, & sint confiscata, quàm si condemnatio præcessisset.

Omnium, qui in contumaciam, uel conuicti, condemnati erunt ad mortem, etiam si ultimo supplicio uita priuati fuerint, Ex eo q; commiſſerint, uel committi mandauerint, aliquod ex his criminibus, scilicet, Læsæ Maiestatis, Fabricationis falsæ monetæ, Veneficii, Homicidii, Aſſasſinamenti, Raptus uirginum, Aut mulierum honeste uiuentium, tam religiosarum, quàm non, Robariæ, Incendii domus habitatæ. Falsificationis, Aut falso mutationis sigilli Principis, Cancelariæ, aut curiæ eiusdem, Item falsi circa instrumenta & scripturas Principis, Inuasionis hostili more in dominium nostrum, & in uias publicas, & etiam alia delicta committentium, In quibus tamen de Iure communi, municipali, uel ex præsentibus constitutionibus, Imponatur pœna confiscationis bonorum, Bona & Iura ipsorum omnium malefactorum uere, uel ficte, ubiq; sita, uel reperta, Fisco publicentur, & ipso Iure, & facto, publicata, incorporata, & confiscata Fisco, pariterq; appræhensa sint, & esse intelligantur, a die commisſi criminis, etiam si per ignorantiam, uel negligentiam, aut imposſibilitatem officialium, uel aliter, uere, & actu, non fuerint appræhensa, Iure tamen legitimæ ascendentium, & descendentium reseruato,

Saluo ꝙ in crimine læsæ Maiestatis disponatur de legitima, prout iure cõmuni cautum est. §. Nec opponi possit, ꝙ non appateat de aliqua appræhensione, nec incorporatione, nec de aliquo processu, Et quolibet tempore executio, & appræhensio fieri possint, nulla præscriptione admissa, nec obstante. §. Nec possint de huiusmodi bonis applicatis Cameræ fieri aliqui contractus, uel distractus, aut aliquod Instrumentum, nec aliquid aliud, quod proprietaté, uel possessionem respiciat, in præiudicium Fisci, uel habentis datum a Fisco, Quod si secus factum fuerit, ipso iure, & facto, sit irritum, & inane. §. Hæc tamen constitutio non compræhendit contractus ex causa onerosa factos bona fide post annum, a die commissi criminis numerandum, Et hoc quando crimen occultum esset.

Vbi subditus Pheudatarii delictum, ex quo confiscatio bonorum ueniat, committat in iurisdictione Principis immediata, uel ubicunq; in immediate subditum Principis, Bona ipsius ubicunq; sita sint in Dominio nostro mediate, uel immediate, Fisco Principis applicentur. §. Vbi uero extra Dominium, uel etiam in iurisdictione ipsius, uel alterius Pheudatarii in non immediate subditum Principis, & in casibus non compræhensis in constitutione de maiori Magistratu, Tunc bona illius ipsis Pheudatariis applicentur, In quorum iurisdictione sita reperientur, & isto casu Iudex Pheudatarii, ad quem spectat de delicto cognoscat. §. Quæ uero reperientur sita in immediata iurisdictione Principis eius Fisco applicentur.

Et quia cautum est in pluribus casibus, ꝙ quicunque Fisco detulerit, uel notificauerit, bona, uel iura, ad

Fiſcum ſpectantia, de quibus non habeat noticiam Fiſcus,ꝙ quandam portionem habeat in notificationis præmium,idq; non ad omnes caſus extenditur, Ideo ſancitum eſt,ꝙ in omnibus aliis caſibus,in quibus ſpecialiter per alias conſtitutiones non ſit prouiſum,quicumq;, & ex quacunq; cauſa notificauerit Fiſco, bona uel iura Fiſco ſpectantia, de quibus Fiſcus noticiam nō habeat,idq; faciat intra ſex menſes a die quo acquiſitum ſit ius Fiſco, tertiam partē eorum bonorum & iurium notificatorum habebit, Et ſecreto,ſi uoluerit,tenebitur.

Nulla præſciptio contra Fiſcū allegari posſit, niſi præſcriptio tanti temporis, cuius initii non ſit memoria in contrarium, Quæ etiam in iuriſdictionalibus admittatur.

Communitatibus,uniuerſitatibus,Collegiis, & deniq; omnibus perſonis prohibitum eſt,ne ædificent, ſeu de nouo conſtruant aliqua fortalicia,in hoc dominio nec ea,quæ non ſunt fortalicia, reducere in fortaliciūm,ſine Principis ſpeciali licentia,ſub pœna cōtra facienti confiſcationis bonorum, Etiam grauiori,arbitrio Principis.§. Fortalicia incæpta,uel finita,contra huius conſtitutionis formā,& omnia eiſdē adherentia in Fiſcum perueniant.§.Officialibus necesſitas imponitur contrafacientes in ſua iuriſdictione intra menſem notificādi, ſub pœna priuationis officii, ac etiam aureorum quingentorum Fiſco applicanda,Et alia grauiori,arbitrio Principis.

Omnibus,& ſingulis, cuiuſcunq; ſtatus, & conditionis exiſtant,hac conſtitutione interdictum eſt,ne audeāt,uel præſummant,quouiſmodo,directe,nec per indirectum,palam,uel occulte,ſub aliquo nē prætēſo colore,uendere,uel donare,pignori dare,uel inſo-

lutum,nec ex causa dotis transferre,nec alio quouis modo,tam inter uiuos,q̄ in ultima uoluntate, etiam ex causa dotis,uel alia quauis priuilegiata transferre, uel quouismodo alienare,inpheudare, uel ad longū tempus locare , uel concedere , nec ex aliqua legitimatione incapacium , & inhabilium , quouismodo relinquere,dare,uel legare, aliqua castra , uel fortalicia,seu loca pro ueris fortaliciis habitata, & ædificata,uel aliquam partem eorum,pheudalia,uel allodialia,in quauis parte huius dominii existentia in quempiam subditum,uel non subditum,sine Principis expressa licentia.§. Si quis contra hanc constitutionem fecerit,alienās,& transferens utsupra,preciū,si quod habuit,& rem amittat,tam ipse,q̄ emptor, & uenditor,& uterq; in aureis mille pro singulo eorum,Fisco applicandis,puniatur,& ulterius contractus,& omnes alienationes, & quilibet translationis actus irriti sint, & Inanes. §. Nolumus tamen aliquem incidere in pœnas prædictas,qui alienaret , uel transferret in eos,qui uocati essent ex Priuilegiis , uel Inuestituris , aut alias ab instestato successuri essent. §. Hæc constitutio non pertinet ad habentes castra,& fortalicia,quin ea possint ab intestato filiis legitimis, & aliis de agnatione propria,secundum formam iuris relinquere, Dum tamen extra propriam agnationem nullo modo sine licentia Principis, transferantur.§.Erunt propterea diligentes Magistratus ad notificandum contrafacientes huic sanctioni intra mensem,sub pœna priuationis officii , Et aureorum ducentum , Fisco applicanda.

DE PVBLICANIS, ET VECTIGALIBVS.

NON est inter postremos huius dominii reditus, is, qui ex sale prouenit, ea propter omnibus prohibitum est, ullam salis quantitatem, nisi e gabella principis habita fuerit, portare, nec portari facere, ad aliqua loca huius dominii, sub pœna amissionis salis, animaliũ, & instrumentorum, super quibus uehetur, & item confiscationis bonorum, & alia pœna, etiam corporali, arbitrio Principis, uel Senatus. §. Quorum bonorum tertia pars, in conductores eius Datii, Tertia in accusatorem, & reliqua in Fiscũ perueniat. §. In quam etiam pœnam incurrant omnes, qui contrafacienti dabunt auxilium, cõsilium uè, & Item hi, pœnes quos (scientes tamen) sal repertum fuerit, & quicunq; illud scienter emerint, seu scienter eo usi fuerint. §. Portitores, Nautæ uè, aut aliæ personæ, non audeant sal prædictum, quod ex gabella principis non sit, scienter traiicere, nec uehere, per aliqua flumina, aut lacus, sub eadem pœna, & scienter fecisse intelligantur, si dictum sal conducatur a regionibus, quæ ultra padum, Ticinum, abduam, uel lacus, sint citra dictos lacus, & flumina.

Publicanis, & deniq; omnibus, prohibitũ est ex eo sale emere, sub pœna aureorũ decem pro quolibet stario, & ubi emptor sit inhabilis ad soluendũ, si fuerit ætatis perfectæ, tribus ictibus eculei plectendus, Et alia grauiori pœna, arbitrio Magistratus. §. Prætores, & alii officiales cõsentientes, palã, uel occulte, aut consilium, auxiliũ uè, dantes his fraudantibus uectigal

salis, priuentur perpetuo ab omnibus officiis, Eorumq; bona confiscentur. §. Et eo amplius omnes Iudices habentes merum, & mixtum Imperium omnes repertos in fragranti crimine detineant, Magistratuiq; notificent, ad finem ut debitis pœnis per eũ Magistratum puniantur. §. Pheudatarii, & iurisdictionem quoquomodo se paratam habentes, se intromittere non possunt de pertinentibus ad dictũ uectigal. Immo etiam præstare patientiã tenentur officialibus, eorum oppida ingrediendi, & cõtra eorum subditos inquirendi, & procedendi, ac perquirendi si utantur alio sale quã principis, eisq; auxiliũ requisiti dare, tenentur, sub pœna confiscationis bonorũ, etiam pheudalium, §. Et eo amplius Pheudatarii, & quicunq; alii exemptiones, uel separationes habentes, cuiuscumq; dignitatis, status, & conditionis sint, in terris, & locis, eis suppositis non possunt uti alio sale, quã principis, & ad gabellas principis empto, nec etiam permittant, uel patientiam præstent, q; per homines in eis habitantes uendatur sal nõ acceptũ ad gabellas principis, nec q; utantur alio sale, quam sale principis, sub pœna priuationis Pheudi, Exemptionum, & priuilegiorum, arbitrio principis.

Nullus ciuitatis, & suburbiorum Mediolani, ac corporum sanctorum, audeat emere sal, nisi in gabella Mediolani constituta, uel a uenditoribus per publicanos in dicta ciuitate deputatis, sub pœna qua tenentur uectigal fraudantes, & aureorum decem pro stario salis empto, seu reperto in domo, cuius pœnæ medietas sit accusatoris, & ei credatur cum iuramento, & uno teste fide digno, reliqua in fiscũ perueniat. Nec cõpositio de parte accusatoris fieri possit. §. In præmissis pater pro filio teneatur, Maritus pro uxore, &

principalis

principalis dom⁹ ꝓ tota familia, arbitrio tñ magr̃tus.

Ementes sal ad gabellam Principis Mediolani nomine alicuius Communitatis, uel non habitantis intra ciuitatem, & corpora sanctorum, non possunt reponere dictum sal in aliqua domo ciuitatis, uel corporum sanctorum, sub pœna amisſionis salis, Et tam reponenti, quã recæptanti aureorum decẽ, pro quolibet stario, & plurium arbitrio Magistratus, ipso iure, & facto Fisco applicanda.

Qui deputati sunt a Principe, uel officialibus suis ad cõducendum sal, possunt per quæcunq; loca huius Dominii, mediate, uel immediate subdita, quãcũq; quantitatem salis conducere, uel conduci facere, cũ plaustris, animalibus, nauibus, & aliis instrumentis ad gabellas Principis, tute, libere, & impune, sine solutione alicuius uectigalis, pontis, uel portus, aut cuiuscunq; alterius dacii, Quibuscunq; statutis, & ordinibus locorum non obstantibus.

Pecuniæ prouenientes ex causa condemnationum secutatum pro fraudibus cõmisſis causa salis, in Thesaurarium generalem perueniant. §. Compositiones tamen per Magistratum ordinarium fieri possunt.

Omnes patientiam officialibus salis præstare tenentur, In eorum domibus perquirendi, si sal habent in gabella Principis non emptum, uel haberi non permissum, sub pœna cuilibet particulari aureorum decẽ, Vniuersitati uiginti, pro dimidia in conductorem uictigalis salis, reliqua Fisco applicanda.

Institores publicanorum uectigalis salis (qui uulgo posterii appellantur) nõ possunt executiones fieri facere, nisi ex causa salis tantũ, & solutiones eis factæ, ẽt si ex aliis causis creditores reperiantur, in causam salis, tanq̃ grauiorem, factæ sint, & esse intelligantur.

Fraudanti uectigal Macinæ, uel panis albi quoquomodo, uel per se, uel per alium, pœna est amisſionis iumentorum, & aureorum decem, pro dimidia Fisco, & reliqua publicanis applicanda, & ulterius quattuor Ictibus eculei fraudans plectendus est, ultra etiam alias pœnas ex ordinibus ipsius uect galis limitatas. §. Non possunt hospites etiam pro usu suo uti alio pane, q̃ pane gabellæ. Et omnibus prohibitum est alium panem, q̃ uectigalis uenalem habere, sub eadem pœna.

Publicanis imbotaturarum omnes permittant in quibuscunq; locis uina, & alia ad dictũ uectigal spectantia, perquirere, describereq;, sub pœna aureorum uiginti, Fisco applicanda. Et eo amplius contra recusantes possunt publicani ad eorum arbitrium extimare eam quantitatẽ rerũ, quæ eis uidebitur, Succedetq; ea extimatio loco ueræ descriptionis, Quibus peractis, temporibus debitis, ũectigal soluere omnes tenentur, exceptis exemptis.

Non exempti, qui ab exemptis conducunt bona in emphiteosim, ad solutionem uectigalis imbotaturarum teneantur, nec immunes seruentur, Hoc tamen locum non habet, quando locatur pro eis bonis exemptionem a Fisco soluto prætio emisset.

Nemo conducat a locis obligatis ad solutionẽ datii imbotaturæ ad loca inpheudata, exẽpta ue, aut (ut uulgo dicitur) cõuentionata, aliquã quantitatẽ magnã uel paruã uini, & bladorũ, in fraudem dicti uectigalis. Pheudatariis, & omnibus prædictis, præmissa receptãtibus pœna est amisſionis Pheudi, priuationis exẽptionis, & reuocationis cõuẽtionis, ac amisſionis uini, & bladorũ, ultra alias pœnas ex ordinibus ipsius dacii limitatas. Quilibet accusare possit, & tertiã partem

partem pœnæ habebit.

Quicunq; fuerit in quasi possesſione non soluendi dacium imboraturæ per annos triginta, tutus sit eius temporis præscriptione, quoad præiudicum priuatorum tantum, etiam immediate a Fisco concesſionem quouis titulo habentium, nec dominum dacii, iuuet etiam excæptio q negligentia uel dolo conductorum id euenerit, nisi de dolo constiterit.

Exempti non posſunt in eorum hospitiis, & (ut uulgo dicitur tabernis) uendere, nec uendi facere panē, uinū, & carnes, aliis personis, q̄ his, quæ in dictis hospitiis moram trahunt, comedunt, & bibunt, Nec pistores exemptorum posſunt aliis, q̄ in dictis hospitiis commedentibus panem uendere, sub pœna aureorum uiginti, pro medietate Fisco, reliqua accusatori applicanda. §. Publicani aliquā compositionem cum præmisſis facere non posſunt contra formam præsentis, constitutionis, sub eadem pœna.

Per quamcunq; concesſionem, quibuscunq; uerbis conceptam, cuiuscunq; exemptionis, non intelligatur concesſum Dacium panis, uini, & carnium, nisi specifice id concesſum sit. Ea propter sancitum est, exemptos sub prætextu generalis exemptionis. In qua dacium prædictum specifice concesſum nō sit panem, uinum, & carnes uendentes, uel uendere facientes, eorumq; hospites, per annum carceri includendos esſe, Bona eorum omnia confiscanda, Et si in bonis non habeant usq; ad summam aureorum centum, ictibus tribus eculei plectendos, Exemptionibus priuandos, & domos ubi id actum sit confiscandas, nulla penitus excusatione admisſa.

Omnia mercimonia, res uē, quæ uectigalibus (ut uulgo dicitur) mercaturæ obnoxia sunt, & conducan-

tur a partibus inferioribus, scilicet, Venetiarum, & Ferrariæ, Mediolanum, per Padum uehi debent, sed si terrestri itinere conducantur, solui debent ea dacia perinde ac si per Padum conducta essent, sub pœna arbitrio Magistratus imponenda.

Nullus præsummat aliquo modo, directe, nec per indirectum, de die uel de nocte, exonerari, uel, reponi facere, in aliquo loco suburbiorum, uel corporū sanctorum Mediolani, aliquā quantitatem rerū obnoxiarum uectigali mercaturæ, additionis, & ripæ, sine licentia publicanorum, & nisi prius eis data noticia, & facta solutione eius uectigalis, sub pœna amissionis rerū, animaliū, nauiū, & aliorū instrumentorum, super quibus, & in quibus ueherentur, ac aureorum uiginti quinque toties quoties contrafactum fuerit. §. Eademque pœna teneantur hi, qui sine licentia publicanorum eas res receptauerint. §. Non est permissum transire fossam ciuitatis Mediolani, cum rebus obnoxiis dicto uectigali p cohærentia ædificia fossæ (quæ uulgo fostæ appellantur.) Tā de die, q̄ de nocte, Quod quis reptus fuerit trāsire, uel trāsire uelle, Res in cōmissum cadant, & publicanis applicētur. AEdificia uero præmissa, pro dimidia Fisco, & pro reliqua publicanis applicanda sunt, arbitrio tamē Magistratus, & hoc ubi bona sint habitantium, Si uero habitantiū nō fuerint, pœna aureorū centū hab tantibus erit, pro qualiber uice, modo præmisso applicanda, & ulterius deferenti, ultra res, quæ in commissum caduut, pro qualiber uice, aureorum uiginti quinque pœna est, Publicanis applicāda. §. Res, quæ ad solutionem præmissi uectigalis tenentur, per nauem conduci non possunt, nisi prius notificata uera quantitate rerū publicanis, & facta debita solutione

uectigalis.

uectigalis,sub pœna amisſionis nauis,rerum, anima lium,& aliorum instrumentorum ad id paratorum, & aureorum uiginti quinq; toties,quoties contrafactum fuerit. §. Nautæ non dimittant naues in fossa ciuitatis Mediolani noctis tempore,sub pœnis prædictis,arbitrio tamen Magistratus,secundum qualitatem facti moderādis,Licitumq; est publicanis eas naues submergere,uel comburere.

Habentes Mediolani ea ædificia, (quæ fossas appellant) qualibet die in sero consignare tenentur claues publicanis,uel fideiubere, q; per eorū ædificia fraus uectigali non fiet, sub pœna amisſionis ædificiorū. §. Et eo amplius portas super eis facere cū suis clauibus,& manu tenere tenentur, Conductoresq;, & emphiteotæ ad præmiſſa pro dominis teneantur.

Omnes res quæ uehuntur (ut uulgo dicitur) per transitum a Germania,uel a Venetiis, Genuam, cadant In cōmiſſum,niſi hi,qui illas cōducunt, intra quindecim dies postq̄ publicanis notificatæ fuerint, & (ut uulgo dicitur) daciatæ, detulerint in ciuitate Derthonæ, ibi a publicanis deputato fidem, (Vernacula lingua,Il retorno appellant). §. Simili modo in cōmiſſum cadant hæ res quæ uehuntur per Genuā,eundo in Germaniā, niſi intra eū terminum eā fidem deputato in Como moranti conſignauerint. §. Qui uero conducunt res uectigali præmiſſo obnoxias, a Como Mediolanum a publicano eius Ciuitatis litteras, (quas non impediantur appellant) accipere tenentur, Alias,res,& animalia, Instrumentaq;,ſup quibus uehuntur,in cōmiſſum erunt. Sub eademq; pœna tenentur id facere,conducentes a ciuitate Vigleuani Mediolanū, Sed eas litteras a deputato publicanorum in ea ciuitate, uel in oppido

Abiatis grassi habere debent. §. Rerum uero, quæ conducentur a Como Vansium, uel ad plebem Incini, aut alia loca Ducatus, habendæ sunt hæ litteræ a publicano in Como commorante, sub pœna præmissa. §. Hæ litteræ gratis fiant.

Litteræ (quas uulgo appellãt publicani bulletas) quæ in ciuitate fiunt, uel eius Ducatu, per publicanos uectigalis mercaturæ, uel eorũ officiales, nõ ualent, nisi per tempus in eis litteris expressum, Quo præterito, si res in Ducatu inueniantur hæ, Plaustra, Animalia, & omnia instrumenta, cum quibus ueherentur, in commissum cadant, Publicani ea accipiant, & nihil in contrarium deduci possit.

Nemini licet directe, nec per indirectum, de die, nec de nocte, in aliquo oppido, uel terra, ubi sunt deputati publicanorum uectigalis mercaturæ, exonerare res obnoxias dicto uectigali, nisi prius eis facta consignatione, & ab eis habita in scriptis fide solutionis factæ, sub pœna aureorum uiginti quinq;, pro qualibet uice, & etiam res in cõmissum cadant ut supra.

Res, quæ acceptæ erunt in Ducatu Mediolani gratia conducendi ad oppidum Leuci, aut ad terras glareæ abduæ, uel ad alias terras extra Ducatum, ita demũ conduci possunt, si a proximioribus deputatis publicanorum litteræ habitæ fuerint (quas ipsi bulletas appellãt) Alias in cõmissum cadant, & præmissam pœnã. §. Pro rebus uero quæ extra Ducatũ acceptæ erunt, uel in Ducatu, ut Mediolanũ conducantur, litteras (nõ impediantur) uectores a deputatis proximioribus accipere teneantur, Alias etiam repertæ super uiis rectis in commissum cecidisse, & in pœnam de qua supra ipso facto intelligantur. §. Non tamen hac sanctione comprætenduntur capitia telæ.

Qui cōducunt res obnoxias uectigali mercaturæ a Mediolano ultra mōtes (ut uulgo dicitur p trāsito Reale,) teneantur intra quindecim dies deferre litteras (il ritorno appellant) deputatis illius loci, ubi flumen Ticini traiicient, alioquin res in cōmissum erūt, Et pœna qua supra punientur. Simili modo qui cōducent a ciuitate Lugduni, & ab aliis locis ultra Ticinum Mediolanū, teneantur accipere litteras, non impediantur, ab institoribus illius loci, ubi Ticinū traiicient, & publicanis Mediolani illa die consignare, quā in ciuitate, suburbiis, uel corporibus sanctis cōductæ erunt, Alioquin in cōmissum res, & in pœnā quam supra uectores cecidisse intelligantur.

In suburbiis Mediolani, nec corporibus sanctis, non possint aliqui tenere aliquā quantitatē rerū pinguiū, nisi prius solutū fuerit Daciū, & signata bullo illius portæ dictæ ciuitatis, in qua reperietur, Alias in commissum cadat, & tenentes puniantur pœna aureorū decē pro qualibet uice, publicanis applicāda. §. Nec deinde poterunt ea intra ciuitatē deferre, nisi p eandē portam, sub pœna qua supra. §. Nautæ uero conducētes præmissa ingredi fossam ciuitatis non possunt nisi facta solutione ad portā Ticinensem, & ad portam Cumanā congrue referendo, Alioquin præmissa pœna tenebuntur, & res in commissum erunt.

Nullus audeat se tanquā officialē publicanorū exercere, nisi litteras ab ipsis publicanis habuerit, sub pœna triū ictuū eculei, & maiori arbitrio Magistratus.

Mercimonia nō conducantur ab oppido Pallantiæ uersus Locarnū gratia cōducēdi Comū p saltū (appellatū Manghinū) traiiciendo lacū uerbanū, nisi prius soluto uectigali ciuitatis, & Ducatus Mediolani, sub pœna amissionis eorū, nauiū, animaliūq; cū qui

bus ueheretur,& aureorũ ducentũ ꝓ qualibet uice.

Omnibus permissum est sine solutione uectigalis extra ciuitatem ad quācunq; partem Ducatus, quæcunq; lignamina, ferrum, & alia necessaria ad fabricam domorũ, uel pro usu agrorum conducere. §. Pari modo conducere, & reconducere omnibus permissum est uestes, tam nouas, q̃ ueteres, supellectilem, & utensilia domus pro usu suo, & familiæ, in Dominio, & extra Dominium, sine solutione Datii.

Forenses creati ciues Mediolani, & in futurum creandi, soluāt dacium ripæ, & dacium uetus mercaturæ, nisi prius tempore cōcessæ ciuilitatis, continue, seu pro maiori parte tẽporis, decennio habitauerint cum tota familia, & firmã habitationem tenuerint in ciuitate, uel Ducatu, uel saltẽ cum ea, cum qua habitassent in loco originis, Aut habeant, & possideant in ea ciuitate, uel Ducatu bona immobilia illius ualoris, qui in litteris ciuilitatis exprimetur, Oneraque sustineant, ut alii ciues.

Arma uetera pro exitu ciuitatis uectigal non soluunt, Res obnoxiæ uectigali, quæ conducuntur a regionibus Vercellẽsibus, & quæ ultra flumen Sicidæ sunt per agrũ Nouariensem, Nouariæ, & non alibi uectigal pẽdere debẽt, Quod si sine litteris publicanorũ Nouariæ reperti fuerint, in commissum cadant. §. Venientesq; a ciuitate Vercellarum Nouariam, ad accipiendum eas litteras solutionis uectigalis, per uias rectas uenire debent, alias si extra illas reperti fuerint, res, quas deferent, in cõmissum cadant. §. Non possunt tamen conducere a dictis regionibus eas res per locũ appellatum, La Cremosina, sub pœna quingentorum aureorum, tam mercatoribus, q̃ uectoribus, (saluo pro usu hominum uallis Sicidæ) Et item

amisſionis rerum. Quilibet accuſare posſit, Secreto tenebitur, & medietatem pœnæ habebit.

Conducentes telā ex canapo factā ab oppido Creuaconi, & partibus circōſtantibus, ſoluere uectigal in Romagnano, & Burgo manerio tenentur, & ſi in Ducatū conducere uoluerint, in Ducatu ſoluere poſſunt.

Si ſolutum fuerit uectigal Nouariæ, & conduci uoluerint res Mediolanum, uel per Ducatum, habeant literas non impediantur, gratia traiiciendi Boſſaloram, Turbigum, uel Olegium, alias non accipientes in cōmiſſum cadant, & ulterius intra quindecim dies fidem (il ritorno appellant) conſignent, Alioquin ad ſolutionem uectigalis teneantur.

Conducentes uero res a Como, & partibus circonſtantibus per agrum Nouarienſem, ſoluant pro eis uectigal in loco Olegii, & non alibi, Quod ſi id non fecerint, res in commiſſum cecidiſſe intelligantur.

Porrecta accuſatione, uel denūciatione, aut notificatiōe ob fraudatū uectigal, citari pars intra decem dies, & a die citationis infra duos mēſes, cā difiniri debet, alioquin ulterius ꝓcedi nō posſit. Quæ quidē denūtia, uel accuſatio, niſi intra decē dies a die factæ fraudis porrigatur, admitti nō debet, nec ſup ea ꝓcedi posſit §. Si tñ iuſta impedimēta erunt, Magiſtratus ordinarius habet auctoritatē terminū duorū menſiū ad finiendam cauſam prorogandi per menſem unum.

Omnibus iuſdicentibus prohibitum eſt, ne contra publicanos & officiales ſuos, ubi non ingeratur pœna ſanguinis, procedant pro delictis per eos commiſſis in his dumtaxat, quæ in actu exercitii officiorum ſuorum contra fraudantes uectigal, uel reſiſtentes, aut prohibentes ne officia ſibi commiſſa exerceant, Sed omnis cognitio ad Quæſtores ordi-

narios pertineat. §. Vbi autem ingeritur pœna sanguinis, possit & ipse Magistratus, & alii officiales ad quos spectat cognoscere.

Herba est (quã uulgo gualdum appellant) ex qua tinctura conficitur, & uectigal Fisco penditur, Ea propter omnibus, siue subditis, siue nõ, inhibitum est cõducere, portare ue, nec conduci, portari ue facere, aliquã quantitatẽ gualdi, siue in herba, siue in puluere, uel (ut dicitur) in pane, nec aliq̃ semina eius herbæ, extra Dominiũ, nec p Dominiũ sine licentia, & nisi prius soluto uectigali solidorũ sexdecim ꝓ quolibet centenario gualdi, quod extra Dñium cõduceretur, Et solidorũ octo pro centenario eius, quod per Dominium conducatur gratia in eo consumandi, Hoc tamen non pertinet ad gualdũ natũ, uel nasciturum in Ducatu Mediolani, quin tamen habita prius licentia a Quæstoribus ordinariis, uel a publicanis huius uectigalis, sine solutione per uias rectas Mediolanũ conduci possit. §. Contrafacientes huic sanctioni, Gualdũ, Semina, Plaustra, Animalia, Naues, Et deniq; omnia instrumenta, quibus ueheretur, amittat, & in aureis tribus pro quolibet centenario puniantur, & omnes insolidum teneantur, cuius pœnæ duæ partes applicentur Fisco, tertia accusatori.

De uno Comitatu ad aliũ Comitatũ huius Dñii, gualdũ, nec semina, sine licẽtia, uel facta solutiõe utsupra cõduci nõ possint, sub pœna qua supra. §. Nec etiã de uno loco ad aliũ locum eiusdẽ Diocesis sine licẽtia, uel solutione utsupra, Alioqn res in cõmissum cadãt, & pœna duorũ aureorũ ꝓ cẽtenario puniantur.

Impune, & sine licentia, & solutione uectigalis, licitum est omnibus gualdũ natũ in terris propriis, uel cõductis, portare in herba ad molas in Dominio tñ exi-

ftentes,ubi gualda moli folent,Et poftq̃ molirũ fuerit,reportare ad ciuitatẽ,in cuius territorio natum eft gualdum,dummodo id fiat de die,& per uias rectas, & a locis,in quibus non fit manifefta fraudis fufpitio, & in quibus uerifimile fit eum moli feciffe, & dummodo tempus conductionis,& reconductionis quindecim dies non excedat, Alias in commiffum cadant,& in pœnam aureorum duorum, pro quolibet centenario applicandam utfupra.

Si quis licentiam habuerit conducendi gualdum per unam uiam,& per aliam ab ea diuerfam ire repertus fuerit,uel per uias rectas,& confuetas non iuerit, & fe officialibus deputatis non confignauerit,in pœnã fraudati uectigalis incidat,quoad hoc,ut res in commiffum cadant.

Conceffa licentia, & facta etiam folutione uectigalis, non pofsit exportari aliqua quantitas gualdi de loco ad locum,nifi ponderata fuerit iuxta ordines,& fi repertus fuerit poftea faccus, in quo gualdum continetur, effe maioris ponderis (ut dicitur) ultra tres trombas, pro quantitate fuperabundanti dumtaxat in cõmiffum cadat,& aureorum decem,pro quibuflibet libris centum gualdi ab unciis duodecim fuper abundantibus detractis libris quattuor pro facco.

Inhabiles ad foluendum pœnas pecuniarias, luant in corpus,arbitrio Magiftratus.

Quilibet contrafacientes accufare pofsit, & accufatori credatur cum iuramento,& uno tefte fide digno.

Cõmiffarii deputati fuper fraudibus dicti uectigalis teneantur,& debeant,procedere fummarie, & de plano,fine ftrepitu,& figura Iudicii, etiam iuris ordine non feruato,omniq; folemnitate Iuris omiffa etiam per tormenta,& quæftiones,legitimis tamen præce-

dentibus iudiciis,& reos punire iuxta præsentis cõstitutionis formam.

Commissarii & officiales pro licentiis cõcedendis nihil accipiant,sub pœna priuationis officii, & auctorum trium pro qualibet uice. Credaturq; accusatori cum iuramento,& uno teste fide digno.

Facta descriptione gualdorum,intelligantur hi, quibus descriptio facta erit,contra hanc sanctionem fecisse, & extra territorium misisse,nisi ostendiderint licentias obtentas, & fidem de solutione uectigalis pro quantitate gualdi descripti,uel fidem fecerint,se nominatis per eos emptoribus uendidisse.§. Vectores contra ordines præmissos hisdem pœnis teneantur.

Sancitum est,q; uectigal rerum obnoxiarum datiis soluatur ad loca solita ciuitatum,& locorum ubi uectigal exigitur,& q; eas conducentes teneantur eas res nominare,ac manifestare specifice publicanis,uel eorum officialibus ibi deputatis, in qua nominatione unam rem pro altera nominare non possint, Quod si præmissis contrafactum fuerit, res in commissum cadant,Et puniantur arbitrio Magistratus.

Mercimonia obnoxia uectigali tradi non debent per uenditores emptoribus, nisi prius soluto uectigali, Alioquin res,& precium in commissum cadant, & pœna arbitraria Magistratus punientur.

Caupones,& aliæ personæ commorantes in suburbiis, & corporibus sanctis,non permittant conduci extra hospitia,& domos mercimonia in eis existentia, nisi prius certi sint dacium solutum fuisse, Pœna arbitrio Magistratus imponenda.

Mercimonia nõ possint ligari,nec dissolui p mercatores nec etiã exonerari,nisi p prius res uisæ fuerint,& extimatæ p publicanos,uel eorũ officiales & de eis solu-

tum Daciũ ſit, Alioquin res in cõmiſſum cadant, & puniantur arbitrio Magiſtratus. §. Ligatores uero, qui contra formam præſentis cõſtitutionis facient, arbitrio Magiſtratus punientur.

Quicunq; tam intrans, uel exiens ad portas ciuitatum, & loca ſolita, prohibuerit ne publicani, uel eorũ officiales perquirãt, an deferat aliquas res obnoxias uectigali, puniatur arbitrio Magiſtratus, inſpecta qualitate facti, & perſonæ, detineanturq;, & ſi repertus fuerit res habere, quæ ad ſolutionem Dacii teneantur, In cõmiſſum cadant una cum iuramento, ſuper quo inſideat, & amplius Magiſtratus arbitrio puniatur.

Si quis palam conduxerit intus, uel extra portam ciuitatis, res pro quibus ſolui uectigal debet, in fraudẽ uectigalis feciſſe non uidetur, nec contra ordines, imputent enim ſibi publicani ſi diligentiam non adhibent. §. An autem palam factum dicatur, arbitrio Magiſtratus relinquendum eſt.

Per has tamen conſtitutiones non intelligatur derogatum ſtatutis, & ordinibus uectigalium, niſi in quantum præſentibus conſtitutionibus contraria eſſent.

DE ONERIBVS.

ACquirentes bona quocunq; titulo, etiam ſi eſſet ex cauſa dotis, uel priuilegiata, Et ſiue ex ſucceſſione uniuerſali, ſiue particulari, etiã ſi hi acquirentes immunes, & exempti eſſent, teneantur ad ſolutionẽ omniũ onerum, his modo, & forma, prout tenebatur ille cuius erãt bona, & in eo loco ubi ſolui conſuetũ fuerat pro huiuſcemodi bonis acquiſitis onera quælibet ſuſtinere, Quia uolumus bona cũ onere ſuo trãſire debere, Nolumuſq; p dictas immunitates, nec ex

emptiones, afferri praeiudicium tertio, uel Cōmunitatibus, & locis, cū quibus onera sustinebant. §. Eoq; amplius sancitū est, q͏̄ inter alienantes, & acquirentes, conuentiones aliquae fieri non possint, effectus q͏̄ alienas non obstante alienatione teneatur, uel ad tempus, uel in perpetuum, pro bonis alienatis onera sustinere, & ipsos acquirentes ab eis oneribus indēnes conseruare sub poena confiscationis corū bonorum, & praecii Fisco applicandi, Et ulterius hae conuentiones nō ualeant, sintq; Irritae, & Inanes. §. Notariis autem cōtra formam praesentis constitutionis Insttumenta rogantibus, poena est suspensionis officii per triennium, & ulterius grauiori poena punientur, arbitrio Senatus.

Communitates, Collegia uē, Immunitatem aliquā quouismodo concedere non possunt Principe, uel Senatu inconsulto, sub poena quadrupli extimationis ipsius immunitatis, & alia grauiori, arbitrio Principis, uel Senatus, imponenda, ipsaq; concessio nulla sit, & pro non facta habeatur. §. Notarii instrumenta rogantes contra hanc sanctionem, poena qua supra, puniantur.

Quicunq; ciuis, etiam originarius, uel ex Priuilegio etiam in ciuitate censitus, qui habitat cum familia, uel maiori parte familiae a festo sancti Martini cuiuslibet anni, usq; ad calendas Maii sequentes, uel aliq̄ parte ipsius temporis, quae minor diebus uiginti continuis non existat, in aliqua Terra, Burgo, Loco, Villa, Cassina, Hospitio, Molandino, mediate, uel immediate supposito, siue ibi laborari fecerit terras (ut uulgo dicitur) ad manus suas, & siue ibi fecerit aliquod exercitium, siue non, teneatur pro toto illo anno ad onus salis, Et ad omnia alia quaecunq; onera,

pari modo,& in omnibus,& per omnia, prout rurales faciunt,& cum ipsis ruralibus.

Onera imponenda per Principem,uel communia debito modo inter habiles ad soluendum diuidi debent, Qua diuisione facta,si unus contingentē portionem suam soluerit, non possit pro residuo debiti oneris impositi molestari, Nec etiam cogi ad contributionē alicuius occurrentis impensæ ex causa dicti oneris, Sed ea impensa cedat damno non soluentium. §. Hoc tamen ad onus salis non pertinet.

Oneribus taxarum equorum, & hospitationis militū, unusquisq;,nemine prorsus excæpto,pro rata, & debita portione, contribuere teneatur, etiam si exemptus,separatus ue esset,aut alio modo priuilegiatus foret,& quacunq; dignitate fulgeat.His tamen excæptis,qui a Principe speciales litteras cum speciali derogatione huius sanctionis habuerint, Vel quorum priuilegia ex usu longissimi temporis hæc compræhendere interpræetata fuerint.§. Quo casu intelligatur facta detractio taxarum ad commodum illius Communitatis.

Teneantur etiam dictis oneribus taxarum pro rata & debita portione, contribuere uniuersa loca huius Dominii,tam unita cum ciuitatibus,q̄ separata,& in alios quacunq; dignitate fulgentes translata, Etiam q; in ea translatione quantumcunq; latam concessionem,& exemptionem,a quocunq; onere, a Principe haberent,quia ab eis oneribus nullus pœnitus excæptus,uel reseruatus esse intelligatur.§.Et in tantum prædicta loca teneantur,etiam q; hinc retro ea, nec similia onera soluissent, Vel q; essent in possessione libertatis non soluendi,nec sustinendi onera.

LIBER
DE AQVIS, ET FLVMINIBVS.

OMNIBVS Interdictum est, ne directæ, uel per indirectum utantur aquis fossarũ manufacta rum nauigabiliũ (uulgo nauilia appellant) Nec etiã Fluminum regalium, siue nauigabilium, siue Innaui gabiliũ, Vel aliis aquis, ad usum Principis, uel alias publicum destinatis, ubilibet existentibus, & tam in locis mediate, q̃ immediate Principi subiectis, nisi titulum habeant, & ostendant per litteras Principis continentes locum aquæ ducendæ, ipsiusq; quantitatem, & ad quem usum, nulla præscriptione admissa, nisi ea, quæ sit tanti temporis, Cuius initii, in contrarium memoria non existat. §. Extrahens aquam contra formam huius constitutionis incidat in pœnam aureorum decem pro qualibet uncia, & qualibet uice, nisi fuerit in quasi possessione pacifica aquã extrahendi per triennium. §. Isq; contrafecisse intelligatur ad cuius commodũ compertum fuerit aquas decurrere, Eoq; casu dominus pro familia teneatur, Saluo tamen iure domino contrarium probandi.

Quicunq; repertus fuerit transire aquæ ductum, siue rugiam Principis, seu Fisci, alibi quã per Pontes, et lo ca cõsueta, ipso iure & facto puniatur, Si pedes fuerit, in soldis uiginti pro qualibet uice, Si eques, in quadraginta, Si cum plaustro & bobus, in aureo uno, Si fuerint animalia de per se, in soldis decem pro quolibet. § Qui uero ripam, uel ageres eorum aquæ ductuum, uel canale deiecerint, aut fregerint, uel cauum, aut clausam, uel aliud impedimentum fecerint, uel fieri mandauerint, ipso iure, & facto incurrant pœnam aureorum decem pro quolibet, & qualibet uice, innouataq; reficere, & in pristinum restituere

tuere propriis expensis teneantur. §. Domini proprietarum. Et cōductores, Pro famulis, partiariis, Colonis, Vel inquilinis, Et aliis, qui prædicta fecerint, teneantur, ac si mandassent. §. Pœna in tres partes diuidatur, Campario, seu accusatori una, reliquæ Fisco cedant, §. Campario, seu accusatori, cū iuramēto pro his, qui pedibus transeunt, credatur. Pro aliis uero, cum iuramento, & uno teste fide digno. Saluo tamen his iure contrarium probandi. § Contrafacientes si inhabiles fuerint ad soluendum pœnam, puniantur aliqua pœna corporali, arbitrio Quæstorū extraordinariorū imponenda. §. Dantes uero alibi damnū in agris, & bonis Fisci, in duplum puniantur eius, quod per ordines, & statuta locorum, cautum est, credaturq; campariis, & accusatoribus cum iuramento.

Omnibus habentibus ius & facultatem aquæ ducendæ, tam ex fontanilibus, quā ex fluminibus, & aliter quomodocunq;, liceat aquam ducere per agros & possessiōes cuiuslibet personæ, cōunis, uel uniuersitatis, huius Dñii, etiam secus uias publicas, fossas, clusas, & alia necessaria faciendo, ad minus dānum, & incōmodum partium, ipsis tñ aquam ducentibus per prius soluentibus prætium terræ, quæ in his occupanda erit, quartāq; partem ultra extimationem ueri pretii, & damnum, Si quod inferri cōtinget, arbitrio duorū uirorum in similibus peritorū, qui tñ respectu dāni, illud plusquā in duplum ueræ extimationis extimare non possunt. §. Eoq; amplius, præmissi aquam ducentes facere, & manutenere pōtes teneantur, ageresq; (& uulgo dicunt foratoriā,) aliaq; necessaria, prout expediens fuerit, ita q; ex aqua ducēda, prædia aliorū, maxime

pluuiarũ, tẽpore nõ Inundent, nec exinde aliquod damnum priuatis, vel viis publicis inferatur. §. Pos suntq; duci aquæ, & subtus, & supra rugias aliorũ, modo tamen fiant ædeficia de lapidibus, & cemento, & modo q; ducẽs aquas sub alienis aquis Ita fi sculas struant, ne aquæ superiores in Inferiores decidant. Aquæ ductumq; firmum, & stabilem, manuteneant, Ita q; superius ducẽs nullum damnum sentiat, nec ultra solitũ alueus eleuetur, Sed aquæ consuetum decursum habeant.

DE VIIS PVBLICIS MVNIENdis, & Pontibus manutenendis.

BONO publico cõducit, vt viæ publicæ viatoribus cõmode sternantur, Pariq; modo ut pontes manuteneantur, Ideo sancitũ est, omnes cuiuscũq; gradus, & conditionis sint, qui uel de iure, aut consuetudine, tenentur cogi debere pro rata portione ad reparationem uiarum, & reffectionem, & manutentionem pontium, omni Priuilegio, Immunitate, Et exemptione, cessantibus.

Quia oriebatur cõtrouersia inter dominos, directi domorum ciuitatis huius Dominii, & emphiteotas, quisnam eorũ ad Impensam aptationis uiæ e fronte domorum existentis, teneretur, ad eam tollẽdam hæc constitutio pertinet, ut cum id fieri contingat, dominus directi pro tertia parte, & pro aliis duabus partibus emphiteota Impensam soluant.

Ad tollendas extorsiones, quas faciebant Iudices, & officiales viarum huius Dominii, sancitum est, per eos Iudices & officiales fieri nõ posse aliquas cõdemnationes contra Cõmunia, & homines vicorũ

huius

huius Dominii,nisi prius legitime citati fuerint.Et si cõtingat, eos homines, uel cõmunia, condemnari, executiones fieri non possint,nisi prius cõdemnatis iterũ citatis, Qui,si ꝓbare uoluerint, se temporibus debitis uias pro sua cõtingenti portione aptasse, admittantur eorũ defensiones,& probationes, si Mediolani id actum sit,corã Vicario Prouisionũ ipsius vrbis,in aliis autem ciuitatibus,coram Prætore, vbi id munus aptandarũ uiarũ ei nõ competat,sin minus coram Referendario. Et si probatũ fuerit uias debitis temporibus aptatas,uel non egere reparatione,cõdemnatio per iudicem, seu officiales facta,annulletur,& pro nulla,& irrita habeatur,Isq; qui cõdemnauerit,condemnatus sit, & esse intelligatur in summa in eiuscemodi cõdẽnatione cõtenta, Quæ pœna Cõmunitatibus ciuitatum, ubi agi contigerit applicetur,ultra expensarũ reflectionẽ,ad quã omnino iudices, & officiales,erga condẽnatos teneantur. §.Eo amplius sancitũ est, q; si cõperiatur ipsos iudices, uel officiales, compositiones cũ aliquibus iniisse ante sequutã cõdemnationẽ, nõ aptatis uiis, priuẽtur offcio,Et alia corporali pœna, arbitrio Senatus,puniantur, & pecuniæ compositionis applicentur Cõmunitati. Et si ille qui compositionẽ fecerit,primo notificauerit,pecuniæ datæ pro compositione restituantur,& nihilominus uiæ,pro quibus hæ compositiones factæ sunt,reficiendæ,& aptãdæ erunt.§. Post sequutam autem condẽnationem cõpositiones fieri non prohibentur, modo Mediolani Vicarius, & sindici, cõmunis, in aliis ciuitatibus Prætores interueniant. §. Iudices, & officiales pecunias ex quibuscunq; condemnationibus,& com positionibus modo quo supra faciendis, exactas

consignate teneantur Thesaurariis Cõmunitatum, qui postea eis Iudicibus salarium iuxta ordines persoluent, sub pœna iudicibus cõtrafacientibus amissionis salarii trium mensium, pro qualibet uice, Pro duabus partibus Cõitati, Pro tertia accusatori applicanda. §. Hicq; iudices singulo mense, & in fine mẽsis condemnationes, quas facient, transmittere teneantur Mediolani, Vicario Prouisionum, in aliis ciuitatibus, Prætori earum, sub pœna qua supra.

DE AEDIFICIIS PRIVATIS.

QVICVNq; in aliqua ex Ciuitatibus huius Dominii laute ædificare uoluerit, & domũ, areã locumue aliũ priuatum contiguum habuerit, qui nouo ædificio quoquomodo usui ad eius lauticiam esse possit, teneatur, & debeat is, cuius domus, area, locusue, cuiusuis fuerit, ea uendere ædificare uolenti, si tamen is ultra iustum præcium quartum plus exponere, & dare sit paratus. §. Eo quoq; casu iusdicentes uenditionem faciant, & possessionem tradant, consulto tamen prius Principe, uel Senatu.

Possidens, & tenens tertiam partem, uel minorem alicuius domus, seu sediminis, & in ea seu eo habitare nolens, teneatur, & debeat ipsam tertiã partẽ, uel minorẽ, cõsortibus suis, uel alias duas, uel plures partes habitãtibus locare, p tãta pẽsione, q̃ ab alio percipere posset, seu p portione p duos amicos cões, uel duos uicinos taxanda. Quod si id facere recusauerit, Iudex facto per prius per consortem eas partes habentem, & possidentem, deposito pensionis taxatæ pro anno uno, citata parte, eũ inducat ad tenutã bonorum. Quod depositũ de anno in annũ donec

habitauerit

habitauerit,reiterandum est. §. Per hoc tamen non intelligatur,nec fit factum in reliquis præiudicium domino.

Cautum est,ne quis in posterum posfit in ulla ciuitatum huius Dominii uico,& suburbiis eiusdem, ædificia,quæ se protendant extra muros domorum in uias publicas facere nec erigere, Quod si contrafactum fuerit,ædificium per prius destruatur,& ædificans pœna aureorum uiginti quinq; plectatur, Communitatibus ciuitatum applicanda.

DE IMMVNITATE, ET IVRE duodecim liberorum.

QVICVNQVE numerum duodecim liberorũ habuerit,ita φ in eis duodecimus,si in utero matris fuerit,etiam compræhendatur, inter quos tamẽ nõ cõprehendantur illegitime nati, (præter legitimatos per subsequens matrimoniũ) nec nepotes, seruentur immunes quoad uixerint, etiam si exinde filii ipsi decederent ante patris mortem,ab omnibus oneribus extraordinariis, & item ab imbotaturis, pro omnibus fructibus natis super bonis propriis,cuiuscunq; quantitatis fuerint. Et ubi ex fructibus propriis non habeant,& aliunde pro usu suo quæsiuerint, immunes seruentur usq; ad summam modiorũ trium furmenti & metretarũ sex uini pro qualibet persona parentum,& filiorum. §. Hæc immunitas etiam post mortem patris perseueret, ubi & donec ipsi omnes duodecim liberi superstites fuerint,& in communione uiuant.§. Pro mercatura autem nullam habeant exemptionem.

DE GYMNASIO TICINENSI, & in eo studentium immunitate.

INTER cætera, quæ in Mediolanensi Dominio admiranda sunt, Ticinense Gymnasium est omnibus ætatibus, Illustre, amplis Priuilegiis, etiam a summis Romanis Pōtificibus decoratū, Ad quod non solum huius Dñii subditi confluunt, Sed etiā alii exterarū, gentiū & nationū ad bonas artes, & scientias addiscendas. Et quia hæc studia quietē desyderant, ideo sancitum est, q̄ omnes, & singuli in eo Gymnasio studiis operā dantes, togati incedant uestibusq; longis utantur, seq; omnino a breuibus abstineant, ut sicut in scientiis profitentur animi integritatem, & grauitatem, ita etiam in habitu, & incessu, præseferant. §. Abstineant etiam ab armorum delatione, cū studiis nōn armis uacare habeant, sub pœna contrafacienti aureorum uiginti, pro singula uice, Fisco applicanda, Et item amissionis uestium, & armorum, quæ executorum fit.

Omnibus huic Dominio subditis prohibitū est, ne se causa studiorum in aliis Gymnasiis quā Ticinē. cōferant, sub pœna indignationis Principis, & aureorū quadringentorū ipso facto Fisco applicāda, si cō trafaciens sui iuris fuerit, si uero in alterius potestate constitutus sit, is qui eum in potestate habuerit si de eius consensu factū sit, in pœnam ducentorum aureorum incidat, sin minus incurrat pœnam pecuniariam, arbitrio Senatus imponendam, & ipso facto Fisco applicandam. §. Eademq; pœna tenebuntur hi, qui insignia Doctoratus alibi, quam in

Ticinensi Gymnasio assumpserint.

Possunt omnes Doctores, & Scolares quarumcunq; nationũ, modo non sint banniti, nec rebelles nostri, libere, & omni impedimento cessante Papiã ire, in ea habitare, stare, & conuersari, ab eaq; recedere cum sua familia, uestibus, libris, utensilibus, pannis, laneis, lineis, sericeis, & alia suppellectili necessaria, & opportuna pro usu eorum, sine solutione alicuius Põtis, Portus, Gabellæ, aut cuiusuis Datii, cuiuscunq; ciuitatis, aut loci huius Dñii. Quod si in dubiũ uocaretur aliquod prædictorũ nõ esse ipsorũ doctorũ, scolariũue, uel ad eorũ usum non spectare, standum est iuramento Doctoris, scolarisue, quia ea conduci faciet. §. Eisq; scolaribus nulla molestia inferendã est, etiam si superueniret bellũ inter nos, & eos, quibus ipsi subditi sunt, modo contra statum, uel honorem nostrum, non moliantur.

DE MERETRICIBVS & Lenonibus.

NON satisfactum uidebatur decori publico ex eo, q; meretrices in unũ locũ, ueluti intra septa clausæ habitarẽt, ni etiã certis legibus infœlix id genus mulierum coerceretur, earumq; præsidio, ab impuritate lenonum tutæ essent. Ea propter sancitũ est, nemini licere aliquã domũ extra prostibulũ publicum existentẽ locare alicui meretrici publice quæstum agenti, dirrecte, nec per indirrectum, sub pœna amissionis domus sic locatæ, quæ ipso iure, & facto in Fiscum perueniat, & intelligatur etiam locata domus, uel conducta, quotiẽscunq; reperiatur meretricem publicã esse, uel morari, de die, uel de no-

cte,in aliqua domo,uel hospitio, uel in ea habere lectum,uel utensilia domus,Nam & his casibus domus,uel hospitium,ipso iure, & facto in Fiscũ perueniat. §. Huiusq; sanctionis executio Mediolani, ad Capitaneum Iustitiæ pertinet,in aliis ciuitatibus, ad ordinarios iudices.

Omnibus interdictum est sub pœna trium ictuum funis,uel triremiũ,& alia maiori arbitrio Senatus, per se, nec per interpositas personas sub aliquo quæsito,uel quærẽdo colore aliquõs cõtractus,uel quasi, cuiuspiam generis inire,per quos aliqua mulier ducatur ad prostibulũ,uel alibi prostituatur, Quod si facti fuerint,sint nullius ualoris,& momenti,& pro infectis habeantur, & de eis ius non reddatur. §. Notarii,nec aliæ personæ, nõ audeant de prædictis instrumẽta, nec aliquã scripturam facere,sub pœna priuationis officii notario,& cuilibet personæ aureorũ quinquaginta Fisco applicãda. §. Et eo amplius nemini licitũ est in ꝓstibulo aliquã mulierẽ tenere, nec ab ipsa more lenonũ aliquid recipere,sub eadem pœna.§.Et e conuerso nulla meretrix prostribularia tenere possit aliquem lenonẽ,sub pœna prædicta.§. Quilibet eos lenones,& meretrices cõtrafacientes, accusare possit,& habebit pœnam medietatem.

Qui publice lenoniam artem exercent, pœna ictuum trium funis,uel triremium,& alia maiori arbitrio Senatus puniantur.

Nemo audeat,nec præsummat mutuare pecunias meretricibus, ut ex quæstu corporis sui lucrum percipiat,nec ea de causa eis uestes cõmodare, uel dare, quia super eis ius reddi non debet,immo plus,si eas dederint,dehinc eas,uel alias abstulerint sine licentia Iudicis,contra eos de robaria procedetur.

Meretrices publice quæstum sui corporis faciẽtes, per ciuitatem Mediolani, nec suis suburbia, ire, stare, nec morari audeant, alio die q̃ sabbati sine licentia iudicis, sub pœna aureorum decem, pro dimidia accusatori, & reliqua Fisco applicãda, & plus, & minus arbitrio iudicis. §. Eoq; casu, ut ab aliis mulieribus dignoscantur, teneantur deferre uestẽ, (quam uulgo mantellectũ uocant) confectam ex bombice albo, adeo latam, & patentem, ut humeros, & pectus cooperiat, & omnibus pateat, sub eadem pœna. Et ulterius contrafacientes fustigentur, & per unam diẽ ad catenam ponantur, Liceatq; unicuiq; meretricibus contrafacientibus uestes per uim auferre, tute, libere, & impune.

Quilibet possit accusare cõtrafaciẽtes, & credatur accusatori cum sacramento, & uno teste fide digno.

Antiani parrochiarum teneantut iudicibus notificare contrafacientes in eorum parrochiis, omnibus præmissis infra tres dies, ex quo uerisimile fuerit eos de prædictis noticiam habere, sub pœna aureorũ triũ, & intelligantur habuisse noticiã, postquã in parrochia de prædictis est publica uox, & fama, & inuentæ couducantur ad prostibulum publicum.

Iusdicentes ordinarii ciuitatum, & locorũ, executores erunt horum ordinum, & iusdicere habent inter meretrices. Et si oriatur lis uel controuersia inter ipsas merretrices, seu cũ aliis personis cuiuscunq; cõdtionis sint, tam ciuilis, q̃ criminalis, ipsi soli, & absq; cõsilio sapientis causam cognoscant, & sine debito terminent, procedẽdo, exequendo, & puniendo, summarie, & de plano, sine strepitu, & figura iudicii, omniq; iuris, & statutorum solemnitate ommissa, etiam diebus feriatis, & non feriatis.

Et eo amplius, iusdicentes præmissi in iurisdictionibus eisdem commissis,inquirere habent,si in aliqua parrochia,præterquam in prostibulo,stet,uel moretur,aliqua fœmina quæstum corporis faciens, & si fuerit per tres ex uicinis ipsius parrochiæ, maiores tamen annis triginta, præfatis Iudicibus delatum, teneantur ipsam fœmininam ex ea parrochia expellere, etiam si domus esset eius fœminæ propria. §. Expulsæ describantur per notarium causarum criminalium in uno libro particulari, cum nomine,cognomine,& parrochia, anno,mense, & die, quibus expulsæ fuerint. §. Et postquã expulsæ erunt, non possunt in publicum deferre uestes sericeas,nec aurum,nec argentum, impune si repertæ fuerint, depredari possint. §. Et item fœmina ter expulsa, pro publica meretrice habeatur,& ad prostibulum conducatur.

LIBER QVINTVS.

DE OFFICIO VICARII Prouiſionum & pertinentibus ad ipſum officium.

MAXIMO eſt commodo Mediolanenſi Ciuitati Vicarii, & Duodecim Prouiſionum Officium, ad ea tum ſeruanda, tum in dies ordinanda, quæ utilitati, ac decori publico conueniunt. Itaqꝫ conſtitutum eſt Vicarii,& duodecim Prouiſionum officium, Quod tamen annuale ſit, Hocqꝫ modo Vicarium eligi debere, ut ſexaginta uiri, qui deni ex ſingulis portis generale ciuitatis conſilium repræſentant, ſingulo anno ante calendas Ianuarii conueniant, & collatis ſuffragiis ſex Doctores ex collegio iuriſperitorum Mediolani eligant,quorum electionem Principi,uel in eius abſentiam Locumtenenti præſentabũt, Qui unũ ex ipſis doctoribus, quem maluerit pro primo anno in Locumtenentem Principis ad id officium Prouiſionum deputabit; iſqꝫ Locumtenens in ſequentem annum pro Vicario Prouiſionum electus eſſe intelligatur, & ſic de anno in annum ſucceſſiue ſeruandum eſt,ut qui uno anno Locumtenens fuerit Principis in eo officio, ſequenti anno Vicarius ſit, & in fine anni is Vicarius omnino ſindicandus eſt. §. Duodecim uero Prouiſionũ hoc modo eligẽdi ſunt,ut cũ dicti ſexaginta uiri ante calendas Ianuarii cõueniãt, pari modo collatis ſuffragiis decem octo uiros uidelicet

tres ex qualibet porta ciuitatis eligẽt, eaq; electione Principi uel locum tenẽti præsentata, decem ex eis, inter quos sit secundũ morem unus Physicus, deputabit, Qui una cum duobus Doctoribus a collegio iurisperitorũ Mediolani eligendis, secundũ iam approbatã consuetudinẽ, numerũ duodecim implebunt, & eorum officium annuale erit, ex quibus tamen decem electis duo, in sequenti anno usq; ad sex menses cõtinuabunt, Nec alii duo electi per dictum tempus eorũ loco admittentur, & sic successiuis annis seruãdum est. §. Eligent etiam prædicti sexaginta uiri modo præmisso tres uiros pro officio stratarum, & totidem pro officio uictualiũ, Principiq; electionẽ præsentabunt, Qui unũ ex eis tribus pro iudice stratarũ, Alterũ ex aliis pro iudice uictualium, eliget, & eorum officium annuale erit.

Horum Vicarii & Duodecim Prouisionum Mediolani illa imprimis cura est, omnem diligentiã adhibere, ut ea, quæ cõcernunt uictum hominum ciuitatis Mediolani, & suburbiorum, iustis, & decentibus preciis uendantur, iuxta ordines, & prouisiones. §. Hiq; soliciti, & uigiles erunt, ut Iudices, tam ille, qui uictualiũ dicitur, quã stratarũ, bene se in eorum officiis exerceant, cum Iudices ipsi necesse habent omnia cõmunicare, & participare, cũ ipsis Vicario, & Duodecim, maxime in his, quæ ad uictum cõcernunt, & exequi id, quod per eos ꝓuisum fuerit pro utiliori cõmodo ciuitatis. §. Insuper habent diligenter examinare rationẽs quorumcunq; reddittuum communis Mediolani, singulo mense, & expensas, quæ pro ipso Communi fiunt, et disponere prout eisdem uidetur. §. Instareq; cum sindicis, ut condẽnationes cõmuni spectantes transmittantur

Erit quoq; officii Vicarii Prouisionum, una cum Vicario Archiepi Mediolani curare, q; Ecclesia maior Mediolani recte,& bene administretur.

Vicarius Prouisionũ in causis ciuilibus motis,& mouendis, nomine cõmunis Mediolani contra quoscunq; debitores, & occupatores, seu detentatores bonorum,& iurium ipsius communis,sit iudex ordinarius,& competens, easq; terminare,& decidere habet absq; consilio sapientis, & summarie, uel ordinarie,prout eidem melius uidebitur. §. A sententiisq; per eum ferendis non possit appellari, quærelari,nec de nullitate dici.

Causæ corã Vicario uertẽtes nullã habeant instantiã. Et circa eas seruandũ est id, quod in causis coram Quæstoribus uertentibus sancitũ est. §. Et eo amplius,q; in oĩbus,& p omnia faciendũ est cõtra debitores cõis,prout cõtra debitores Fisci fieri debet.

Erit quoq; Vicarius iudex in causis bonorum quæ Mediolani ad proclama ponuntur iuxta ordines.

Pertinet ad Vicariũ Prouisionũ cõstituere, & approbare seruitores cõis Mediolani. §. Et itẽ procedere, & punire ludẽtes ad ludos illicitos, uel in eis fraudes cõmitẽtes.§.Cognoscer ẽt de causis uertẽtibus occasione laterũ,& tegularũ,& eorũ q̃ circa illud artificiũ cõmittũtur ĩ dãnũ publicũ, & cõtra ordines.

Est ẽt eius Vicarii,& duodecim Prouisionum iurisdictio, deputandi officiales ad perquirendas fraudes, quæ cõmittuntur per artifices,& homines,(ut uulgo dicitur de paratico) ciuitatis, & Ducatus Mediolani, & contrafacientes, & fraudes cõmittentes puniendi, mulctandi, & cogendi debitores eorum paraticorum ad solutionem, & ipsis ius ministrare, tam in cõtrauersiis inter eos uertẽtibus, quam inter

alios occasione paratic:,seu artis, & ex paratico tantũ, Saluis tamen ordinibus ipsorum paraticorum.

Omnes inuentiones fraudum, & contrauentionum, quæ fient ordinib⁹, & prouisionibus cõmunis Mediolani,si fiãt in dicta ciuitate, uel intra corpora sanctorum eiusdem,eadem die,uel sequenti,deferendæ sunt per officiales ad officium Prouisionum inscriptis,similes illis,quæ deferuntur ad iudices uictualium,& stratarum,Qui iudices non possint delatos reos absoluere quoquomodo, sine participatione Vicarii, & duodecim Prouisionũ. §.Si uero factæ fuerint extra ciuitatem,intra sex dies deferentur,sub pœna officiali aureorum trium pro qualibet uice. §.Officiales nihil recipiant ab imputatis,sub pœna præmissa, etiam corporali, secundum qualitatem facti, Arbitrio Vicarii,& duodecim,pro prima uice, & pro secunda priuetur officio,& publice ponatur ad catenam,vel tribus Ictibus funis plectetur, Arbitrio illius, qui dederit cum iuramento,& uno teste fide digno. Et vlterius, si ille,qui pecuniam dederit nocens sit,& ipse officialem accusauerit,ad aliquã pœnam non teneatur.§.Terminus defensionis imputatis, si in Ducatu habitabunt, minor trium dierum,nec maior quindecim a die inuentionis,dari non debet, in ciuitate autem ad arbitrium Vicarii.

Sindici cõmunis uidere habẽt omnes inuentiones, & accusationes,etiã ad officia victualium, & stratarũ, & causas earũ intra mensem expediri facere,sub pœna retentionis salarii sex mensiũ.§.Et Itẽ curare habent,vt oẽs cõdemnationes factæ per dictos Iudices,& etiã quæ fient per Iudices maleficiorũ,spectãtes tũ cõitati,intra quatuor dies trãsmittantur rationatorib⁹ cõmunis,sub pœna amissiõis salarii vnius

mensis.§.Exinde earũ fiat exactio,& pecuniæ Thesaurario cõmunis numerentur,qui de dimidia parte earum condemnationum faciat solutionẽ salarii illis iudicibus,qui eas cõdemnationes fecerũt,Reliqua in alios usus ad beneficium cõmunis cõuertẽda est §.Non licet iudicibus eas pecunias cõdemnationum exigere. §. Nec etiam licet Thesaurario alicui pecuniam soluere,nisi præcedente iussu in scriptis Vicarii,& duodecim prouisionum,sub pœna resarciendi de suo damnum cõmuni.

Vicarius & duodecim Prouisionum non possunt cõgregare alios ciues sine licentia Principis, sub pœna confiscationis bonorum,& alia pœna etiam corporali,arbitrio Principis.

Pertinet ad Vicarium,& iudicem uictualium, & unicuiq; eorum,tam cõiunctim,quã diuisim accedere, uel mittere ad quascunq; partes ciuitatis,& Ducatus Mediolani,tam mediate, quã immediate subditas,ad inquirendum, & inuestigandum fraudes, quas Pistores,Caupones,Macellarii,& aliarum rerum uenditores, & negociatores cõmittunt, præsertim ob iniqua, & adulterina pondera, & quoscunq; alios defectus, & errores, qui in præmissis omnibus, & singulis dependentibus, & connexis admittentur,Nec non ad metiendum pondera, & mensuras.§ Eritq; eorum officii delinquentes punire iuxta iuris munipalis,& ordinum formam.

Et quia per agẽtes Cõmunitatis Mediolani locabãtur iura exigendi condemnationes contra uendentes panem,& carnes,& etiam ab eis quædã honoraria pcipiẽdi, ideo huic morbo occurrẽtes,Sancitũ est, has locationes in futurũ fieri nõ posse, Sed iudicẽ uictigaliũ Ciuitatis Mediolani curã habere debere

omnium piſtrinorum, & macellorũ, tã in hac urbe existentium, quã extra, etiam in terris ſeparatis. §. Et auctoritatem, habet cum duobus officialibus a Vicario, & duodecim Prouiſionum eligendis, quos ſecum habebit, inuentiones faciendi, & item condemnandi, condemnationeſq; ad communitatem Mediolani applicandi, modo tamen has condemnationes faciat cum interuentu Vicarii, uel Locumtenentis in eo officio. §. Is Iudex uictualium pro præmiſſis exequendis, & ad eius officium ſpectantibus, ſalarium menſtruum habebit libratum ſexaginta, a Theſaurario communitatis ex primis pecuniis prouenientibus ex dictis condemnationibus, Nec quicquã aliud percipere poſſit a piſtoribus, & macellariis, uel aliis quacunq; ex cauſa, etiam a ſponte dantibus, ſub pœna priuationis officii, & aureorum quinquaginta, Communitati applicanda, & maiori arbitrio Principis, uel Senatus. Huiuſq; rei in ſindicatu, & ante ſindicatum ratio habenda eſt exactiſſima, nulla excuſatione admiſſa, & non ſolum ipſe Iudex accipiens puniendus eſt, Sed etiam eiſdem pœnis is qui ei dederit contra huius conſtitutionis formam. §. Poteſtq; hic Iudex cum interuentu tamen Vicarii Prouiſionum, uel ibi in eo officio Locumtenentis noſtri, moderari, alterare, & augere pœnas, & condemnationes eorum, quæ ad eius officium ſpectant.

Eo amplius ſancitum eſt, præmiſſas ſanctiones locum habere ultra ea, quæ ex iure municipali Ciuitatis Mediolani ſancita ſunt, modo his ſanctionibus contraria non ſint.

DE

DE CONSVLIBVS IVSTICIAE MEDIOLANI.

COnſules Iuſtitiæ Mediolani, qui doctores non ſunt, non poſſunt in contractibus conſenſum præſtare, nec auctoritatem interponere, quando contractus ſummam aureorum ducentum excederent.

DE OFFICIO ABBATVM, ET Conſulis Mercatorum Mediolani.

ABbatum, & Conſulis Mercatorum Mediolani iuriſdictio illa eſt, cognoſcere de omnibus cauſis uertentibus inter negociatores, uel mercatores, ſeu eorum fideiuſſores, & contrahentes cum eis, ex cauſa mercimonii tantum, quod exerceatur per mercatores deſcriptos, uel alios, qui diuerſimoda mercimonia exercent, (qui utentes ſtratis uulgo appellati ſunt,) Et etiam quotienſcunq; de ipſo mercimonio agitur, Et item pro aliqua remuneratione, ſeu mercede ex cauſa mercimonii debita, & etiam inter ipſos mercatores, occaſione contractuum, in quibus alter alteri ſoluere pecuniam promittit, cum cauſa hæc inter eos mercatores mercantilis præſumatur. Cognoſcent etiam de depoſitis factis pœnes mercatores uel campſores, & de litteris cambii, & intelligantur mercatores hi, qui pro talibus ad dictum officium deſcripti ſunt, ſecundum formam ſtatutorum ſuorum. §. De his cauſis alii Iudices, quã Abbates præmiſſi ſe intromittere non poſſunt.

Cauſæ uertentes, & quæ uerti poſſunt coram Abbati-

bus,& consule mercatorum Mediolani instantiam uiginti dierũ utiliũ habeant a die petitiõis incohan dorũ,intra quos dies eas causas decidere, & terminare habent iuxta statutorum suorũ formam, summarie,& sola facti ueritate inspecta,absq; cõsilio sapientis nisi causa eis uideatur ardua, & dubia, quo casu datis prius per partes diffidentibus de collegio iurisperitorũ Mediolani usq;,ad numerum octo pro parte abbates secreto consilium assummant. §. Si uero contingat in aliqua causa dilationem dari ad probandũ extra ciuitatem,uel Ducatum Mediolani,eo casu durante dilatione non currat instantia, Sed ea finita partes sint in eo gradu,& statu, prout erant ante dilationem datam.§.Quæ tamen dilatio dari debeat parte per prius testes nominante,& iurante q; ipsam dilationem nõ petit calumniose, nec in fraudem , sed q; credit ipsis testibus indigere ad probationem iuris sui.

In casibus,in quibus potest appellari a sententia, siue interlocutoria,siue diffinitiua, ferenda per Abbates mercatorum,appellationes nõ admittãtur,nisi termino dierũ quatuor continuorũ a die intimationis sententiæ interpositæ fuerint. §. Is tñ appellãs siue actor fuerit,siue reus,nisi termino aliorum quatuor dierũ immediate sequentiũ deposuerit omne,& totũ id,in quo cõdẽnatus fuerit,uel pecuniã equiualentẽ,& integre soluat oẽs,expensas,in quibus fuerit cõdẽnatus,& tantũdem deposuerit, p expensis faciẽdis in causa appellationis ad appellationẽ psequendã nõ admittatur,sed sentẽtia mittatur executioni.§.Poterit tñ postq̃ snia executioni demandata fuerit in termino a iure concesso ipsam appellationẽ psequi,facto p prius deposito expensarũ faciendarum

datum

darum in causa appellationis pro eadem summa, pro qua in causa principali condemnatus est.

Abbates mercatorum in hoc tamq̃ delegati Principis causas appellationũ seruatis, præmissis cõmitẽr duobus, uel tribus mercatoribus partiũ confidentibus, uel alterius tantũ in cõtumaciã, seu renitentiam eius partis, quæ suos confidentes non dederit, uel recusauerit. §. Hiq; cõfidentes in causis eisdẽ commissis habeant eandem iurisdictionem, & potestatem, quã habebant abbates in causa principali, & pari modo iudicare debeant summarie, & sola ueritate inspecta, & prout in causa principali iudicare possunt. §. Instantia causæ appellationis uiginti dies utiles habet a die cõmissionis tamẽ numerandos. §. Nec de causis ipsis appellationum alii Iudices q̃ abbates, seruatis tñ his, de quibus supra, intromittere se possunt.

Si quis merces emerit adiecta die solutionis faciendæ pactusq; cũ creditore fuerit instrumentum obligationis facere, idq; postq̃ merces habuerit, nõ fecerit, eo citato statuatur per abbates terminus ad faciendum creditori instrumentũ obligationis iuxta conuenta, & cum iuramento, ad statutorum mercatorũ formã in quo termino, si debitor non paruerit, eo casu asserente creditore cum eius iuramento merces uendidisse debitori, & ad id accedat fides proxonetæ descripti, qui medius fuerit, cogatur debitor oibus iuris remediis, etiã per personalẽ detentionẽ ad satisfaciendũ creditori in pecunia numerata in præsens ac si terminus cõuentus ad soluendũ statutus non fuisset.

Quotienscũq; requisitus fuerit debitor ex causa litterarum cambii cũ ꝓtestatione nõ factæ solutionis iuxta morẽ, & consuetudinem litterarũ cambii, intimationesq; factæ fuerint medio proxonetæ descripti si

iurauerit creditor illud cambium uere, & realiter factũ fuisse,& nõ fuisse cambium (ut uulgo dicitur) mortuum,Abbates omnibus iuris remediis, etiã per personalem detentionem, debitorem cogant ad soluendum, & hoc nisi debitor fideiussorem idoneum dederit,q intra octo dies soluet. §. Eo amplius sancitum est,q litteræ cambii ueri,& realis, & non (ut uulgo dicitur) mortui hipothecam habeant.

Si quis prima facie debitor ex causa mercimonii apparuerit p instrumentũ,uel condemnationẽ, uel p litteras,nõ possit dare libellũ (ut dicitur)præuẽtoriũ, uel aliquod iudiciũ intentare ad impediendũ executionẽ,sed ea omnino concedatur seruatis ordinibus.

Aduocati,& causidici, non possint pro aliquo debitore corã Abbatibus sine eorũ licentia cõparere,sub pœna suspensionis officii p annũ.§ Eadẽq pœna teneãtur notarii eorũ abbatum,si corã abbatibus directe, uel per indirectũ, patrocinium assummãt causarum.

Si cõcedantur p Principẽ litteræ salui cõductus, p eas derogatũ esse non intelligatur iurisdictioni, & ordinibus Abbatum,& mercatorũ quominus agere possint,& procedere iuxta eorũ ordines,consuetudines, & stilũ,nisi in ipsis litteris in specie pdictis omnibus fuerit derogatũ.Nõ tamen ad executionẽ personalẽ deuenire possunt contra earum litterarum formam.

Omnib⁹ mercatoribus,Artificibus, magistris apotecæ, & eorũ operariis cuiuscũq exercitii interdictum est recedere a ciuitate Mediolani, ut in aliis locis extra dñiũ habitẽt,ad finẽ ut ibi artẽ exerceãt, sine licẽtia speciali Pñcipis,uel Sẽatus,Qd si cõtrafactũ fuerit, mercatori, & magistro apotecæ pœna confiscationis bonorũ erit,insuperq ciuilitatẽ,& facultatẽ artẽ excercẽdi amittãt,operarii autẽ pœna quinquaginta au-

reorum Fisco applicanda teneantur, quã si solnendo non erunt, tribus ictibus eculei plectantur.

Quicũq; in Dñio Mediolani mercator, & in mercatorũ matricula descriptus, & quilibet negociator, & artifex uel a mercatura & negociatione depẽdẽtiã habẽs priuatorũq; pecunias, & bona, in mercaturis exercẽs, p fugã actualẽ a dñio a fide defecerit, & eã ob causã creditoribus suis nõ satisfecerit, is cuiuscũq; etatis sit ẽt si sexagenariã excesserit, si detineri potuerit, furcis suspendatur, uel ad triremes ppetuo mittatur, arbitrio tñ Principis, uel Senatus. §. Hæc tñ pœna ita demũ locũ habebit, nisi fidefragi intra tres menses a die publicationis factæ de eorũ fuga cõcordes erũt cũ creditoribus suis ad formã statutorũ mercatorũ § oium officialiũ cura erit, si aditi fuerint a creditoribus constito prius de credito, uel p summariã informationẽ, ẽt parte nõ citata factã, & quolibet die etiã feriato, nõ seruato etiã aliquo iuris ordine, uel p solũ creditoris iuramẽtũ, cuius etiã iuramẽto de fuga credatur, omnes hos debitores detinere, diligenterq; eos custodire, nec relaxare, nisi prius creditoribus satisfecerit, uel cũ eis concordes fuerint, aut ad luendas meritas pœnas mittãtur. §. Hæ tñ ,pbationes hoc modo factæ in causæ cognitione p̃iudicate nõ habẽt ipsis detentis, uel iuribus eorũ, nisi postmodũ legitime factæ fuerint, & alio modo q̃ p iuramentũ, & si cõpertum fuerit quẽ indebite detẽtũ fuisse, puniatur is, qui cũ detinere fecit in quinquaginta aureis pro dimidia parti, & ,p dimidia Fisco applicãdis, & alia maiori pœna, arbitrio abbatũ, inspecta qualitate psonarũ. §. Q đ si officiales ita presto nõ essent, uel essent inhabiles ad hos detinẽdos, licitum erit creditoribus, & agentibus, & mandatariis eorũ cũ auxilio priuato usq; ad numerũ

decem hominũ,eũ debitorẽ fidefragũ detinere auctoritate propria,& iudici consignare §. Hæcq; in omnibus locis huius dñii fieri possunt,& quibuscúq; aliis diebus,tã feriatis,q̃ non feriatis etiã in honorẽ dei,& ẽt in ecclesia,in foro, & in domo ,ppri͡e habitationis debitoris,etiã in domo ubi Princeps residet,ita ut nullũ locũ tutũ habeãt. §. Hæc quoq; sanctio respectu capturæ mõ p̃misso faciẽdæ,etiã pertinet ad hos,qui dolose sui copiã nõ faciunt,uel ,pfugitiuis habẽtur.

Postquã Abbatum mercatorũ mandato debitor publicatus fuerit pro fidefrago,quæ publicatio sono tubæ in locis publicis,& solitis, facienda est, tenentur omnes,qui habent pœnes se,aut sciant pœnes quẽ sit, de bonis,rebus,instrumentis,libris rationũ, scripturis uẽ eius debitoris fidefragi , termino quindecim dierum ea abbatibus notificare,sub pœna tercentum aureorum cuilibet contrafacienti,pro tertia Fisco,pro tertia accusatori,& residua creditoribus applicanda, & quilibet accusare possit.

Huiusq; debitoris fidefragi debitores in dominio habitantes,& præsentes, in eo quindecim dierum termino debita notificare in scriptis necesse habent abbatibus,sub pœna quadrupli,applicãda utsupra. Si uero absentes fuerint,id termino trium mensium facere habent,& pari modo si debitum ex re acta extra dominium causatum fuerit, modo tamen quindecim dierum termino eo meliori modo, quo fieri poterit, notificetur. §. Nec exinde possunt hi debitores creditori suo fidefrago soluere, alias ad iteratam solutionem teneantur.§. Creditores pari modo fidefragi eorũ credita notificare habent,sub pœna amissionis iurium, & actionum , super bonis immobilibus competentium quoad beneficium aliorum creditorum

ditorū. Et plus uero credito notificantes, in quadruplum puniantur. §. Error tamen in præmissis librarum sexdecim imperialium pro centenario, præiudicio non erit notificantibus quoad pœnam.

Contractus quicunq;, & quæcunq; conuentiones factæ cum his fidefragis, aut eorum procuratoribus, uel negociorum gestoribus, postq̄ fugam arripuerint, siue contineant confessionem debiti, aut pactis eius, uel dilationem, aut terminum ad soluendum, & item obligationes, uenditiones, alienationes, translationes, cessiones nē bonorum, iurium, & actionum, uti bono publico præiudiciales inquantum creditoribus præiudicant, sint nulli, & nullæ, nulliusq; ualoris, & momenti, etiam ꝗ iuramento, (tamquā in fraudem facto, uel simulate interposito) uel aliis solemnitatibus, muniti sint, aut literis Principis confirmati, nec per Iudices executioni mittendi sunt.

QVOD CAPITANEI MARTESANAE, & Seprii, iurisdictionem non exerceant in certis Villis.

Capitaneus Seprii, & Bulgariæ, & Capitaneus Martesanæ, & Batianæ, qui in dictis regionibus iurisdictionem criminalem exercere habent, & maiorem magistratum, se tamen intromittere aliquo modo non possunt, nec iurisdictionem exercere, in infra scriptis plebibus, & terris, quia huius constitutionis uigore, tam in ciuilibus, quā in criminalibus de iurisdictione Prætoris Mediolani esse declarantur. Quæ loca sunt hæc uidelicet.

IN PLEBE DE GORGONZOLA.

Locus de Vignate,
Locus de Campo richo,
Locus de Retenate,
Casſina de Villafrancha,ſiue de Pechiis,cum Casſinis & eorum territoriis,
Plebs de Merate tota.

IN PLEBE DE VICOMERCATO.

Burgus de Concorretio,
Locus de Gradi,
Locus de Catugate, Cum ſuis Casſinis, & territoriis.
Locus de Caponago,
Casſinæ de Baracia,
Curia de Modoetia,
plebs de Segrate,
Plebs de ſancto Donato,
Plebs de ſancto Iuliano,
Plebs de Locate,
Plebs de Roſate,
Plebs de Decimo,
Plebs de Septata.

DE OFFICIO PROtectorum carceratorum.

PRotectores carceratorum poſſunt cogere, & condemnare quoſcunque, qui non rite aliquem detinere fecerint,ad ſatisfactionem expenſarum factarum per ipſos non rite detentos, & habito prius ſermone cũ Iudice.

DE OFFICIO IVDICIS, ET Commiſſarii Fluminis Olonæ, & pertinentibus ad ipſum officium.

COmmissarius fluminis Olonæ ultra biennium officium exercere non possit, & antequã de officio se intromittat, apud acta magistratus extraordinarii iurare teneatur, & idonee fideiubere ad summam du centum aureorum se bona fide officium exerciturũ, ordines seruaturum, & sindicatui pariturum.

Nec possit memoratus commissarius directe, nec p indirectum, ab habẽtibus ius in flumine olonæ, nec eorũ partiariis, uel cõductoribus, etiã sponte dare uolentibus, qcq̃ accipe, nec esculẽtũ, poculentũ uẽ, sed cõtẽtus sit annuo salario, quod aureorũ cẽtũ & uiginti erit, mõ de quo infra, psoluẽdo, alias offõ priuetur, aliaq; poena mulctet' arbitrio Senatus imponẽda.

Is quoq; cõmissarius, si in rẽ præsentẽ accesserit ab aliquo utẽte aqs fluminis pdicti cõductus, uel p uisitãda, uel moderãda bucca, aut collaudandis pratis iuxta ordines, a cõducẽte præter solidos quinquaginta singula die nihil ulterius exigat, sub poena præmissa.

Condẽnare autẽ debet ordinibus cõtrafaciẽtes ad eorũ ordinũ formã, adhibitis tñ duobus Fiscalib⁹ deputatis, uel altero eorũ, pcedendo sũmarie, sine strepitu, & figura iudicii, etiã ad petitionẽ cuiuslibet accusantis aliquẽ ordinibus cõtrafecisse, & cõdẽnare, ut sup. si delatio pbata fuerit p iuramentũ accusatoris legitime, et p unũ testẽ fidedignũ, alias absoluere teneat'.

In primordio quoq; officii flumen ipsum uisitabit', curabitq; q̃ omnes buccæ ad formã ordinũ reducãtur, quod si negligens fuerit, etiam durante officio, sindicari, & puniri possit, inspecta qualitate facti, poena arbitrio Senatoris ad id deputandi imponenda.

Eligantur q; per Consules molitorum seu ipsos molitores a R.haude inclusiue infra unus, A rhaude uero usq; ad netuianum exclusiue alter ut supra, qui ta-

men non habeant prata super flumine olonæ nec utantur aquis eiusdē, nec sint conductores, inquilini, seu pensionantes ipsorū utentiū, nec sint agnati, uel attinentes alicuius, qui utatur aqua dicti fluminis, usq; ad tertiū gradū, qui per vicariū prouisionū approbentur, iurētq;, & apud acta Magistratus extraordinarii ēt idonee fideiubeant usq; ad sūmā aureorum decem, q; officium suum bona fide exercebunt, ordines obseruabunt, contrafacientes denunciabunt, contentiq; erunt salario menstruo aureorū duorum, quod super condemnationibus faciendis persoluetur, nec quicq̄ aliud accipiēt, nec etiā esculentum, poculentumuē, etiam a dare sponte uolentibus, nec aliquē falso accusabunt, uel accusandū prætermittent, sub fustigationis pœna, & alia arbitrio Senatus imponenda, Credaturq; accusationi unius ex campariis prædictis cum iuramento.

Eligatur etiam per Vicarium, & duodecim prouisionum notarius probus, & legalis apud dictum cōmissarium, qui pari modo apud vicarii acta iurabit officium suum bona fide facturum.

Deputabit Senatus unū Senatorem, cui cōmissarius, & notarius, bis in anno, & ultra ad omnē eius Senatoris requisitionem teneantur rationem reddere gestorū in officio, sub pœna priuationis officii, & alia arbitrio Senatus imponenda. Senatorq; deputandus omnino bis in anno acta per cōmissarium, notarium, & camparios, intelligat, faciatq; q; cōtenta in hac noua sanctione obseruentur.

Ceterum si quis reclamare, & querelam porrigere cōtra aliquam condemnationem per cōmissariū factā, voluerit, id facere possit apud Senatorē deputandum intra quatriduū post factā cōdēnationē con-

demnatio præuia citatione peremptoria, & specifice mōito. Senatorq; ad id deputatus summarie videat causas grauaminum,& Senatui referat, Qui attenta qualitate casus prouidebit prout cōueniens putauerit, Interim tamen condemnationes ad Cameram nō transmittantur, nec exigantur. Quod si non curauerit cum effectu termino quindecim dierum causam expediri, non impediatur condemnationis executio.

Alueus fluminis olonæ a loco de Cerciate, usq; ad locum de Castignate reducatur in formam q; latus sit ad minus per brachia duodecim, ad brachium lignaminis, Eaq; aluei ampliatio fiat ab ea parte, quæ ipsi commissario uidebitur, Et ista commissarius exequi procuret, nisi uideatur plus, & minus, faciendum, arbitrio Senatoris deputandi.

Nemini liceat rugiam eleuare, nec incilia ponere, per que duci possit aqua ex flumine olonæ ad irrigationem pratorum, nisi prius habuerit ius id faciendi, & Idonee satisdederit apud acta Commissarii singulo anno,& in principio anni pro summa decem aureorum, de nō utendis aquis contra formam ordinum, hancq; fideiussionem singulo anno renouare teneatur. Sufficiatq; si dominus pratorum fideiubeat pro se, colonis, & cōductoribus, nec ab eis ulterior fideiussio requiratur. Notariusq; pro dicta fideiussione nisi solidos quattuor pro mercede accipiat. Teneaturq; ducere uolens aquam utsupra, ultra præmissa habere dictam rugiam, seu incilia in formam infrascriptam, uidelicet q; habeant pedem, cum suis (ut dicitur) spallis lapidibus & cemento factis, altum a fondo aluei Olonæ per tertias duas unius brachii ad brachium lignaminis, capiendo mensuram per medium aluei, & non sit lata ultra brachia

duo

duo cum dimidio dictæ mensuræ. Et qui contrafecerit, puniatur pro qualibet uice in scutis decem Cameræ applicandis. §. Liceatq; habentibus dictas rugias modo premisso aquam ducere ex flumine prædicto per ipsas rugias ad irrigationem pratorũ suorũ, uidelicet a terra Canegrate inclusiue supra ab hora uespertina unius cuiusq; diei sabbari, usq; ad horam uespertinam diei Dominicæ sequentis, & sic per diem naturalem uiginti quattuor horarũ, His uero qui habent rugias a loco Canegrate exclusiue infra usq; ad locũ de Rhaude exclusiue, ab hora uespertina diei Dominicæ usq; ad horam uespertinam diei lunæ sequentis. Et sic per alium diem naturalem ut supra. Residuis uero habentib. rugias a loco Rhaude Mediolanũ, ab hora uespertina diei lunæ, usq; ad horam uespertinam diei martis sequentis, Et hec omnia incipiendo a medio mense Martii, usq; ad mediũ mensem Septembris cuiuslibet anni. Aliis aũt mensibus & diebus, prohibirũ sit predictis aquã ducere ex dicto flumine, saluo q; a die uigesima quarta Decembris inclusiue usq; ad decimã septimã Ianuarii, & sic per uigiuti quattuor dies cõtinuos, possint aquam ducere utsupra hoc modo, ut qui superiores sunt primis octo diebus urantur, medii sequentibus octo, & ultimi residuis octo. Pariq; modo utantur partitis diebus ebdomadæ sanctæ, & octauæ pascaris resurrectionis. Alterniq; se se statis diebus nõ impedianr. Qđ si quis in aliquo pmissis contrafecerit, irremissibiliter condẽnetur pro qualibet uice a perticis quinq; prati supra usq; ad omnẽ quantitatẽ in scutis uiginti qnq; cameræ applicandis, A perticis uero quinq; infra in aureis quattuor, pro q̃libet uice. Et intelligatur quẽlibet cõtrafecisse in cuius pratis, uel agro repta fue-

rit aqua defluere ad irrigationem bonorum in die, uel hora,aliter q̃ sit concessum utsupra.

Omnesq;,qui ducent aquam utsupra teneantur habere (ut uulgo dicitur soratorem) per quem scoladura dictarum aquarum reuertantur in alueo Olonæ, ab ea parte aluei, ex qua aqua ducitur, anteq̃ attingant tertium molandinum, & hoc a terra Parabiaghi infra,Supra uero ante quartum in ordine molandinũ. Quod si aliqua rugia habere soratorem non comperiatur statim obturetur,nec aperiri possit,nisi facto soratore collaudato per Commissarium, & habens rugiam tertio monitus,iure ducendæ aquæ priuetur.

Nemini quoq; liceat facere, tenere, nec habere clusam, uel impedimentum,pro deriuandis aquis ex ipso flumine, sub pœna cõtrafacienti aureorũ quatuor pro singula uice,& singulo impedimẽto, Hoc tñ locum non habeat in molendinis, nec causa molendinorũ tantum illorum, qui habent ius utendi dictis aquis.

Molitoribus liceat irrigare omni die impune eorum insulas, quæ non sint maioris quantitatis perticarum quinq; pro singulo molendino,Teneãtur q; dicti molitores cũ habuerint aquã ad suũ molendinum,tenere hostia canaliũ aperta quæ fuerint necessaria ad molendũ,ita q aqua libere possit fluere per alueũ olonæ,Et qui cõtrafaciet,punietur pro qualibet uice,& quolibet ostio,in aureo uno applicando utsupra.

Molandina quoq; existentia super flumine olonæ aptari debeant expensis illorum,quorum sunt,ita ut libere deflui possit aqua ad ciuitatem Mediolani, arbitrio Commissarii.

Si superfluitas aquarum fuerit propter excrescentiam fluminis olonæ,quæ excrescentia intelligatur,si flumen intra ripas non contineatur, liceat eo tempore

omnibus

omnibus habẽtibus rugias super fluminæ Olonæ durante excrescentia deriuare aquam ex dicto flumine libere,& impune,& omni die, & nocte.

Vniuersitas locorũ Parabiaghi, & Rhaude quacunq; die & hora,libere,& impune, ducere possit aquã ex Olonæ fluminæ,& ea uti,modo nõ utatur ad irrigationem pratorum,& hoc per incilia,per quæ ducere aquã solitum est, Hoc modo, ꝙ singula uniuersitas pforari faciat lapidẽ marmoreũ,seu siliceũ,in formã, ꝙ per foramen fluat aqua in cauum ad id factum,in quantitate unciarum sex,scilicet per tertiã unius brachii,ad brachium lignaminis in longitudine dicti foraminis,& mediã quartam in altitudine eiusdẽ, Isq; lapis claudi debeat in ripa aluei fluminis Olonæ,lapidibus,& cemento, Ita tamen ꝙ foramen in dicto lapide existens remaneat altũ a fondo aluei Olonæ per tertiã unius brachii. Quibus sic peractis,si quis ausus fuerit lapidem remouere, uel ordinẽ prædictũ aquæducendæ impedire, incurrat pœnã aureorũ uiginti,Cameræ applicandam, & suis impensis omnia in pristinum reducat. Idq; obseruetur modo,ut dictũ est,ex aqua modo præmisso ducenda non irrigentur prata,& reuertatur in alueum fluminis Olonæ.

Commissarium Olonæ,& camparios,nullus offendat, nec offendi faciat, nec impediat, quominus officia sua exercere possint,sub pœna etiam corporali arbitrio Senatus imponenda,teneanturq; Commissarius infra quindecim dies, postq̃ noticiam habuerit, aliquem ui,& potentia,ducere aquam ex flumine Olonæ contra ordines eum,condemnare in aureis uigintiquinq; pro singula uice,& cum auxilio officialium arari facere eius prata, in modum ꝙ mutetur facies loci,& non uideantur amplius prata.

Communia quoq; Burgorum, Locorum, casſinarum, & molendinorum propinqua flumini olonæ ad tria millia paſſuum, teneantur ſemel in anno, ſi requiſiti fuerint a commiſſario, ire cum inſtrumentis neceſſariis ad implendum foſſas per quas duci poſſit aqua ex dicto flumine contra formam ordinum, impenſis tamen dominorum eorundem.

Ducentes aquam ex fluminæ olonæ teneantur conſtruere & manutenere, pōtes neceſſarios ſuper aquæ ductibus.

Cœterum ſi reperiri modus poterit per quem augeri poſſit aqua in fluminæ olonæ, & uideatur Commiſſario, habita tamen participatione cum Senatore deputando, opus fore bonum, & utile, id opus fiat cū conſilio peritorum eligendorum per Senatorem deputandum.

Teneatur quoq; cōmiſſarius, q̄ primum fieri poſſit, cū conſilio ſex uirorum habentium prata in uallæ olonæ purgari facere fontes ueteres, & nouos ex quibus aqua fluat, uel de fluxerit in alueo olonæ, in eis locis, in quibus uidebitur expediens, & unle pro angendo aquam in dicto flumine, idq; fiat expenſis habentium prata, & molendina, ſuper dicto flumine, Et quarum expenſarum diſtributionem faciat Commiſſarius cum participatione dictorum ſex uirorum.

Et ſi quis diuerterit aquas dictorum fontium, uel aliter impediuerit, quominus in flumen olonæ decurrant, puniatur in aureis centum, & maiori pœna, arbitrio Senatus.

Liceat etiam de albatoribus fuſtaneorum, ꝑciarum, & draporum, & conficientibus lateres, & tegulas, quocunq; die, & tempore pro arte ſua exercenda tātum

ducere

ducere aquam necessariã, & utilem, ex flumine olonæ, ea tamen lege, ne ad alios usus diuertant, sub pœna aureorum quinq;.

Deniq; si contingat plures personas habere ius in eodem aquæductu, & aliquæ fuerint diligentes in faciendis impensis circa prædicta, & aliquæ renitentes fuerint, uel negligentes ad contribuendum pro rata portione dictis impensis, eo casu diligẽtes tota aqua utantur dictis renitentibus, uel negligentibus spectante, nec uti aqua possint, donec soluerint ratam suam portionem dictarum impensarum. Eo amplius, q; si per annum steterint, q; non soluant, iure aquæducendæ in perpetuum priuentur, & illud ius diligentibus, qui fecerint impensam, accrescat ipso iure, sine aliqua Iudicis declaratione.

Condemnationes, quas faciet Commissarius, ad Cameram extraordinariam transmittat, & pecuniæ, quæ ex eis exigentur, penes unum per Magistratum extraordinarium eligendum deponantur, de quibus quantum sit respectu dimidiæ partis, nihil disponi possit, nisi a summa salarii præfati Commissarii, & campariorum supra, quia super ea dimidia parte omnino satisfaciendum est salario dictorum Commissarii, & campariorum. Et propterea nullæ compositiones fieri possint, quæ sint infra dimidiam partem earum. Nec aliquæ assignationes de eis condemnationibus fieri possint, respectu dictæ dimidiæ partis, & factæ nullius sint effectus, & momenti. A dictis uero salariis supra disponat Fiscus, prout eidem videbitur.

Et quia in moderandis buccis necessaria est opera architecti, seu ingenieri. Ideo sancitum est, per Senatorem deputandum, vnum ex ingenieriis Communis Mediolani, vel Fisci eligi debere.

LIBER
DE OFFICIO GVBERNATORVM STATVTORVM.

OMnes Officiales Ciuitatis Mediolani tenentur omnes cridas, ordines, prouisiones, limitationesq́, præcia taxanda carnibus, piscibus, lignis, & aliis uictualibus rebus, & quæcunq; decreta, & statuta facienda, & quæ seruari debeant, libere, & sine aliqua exceptione, statim deferri, & consignati facere ad officium Gubernatorum statutorum dictæ urbis. §. Tubicines tenentur publicatis præmissis eas originales dicto officio consignare, sub pœna officiali, & tubicini contrafacienti priuationis officii.

Eo amplius sancitũ est, quod quibuscunq; Decretis, Statutis, litteris, prouisionibus, cridis, & aliis scripturis, de quibus in præcedenti constitutione fit mentio, siue publicũ, siue priuatũ cõmodũ cõcernant, ad dictum officiũ Gubernatorũ registratis, plena, & indubitata fides adhibeatur, tã in iudicio, quàm extra, quẽadmodum originalibus, & publico instrumento adhiberetur.

Sancitum etiam est, quod citationes, & quæcunq; aliæ scripturæ, quæ publicantur sono tubæ ad scalas Pallatii ciuitatis Mediolani, ea die per copiam ad officium Gubernatorum statutorum Mediolani dimitantur, Qui sine impensa partium in filo ponant, ad finem, ut quilibet noticiam habere possit, & copiã, cui credatur, ut in præcedenti constitutione cautum est.

Cridæ, citationes, & aliæ scripturæ, quæ ex forma harũ constitutionum consignari debent officio Gubernatorum statutorum Mediolani, si saltim intra unã diẽ non consignentur, sint nullæ, nulliusq; ualoris, & momenti, nec exequantur. §. Et eo amplius officiales contrafacientes teneantur ad refectionem expensarum, damnorum, & interesse, damnum passo.

M D XLI. alli iii. de Ottobre in Milano.

ESsendosi per la Maiesta Cæsarea firmati & stabiliti tutti li Decreti di questo suo Stato de Milano a grandissima utilita & beneficio de li subditi come appare, per littere di sua Maiesta Dat. a Milano alli xxvii. d'Agosto proximo passato. Qual insieme con l'originale d'essi Decreti sottoscritti di man' propria di sua Maiesta, & sigillate sono all'officio delli Panigaroli, accio si possano uedere, & uolendo l'Illustrissimo & Excellentissimo signor Alphonso de Aualos de Aquino Marchese del Vasto, Cæsareo Capitaneo generale in Italia, & Locotenente nel stato de Milano, che questo uenghi a notitia d'ogni persona, & che siano osseruati.

In nome di sua Excellentia si ne fa per la presente crida & notitia ad ogniuno, & che da qui inanti si hauerano a osseruare per tutto questo dominio de Milano, incominciando da Calende di Genaro. M. D. xlii. proximo inanti, certificando ogniuno che di presente dette constitutione con diligentia se Imprimeno, accio che nanti detto tempo ogni persona ne possi hauere copia, & saper le loro continentia. Signata del Marchese del Vasto cum sigillo prefati Illust. Marchionis uidit Taberna Aug. Mont.

PVblicata super platea arenghi, & in broleto communis Mediolani per Oliuerium de Marliano Tubetam die mercurii quinto mensis Octobris. M. D. xli. sono tubarum præmisso.

94.163

MEDIOLANI
Apud Valerium, & Hieronymum fratres
Metios. M D LXXIIII.

